

Nyt. sz.: 264 0219

93.12.31.
91.01.00.
TITKOS

219 sz. példány

Titkosítási kód felvétel
MHFI 167/123 sz.
Szt. alapján (4K) 13
30.10.06.

27/0797

HADTÁP BIZTOSÍTÁS

2

7 dec 16

XX. ÉVFOLYAM
1987. 2. SZÁM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Handwritten mark or signature in the bottom right corner.

„A hadtápbiztosítás a hadműveleti és harcbiztosítás, a fegyverzeti és technikai biztosítás mellett a mindenkialkalmú biztosítás szerves részét képezi. A hadtápbiztosítás a csapatok harcképessége fenntartásának, hadrafogható állapotban való tartásának, azok megfelelő anyagi eszközfajtákkal való ellátásának és a részükre megszabott feladatok végrehajtásához szükséges egyéb feltételek megteremtésének érdekében kerül végrehajtásra. Magába foglalja a csapatok anyagi, különböző hadtáptechnikai és egyéb anyagi eszköz szükségleteinek kielégítésével, a közlekedési utak és szállítóeszközök előkészítésével, üzemeltetésével, a csapat- és anyagszállításokkal, a sebesültek és betegek segélynyújtásban való részesítésével, azok hátraszállításával és gyógyításával, a járványvédelmi, közegészségügyi-higiéniai, állategészségügyi rendszabályok fogantatásával, kereskedelmi-szociális, tábori elhelyezési biztosításával kapcsolatos rendszabályok és tevékenységek végrehajtását.”

(Csapathadtáp Utasítás, hadtest, dandár, ezred Tervezet 1. pont)

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1987

2

Készült: 650 példányban

Egy példány: 87 lap

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Grézló Imre ezredes

Szerkesztőség: Bp. XIII., Dózsa György út 49/a, MN HTP Törzs

Felelős szerkesztő: Csabai György őrnagy

Felelős kiadó: Pártos János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

Rendszerszemléletű gondolkodás a vezetés hatékonyságának egyik fontos előfeltétele

*Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy,
a hadtudomány kandidátusa*

Nappaink egyik lényeges és állandóan előtérben levő kérdése a vezetés hatékonysága. Adódik ez abból, hogy a társadalom előtt álló célkitűzéseket, feladatokat az emberek tömegei valósítják meg. E tömegek aktivitását pedig alapvetően befolyásolja a vezetés milyensége, hatékonysága. Szűkebb értelemben vonatkozik ez teljes mértékben a hadseregre is, mert az alaprendeltetésből fakadó feladataink eredményes teljesítése a katonatömegek aktív és alkotó tevékenységén keresztül valósul meg, s ez csak akkor bontakozik ki, ha a katonai vezetés a „helyén” van, s olyan körülményeket, légkört teremt, amely szinte „automatikusán” ösztönzi a katonákat és kollektívákat közös érdekeinket szolgáló céljaink teljesítésére.

Mint közismert, ahhoz, hogy a vezetés ilyen legyen, sok minden szükséges. A korszerű vezetés megvalósításával kapcsolatos kérdéseket a polgári és katonai irodalom sokoldalúan és tudományos megalapozottsággal tárgyalja, sok hasznos alapelvvel és gyakorlati tanáccsal szolgál. Jelen cikk keretében alapvetően egy kérdéssel, a rendszerszemléletű gondolkodással foglalkozom, elsősorban nem elméleti, hanem gyakorlati szempontból.

Ha feltesszük a kérdést, hogy érvényesül-e a rendszerszemlélet a hadseregben, akkor azt kell mondani, hogy igen, sőt a rendszerelmélet széles körű kibontakozása előtt is érvényesült. Gondoljunk csak a parancsnok elhatározásának, a hadtápbiztosítási tervnek, a hadtápparancsnak a tartalmára. Miután a rendszerelmélet – ha lehet mondani – egyre nagyobb teret hódít, hasznos ha tevékenységünket áttekintjük és a rendszerelmélet egyes vonatkozásait saját területünkre specializáljuk.

A hasznosság megítélésénél abból kell kiindulni, hogy mit is ad nekünk a rendszerelmélet? A rendszerelmélet szakterületünkön történő alkalmazása lehetővé teszi olyan gondolkodásmód kialakítását, amelyre támaszkodva problémáinkat komplex módon tudjuk felfogni, megközelíteni, figyelembe véve azok valamennyi állandó és változó kapcsolatait, összefüggéseit.

Mielőtt konkrét példákon keresztül és érzékeltetjük a rendszerszemléletű gondolkodásmód lehetséges alkalmazását és hatását, szükséges hogy néhány alapfogalmat áttekintsünk, annak ellenére, hogy korábban azt juttattuk kifejezésre, hogy a kérdésnek nem az elméleti oldalával foglalkozunk.

Mindenekelőtt szükséges a rendszer fogalmának – mint kiindulási alapnak – a megfogalmazása. A rendszer fogalmával kapcsolatban ma már elég gazdag irodalom áll rendelkezésre, a meghatározásával több lexikon, szótár foglalkozik. Jelen esetben a *Közgazdasági kislexikon 1967. évi kiadásában szereplő fogalmat figyelembe véve a rendszer: „általános értelemben valamilyen egymással kölcsönhatásban levő elemek halmaza.”* Rendszer lehet ennek megfelelően valamilyen gépi mechanizmus, természeti jelenség, élő organizmus, társadalmi formáció. A rendszerek sajátos részhalmozatát képezik a szervezetek, melyek olyan rendszerek, amelyeknek az önkifejtésükhöz autonóm céljaik vannak és azok megvalósításához belső vezérlő funkcióval rendelkeznek. Gazdasági szervezeten a szellemi és anyagi erőforrások olyan együttesét értjük, melynek működése valamilyen gazdasági cél megvalósítására irányul.

Ezekből a meghatározásokból látható, hogy a rendszer – bizonyos jellegzetes környezetben – kölcsönhatásban levő elemeknek, dolgoknak, szervezeteknek valamilyen szervezett és teljesítőképes, viszonylag izolált együttese, amit bizonyos határvonal, működési egység és gyakran még önirányítási képesség is jellemez.

A rendszer és a környezet összetartozó, dialektikus egységet képező fogalmak. Szétválasztásuk, a rendszer határvonalának kijelölése a feladattól, a vizsgálat szempontjaitól, a beavatkozást igénylő szituációtól függ.

A rendszer jellemzői: rendeltetése és funkciói, viselkedésmódja, a határvonalán megfigyelhető anyag-, energia és egyéb csere, működése, struktúrája, állapota, teljesítőképesége, a rendszer és környezet közötti kölcsönhatások, az elemek elválaszthatatlan tulajdonságai és azok kölcsönhatása; az elemek és az azokból strukturált alrendszerek, részrendszerek helyzeti és funkcionális relációi, térbeli és időbeli együttműködésük és azok irányítása, végezetül mindezek szerves illeszkedése, összhangoltsága.

A rendszereket attól függően, hogy milyen kapcsolatban vannak a környezetükkel, többféle szempontból felosztják, osztályozzák, mivel a rendszerszemléletű gondolkodást az alapvetően nem befolyásolja, ezért ezzel nem foglalkozunk.

A rendszer lényegesebb kérdéseinek áttekintése után néhány szó a rendszerelméletéről. A rendszerelmélet a rendszer fogalmából folyó és többé-kevésbé speciális feltételezések levezetéséből adódó alapelvek hipotetikus-deduktív rendszere. A rendszerelmélet egyik vizsgálati módszere, hogy a jelenségeket megkísérlési elméleti modellbe foglalni és ehhez bevezeti a rendszermodellek általánosítható szintjeit, a másik módszer szerint a rendszer alkotó elemei kapcsolatainak és kölcsönhatásainak a fókáját vizsgálja.¹

A rendszer fogalmának helyes értelmezése – a rendszerelmélet tanulmányozása és alkalmazása – kapcsán alakulhat ki az úgynevezett rendszerszemléletű gondolkodás, melynek segítségével lehetővé válik a jelentések, feladatok, szervezetek, azok mechanizmusának, működésének mélyebb megismerése, a célkitűzéseink hatékonyabb megvalósítását szolgáló módszerek kialakítása, illetve megvalósítása. A rendszerfogalom, a rendszerelmélet alkalmazása lehetővé teszi olyan szemléletmód kialakítását is, amelyre támaszkodva fel lehet tárni a tényeket, jelenségeket, a szervezetek közötti kapcsolatokat, az egymásra és a szervezetükre gyakorolt hatásokat.

¹ *Közgazdasági kislexikon, 1977. (362. oldal).*

A *Katonai lexikon* (1985. évi kiadás, 489. oldal) szerint a *rendszer szemlélet*: olyan szemléletmód, komplex vizsgálati módszer, amely egy szervezetet, egy intézményt (termelő, gazdálkodó egységet, katonai szervezetet vagy az egész népgazdaságot) egységes rendszerként vizsgál abból a célból, hogy optimális működését elsősegítse. A vizsgálat kiterjed a működő (funkcionáló) szervezet környezetére, külső-belső információkapcsolataira, a szervezet működésére, szerkezeti felépítésére (struktúrájára) stb.

A rendszer szemléletű gondolkodás és vizsgálati mód tehát valamennyi szinten hasznos segítője és támasza a vezetőnek.

Miután röviden – megközelítőleg sem a teljesség igényével – áttekintettük a rendszer és rendszerelmélet legfontosabb elemeit, jellemzőit, próbáljuk ezeket saját területeinkre specializálva alkalmazni.

Az egyik és legfontosabb amit következtetésként le kell vonni az az, hogy a hadsereg egészét rendszernek kell tekinteni, amely sok-sok rész- és alrendszerből tevődik össze. Pl.: raj, szakasz, század, zászlóalj, ezred, dandár, hadtest, hadsereg, jegyvernem, haderőnem hadtápbiztosítási rendszer, fegyverzettechnikai biztosítási rendszer stb. Mit ad nekünk ez a felfogás? Mindenek előtt azt, hogy a hadsereg egészét, de az al- és részrendszereket is rendszertani szempontból fogjuk fel és vizsgáljuk. Ezáltal lehetőségünk nyílik arra, hogy azt alaposan és teljes összefüggésében megismerjük. Pl.: ha valakit kineveznek dandár PK HTPH-nek, ahhoz, hogy eredményes munkát tudjon végezni, a dandárt mint rendszert kell felfogni és alaposan meg kell ismerni a rendszer, adott esetben a dandár jellemzőit, nevezetesen: a rendeltetését, alapvető funkcióit béke és háború esetére; struktúráját (amely nem más, mint az eszközök, anyagok, emberek csoportja), teljesítő képességét, működési rendjét, a dandár elemeinek alapvető funkcióit, azok kölcsönhatását és hatását az alaprendeltetés eredményes betöltésére; a dandár, valamint alrendszerek elhelyezkedését – kapcsolatrendszerüket – a „magasabb” rendszerben, azaz a hadtestben, a dandár és környezetének kapcsolatát (pl. milyen környezetben helyezkedik el), feladatait milyen céllal, milyen „ellenséggel” szemben, milyen terepen, időjárási viszonyok között és napszakban hajtja végre, az előjáró és az együttműködők mennyiben befolyásolják a feladat sikeres végrehajtását; az ellenség tevékenységének várható jellege; az együttműködés és vezetés rendszere. Ezen túlmenően természetesen, mivel az adott példában a PK HTPH-ről lévén szó, szükségesnek az is, hogy a dandár hadtápbiztosításának, mint a dandár alrendszerét a fenti szempontok alapján áttekintse.

A rendszerfelfogás, a rendszer szemléletű gondolkodásmód alkalmas arra is, hogy – maradjunk példánál – ha a dandár életében valamilyen probléma, gond keletkezik, akkor azt rövid idő alatt fel tudjuk fedni és be tudunk avatkozni, biztosítani tudjuk annak dinamikus egyensúlyát. Nagyon hasznos ez a szemléletmód ellenőrzések alkalomával, amikor az egész rendszer vizsgálatát elemenként hajtjuk végre, és ezáltal fel tudjuk tárni a rendszer egésze működése szempontjából a pozitív és negatív elemeket, melynek kapcsán lehetőség nyílik arra, hogy a pozitív tendenciák erősítésére a szükséges intézkedéseket megtegyük, illetve arra, hogy a negatív jelenségek, tendenciák kedvezőtlen hatását a minimálisra szorítsuk, illetve megszüntessük.

A rendszer szemléletű gondolkodás segíti az egyes meghatározott feladatok eredményesebb megoldását is, ha azokat rendszerként fogjuk fel. *Vegyünk egy példát ennek bemutatására*: A dandár azt a feladatot kapta, hogy hajtson végre csapatgyakorlatot. Ebből eredően a PK HTPH-nek a feladata az, hogy szervezze meg a gyakorlat hadtáp-

biztosítását, a hadtápbiztosításnak, mint alrendszernek a gyakorlat időszakában történő működését.

A kiindulási alap tehát az, hogy ezt a feladatot rendszerként fogjuk fel a maga valóságában, valamennyi jellemzőjével és összefüggéseivel, kölcsönhatásaival.

A vett példa alapján a PK HTPH akkor jár el helyesen, ha ezt a feladatot: a dandár csapatgyakorlata hadtápbiztosításának megszervezését rendszerként fogja fel, az eredményes tevékenység biztosítása érdekében a feltételeket az elemek és összetevők vizsgálata alapján teremti meg.

Mindenekelőtt tisztázni kell:

- a gyakorlat tárgyát, célját, oktatási kérdéseit, alapvető feladatait;
- a gyakorlat végrehajtására bevont erőket és eszközöket;
- a gyakorlat időtartamát és időpontját;
- a gyakorlat végrehajtásának helyét;
- a gyakorlat végrehajtásának egyéb sajátos körülményeit (pl. menet végrehajtásának módja).

Mindezeket alapvetően az előjáró intézkedése tartalmazza.

E kérdések tisztázása után meg kell vizsgálni azt, hogy mi a teendő, gyakorlat:

- a) előkészítésének,
- b) végrehajtásának,
- c) befejezésének időszakában.

Mit célszerű ezen időszakokra vonatkoztatva megvizsgálni:

- a) *Az előkészítő időszakra:*
  - a gyakorlat sikeres végrehajtásának elméleti megalapozása érdekében milyen kérdéseket kell feldolgozni:
    1. a PK és személyi állomány,
    2. valamint a hadtáptörzs és alegységek részere.

Ezt rendkívül fontosnak tartom, mert ennek elhagyása egy sor zavart eredményezhet. Gondoljunk csak bele, milyen hallatlan segítséget jelent, ha a gyakorlat előkészítésének időszakában elméleti és gyakorlati kérdésként feldolgozzuk az alegység PK-i állomány részére azt, hogy milyen módon tervezzük megvalósítani a személyi állomány ellátását, a róluk való minden oldalú gondoskodást.

Mivel a hadtápnak kettős szerepe van:

- a valóságos ellátás szervezése és a
- „bare” hadtápbiztosításának tervezése, végrehajtása. Ezért nélkülözhetetlen a hadtáptörzs és alegységek személyi állományának elméleti felkészítése. Ennek folyamán az elmúlt gyakorlat tapasztalatainak tanulságként való felelevenítése.

- A feladat végrehajtására bevont erők ellátási szükségletei, annak összevetése a meglévő lehetőségekkel, igények az előjárótól;

- A gyakorlat idejének, helyének kapcsán mire kell felkészülni és milyen intézkedéseket kell foganatosítani;

Könnyű belátni, hogy ez is egy alapvető kérdés, mert más feladatok jelentkeznek télen, esős időben és nyáron. Hányszor tapasztaltuk, hogy ezek alapos elemzésének elmulasztása miatt a katonák eláztak, fagyássérülést szenvedtek, nem állt rendelkezésükre hideg víz vagy meleg tea.

- Milyen módon történik a gyakorlat helyére történő elvonulás és visszaérkezés (vasút, gépkocsi?);

- A visszamaradó részleg ellátásának megszervezése.

b) *Végrehajtási időszak:*

- A gyakorlat végrehajtásának sajátosságai milyen intézkedéseket igényelnek annak érdekében, hogy a személyi állomány ellátása, róluk való gondoskodás megfeleljen a követelményeknek; és a hadtáp eredményesen meg tudja oldani a harc hadtápbiztosításának tervezésével, végrehajtásával kapcsolatos feladatokat is;

- Milyen kiegészítő intézkedéseket kell fogatosítani a célból, hogy a károkat, rendkívüli események bekövetkezését megelőzzük?

c) *Befejezési időszak:*

- Milyen legyen a helyőrségbe történő visszaszállítás rendje;

- Hogy kell megszervezni a beérkező csapatok fogadását a laktanyákban;

- Mit kell tenni annak érdekében, hogy a beérkezés után a szabályzat szerinti rend helyreálljon;

- Hogy kell biztosítani a gyakorlat „következménycincé” helyreállítását (gondolok itt az anyagi-technikai eszközök karbantartására és az esetleg keletkezett károk felmérésére, rendezésére);

- Milyen rendszerben kell biztosítani a gyakorlat tapasztalatainak feldolgozását és hasznosítását.

Természetes, hogy ezen feladatokat a hadtápbiztosítási rendszernek megfelelően kell felbontani aprópénzre, pl. egészségügy, ruházat, üzemanyag stb. biztosítás.

A példából látható - ha nem is tértünk ki minden kérdésre -, a lényeg az, hogy a feladatokat is komplex módon, rendszerként kell felfogni és vizsgálni, mert csak ez biztosítja a megfelelő előrelátást, a feladatok eredményes végrehajtását segítő vagy gátló tényezők feltárását, s a feladat végrehajtását befolyásoló valamennyi külső és belső hatás számbavételét.

Kapcsolódva ezen utolsó megállapításokhoz, szólni kell arról, hogy a rendszer-szemléletű gondolkodás valamennyi szinten, de különösen magasabb vezetési szinteken kiemelt figyelmet igényel. Mert ha a rendszer-szemléletű gondolkodást alkalmazzuk megoldandó feladatok, rendszabályok, működési elvek (pl. gazdasági szabályzók) kidolgozása folyamán, akkor tudományos alapossággal, körültekintően tudjuk számításba venni a hatástényezőket, azt, hogy az általunk tervezett feladat, rendszabály megoldása, bevezetése milyen hatást vált ki.

Ha ezen hatástényezők vizsgálatát elmulasztjuk, akkor könnyen előfordulhat olyan helyzet, hogy amíg látszólag az alrendszer, vagy egyes elemek szempontjából praktikus megoldásokat választottunk, addig ez a megoldás az egész rendszer működésére kedvezőtlen hatást vált ki. Vizsgálatunknak nem csak a rendszer működésére, hanem a környezetre gyakorolt hatásokra is ki kell hogy terjedjen, mert az sem mindegy, hogy egy-egy rendszerként felfogott, megoldott feladat, felfogott és bevezetett rendszabály milyen politikai, gazdasági hatást vált ki. Ösztönzi a jobb munkára a katonatömegeket vagy másokat, vagy irritálja azokat. Szabad legyen ezt egy példával illusztrálni. A csapatainkat arra ösztönözzük, hogy a személyi állomány ellátásának javítása, szinten tartása érdekében maximálisan használják ki a téli tárolásra alkalmas élelmiszerek beszerzését, betárolását. Ugyanakkor a szabályozóink a meghatározott értéken túl ezt nem tették

lehetővé. Hosszú időnek kellett eltelni, mire ez megváltozott. *Milyen belyzet alakult ki? Ha deget tesz az ösztönzésnek, megszegi a rendeleteket, ha nem, „maradi gondolkodású”.* Ebből a példából két következtetés kívánkozik:

1. A vezetők, vezető szervek a működés rendjére vonatkozó szabályzókat úgy alakítják ki, hogy az igényelje az alárendelttől az alkotó, aktív kezdeményezést, ugyanakkor legyen egyértelmű, ne kényszerítse a végrehajtót semmiféle fennálló rendelkezés megsértésére, mert az hatásaiban beláthatatlan következményekkel jár. Amit röviden úgy lehetne megfogalmazni, ha lehet ezt a szabályt áthágni, akkor ez más vonatkozásban is járható út. Minden ilyen érvényben levő szabály objektíve gátját képezi a szabályzat szerinti rend betartásának, s olyan szemlélet elterjedését eredményezheti, hogy a „rugalmasabb vezetési” elv mögé bújva mindent másképp lehet értelmezni, végrehajtani.

2. A másik az az, hogy a rendszert alapvetően a társadalmi rendszereket és annak elemeit, az egyes rendszerként felfogható feladatokat nem lehet statikus állapotúaknak tekinteni, hanem azokat az állandó mozgás, változás, dinamizmus állapotában kell szemlélni. Csak ez ad lehetőséget a vezetőnek arra, hogy azokat a belső és külső változásokat időben felismerje, amelyek a kitűzött cél megvalósítását kedvezően vagy kedvezőtlenül befolyásolják és ez ad lehetőséget arra, hogy időben és hatékonyan beavatkozzunk az események menetébe és abba, hogy ne az események irányítsanak bennünket, hanem mi azokat, s biztosítsuk a rendszer dinamikus egyensúlyát. Pl.: ha kidolgozzuk – természet fel – a dandár támadóharca hadtápbiztosításának tervét – ezen belül az anyagi eszközök utánszállításának rendszerét –, nagy hibát követnénk el, ha ennek megvalósulását nem mozgásában, változásában szemlélnénk, mert a legközelebb kidolgozott terv is megváltozhat a külső és belső tényezők hatására. Világos tehát, hogy minden rendszert, rendszerként felfogott feladatot dinamikus állapotúnak kell felfogni, mert csak ez a szemléletmód vezet sikerre. Nem lehet úgy gondolkodni, hogy ma rendet csináltam, s az úgy el van intézve, hanem azért, hogy holnap is rend legyen, azért tenni kell valamit. Nem lehet úgy vélni, hogy ha ma jól elláttam a személyi állományt az a továbbiakban is úgy lesz. Azért, hogy ez folyamatos legyen, mindennap szívós munkát kell végezni, mert a körülmények megváltoznak és a dolgok önmaguktól nem az eredeti elgondolásnak megfelelően realizálódnak.

A rendszerszemléletű gondolkodás fejlesztésében jelentős szerepe van a modellezésnek.

Mintahogy utalás történt rá, az új rendszerek létrehozására vagy a meglévők vizsgálata szempontjából a kísérletezésben és tanulmányozásban fontos szerepet töltenek be a modellek, melyek lényege: A modell a megismerés és a gyakorlat objektumát reprodukáló vagy visszatükröző, azzal objektív megfelelési viszonyban levő és a tudományos kutatás a gyakorlat folyamatában azt helyettesítő anyagi vagy eszmei rendszer, amelynek tanulmányozása új információ szervezését teszi lehetővé magától a megismerés objektumától.

A modellezés tehát olyan megismerési folyamat, amelyet az ember tart fenn azért, hogy a valóság dolgait, jelenségeit modell segítségével megismerje, illetve általa meghatározza a valóságba való beavatkozás várható következményeit és cselekvőképes legyen a modellezett rendszer működésének célirányos fenntartásában.

Gondolom, hogy ezektől a megfogalmazásoktól a modellezés jelentősége a katonai vezetés gyakorlatában egyértelmű, és ezt nem lehet eléggé értékelni. Annak érdeké-

ben, hogy még közelebb kerüljünk a tudományos megismerés és gyakorlat e fontos eszközhöz, próbáljuk meg a saját nyelvezetünkre lefordítani és egy gyakorlati példán keresztül bemutatni: modellezzük le az utánszállítást hadtest harctevékenysége egy harcnapjára.

Az első alapkövetelmény az, hogy ezt a folyamatot rendszerként fogjuk fel, amely az egész hadtápbiztosítási rendszer fontos eleme és meghatározó része. Kiindulási alapként feltételezzük azt, hogy a jelzett nap folyamán a hadtest csapatai hadtápbiztosításhoz 1200 t anyag szükséges, s ezt három ütemben kell kiszállítani. Mielőtt tovább mennénk, még egyszer, mi a modellezés célja? Segítségével egy adott rendszer – a valóság feltárása, megismerése, s ezáltal lehetőséget biztosítani az eredményesség érdekében – az intenzív beavatkozásra.

A feladat tehát az, hogy 1200 t anyag utánszállítását kell megszervezni, majd a hadtest anyagi készleteit feltölteni. Az utánszállítás megtervezése a kialakított okmányolási rendszerben történik (terv, térkép, grafikon stb.). A vett példában a szállítás végrehajtását próbáljuk modellezni.

Szállítás végrehajtása a feltételezés szerint három ütemben történik

I. ütem

250 t anyag a tüzeréségi tüzelőállásokba, a harc megszervezése időszakában

II. ütem

500 t anyag a hadtest közelebbi feladatának a teljesítése után

III. ütem

450 t anyag a nap végén

Alapvető és elsőrendű a feladat tervszerű végrehajtása szempontjából az, hogy megszabadulva a sablonos gondolkodástól, alakítsuk ki a vezetésnek azt a rendszerét, amely biztosítja a folyamatos beavatkozást. (Kiemelt jelentősége van az információ időbeni áramlásának.)

– Fontos a csapatok és a hadtápbiztosítás manőverének összehangolása (ki, mikor, milyen úton mozog, kinek, mikor van prioritása stb.).

– Meg kell ítélni az ellenség várható tevékenységét, annak hatását a hadtápbiztosításra, a hadtápbiztosításra.

Ezeket a kérdéseket ütemenként kell konkrétizálni

IV. ütem

A szállító eszközök leürítésének megfelelően a hadtest készleteinek feltöltése

Ha az események ütemenként várható alakulását ilyen módon felvázoltuk, akkor módunkban van megtenni mindazon intézkedést, amely a „váratlan” tényezők hatását csökkenti, termé-

szetesen maximálisan számításba véve azt, hogy a vezető és végrehajtók állapota, felkészültsége és a környezet milyen.

Ilyen előkészületi munka után a siker szempontjából nélkülözhetetlen az, hogy folyamatosan figyelemmel kísérjük azt, hogy a helyzet felvázolt – elképzelt – alakulásával szemben milyen változások következnek be. Pl.: az egyik szállítóoszlop légcsapás következtében megsemmisült. A dandárhadtáp a tervezett időben nem tudja átvenni a készleteket, mert a zászlóaljkat még nem töltötte fel; a tervezett utánszállítási utat nem lehet a meghatározott időben igénybe venni szállításra, mert a II. lépcső harcbevételére még nem került sor, s az még azt az utat elfoglalja. Ha a vezetés és az információrendszer olyan, hogy az biztosítja a változások időbeni feltárását, akkor a siker nem marad el, mód van a szükséges korrekciók, intézkedések megtételére.

A modellezésnek az ilyen gyakorlati feladatok végrehajtásának elősegítésén túl halatlant nagy szerepe van a meglévő rendszerek működésének tökéletesítésére, a fejlesztés új tendenciáinak, igényének felvázolására. Pl.: napjainkban már most fel lehet és kell vázolni azokat a követelményeket, amelyeket az ezredforduló táján a hadtápbiztosítás rendszerében érvényesíteni kell. *Nagy vonalakban néhány szó erről:*

Már most látható, hogy

- hallatlanul megnő a tudományos kutatás szerepe, jelentősége, ezért gondoskodni kell jól képzett tudományos munkára alkalmas káderek felkészítéséről;
- általánossá válik, mindinkább kiszélesedik az automatizált vezetési rendszer béke és háború időszakára. Nélkülözhetetlen az erre orientált és intenzív képzés, felkészítés;
- a hadtáp előtt álló feladatok megoldása a korszerű hadtáptechnikai eszközök tömeges rendszerbe állítását igényli.

Ezek nem valósulhatnak meg:

- *intenzív műszaki fejlesztés és kutatás nélkül. Meggondolandó, ne hozzuk e létre a Hadi-technikai Intézet újnevezett hadtápszekcióját;*

- a technika tömeges rendszerbe állítása igényli a korszerű üzemeltetés és szakszerű javítás megoldását, ugyancsak a felkészítés korszerűsítését igényli;
- korszerűsödnek mindkét félnél a harci-technikai eszközök. Gondoljunk csak a nagy pontosságú fegyverekre. Ez a hadtápmunka gyakorlatának korszerűsítését, a hadtáp felépítésének racionalizálását, a csapatok egyidejű tömeges és komplex feltöltés feltételeinek megteremtését igényli. Ezt teszi szükségessé továbbá, hogy a hadtáp élet-, működő- és teljesítőképeségét állandóan tanulmányozzuk, s azok feltételeit javítsuk, azaz a rendszer dinamikus egyensúlyát garantáljuk.

E problémák megoldása ésszerű, bátor, racionális gondolkodást és tudományos előrelátást követel.

Összefoglalásként még egyszer kibangsúlyozom, hogy a rendszerszemléletű gondolkodás nélkülözhetetlen eszköze a vezetőnek a hatékonyság és az eredményesség biztosításában. Ezért a rendszertan és a rendszerelmélet tanulmányozása a ma emberének „mindennapi kenyeré”.

A hadtápbiztosítás fogalmához

*Dr. Szenes Zoltán alezredes
a hadtudomány kandidátusa*

A folyóirat egyik legutóbbi számában fontos elméleti cikk jelent meg Csabai György őrgy. tollából¹.

A szerző kísérletet tesz a hadtápbiztosítás fogalma nyugati és szocialista értelmezésének összehasonlítására, az eltérések és azonosságok bemutatására. A téma felvetés nagyon érdekes és előremutató, hiszen következetes végiggondolása lehetőséget nyújt a hadtápbiztosítási fogalom objektív tartalmának megítéléséhez, s ezen keresztül egy internacionális (szövetségektől, doktrínáktól, politikai töltésű hadtudományoktól mentes, csak a fegyveres küzdelem törvényeire, törvényszerűségeire és a hadművészet egyetemeseire épülő) jellegű hadtápbiztosítási fogalom, rendszer felvázolásához. A probléma felismerése, az elemzés elvégzésének szükségessége más szempontból is indokolt és szükséges. A hadtápbiztosítás általános elmélete c. stúdium tananyagának akadémiai oktatása során született meg az a gondolat, hogy a hadtápbiztosítás lényegének, a biztosítási rendszer objektív elemeinek bemutatásához szükség van a fogalom és a rendszer „lemeztelenített”, ideológiáktól mentes vizsgálatához. Szintén az elméleti tananyagok kidolgozása és a tanítás során jöttünk rá, hogy a ma hadtápbiztosítási fogalmát megérteni, ok-okozati összefüggéseket bemutatni, a változások indokait megvilágítani csak a múlt ismeretében lehet. Ezért kezdtük meg a ZMKA Hadtáptanszékén a hadtápbiztosítási gondolat, eszme fejlődéstörténetének kutatását. A vizsgálódások részeként tanulmányoztuk a hadtápbiztosítási fogalom változásait, módosulásait is. Jelen cikkben – kapcsolódva Csabai György őrgy. által kifejtettekhez – kutatásaink eddigi eredményeit szeretnénk közreadni.

A fogalomelemzés szükségessége és jelentősége

A hadtápbiztosítást mint fogalmat azért kell megvizsgáljunk, mert csak a meghatározás segítségével ragadhatjuk meg a hadtápbiztosítás lényegét, jellemző vonásait, megkülönböztető jegyeit. A hadtápbiztosítási fogalom *egy meghatározott és körülhatárolt feladat- és tevékenységcsoport azonosításának egyik eszköze*, mely biztosítja, hogy ezen a terminuson a szakmai kommunikáció, az elméleti és gyakorlati munka során mindenki ugyanazt értse. Ezért a hadtápbiztosítás pontos megfogalmazása igen jelentős hadtudományi, hadtápbiztosítás – elméleti, oktatási stb. szempontból, hiszen a kommunikációk informatív, regulatív funkciójukat csak akkor tudják betölteni, ha megfelelően az azokban alkalmazott definíciók.

¹ Vö.: A hadtápbiztosítás fogalma napjainkban az MN-ben, néhány ország fegyveres erőinél és a katonai koalíciókban. Hadtápbiztosítás, 1986. 1. sz.

Általános körülmények és követelmények között a hadtápbiztosítási fogalomnak a következő követelményeknek kell megfelelni:

1. Tartalmaznia kell a hadtápbiztosítási tevékenység - mint a minden oldalú biztosítás fontos részének - lényegét.
2. Tükröznie kell, hogy a hadtápbiztosítás miből, hogyan, milyen fejlődés eredményeképpen jött létre.
3. Fel kell tárnia a fogalom belső ellentmondásait.
4. Meg kell egyeznie a gyakorlattal.

A mai hadtápbiztosítási fogalom csak részben felel meg ezen belső követelményeknek. Ezért napjaink hadtápbiztosítási fogalmát (mind nyugati, mind marxista-leninista relációban) csak akkor leszünk képesek tágabb összefüggésben is megérteni, ha a definíciókat a fogalmi meghatározás kritériumai alapján vesszük szemügyre. Minthogy azonban a hadtápbiztosítás (akárcsak más hadtudományi kategóriák) nem statikus fogalom, nem deus ex machina pattant ki a katonai szakírók és szakemberek fejéből, hanem hosszú fejlődési folyamat eredményeként alakult ki, a mai hadtápbiztosítási fogalom értelmezésének vizsgálatát fejlődéstörténeti elemzéssel szükséges elkezdeni.

Logisztika mint hadtápbiztosítási fogalom történeti fejlődésvázlata

A hadtápbiztosítás (logisztika) szakkifejezés nyelvi eredete messzi történelmi időkbe nyúlik vissza, s a görög „lego”, a latin „logik” szótövekből, valamint a francia „loger” igéből vezethető le².

A „lego” görög szóból jön létre a „logizomai” ige, amely többek között számolni, kiszámítani, meggondolni, tervezni jelent. A „logik” szó is (angolul logic, franciául „logigne”) végső fokon a görög „lego” szótőre vezethető vissza, melyből a latin „logicus” és „logica” szavak képződnek, ugyancsak én, értelem jelentéssel. A „logik” szóból következik a „logistik” kifejezés, melyet eredetileg a filozófiában és a matematikában használtak, s később terjedt el a hadtudományban. A francia „loger” ige (már a 12. században használták Franciaországban) átmeneti szállás adását jelenti vendégek, katonák számára. Ez a latin „lougea” (bérlemény, bérlet) és az újlatin „logistare” (kiad, bérbe ad, elhelyez) szóból ered. Olaszban hasonló jelentésű a „locare” szó. Németországban a „logieren” igét (szállást ad vendégeknek, katonáknak, vagy lakik jelentéssel) már 1600 körül használták a hasonló jelentésű francia „loger” nyomán.

A logisztika ismertetett nyelvi gyökereit bizonyítja a hadtápbiztosítás történelmi fejlődése is³. A görög, a bizánci és a római birodalom hadseregeiben „logista” elnevezésű hivatalnokok szolgáltak, akik a hadsereg pénzügyi ellátásával foglalkoztak. A római légiók élelmiszer-ellátását „logisten” (logistas) elnevezésű személyek végezték. A bizánci hadsereg ellátásának és elszállásolásának szervezését a „logotheten”-ek végezték. A középkori és újkori európai államok hadseregeinek utánpótlását a „logierien” igéből származtatható szállásmesterek és hadbiztosok hajtották végre.

² A fogalom etimológiai értelmezésénél támaszkodom Kapoun, J.: Az utánpótlástól a hadtápbiztosításig c. cikkére. Wehrwissenschaftliche Rundschau, 1982. 4. sz. (Ford.: Cf 9284)

³ Lásd V. Sz. Szlomin (Szerk.): A hadtáp története. Tansegédlet. MNHF-ség kiadványa, 1981.

A logisztikát mint hadtudományi fogalmat a hadművészet-történeti források szerint először VI. Leó bizánci császár (886-912) használta a *Harcászat* – avagy könyv a hadügyről c. művében⁴. A neves katonai teoretikus és hadvezér a harcászat (háborús mozgások tudománya), a hadászat (a hadjárattervek készítésének és a sikeres csapatvezetésnek a művészete) mellett a logisztikát (hadtápbiztosítást) is használta, mint a szállítás művészetét. Definíciója szerint „*a logisztikához tartozik, hogy a hadsereg tagjainak zsoldját kifizesse, a hadsereget megfelelően felfegyverezze és megszervezzék, lövegekkel és hadianyagokkal ellássa, szükségleteit időben és elégségesen biztosítsák, s a hadjárat minden mozzanatát megfelelően előkészítsék*”⁵.

VI. Leó a későbbi katonai szakírókra komoly hatást gyakorolt, de hadtápbiztosításról vallott felfogását elsősorban a hadászat és harcászat támogatásához szükséges, főleg műszaki jellegű (csapatmozgások menetvonalainak meghatározása, védelmi állások és erődítmények kiépítése stb.) tevékenységként értelmezték. Ettől fogva Európában végképpen összekeveredett az így értelmezett és továbbfejlesztett logisztika a hadászat fogalmával.

A mai felfogású hadtápbiztosítást, mint a hadművészet törvényszerűen önálló ágát a svájci származású *Antoine Henri Jomini* (1799-1869) fejlesztette ki. A hadművészet kézikönyve c. könyvében⁶, akinél a logisztika egyértelműen az utánpótlást foglalta magába. Jomini ugyanakkor továbbra is erősen támaszkodott a logisztika akkor érvényben levő felfogására, azaz *a hadtápbiztosítást olyan gyakorlati tevékenységnek és alkalmazott tudománynak fogta fel, amely az ellátáson kívül még a csapatmozgások tervezésével és vezetésével, az erődítmények és katonai szálláshelyek építésével is foglalkozik*.

Jóllehet Jomini a logisztikával kapcsolatos nézeteit több elméleti munkában fejtette ki, a kifejezés a következő évtizedekben nem vonult be az európai katonai szakírók szóhasználatába. Ez valószínűleg Carl von Clausewitz munkásságának következménye, aki nem használta a logisztika kifejezést, s az utánpótlást sem tekintette a hadtudomány, a hadművészet önálló ágának, hanem a hadászat és harcászat részének.

A logisztika fogalma a XX. szd. Európájában valószínűleg *az Amerikai Egyesült Államokból került át*, ahol ezt a kifejezést katonai értelemben a múlt század nyolcvanas éveitől kezdték használni. Az akkori felfogás a logisztika alatt *az egész nemzetgazdaság gazdaságmozgósítását jelentette a fegyveres erők háborúban történő támogatása céljából*.

A hadtápbiztosítás mai fogalma és tartalma a század nagy és kis háborúiban alakult ki és fejlődött tovább. Ekkor már a hadtápbiztosítás fogalma alatt *a logikai (matematikai) gondolkodást és cselekvést értették azzal a céllal, hogy a fegyveres erők részére rendelkezésre álljanak a szükséges eszközök* (fegyverek, lőszer, gépjárművek, berendezések, tüzelő- és üzemanyagok, élelem, ruházat, gyógyszerek, orvosi-egészségügyi szolgáltatások) *a megfelelő (előre meghatározott) időpontban az alkalmazás helyén*.

Az ellátási feladatokat az amerikai, angol, német hadseregben már az I. világháborúban szállásmesterek, a francia, orosz (s tegyük hozzá: magyar) haderőben biztosok végezték. A „logistica” fogalma az olasz hadseregben az 1935-36-os években, az abesszíniai háborúban bukkant fel a harctevékenységek utánpótlási problémáival kapcsolatosan.

⁴Razin: A hadművészet története. II. kötet. ZKK, Budapest, 1961.

⁵Vö.: Kapoun, J.: I. m. 5. old.

⁶A hadművészet középkori és újkori klasszikusai. ZKK, Budapest, 1974.

Az USA II. világháborúba történő belépésével, a háború gazdasági biztosítása és a világ különböző részein harcoló haderő nagyméretű utánpótlás-igénye következtében a hadtápbiztosítás Európában és más kontinenseken is megszilárdult, majd *a háborút követően a NATO-ban végérvényesen a nyugat-európai hadüj és hadtudomány részévé vált*. Emellett a logisztika fogalmát a polgári gazdaság is átvette, s az mint üzemgazdaságtani logisztika a közgazdaság-tudomány egyik ágazataként létezik.

A mai hadtápbiztosítás fogalmának és lényegének etimológiai és történeti áttekintése alapján *a következőket állapíthatjuk meg*:

a) Fogalmilag a logisztika a görög, latin és francia „lego”, „logik” és „loger” szavakból származik, s értelemszerűen a gondolkodás, számítás, szállásadás fogalmakat tükrözi.

b) Lényegét tekintve a logisztika pontos matematikai számításokon alapuló biztosítási rendszereket, valamint a bennük (és közöttük) lezajló anyagi, technikai, információs, szolgáltatási stb. folyamatokat és tevékenységeket jelenti, amelyet azzal a céllal szerveznek, hogy a fegyveres küzdelem (harc) összefüggő, komplex ellátási problémáit gyorsan és optimálisan meg tudják oldani.

c) Megállapítható, hogy a hadtápbiztosítás „fizikai” lényege, azaz a csapatok anyagi, technikai és egészségügyi ellátása tulajdonképpen az ókori idők óta nem változott, csak átfogóbbá, kiterjedtebbé, bonyolultabbá vált. A hadtápbiztosítás „szellemi” lényege (tehát fogalma, elmélete) azonban a történelmi (beleértve a haditechnikai, haderő-szervezeti, harceljárás stb.) fejlődéssel, a katonai gondolkodás előrehaladásával, a megfogalmazó hadtudomány pártos jellegének kialakulásával összhangban folyamatosan változott, s hatalmas átalakuláson ment át.

A mai hadtápbiztosítási fogalom nyugati értelmezése

Napjaink hadtápbiztosítási fogalmai a nyugati, de még a NATO-országokban is formailag különböznek egymástól, s megfogalmazásukat tekintve szinte nemzetenként változnak. (Ezt több definícióval Csabai György őrgy. is igazolta.) A fogalmak részletes tartalomelemzéses vizsgálata azonban azt mutatja, hogy ezen definíciók alapvető tartalma, lényege megegyezik. Valamennyi meghatározás szerint *a hadtápbiztosítás magában foglal minden olyan szervezett és lehetőség szerint tereszerű tevékenységet (személy- és eszközalkalmazást), amely az anyagutánpótlás, a javítás, az egészségügyi biztosítás, az élelmezés, a szállás és más szolgáltatások megvalósításával lehetővé teszi (vagy egyáltalán megkönnyíti) a fegyveres erők (csapatok) életét, mozgását és harcát*. Ez a hadtápbiztosításnak a szűkebb, fegyveres erőknél használatos értelmezése.

A hadtápbiztosításnak – akárcsak nálunk – van egy tágabb felfogása is, amely nemcsak a hadműveletek hadtápbiztosítását, hanem a tevékenységeknek a nemzetgazdaságra vagy az egész koalíció gazdasági potenciáljának mozgósítására is kiterjed.⁷

Az, hogy egy adott ország, fegyveres erő esetében a hadtápbiztosítás mint hadtudományi kategória hogyan kerül meghatározásra, milyen biztosítási ágakat, területeket, feladatköröket „olvaszt” magába, rendkívül sok tényezőtől függ: az adott ország katonai doktrínájától, a fegyveres erők nagyságától, koalícióhoz való tartozástól (vagy nem tartozástól), szervezeti felépítésétől, korszerűségétől, hadszíntéri körülményektől, katonatörténelmi tradícióktól, az ország gazdasági lehetőségeitől, a nemzeti hadtudomány fejlettségi színvonalától stb.

⁷G. Ashcroft: Military Logistic System in NATO: The Goal of Integration. IST, London, 1969.

Az azonban világosan látszik és bizonyítható, hogy a hadtápbiztosítási fogalom meghatározásában, a biztosítási rendszer építése és működése kialakításában vezető szerepet az Amerikai Egyesült Államok játszik, mint politikailag, gazdaságilag, katonailag legerősebb, NATO-ban domináns szerepet betöltő, korszerű és hatalmas hadsereggel, valamint fejlett hadtudománnyal rendelkező ország. Az amerikai hadtápbiztosítási fogalom a nyugati terminus technikusok közül a legátfogóbb, legkiterjedtebb, legösszetettebb, melynek megfogalmazása – mint ahogyan ezt az elemzések és vizsgálatok mutatják – *példamutató s modellszerű* a többi – elsősorban NATO-ország számára. Ezért magától értetődik: ahhoz, hogy a mai nyugati típusú hadtápbiztosítási fogalom lényegét, megkülönböztető jegyét megértsük, elsősorban az amerikai hadtápbiztosítási szakkifejezést kell vizsgálat alá vennünk.

Az USA fegyveres erőinél a hadtápbiztosítás fogalma gyanánt a logisztika (logistics) és a harci kiszolgáló támogatás (Combat Service Support) elnevezéseket használják.

Az amerikai hadtápbiztosítás az alábbi feladatköröket foglalja magában⁸:

- *az ellátást* (supply), amely tartalmazza az anyagi eszközök igénylését, beszerzését, elosztását, tárolását, karbantartását és elosztását;
- *a javítást* (maintenance), amely a technikai eszközök, felszerelések üzemeltetésével, működőképességének helyreállításával foglalkozik;
- *a szállítást* (transportation), amely felöleli a csapatok átcsoportosításával, az anyagok után- és hátraszállításával kapcsolatos tevékenységeket;
- *a szolgáltatásokat* (service), amely magába foglalja a személyi állomány élelmezését, ruházati ellátását, egészségügyi biztosítását és a sírnyilvántartást;
- *az elhelyezést* (facilities), amelyhez a katonai objektumok fenntartása és javítása tartozik;
- *és a személyügyi-igazgatási biztosítást*, amely a csapatok személyi kiegészítésével (civil affairs), a pénzügyi biztosítással (finance), a katonai-polgári együttműködéssel (legal services), a lelkesítő szolgálattal (chaplain service) és a tábori csendőr-szolgálattal (administration) kapcsolatos feladatokat tartalmazza.

Ezen hadtápbiztosítási fogalomban megjelenő legfontosabb feladatcsoportok (elsősorban az anyagi, a technikai és egészségügyi biztosítás) a többi nyugati szakkifejezésekben is megjelennek, *eltérések főleg a szolgáltatások körében, kiterjedtségében és mennyiségében regisztrálhatók*. A definiálásokban meglévő tartalmi különbségek nem tekinthetők lényegesnek, hiszen besorolhatók abba a kategóriába, amelyet a nemzeti sajátosságok gyűjtő elnevezéssel szoktunk illetni.

Az amerikai hadtápbiztosítási fogalom NATO-n, sőt az egész nyugati világon belüli hegemoniáját, vezérlő és összetartó erejét erősíti a logisztika *koalíciós felfogása is*⁹. A hadtápbiztosítás szövetségi értelmezése ugyanis nemcsak a nemzeti hadseregek egységes, nemzeti felelősség és források alapján működő logisztikai rendszerét jelenti, hanem magában foglalja a NATO-kontingensek szövetségi alapelveken, de kétoldalú szerződéseken nyugvó koalíciós ellátási rendjét is. A NATO-országok hadseregei kölcsönös anyagi, technikai és egészségügyi biztosítását *logisztikai támogatás, ellátás és kooperatív logisztika* mint biztosítási formák alapján végzik.

⁸ Skrabán László edzs.: Tájékoztató az idegenhadsereg hadtábjának tanulmányozásához és felhasználásához. MNHF-ség, 1982. (Nyt. szám: 065236/1982.) 120–122. old.

⁹ Weber, W.: A NATO fegyveres erői az NSZK területén. Berlin, 1984. (Ford.: AF 5640)

A *logisztikai támogatásnak* két változatát dolgozták ki. Az *egyeztetett logisztikai támogatás* (Agreed Logistic Assistance) azokat az ellátási formákat és szolgáltatásokat tartalmazza, amelyeket már békében szerződésileg rögzítettek. Ezeket átfogó megállapodások (General Agreements) vagy sajátos szolgáltatásokra, ellátási segítségre stb. vonatkozó speciális (Specific Agreements) alapján végzik. A *szükséghelyzetben nyújtott logisztikai támogatásra* (Emergency Logistic Assistance) a haditevékenységek során kerül sor, amikor a nemzeti NATO-kontingenseknél olyan ellátási nehézségek alakulnak ki, amelyek az előjárók vagy a szomszéd által elháríthatók. Keresztirányú *ellátásnak* (Cross Assistance) tekintik más nemzeti NATO-csapatoknak nyújtott olyan szolgáltatásokat, amelyek egyeztetettek ugyan, de eltérnek a szokásos eljárástól. A *kooperatív logisztika* (Logistic Cooperation) olyan rendszabályokra vonatkozik, amelyek lehetővé teszik egy másik NATO-ország segélyforrásainak kihasználását, vagy az adott ország (ahol a haditevékenységek zajlanak) fegyveres erői támogatásának igénybevételét.

A *mai nyugati hadtápbiztosítási fogalom vizsgálatából az alábbi megállapítások tehetők:*

a) A NATO- és nyugati országokban használatos logisztikának kettős értelmezése van. Széles felfogásban a logisztika a gazdaságmozgósítás kérdéseit is magába foglalja, szűkebb értelmezésben a fegyveres erők hadtápbiztosítási igényeinek kielégítésére szolgál.

b) A mi hadtápbiztosítási fogalmunknak megfelelő logisztika általában magában foglalja az ellátási, szállítási, technikai és egészségügyi biztosítási feladatokat, valamint különféle szolgáltatásokat.

c) A NATO-ban használatos hadtápbiztosítási fogalmak lényegüket tekintve azonosak, mégha a fogalmi (és gyakorlati) egységesítési színvonaluk alacsonyabb is a VSZ-országok hadseregeinél.

d) Bár a NATO fegyveres erőinek hadtápbiztosítása alapvetően a tagállamok fegyveres erői részéről történik a saját NATO-kontingensekre vonatkozóan (vagyis a nemzeti erőforrások terhére, nemzeti felelősséggel), a NATO vezetése erőfeszítéseket tesz a koalíciós logisztika valóságos gyakorlati feltételeinek megteremtésére: általános fejlesztési irányvonalakat ad ki, koordinálja az alárendelt erők hadtápbiztosítását, kölcsönös együttműködési és segítői biztosítási módokat dolgoz ki különleges és háborús helyzetekre.

A hadtápbiztosítás marxista-leninista felfogása

A nagy októberi szocialista forradalom után a Szovjetunióban – a szocialista típusú hadsereg létrejöttével egy időben – egy másfajta, a burzsoá hadtudománytól eltérő, szocialista hadtudomány alakult ki. A szovjet hadtudomány közel hét évtizedes története során óriási fejlődésen ment keresztül, s lényegében „átírta” a hadtudomány minden területét, különösen a hadművészetet. A szocialista tudomány helyességét, az elmélet és gyakorlat egységét a szovjet népnek a nagy honvédő háborúban aratott megsemmisítő győzelme fejezte ki. Az új típusú hadtudomány lényegében minden területen, így a hadtápbiztosítás területén is szakított a burzsoá hadtudományi nézetekkel és felfogással. Ezért a hadtápbiztosítás területén, a szovjet hadsereg fejlődésével összhangban *egy új játos, a francia–porosz–amerikai ellátási rendtől eltérő hadtápbiztosítási rendszert* alakítottak ki, amely különösen dinamikusan fejlődött a II. világháborúban. A szovjet irodalmi források¹⁰ azt mutatják, hogy a mai hadtápbiztosítási rendszer alapvető elemei, a fogalom

¹⁰ Sz. K. Kurkotkin: A szovjet fegyveres erők hadtápjai a nagy honvédő háborúban. ZKK, Budapest, 1982.

legfontosabb lényegi jegyei a nagy honvédő háború végére alakultak ki. A háború utáni hadügyi fejlődés (különösen az atomfegyverek megjelenése, a haditechnikai fejlődés, a korszerű hadseregek kialakulása stb.) tovább gazdagította és egyre bonyolultabbá tette a HB fogalmát, mely a *hadtáp megszervezése definíciótól napjaink hadtápbiztosítási fogalmáig jelentős fejlődésen ment át*. A szovjet típusú hadtápbiztosítási fogalom a VSZ megalakulása után már a többi szocialista ország hadseregében közvetlenül is meghonosodott. (Ez a tendencia – mint a későbbiekben lesz – a magyar hadtápbiztosítási fogalomban is nyomon követhető.) A hadtápbiztosítási fogalom egységes felfogásának és értelmezésének szükségessége a tagállamok azonos társadalmi-politikai berendezkedéséből, a katonai doktrína közös vonásaiból, a hadseregek azonos funkcióiból fakad.

Napjainkban a hadtápbiztosítással a hivatalos álláspont szerint (s most eltekintünk az e téren folyó vitáktól) a hadtudománynak egy önálló területe, az ún. hadigazdaság és hadtáp elmélete foglalkozik. Az autentikus szovjet források szerint¹¹ a hadtápbiztosítás – a minden oldalú biztosítás egyik ágaként – *a rendszabályok és tevékenységek olyan komplexuma, amely a csapatok (erők) anyagi, közlekedési, mindennapi és más irányú szükségleteinek kielégítésére irányul abból a célból, hogy fenntartsák a harctevékenységek megvívásához, vagy a mindennapi feladatok megoldásához szükséges harckésztséget*. Magába foglalja az anyagi biztosítást (1), az anyagi eszközök utánszállítását (2), a közlekedési biztosítást (3), a repülőter-technikai biztosítást (4), egészségügyi biztosítást (5), állategészségügyi biztosítást (6), baleseti-mentő biztosítást (hadiflottánál, 7), repülőter-műszaki biztosítást (8), a katonakereskedelmi biztosítást (9), az elhelyezési-építési biztosítást (10) és a pénzügyi biztosítást (11).

A hadtápbiztosítás fenti fogalmából látható:

a) Napjainkban a hadtápbiztosítási definíció az általánosítás olyan magas fokát képviseli, amely magába foglalja a korszerű fegyveres erők valamennyi haderőnemének, fegyvernemének és szakcsapatának általános és sajátos biztosítási feladatait. A VSZT hadseregeiben érvényes hadtápbiztosítási fogalom tartalmát tekintve több kérdésben eltér a NATO-országok hadtápbiztosítási terminusától, amely nem tartalmazza a fegyverzeti és technikai biztosítás feladatait, s a szolgáltatásoknak csak egy szűkebb körét öleli fel.

b) Az egyes nemzeti hadtápbiztosítási fogalmak csak annyiban térnek el a koalíciós hadtápbiztosítási terminustól, amennyire ezt a nemzeti sajátosságok (hadsereg nagysága, felépítése, technikai felszereltsége, rendeltetése, a hadszíntéri viszonyok, az adott ország gazdasági lehetőségei stb.) szükségessé teszik.

A nemzeti hadtápbiztosítási fogalom fejlődése

A hadtápbiztosítás nyugati és VSZ-en belül használatos fogalmának áttekintése után időszerű megvizsgálni, hogyan alakult, változott, módosult a saját hadtápbiztosítási definíciónk, s a definícióval együtt hadtápbiztosításról alkotott felfogásunk.

A hadtápbiztosítási fogalom történeti fejlődésének vizsgálata alapján *a fogalmi változásban több periódust lehet megkülönböztetni*.

1. Az első szakasz 1949-ig tart, amikor a hadtápbiztosítás fogalmát a régi hadseregtől átvett értelemben használták. Az akkori felfogás szerint az ellátószolgálat feladata volt „a haderő mindenféle anyagi¹² szükségletének biztosítása és harckésztségének fenntartása”.

¹¹ Szovjet Katonai Enciklopédia, Moszkva, 1980. 8. kötet. 156., 157. old. (oroszul).

¹² Harcászati Szabályzat III. r. A magyar királyi minisztérium kiadványa. Budapest, 1940. III-IV. fejezet.

A mai értelemben vett hadtápbiztosítási feladatokat a lőszer, tüzérségi-anyag és fegyverzet pótlási, az egészségügyi, az állategészségügyi, a hadtápbiztosi, a vonatanyag, a műszaki anyag, az anyaggyűjtő és a szállító szolgálat valósította meg. Így tehát az alakuló demokratikus hadseregben a felfogásában és feladatkörében is régi hadtápbiztosítási fogalom dominált.

2. második időszak az *50-es évek elejétől a 60-as évek elejéig* tartott. A hadtápbiztosítás elméletét ebben az időszakban a szovjet hadtudományi eredmények intenzív átvétele, adaptálása, hazai viszonyokra történő alkalmazása jelentette. Ennek megfelelően és az MN hadtápszolgálat kiépülésével összhangban változott, fejlődött a hadtápbiztosítási fogalom is. Először lényegében a *csapathadtáp fogalma alakult ki*, amely érvényben volt a 60-as évek közepéig. Abban a korban a csapathadtápot úgy definiálták, mint a „hadosztály, ezred és zászlóalj szervezetszerű hadtáp intézeteit és alakulatait (egységeit) anyagi eszközökkel, melyek a csapat ellátását szolgálják, továbbá azt a területet, melyen munkájuk elvégzésére települnek”¹³. Az ötvenes évek második felében már kezdett kialakulni a *hadműveleti-hadtáp fogalma is*, de ez a tartalmi gazdagodás a *hadtápbiztosítás fogalmában még nem tükröződött*.

3. A hadtápbiztosítás komplex fogalma, amely már egy korszerű haderő (a két haderőnem) hadi- és harctevékenységeinek összes hadtápbiztosítási feladatait felölelte, a *60-as évek első felében alakult ki*. Ez az időszak – amelyet a fogalom fejlődéstörténete *harmadik periódusának* tekintünk – a 70-es évek közepéig húzódott. Ebben a szakaszban fordulópontnak – véleményünk szerint – az 1963-as szovjet hadműveleti-hadtáp utasítást számíthatjuk, amely szélesebb alapokra helyezte az addigi hadtápbiztosítás-fogalmat. Ennek megfelelően aztán az MN-ben is a hadtápbiztosítás alatt fokozatosan „a *hadtáp megszervezésével, a közlekedési hálózat és a közlekedési eszközök előkészítésével és alkalmazásával, a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi, repülőter-műszaki és egyéb biztosításával kapcsolatos rendszabályok összességét értették*”¹⁴.

Tulajdonképpen ez a felfogás objektívalódott a még ma is érvényben levő csapat-hadtáp utasításban, mely szerint a „*hadtápbiztosítás magába foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak*”¹⁵.

E fogalomhoz irányítva ebben a periódusban *bizonyos fejlődést jelentett még* a HM 01. sz. parancsában megjelent hadtápbiztosítási fogalom. (Ez utóbbi *koalíciós méretekben* határozta meg a hadtápbiztosítás legfontosabb szervezési feladatait.) Ez az új meghatározás azonban a korábbi felfogáshoz képest minőségi „*áttörést*” nem eredményezett, hiszen a technikai biztosítást – amelynek szervezése a gyakorlatban egy *elkülönített biztosítási rendszerben* történt – *változatlanul* – a hadtápbiztosítás keretén belül tárgyalta.

4. A fogalom fejlődésének negyedik szakasza a *70-es évektől napjainkig tart*. A fordulóévet – megítélésünk szerint – 1979 jelentette, amikor hazánkban hozzáférhetővé váltak azok a szovjet utasítások és tankönyvek, amelyek a hadtápbiztosítást már a fegyverzeti és technikai biztosítás nélkül tárgyalják. Ezek az irodalmi források már egyértel-

¹³ Általános alapismeretek a tisztek számára. Hadtáp-alapismeretek. HM-kiadvány, 1550. ZMKA Tudományos Könyvtár (Archívum Lelt. sz.: 1633).

¹⁴ Vö.: dr. Csabai Károly ezds.: A hadtápbiztosítás értelmezéséről Honvédelem „T”, 1964. 4. sz. 117. old., valamint dr. Varga József alez.: A hadtápbiztosítás fogalmának fejlődése. Hadtápbiztosítás, 1968. 1. sz.

¹⁵ Csapathadtáp utasítás. HM-kiadvány, 1965. 1. pont.

műen hangsúlyozták: a hadtápbiztosítás a csapatok (erők) minden oldalú biztosításának része; a csapatok (erők) harcképességének fenntartása, megfelelő anyagi eszközökkel való biztosítása, valamint egyéb feltételek létrehozása céljából valósul meg; magába foglalja az anyagi biztosítást, az összes szállítási feladatot, a közlekedési, repülőtér-műszaki, repülőtér-technikai, mentő-balesetelhárító, egészségügyi, állategészségügyi, kereskedelmi-kiszolgálói, elhelyezési és pénzügyi biztosítást¹⁶. A hadtápbiztosítás illetően történő felfogása, megközelítése és megfogalmazása hivatalos szabályzatainkban eddig még nem nyert polgárjogot, de a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián az oktatás a 80-as évek elejétől már ebben a szemléletben történik.

A hadtápbiztosítási fogalom gazdagításában, alakításában nemcsak a szovjet hadtudomány adaptációs eredményei, hanem a *hazai hadtápbiztosítás-elméleti kutatások* is jelentős szerepet vállaltak. Ide sorolnánk dr. Deák Péter ezds. 1981-ben megalkotott rendszerszemléletű biztosítási fogalmát, mely szerint a „hadtápbiztosítás nyílt, térbeli hálózatra épített, egészében autonóm, de a fegyveres erők háttérágazatain (a fegyveres küzdelemben közvetlenül részt nem vevő hányadán) belül indukált rendszer, melynek célja a fegyveres erők szükségletei egy csoportjának kielégítése; működése a háttérágazatok és a felhasználók között sérültek, illetve dologi tényezők továbbításában valósul meg; elemeit a szolgáltatás cselekményei, illetve termékei, eszközei, személyi állománya, valamint létesítményalapja és folyamatai alkotják, alrendszerait a tagozatok és ágazatok képezik”¹⁷.

A hadtápbiztosítás fogalmának fejlődése természetes napjainkra sem zárult le. A haditechnikai fejlődés, az MN szervezeti fejlődése – különösen a szárazföldi csapatok jelenleg zajló átszervezése –, a sajátos magyar hadtápbiztosítási rendszer kiépülése és prosperálása, a sokirányú hazai feltételrendszer figyelembevétele, a korszerű (köztük szovjet) hadtápbiztosítás-elméleti eredményekre való támaszkodás *lehetővé teszi egy új, nemzeti hadtápbiztosítási fogalom megkonstruálását*. E fogalomba pedig csak azon hadtápbiztosítási feladatokat és tevékenységeket célszerű belefoglalni, amelyek ténylegesen az MN-ben megvannak, jellemzőek és esetleg a közeli perspektívában beléphetnek. Ebből kiindulva a fogalmat a következőképpen lenne célszerű definiálni.

A hadtápbiztosítás a hadi- és harctevékenységek minden oldalú biztosításának szerves része, amely az erők (csapatok) anyagi, egészségügyi és más dologi szolgáltatási igényeinek kielégítésére irányul, s jellege szerint magába foglalja a hadtápbiztosítást (beleértve az anyagi eszközök szállítását is) a katonai szállításokat, a közlekedési biztosítást, egészségügyi biztosítást, állategészségügyi biztosítást, hadtáptechnikai biztosítást, katonakereskedelmi és szociális kiszolgálást, elhelyezési és pénzügyi biztosítást, valamint más speciális (temetés, szákmányanyag-szerzés) feladatokat.

Összefoglalva a magyar hadtápbiztosítási fogalom kialakulását és fejlődését, a következők állapíthatók meg:

a) A nemzeti hadtápbiztosítási fogalom tartalmára és fejlődésére nagy hatást gyakorolt a szovjet hadtudomány, s ezen belül a szovjet hadtápbiztosítás-elmélet.

b) A hadtápbiztosítási fogalom fejlődésében három fordulópontot lehet megállapítani. 1950–52 között áttértünk a hadtápbiztosítás szocialista (szovjet típusú) felfogá-

¹⁶ A Szkovoroda altbgy. (Szerk.): A csapatok (erők) hadtápbiztosítása hadműveletekben. Vezérkari Akadémia tankönyve, 1979. 6. old. (Nytt. szám: 00195/80/16.).

¹⁷ Dr. Deák Péter ezds.: Az MN hadtábjának hosszabb távú fejlesztése. Doktori értekezés tézisci. MNHF-ség 1982.

sára, 1963–65 között kialakult a komplex hadtápbiztosítási fogalom; 1979–1983-as időszakban megtörtént a valóságos helyzetet tükröző (vagyis a fegyverzeti és technikai biztosítást nélkülöző), valamint a rendszerszemléleti felfogású hadtápbiztosítás-definíció körvonalazása. Ez a periodizáció lényegében összhangban van a hadtápbiztosítás elméletének fejlődésével, illetve az MN hadtápjá fejlődéstörténetével is.

c) Napjainkban kialakulóban van egy új, a hadtápbiztosítás-elméletet visszatükröző, de az MN szervezeti, alkalmazási, felszereltségi stb. sajátosságokat jobban figyelembe vevő hadtápbiztosítási fogalom.

Összegzett következtetések

Tanulmányunk összegzésekképpen kísérletet teszünk néhány összefoglaló következtetés levonására.

1. Megállapítható, hogy a hadtápbiztosítás fogalmának kialakulása az ókorba nyúlik vissza, s a hadtudományi kategóriák közül az elsők (a harcászat, hadászat, felderítés, műszaki biztosítás) között fogalmazódott meg.

2. A hadtápbiztosítási fogalom és tartalma – a hadügy, a hadtudomány fejlődésének részeként – folyamatosan bővült, teljesebb és minőségileg magasabb fokú lett. Fejlődésének íve és üteme azonban mindig az adott kor gazdasági-technikai-katonai tényezőinek összességétől függött. Napjaink hadtápbiztosításának tartalma fokozatos profilisztítás eredményeként alakult ki és stabilizálódott.

3. A biztosítási fogalom fejlődése (mint ahogyan az egész hadtápbiztosítási rendszer is) a II. világháborútól kezdve kettévált, s két különböző – bár sok tekintetben hasonló, rokon vagy azonos – irányban fejlődött tovább. A NATO – s általában nyugati – országokban meghonosodott hadtápbiztosítási fogalom francia, porosz és amerikai bázison és hagyományokon fejlődött tovább, míg a VSZT-hadseregekben kifejlődött hadtápbiztosítási terminus szovjet és nemzeti hadtudományi eredmények kombinációjaként jött létre.

4. A hadtápbiztosítási fogalom fejlődéstörténetének és típusainak (a nyugati és a marxista-leninista) elemzése és összehasonlítása azt mutatja, hogy a két hadtápbiztosítási feladatkomplexum tartalmát, „alapjait” tekintve azonos, csak „felépítésben” különbözik egymástól. Ezért nem lehet egyetérteni azon véleményekkel, melyek szerint a VSZ és NATO hadtápbiztosítási interpretációk között gyökeres különbség és eltérés van. Az Északatlanti Szerződés és egyéb nyugati hadseregekben használatos hadtápbiztosítási (logisztikai) fogalom a VSZ-ben használatosnál szélesebb, magába foglalja a fegyverzeti és technikai biztosítást, nálunk nem honos szolgáltatásokat és személyi kiegészítést is.

5. A marxista-leninista hadtápbiztosítási fogalom ugyanakkor VSZ szintjén és az egyes tagországok hadseregei szintjén is olyan magas fokú általánosítással van megfogalmazva, hogy magába foglalja a korszerű fegyveres erők hadtápbiztosításának valamennyi általános és specifikus szervezési és biztosítási feladatait.

6. Az MN-ben használatos hadtápbiztosítási fogalom szovjet hadtápbiztosítás elméleti alapokon, az MN (ezen belül a hadtápszolgálat) szervezeti, technikai fejlődésével összhangban alakult ki. Tartalma megfelelően tükrözi azon feladathalmazt, amelyet

az MN hadtápszolgálatának a korszerű haderő hadtápbiztosítása érdekében meg kell valósítani. A fegyveres erők további szervezeti-technikai fejlesztése, a magyar biztosítási elmélet fejlődési foka napjainkra már lehetővé teszi, hogy egy új, csak az MN-re érvényes, nemzeti hadtápbiztosítási fogalmat fogalmazzunk meg.

✱

Tisztában vagyunk azzal, hogy a hadtápbiztosítási fogalom fejlődéstörténeti vázlatából levont legfontosabb következtetések és megállapítások több ponton vitathatók, további bizonyítására szorulnak. Meggyőződésünk azonban, hogy a fejlődés fő vonulatait helyesen ábrázolták, a legfontosabb összefüggések igazak, a további kutatásra és gondolkodásra ösztönöznek.

Logisztikai koncepció a hadtápbiztosítás elméletében

Réger Béla őrnagy

A szakirodalomban az utóbbi években megszorodtak a logisztikával kapcsolatos cikkek, tanulmányok.¹ Felvetődik a kérdés, mi is ez a logisztika egyáltalán?

A logisztika szó a „lego” (gondolkodni), „logik” (ész), „loger” (szállásadás) szótórból a „ta logistika” (gyakorlati számtan)-ból alakult ki.

Vizsgáljuk meg a katonai életben a logisztika *tudományos alkalmazásának* kialakulását.

Az első katonai teoretikus, aki tudományosan alkalmazta a hadsereg utánpótlásának bonyolult problémáit, M. J. PUYSSÉGUR (1656–1743) francia hadtáptiszt volt, aki a francia hadseregben a legmagasabb rendfokozatig, a marsalli rangig emelkedett.

Ebben az időben már a hadseregben rendszeresítve volt a „Majer gónoraldes legis”, vagyis a tisztek azon kategóriája, akiknek feladata a csapatoknak táborokban való elszállásolása, oszlopokba való besorolása vagy terepen történő elhelyezése. Kezdetben erre korlátozódott az egész logisztika a táborok létesítését foglalta magába. Később, hogy kialakult a táborok nélküli háborúk új formája, a csapatmozgások is bonyolultabbá váltak, majd a XVIII. sz.-ban a hadseregek létszámának ugrásszerű növekedése magával hozta az ellátás és utánpótlás megsokasodását.

A seregek ellátását a korábbi módon, vagyis a hadművelleti területről történő ellátás segítségével már nem lehetett megoldani. Ezért hatalmas élelmiszer és anyagraktárakat állítottak fel, tábori sütődéket szerveztek, s rendkívüli erőfeszítéseket fordítottak az utánpótlás, a szállítás megszervezésére. Ezek a raktárak valósággal „magukhoz láncolták” a hadseregeket.

Kialakult az ún. „öt nap menetrendszer elve”, mely szerint a hadsereg ötnapi menettávolságon túl nem távolodhat el stacionér utánpótlási bázisaitól.

¹ *Csahai György őrnagy*: „A hadtápbiztosítás fogalma napjainkban a Magyar Néphadseregben, néhány nyugati ország fegyveres erőinél és katonai koalíciókban.” Htp. bizt., Budapest, 1986. 1. szám.

Magyar János mk. őrnagy: „Kölcsönhatások a nyugati polgári és katonai logisztika között.” Htp. bizt., Budapest, 1984. 2. szám.

Dr. Simon Sándor vezérőrnagy: „A törzsekről, mint a parancsnokok segítőiről és a törzsmunkáról” c. doktori értekezés.

Ezt az elvet a gyakorlat kényszerítette a hadvezérekre. Nagyobb távolságra történő szállítás a kor fejletlen technikai eszközeivel a nem megfelelő utakon megoldhatatlan volt.

Puységur legnagyobb érdeme, hogy felismerve a háború törvényszerűségeinek fontosságát, s az ösztönös, csak a tapasztalatokon alapuló vezetési módszerekkel szemben a módszeresség híve volt. Kitűnően ismerte a matematikát, s ennek eredményeit a hadászatra is alkalmazta.

A fő műve „*A hadművészet alapelvei és szabályai*”, amelyben alaposan és részletesen dolgozta ki egy felvonuló hadsereg utánpótlásának valamennyi problémáját.

A francia forradalmi háborúkban a hadsereg ellátási rendszere is gyökeres változáson ment keresztül. A raktárélelmezés teljesen csődöt mondott, a zászló alá hívtó hatalmas embertömegek ellátását ezen a módon nem lehetett megoldani. A francia hadsereg ezért kénytelenségből a területi élelmezés (rekvizíció) módszerére tért át. Ez főleg eleinte rendkívül mozgékonyt, rugalmasságot biztosított a raktárak kötöttségétől megszabadult francia seregeknek. Mivel a megszállt országok – legalábbis eleinte – eltudták látni a felszabadítóként fogadott francia csapatokat, a rendszer hívei tökéletesnek tartották. A rekvizíció árnyoldalai azonban hamarosan jelentkeztek. A katonák garázdálkodásai a megszállt területek lakosságát elidegenítették.

A szabályozatlan, tervszerűtlen rendszer teljes csődje az 1812-es oroszországi hadjáratban mutatkozott meg a legélesebben. Bár a hatalmas, 600 000 főnyi „Grand Armée” ellátását gondosabban készítették elő, mint a korábbi hadjáratokban, több helyen tekintélyes raktárakat állítottak fel. Ezek azonban kevésnek bizonyultak, s kellő biztosításukról sem gondoskodtak, így az orosz irreguláris csapatok, s a nép partizáncsoportok sokszor elvágták az utánpótlási vonalakat.

A francia forradalom és a napoleoni háborúk tapasztalatai hosszú évtizedeken át ösztönzőleg hatottak a hadtudomány fejlődésére. Nem véletlen, hogy az adott kornak két legkiválóbb katonai teoretikusa, Clausewitz (1780–1831) és H. Jomini (1779–1869) ebben az időszakban már olyan műveket írt, melyek hatása ma is érvényesül. A marxista-leninista hadtudomány is sok értékes, ma is ható gondolatokat talál Clausewitz és Jomini írásaiban. Lenin, a szocialista forradalom stratégiájának megteremtője is pozitívan értékelte pl. Clausewitz tevékenységét.

Jomini a logisztika továbbfejlesztését alkotta meg. Megállapította, hogy mivel kell a logisztikának foglalkoznia a mozgáshoz (helyváltoztatáshoz), és a mozgásból következő tevékenységekhez kapcsolódóan.

Pl.: – Meg kell szervezni és ellenőrizni a szekéroszlopok, lőszer, élelmiszer és sebesültszállító trén mozgását, oszlopokban és mélységében is figyelni kell arra, hogy ne akadályozzák a csapatokat, és mégis azok közvetlen közelében maradjanak. Intézkedéseket kell tenni a trén biztosítására és rendjének megőrzésére.

– Biztosítani kell az élelmiszerkészletek és a felhasznált lőszer rendszeres utánpótlását, a szállítóeszközök folyamatos beérkezését. Biztosítani kell az ország és a hadsereg összes szállítóeszközeinek az összevonását és igénybevételük rendjét.

– Tehetséges tisztekre kell bízni a hadsereghadtáp megszervezését és vezetését. A mélységben ügyelni kell az oszlopok és a trén biztonságára, valamint a hadsereg és annak anyagi bázisa közötti közlekedési eszközök karbantartására.

– Meg kell szervezni az étápvonalak mentén a lábadozók, gyengélkedők, rokkantak csoportjait, a mozgó kórházakat, szabóműhelyeket és gondoskodni kell azok biztonságáról.

Jomini a kiemelteken kívül a helyváltoztatások minden oldalú biztosítását is a feladatkörbe sorolta.

A fentiekből látható, hogy a *logisztika a helyváltoztatás (csapatmozgás, utánpótlás) megszervezésének tudománya volt.*

A történelmi visszatekintés után térjünk rá a logisztika mai korszerű értelmezésére. A második világháború után a logisztika fogalmát és az ezzel kapcsolatosan megszerzett ismereteket először az USA-ban, majd valamennyi fejlett nyugati ipari országban a polgári gazdaság vette át üzemgazdaságtani logisztika néven.

A nyugati országokban a hadtápbiztosítást sokszor logisztika néven alkalmazzák.

A marxista-leninista hadtudomány mechanikusan a „burzsoá” szó használatát átvételeként alkalmazza? Szó sincs erről. Emlékezzünk a *kibernetika* alkalmazására. Ez a szó az ógörög „kübertetés” (kormányos, hajókalauz) szóból származik, és a második világháború után Nabert Wikner amerikai matematikus-fizikus fogalmazta meg. A kibernetika mai alkalmazásakor már eszünkbe se jut, hogy ez egy „burzsoá” szakszó.

A logisztika korszerű értelmezése: személyek, dolgok rendszeren belüli és rendszerek közötti optimális helyváltoztatás (áramlása) létrehozásával, irányításával kapcsolatos tevékenységek összessége.

A fogalomból érezhető, hogy a rendszerelmélet alkalmazását jelenti a helyváltoztatás területén, de annyiivel több, hogy a helyváltoztatás optimális kialakítására törekszik (leggyorsabban, legkedvezőbb költséggel stb.). A vizsgálatot nem szűkíti le egy rendszeren belüli tevékenységre, hanem azzal összhangban a rendszerek közötti tevékenységeket is vizsgálja.

A dolgok fogalma alatt tágabb értelemben anyagok, energiák és információk tartoznak. Tehát így a pk.-k és törzsek közötti optimális információáramlás kialakítását is értjük.

A logisztika csak egy fogalom, értelmezése önmagában nem helyes, mindig valamihez kapcsolni kell, ugyanúgy mint a rendszerfogalmat.

A rendszer vizsgálatakor is a fogalomból indulunk ki, hogy a rendszer valamely meghatározott cél elérésére, vagy valamely feladat megoldására kiválasztott, meghatározott funkciójú elemek, valamint az ezek között fennálló kapcsolatoknak a rendezett hazájából álló lehatárolt együttese.

A rendszert is a jellemzői határozzák meg.

Pl.: minden rendszer sajátos vonásokkal rendelkező egységet alkot. Tehát a sajátos vonások alapján lehet hegyrendszer, vízrendszer, idegrendszer stb.

A rendszer fogalmán keresztül van összefüggés közöttük, de senkinek nem jut eszébe, hogy a hegyrendszert az idegrendszerrel együtt vizsgálja.

Ugyanilyen elven kell értelmezni a logisztikát is.

Értelmezzük pl.:

- információ logisztika;
- szállítási logisztika;
- ipari logisztika;
- anyagellátási logisztika.

A továbbiakban az anyagellátási logisztikai folyamatokat részletezem.

Az anyagáramlás fogalma és alkalmazása ma már széles körben elterjedt. A térben és időben egyre bonyolultabb mozgásrendszerek hatékony működtetéséhez az irányí-

tandó folyamatokat együttesen és összefüggéseiben vizsgálni és átfogni képes szemléltre és módszertanra volt szükség. Ilyen okok vezettek el a rendszerelvű logisztika kialakulásához. Ezt a szemléletmódot nem az elméleti tudományok, hanem a gazdaságban való helytállás hozta létre.

Megvalósíthatóságának technikai és módszertani előfeltételei már kialakultak. Így a technikai erőforrások, a *közlekedési hálózatok*, a *rendszertechnikai*, az *informatikai* és a *számítástechnika*.

A fejlődés alapja az volt, hogy a makro rendszeren belüli mozgások (helyváltoztatások) egységen belüli *anyagmozgáson* és a külső *szállításokon* keresztül kapcsolódtak egymáshoz.

Az újabb vizsgálati módszereknél érvényesített tudatos összekapcsolódásuk lényeges mozzanat, mivel az eddig különállóan kezelt elemek a tevékenységcentrikusság helyett a folyamatokra összpontosítanak, és nem hierarchizált funkciókat, hanem egyenrangú elemekből álló anyagáramlást testesíti meg. Ezek a körülmények vezettek az szállítási láncok különböző műszaki és szervezési megoldásaihoz.

A *szállítási lánc* RST (rakodás-szállítás-tárolás) műveletek egymással és a helyváltoztatás eszközeivel a gyakoriság, az ütemezés és szervezethez viszonyított összehangba hozott sorozata, meghatározott anyagi eszközök hely- és időkoordinálók alapján végzendő mozgatása érdekében.

Az alkalmazástechnikai feltételek között megjelenik a térbeli és időbeni koordináció, valamint a szállító- és átrakóeszközök összehangjára, az egységesítésre, tipizálásra való szisztematikus törekvés.

A rendszerszemlélet minőségi jegyeit hordozó szállítási lánc-rendszerek kialakulása egyben a fejlettebb mozgásrendszerek egyik alapját is jelentette.

A mozgásrendszerek integrációs irányának következő állomása a *térbeli elosztási* rendszerek megjelenése volt.

Az eredeti angol kifejezés alapján *disztribúciónak* is nevezett tevékenységsorozat az anyagáremelést a termelőhely a felhasználás, illetve a fogyasztás helyéig követi nyomon.

Célja az anyag adott időpontban, megkívánt minőségben, minimális költségáfordítás mellett történő, előírt helyre való eljuttatása.

Újabbban a mozgásrendszert nem csak a termelés és fogyasztás közötti szakaszon vizsgálják, hanem előrenyúlnak az anyagáramlás kiinduló pontjáiig, az alapanyag kitermeléséig (1. ábra).

A logisztikus tevékenység lényegében, adott rendszerhatások között értelmezett *ellátószolgáltatásnak* tekinthető. Biztosítani kell a szükségleteknek megfelelő szinkronizált anyagáramlást, éspedig az előírt anyagoknak:

- a kívánt helyre való eljuttatását;
- az előírt időben és módon;
- a lehető legkedvezőbb költségáfordítással.

A logisztika elemei nem újkeletűek. Merőben újszerű viszont, hogy a logisztika ezeket az elemeket egyetlen rendszerként, a disztribúciónál szélesebb körben fogja át.

Ebben az értelemben tehát a *logisztika a rendszerelmélet és -szemlélet alkalmazása az anyagáramlás területén*.

Összességében:

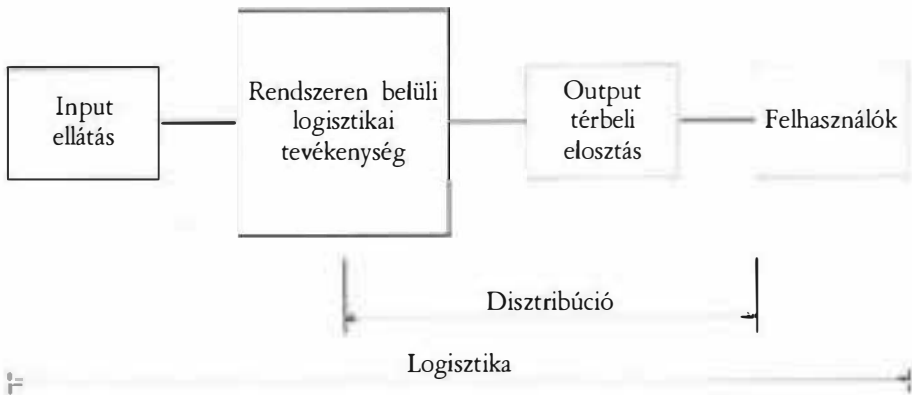
A logisztika a hadseregben alakult ki, és innen vette át a polgári gazdasági élet. Napjainkban a rendszerszemlélet térhódításával kapott új értelmet. Alkalmazását a tudományos technikai forradalom, az informatika, kibernetika, rendszertechnika és számítástechnika fejlettsége teszi lehetővé. Mivel a hadtápbiztosítás szorosan kapcsolódik az anyagáramláshoz, ezért ennek *optimális kialakítása* a hadtápbiztosítás elméletének újszerű területe.

Felhasznált irodalom:

1. A hadművészet középkori és újkori klasszikusai (Zrínyi, 1974.).
2. A. Jumiuni: „A hadviselés alapelveiről” (Szemelvények), ZMKA jegyzet.
3. Farkas András: Rendszerelvű ipari logisztika. Logisztikai Konferencia, 1986.
4. Dr. Felföldi László: Anyagmozgatási BME. Kézirat-folyamatok tervezése, I. rész.

1. ábra

A logisztika és a disztribúció kapcsolata az anyagáramlás területén

POLITIKAI MUNKA A HADTÁPBAN

Gondjainkról

Forgács András ezredes

Hazánkban huzamos idő óta – széles tartalmat felölelő – szenvedélyes, országos vita folyik. Keressük és megkívánjuk határozni helyünket a világban. Különböző heves-séggel kutatjuk jövőnk alakulását. Prognózisok sora lát napvilágot. Mínd-mind abból az igényből, hogy egyre nehezebbé váló, egyre kedvezőtlenebbül alakuló helyzetünk-ből kiutat találjunk.

Ezt az országos méretű „vitát”, véleménynyilvánítást erősítette fel a Központi Bizottság 1987. július 2-i üléséről kiadott tájékoztató is. A vélemények még szenvedélyesebben lángoltak fel, s talán egy kicsit szélsőségesebbé is váltak.

Közvetlenül érzékelve (nap mint nap) a véleményeket és eseményeket, belső részeseként a felelősségnek és helyzetalakulásnak, véleményem szerint néhány területen e vita mindenképpen előrehaladást hozott. Egyértelművé tette nehéz helyzetünket. Nyilvánvalóvá váltak mindenki számára gondjaink, nehézségeink. Megosztotta e gondok felelősségét. Tudatosította – érzékelhető tények következtében különösen tudatosította – a megoldás útjának következményeit. Nem utolsósorban pedig a vita kereteit jobban behatárolta, a vita tartalmát jobban a lényegi területek irányába terelte. Nem sorolnám – különösen a teljességre való törekvéssel nem sorolnám – az érzékelhető változásokat. Éppen ellenkezőleg. Minden eredmény ellenére úgy érzem, hogy a véleménycsere, helyzetünk és gondjaink indoklása – túlságosan beszűkül, egyoldalúvá válik. Túlzottan – csaknem kizárólagosan –, aktuálgondjainkból, helyzetünk jelenlegi problémáiból kiindulva szólunk feladatainkról. Hibáinkra, fogyatékoságainkra, kedvezőtlen körülményeinkre alapozva indokoljuk feladatainkat. Ez kétségtelenül igaz és vitathatatlanul jelentős tényező, de mégis – legalábbis véleményem szerint – leszűkítetten közelíti a témakört. Az ilyen megközelítés nem fejezi ki teljességében a Központi Bizottság határozatát, annak indítékait, és különösen nem tükrözheti, indokolhatja célkitűzéseit és szándékait.

Néhány gondolatban bővíteni kívánom a téma megközelítését, teljesebbé szeretném tenni gondjaink indoklását. A nehézségeinket, gondjainkat és ebből következően feladatainkat is több – bővebb tartalmat felölelő – tényező indokolják. Csak sokoldalúbb tárgyalással válhat érzékelhetővé korunk roppant felelősége és feladata, törekvéseink jelentősége.

Miből adódnak hát - megítélésem szerint - gondjaink és feladataink?

„Gondjaink” elsősorban abból adódnak, hogy hazánkban a termelő erők fejlődése egy - minőségi változásnak talán nem nevezhető, de mindenképpen lényegi és meghatározó - szinthez érkezett. A felszabadulást követően - méginkább az 1948-as hatalomátvételtől terjedő időszakban - elértük, hogy hazánk a *gyengén fejlett, agrár-ipari országból közepesen fejlett országgá vált*. Megítélésem szerint e megállapításhoz *két kiegészítés* mindenképpen szükséges. Az *egyik*, hogy közepesen fejlett országgá váltunk „a világ mai mércei” szerint, tehát mind relative, mind abszolút mértékeit tekintve megőriztük pozíciónkat s a világranglistán álltuk a harcot, a szocialista fejlődés útját járva biztosítottuk az ország mérhetetlenül nagy, történelminek nevezhető fejlődését. A *másik*, hogy hazánk *gazdaságilag közepesen fejlett szocialista ország lett*. Gazdaságilag közepes fejlettségű ország van több a világon, de mi ezektől eltérő utat - új, más, minőségileg különböző utat - jártunk be az előző évtizedek alatt. Ilyen utat előttünk még nem taposott senki. Következésként nem is volt - jelenleg sincs - példa előttünk.

Ismét új utakat kutatva kényszerültünk arra, hogy megtaláljuk miként lehetséges *a gazdaságilag fejlett szocialista ország szintjére* jutni. Ezért mondja ki egyértelműen a KB 1987. július 2-ai állásfoglalása, hogy hazánkban jelenleg „a gazdasági-társadalmi program” egyik „alapvető célja, hogy meghaladjuk a közepes gazdasági fejlettségi szintet”.

Elkerülhetetlen és történelmi feladatunk mérhetetlen - és minden összetevőjében jelenleg felmérhetetlen és beláthatatlan - kötelezettségeket hárít nemzedékünkre és az egyre inkább helyünkre lépő új nemzedékekre. A beruházások méreteiben, a szerkezet helyes kialakításában, a megvalósítás ütemében (stb., stb. területeken) mindmegannyi új, ezideig még nem ismert feladatokat kell teljesítenünk. Az útkeresésben számunkra a gazdaságilag fejlett kapitalista országok nem nyújtanak - objektíve nem nyújthatnak - példát. Ezt annak ellenére szükséges hangsúlyoznunk, hogy nélkülük és tőlük függetlenül e nagy feladatot nem hajthatjuk végre. A tudományos, technikai stb. eredményeink hasznosítása számunkra kedvező, sőt elkerülhetetlen. Mellőzésük mindenképpen oktalanság, és fejlődésükre fékező hatású lenne.

Ezekből következnek - megítélésem szerint - elsősorban és legfőképpen jelenlegi gondjaink.

„Gondjaink” másrészt abból adódnak, hogy fejlődésünk jelenlegi szintjéhez szükséges igazítani (sőt helyesebben jelenlegi és jövőbeli fejlődésünkre ösztönzővé kell alakítanunk) a kialakult felépítmény-rendszerünket, a jogi, ideológiai stb. viszonyainkat, az ezeknek megfelelő intézményrendszerünket. Az előző évtizedek során nagy erőfeszítéseket tettünk mi ebben a vonatkozásban. Jelentős eredményeket mondhatunk magunkénak. Mindezeket azonban *más alapról* kiindulva tettük, s ennek következtében végki-fejletében, objektíve nem lehet teljesen összhangban jelenlegi helyzetünkkel. A jövőbeni igényeknek pedig semmiképpen sem felel meg. Bátorodom még annak kijelentését is - mivel úgy érzem -, hogy talán e területeken vagyunk „a legjobban eladósodva”. Gyakran indokolatlan „védekező pozíciók” alapján fogalmazzuk meg törekvéseinket, helyzetmegítő véleményeinket. Szinte képtelen vagyunk átfogó cselekvési programokat, célokat meghirdetni szocialista fejlődésünk biztosítása érdekében.

E területeken is egyértelmű, hogy számunkra a fejlett ipari országok kapitalista felépítmény-rendszere nem lehet példa. A legfejlettebb kapitalista országok nem tudnak olyan ideológiai, jogi, életmódra meghatározó, emberi viszonyokat alakító stb. gyakorlatot kialakítani, mely követendő lehetne számunkra. Szűkösebb anyagi gazdasági leh-

tőseink alapján is ambiciózusabb, emberibb, humánusabb célokat állítottunk magunk elé (és egy-egy kis területen már meg is valósítottunk).

Az iparilag fejlett szocialista ország kialakulását ösztönző, elősegítő és az erősítő szocialista felépítmény-rendszer kialakítása tehát nem könnyű. Ezekből következnek – megítélésem szerint – a második csoportba tartozó, jelenlegi, jelentős gondjaink.

Gondjainkat harmadszor abból származtatom – és abban látom –, hogy e szocialista lista (tehát nemzetközi) és nemzeti (tehát magyar) történelmi *feladatunkat, kedvezőtlen nemzetközi körülmények között valósítjuk meg:*

a) A szocializmus útját járó országok mindegyike – alacsony fejlettségi szintről indulva – a hazánk eredményeivel azonos fokon áll. Gondjaink, körülményeik és az előttünk álló feladatok a miénkkel azonosak. Az egymáson való segítség keretei mindezek következtében nagyon behatároltak. Lehetőségeit alapvetően az összefogásból, a tapasztalatok őszinte átadásából és az egyes eredmények példáiból adódó előnyök behatárolják. Az anyagi, technikai, technológiai és egyéb vonatkozásokban kevésbé állnak rendelkezésünkre a lehetőségek és források. Tudomásul kell vennünk, hogy anyagi, technikai stb. segítségre csupán korlátozott, kölcsönös lehetőségek állnak rendelkezésünkre, e történelmileg jelentős, minőségi fordulatot eredményezőbb körülmények között (körülmények időszakában). A szocialista fejlődés fejlettebb fokát illetően pedig csak teoretikus vonatkozásban tudunk tanácsokat, elgondolásokat és javaslatokat szolgáltatni – kölcsönösen – egymás részére. Fejlett ipari országok szintjén levő, és az ennek megfelelő felépítmény-rendszerrel rendelkező szocialista ország sajnálatosan történelmi korszakunkban nincs. Együttes erőfeszítésünk adhatja egyedüli biztos alapját szocialista fejlődésünknek.

Tudatában kell lennünk annak is, hogy a Szovjetunióban bekövetkező változások jelenthetik mindenekelőtt azt a lendítő erőt, amelyek ezekben a körülményekben lényegi módosulást eredményezhetnek. A hazánk nagyságrendjével megközelítőleg azonos szocialista utat járó országok (testvéri szövetségeseink) a maximális eredmények mellett sem (okozhatnának) eredményezhetnének alapvető fordulatot a szocialista fejlődés jelenlegi időszakában. Eredményeik hozzájárulnak és jelentősek lehetnek, de alapvető fordulatot nem eredményezhetnek a szocializmus világejlődésének útján. Hazánknek ezért felbecsülhetetlen értékűek a törekvések, amelyek a Szovjetunióban jelenleg érzékelhetőek, azok a folyamatok, amelyek a Szovjetunióban megindultak.

b) A szocialista tábor határain túltekintve sem kedvezőbb nemzetközi körülményeink.

– *A világon tudományos, technikai, biológiai stb. forradalmak zajlanak le.* Döntéseinkben, célkitűzéseinkben, terveinkben ezek szem előtt tartása, beépítése elengedhetetlen követelmény. Eredményeit fel kellene használnunk, azaz a szocialista fejlődés szolgáltatába kellene állítani. Fejlődésünk felgyorsulása, elért fejlettségi szintünk emelése, a világ élvonalába történő felzárkózásunk egyedül ezen a módon lehetséges, ezen az úton valósulhat meg. Ehhez viszont mérhetetlenül nagy anyagi-szellemi erőfeszítések szükségesek, esetenként jelentős áldozatok is kellenek. Véleményem szerint jelenleg ebben a halaszthatatlan és elkerülhetetlen helyzetbe kerültünk.

– Más oldalról vizsgálva nemzetközi körülményeinket, azt tapasztaljuk, hogy a világejlődés olyan szakaszához érkeztünk, amikor is *több olyan gond, probléma jelentkezett, amely megoldása kizárólag a világ minden országának együttes erőfeszítésével oldható meg*, több olyan körülmény következett be, amely kizárólagosan a világ minden országának együt-

tes erőfeszítésével változtatható meg. (Környezetvédelem, energiabiztosítás, éhség és nyomor leküzdés stb.) Szándékaink, jövőnk formálása során ezekkel kalkulálnunk már ma elkerülhetetlen kötelesség, s egyben – kétségtelenül – ezek a gondjainkat növelő tényezők közé sorolandók.

– A nemzetközi körülményeink számbavétele során továbbá tudomásul kell vennünk, hogy a velünk együtt élő – és anyagi, technikai bázisát tekintve előttünk álló – *kapitalista társadalmakat jelentős nehézségek, gondok, válságok rázkódtatják meg*. A krónikus társadalmi-politikai-gazdasági-pénzügyi stb. válságjelenségek mellett „árrobbanások”, energiagondok és egyéb „tünetek” éreztetik pusztító következményeiket. Ezek is úgy mond „begyűrűznek” a szocialista fejlődés útját járó országainkba, jelenlétükkel (létükkel) folyamatosan számolnunk kell, s vitathatatlan, hogy kedvezőtlenül hatnak gondjaink leküzdésére, fejlődésük biztosítására.

– Nem becsülhetők le azok a lépések sem, amelyeket az egyes kapitalista országok fejlődésünk, előrehaladásunk megakadályozása érdekében tesznek. *A kapitalista országoktól soha nem remélhettünk „segítő szándékot” ügyünket illetően*. Az utóbbi időben azonban – a fegyverkezésben érdekelt tőkés körök hatalomra kerülését követően – ismételten felerősödtek az ellenünk irányuló törekvések. A feszültség növelése, a fegyverkezési verseny fokozása, a különböző diszkriminációs lépések – mind-mind – ezeknek a jelentkezési formái s egyben kétségtelenül növelik nehézségeinket ebben az egyébként is gondokat okozó időszakban.

– Végezetül *a fejlődő országok helyzetének kibátásai sem kedveznek előrehaladásunknak*. Segítésüket elvi kötelezettségünknek tartjuk, lehetőségeit azonban körülményeink behatárolják. A kereskedelmi kapcsolatainkra viszont a kölcsönös lehetőségek a meghatározóak. Az is általánosan ismert, hogy a fejlődő országok, a világ gyengén fejlett, vagy alacsonyabb fejlettségi fokon álló részeiben a regionális háborúk állandósultak. Korea, Délkelet-Ázsia, Közép-Kelet, Afrika, Dél- és Közép-Amerika területén különböző (ilyen vagy olyan) egymástól lényegesen eltérő jellegű, célú és tartalmú háborúk zajlottak le és folynak jelenleg is. Kihatásaik ezeknek eltérőek, de kétségtelen, hogy egyes vonatkozásokban a világ szocialista fejlődésének lehetőségeit szűkítik.

Szocialista fejlődésünk szempontjából ezeket a jelenségeket és tényezőket objektíveknek kell tekintenünk. Megszüntetésükre lehetőségünk nincs, megszűnésük „kivárása” sem lenne helyes törekvés részünkről. Egyetlen feladatunk lehet, azaz tudomásul venni létüket és alkalmazkodnunk e fejlődésünket nehezítő körülményekhez. Egy izzasztóan nehéz – öldöklőnek is nevezhető – világversenyben kell helytállnunk és szocialista fejlődésünket biztosítanunk.

Gondjaink okai között végezetül – a negyedik csoportban – munkafogyatékoságainkat emelhetjük ki. Ennek mérlegét vontam meg nagy felelősséggel – 1987. július 2-i ülésén – Központi Bizottságunk. E munkafogyatékoságokat nem korlátozhatjuk csupán a gazdasági területeken kiütköző hibáinkra. A jelenlegi gondjaink között, a megoldáshoz vezető úton – s talán örökké – kétségtelenül ezek (mármint a gazdasági hiányosságok) a legmeghatározóbbak, de kizárólag ezekre szűkíteni e tényezőket mindenképpen hiba lenne. Az egyensúly, a szerkezetátalakítás stb. – tehát a gazdasági vonatkozású feladatokon túl – meghatározó jelentőségűek az ideológiai, tudományos stb. területeken, az emberek közötti kapcsolatokban és viszonyokban, a közéletben stb. végrehajtandó feladataink. Az „egyensúly” itt sem nevezhető meglévőnek, a „szerkezetátalakítás” itt is elkerülhetetlen, az „adósságaink” itt is jelentősek, s mindezek szervezési kapcsolat-

lódnak gazdasági gondjainkkal, hiányosságainkkal. Megoldásuk tehát csak együttesen lehetséges, s ez jelentősen nehezebbé is teszi a megoldás útját, felfokozza gondjainkat.

A Központi Bizottság legutóbbi határozatával, csak ezen nagy folyamatba illesztve - e négy nagy területen jelentkező gondjaink együttes figyelembevételével és egységbe történő felfogásával - lehetséges szólnunk. E lényegi körülményekből kiragadva kizárólag belső, hazai gondjainkra szűkítetten nem tudunk megfelelő magyarázatot adni felvetődő kérdéseinkre, napjaink problémáira. Komplex, gazdasági-társadalmi területekre kiterjedő program megvalósítása hárul ránk és áll előttünk, csak is egy átfogó - több évre és életünk minden területére kiterjedő - program végrehajtása vezethet ki bennünket jelenlegi helyzetünkől, viheti előbbre szocialista fejlődésünket. Ezt kezdeményezte és indította a Központi Bizottság 1987. július 2-i ülése, ezért nagy jelentőségű az ülésen elfogadott határozat. Ebben a felfogásban és eljhez a határozathoz kötelességünk most minden szinten, a helyi feladatainkat számba vennünk és feladattervekbe foglalnunk.

E nehéz és minden vonatkozásban jelentős feladatokat nem a kapitalista országok által megtett úton és módon kívánjuk elvégezni, gondjainkon nem kapitalista módszerekkel akarunk urrá lenni. Nem alkalmazhatjuk a kapitalizmus „teljes eszköztárát”. Nem törekedhetünk más népekre, vagy országunk egyes rétegeire áthárítani a megoldás terheit. Egész népünk együttes tevékenysége és csakis saját munkánk lehet a megoldás biztosítója.

Kétségtelen, hogy törekvéseink jelenleg bizonyos feszültséget és problémát is eredményeznek. Különösen érzékenyen érintőek az életszínvonal, a szociális stb. vonatkozásban jelentkező következményei. Nem hurrázó propagandisztikus szándékkal és nem bagatelizálva e körülményeket, de mégis kiemelném, hogy mindezeket azonban már nem a gyengén fejlett agráripari ország szintjén, nem az 1940-1950-es évek színvonalán kell megtennünk. Amikor e halaszthatatlan lépésekre szántuk el magunkat, magabiztosan mondhatjuk, nem fog olyan terheket hárítani hazánk lakosságára, mint amelyet előzőleg hordott; nem fogja olyan helyzetbe és körülmények közé sodorni állampolgárainkat, mint amilyenekben az említett - megelőző - időszakban objektíve éltek. Belső helyzetünket tekintve voltak kedvezőbb időszakaink is e lépések megtételére, de jelenlegi körülményeink sem „kedvezőtlenek”.

Összegezve tehát, egy gazdaságilag fejlett, s ezzel összhangban álló felépítmény rendszerrel rendelkező szocialista ország megteremtését tűztük célul, melyet a testvéri szocialista országokkal összefogva, a nemzetköziség legfejlettebb tudományos és technikai stb. eredményeket hasznosítva, de a kedvezőtlen nemzetközi hatásokat kivéve, belső helyzetünk és munkánk fogyatékoságait kiküszöbölve szándékozunk elérni. Kihatása, következménye lényeges és meghatározó lesz életünkre. Együttes munkával biztosítsuk megvalósulását.

HARCKÉSZÜLTSEG ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

A hátországi egészségügyi biztosítás rendszere, helye, szerepe a Magyar Népköztársaság egészségügyi biztosításának rendjében, az „Orion-85” és „Balaton-86” egészségügyi együttműködési gyakorlatok legfontosabb általánosítható tapasztalatainak tükrében

Dr. Villányi Ferenc orvos ezredes

A Magyar Népköztársaság háborús egészségügyi biztosítási rendje a kompromiszumos, vagy más néven katasztrófa orvostudomány elveinek megfelelően valósul meg, hasonlóan a Magyar Néphadsereg háborús egészségügyi biztosítási rendszeréhez. Ez azt is jelenti, hogy a Magyar Népköztársaság háborús ellátása csak egységes elvek és rendszabályok alapján tervezhető, szervezhető és valósítható meg mind a lakosság, mind a hadsereg vonatkozásában.

Az ellátás szervezésére több tényező gyakorol hatást, melyek közül az alábbiak a legfontosabbak:

- egy adott országrész elhelyezkedése a várható hadszíntéren;
- az ellenség által várhatóan alkalmazásra kerülő fegyverfajták, a tömegpusztító fegyverek száma, azok minőségi jellemzői, a lakosság várható egészségügyi vesztesége és annak minősége;
- egy adott országrész egy négyzetkilométerre eső lakosságsűrűsége, a lakosság demográfiai megoszlása;
- az ország béke egészségügyi hálózatának teljesítőképessége;
- az orvosok és egészségügyi szakközépkáderek száma és szakképzettség szerinti megoszlása.

A felsorolt szempontokon kívül természetesen más egyéb tényezők is érvényesülnek, illetve érvényesülhetnek az ellátás rendszerének kialakításában.

Ezen tényezőkön túl szükséges meghatározni, milyen feladatokat foglal magába a háborús egészségügyi ellátás rendszere:

- biztosítani a polgári lakosság körében keletkezett sérültek és betegek gyógyító-kiürítő ellátását;
- biztosítani a fegyveres erők és testületek (szövetséges csapatok hazánkban tartózkodó egységeit is beleértve) hátorszáiban keletkezett és az oda-hátraszállított sérülteiknek intézeti (szakorvosi, szakosított szakorvosi) ellátását;

- biztosítani a Magyar Népköztársaság közegészségügyi-járványügyi ellátását;
- biztosítani az ellátáshoz nélkülözhetetlen egészségügyi anyagokat és technikai eszközöket;
- biztosítani a kitelepítés, a továbbtermelő üzemek dolgozóinak, illetve a lakosság mindennapos egészségügyi ellátását.

A Magyar Népköztársaság lakossága egészségügyi biztosításának tervezésénél *két igen fontos tényezőt kell hangsúlyozni*: egyrészt, hogy a béke-ágyak és a magasan szakképzett szakemberek, műszerek kedvezőtlen diszlokációban helyezkednek el, másrészt a várhatóan ellátandó sérültek több százszoros nagyságrendje és a meglévő ellátó kapacitás között nagyfokú ellentmondás és feszültség tapasztalható. Az első tényező az ipari fejlődés következtében és a magyar sajátosságok figyelembevételével (a városi lakosság növekedése, a kórházi ágyszám nagy része a legnagyobb városokban található stb.) a jövőben sem lesz a felkészülés szempontjából javuló tendenciájú. A második tényező feloldását segíti a háborús felkészülést szolgáló gazdaság-mozgósítási, illetve katasztrófa tervek elkészítése és a tervekben szereplő feladatok megoldását biztosító állami egészségügyi tartalék létrehozása.

A háborús gyógyító-megelőző ellátás két nagy irányra osztható fel:

1. A polgári lakosság nem háborús cselekményekből származó sérülteinek és betegeinek ellátása.
2. A háborús sérültellátás.

Az első esetben az ellátás alapvetően a megszokott módon történik azzal a különbséggel, hogy az alapellátásban egy-egy orvosi körzet lakosság-száma a jelenleginek mintegy kétszeresére növekszik (ez általános körzeteknél mintegy 5000 főt, gyermekkörzeteknél 4000 főt tesz ki a városokban, egyéb területeken pedig 20 000 lakosra számolunk egy gyermekorvost) a tovább működő üzemek közül csak a nagylétszámúaknál lesz üzemorvosi ellátás. A speciális és regionális feladatokat ellátó szakrendelések szünetelnek, csak a legszükségesebbek, mint a sebészet, ideggyógyászat, röntgen, labor, akutfogászati ellátást biztosítók működnek tovább. A kórházi ellátást a beutalási rendszer szigorításával csak azok részére lehet biztosítani, akik kórházi kezelése nélkül maradó egészségkárosodást szenvednének, illetve állapotuk azt indokolta teszi.

A másik esetben, azaz a háborús sérültellátásnál az ellátás első lépcsőjében a polgári védelem rendszerében szervezett egészségügyi szakalkulatok kialakítására került sor. Anyagi készleteiket az állami tartalékból kiadva jelenleg is az aleggységek megalakulásának helyszínén, vagy annak közelében tárolják. A jelenlegi normatívák szerint közel 60 000 elsősegélynyújtó, mintegy 40 000 sérültkihordó személy és 1700 sérültszállító szükségeszköz áll rendelkezésre.

Az első orvosi segély tömeges sérültáramlás esetén beszűkített segélynyújtást jelent, életmentő javallatok alapján. A segélynyújtó egészségügyi aleggység az orvosi segélyhelyek (OSH) szintén a polgári védelem rendszerében, a békében is működő egészségügyi intézetek bázisán kerülnek létrehozásra. A működésükhöz szükséges egészségügyi anyagok decentralizáltan, az adott megye területén vannak tárolva. A tervezett segélyhelyekkel naponta kb. 120 000 fő ellátását lehet biztosítani.

A kórházi (szakorvosi, illetve szakosított szakorvosi) ellátási kapacitásban van a legnagyobb ellentmondás a szükségletek és a lehetőségek között. Az ellentmondás feloldására a tárgyi feltételeket elméletileg meg lehet teremteni az ellátást biztosító eszközök tárolásával, azonban ennek gyakorlati akadályai vannak, elsősorban a személyi

feltételek biztosítása terén. Ezért reálisan azzal lehet számolni, hogy a meglévő béke-ágyszámhoz viszonyított 2-2,5-szeres maximális ágyszám vehető figyelembe. Ebből kiindulva, mivel a béke-ágyszám mintegy 100 000-ben határozható meg, így a tartalékolható ágyak száma maximum 150 000-re növelhető. Természetesen a közel 100 000 béke-ágyból csak azokat lehet a háborús sérültellátáshoz figyelembe venni, amelyek nincsenek az úgynevezett veszélyeztetett városokban. Sajnos hazánk sajátosságaiból következően a szempontból a kórházi ágyelosztás nem kedvező, mert az összes ágyak 39%-a ezekben a városokban van, illetve itt helyezkednek el a legjobban felszerelt és a legmagasabb ellátást biztosító országos intézetek, klinikák. Továbbá a háborús sérültellátás szempontjából a jelenlegi ágyak egy része nem vehető figyelembe, mert azokon olyan betegek fekszenek, akiket nem lehet kibocsátani. Ez a meglévő ágyak további 30-40%-át jelentheti.

Rendkívüli körülmények között a kórházi ellátást alapvetően három formában tervezik megvalósítani:

a) A nem veszélyeztetett területen levő (így adott esetben a helyükön maradó és tovább működő kórházak és a rájuk épített bázis-kórházrendszer. Ez látszik a legkedvezőbb és egyben a legmegbízhatóbb megoldásnak. Itt a már meglévő kórház adottságait kihasználva kerülnek kialakításra a bázisintézményben műtőblokkok, a shocktalanítók, posztoperatív őrzők, a központi sterilizálók, a diagnosztikai részlegek (labor, röntgen) gyógyszerterek. A kiegészítő részleg a kórház mellett, vagy annak közelében arra alkalmas épületekben kerül kialakításra: szanatóriumokban, szállodákban, munkás és diák-szállókban, iskolákban stb.

b) Önálló szükségkórházak, amelyek teljes egészében a tartalékokból kerülnek felállításra. Ide tartoznak a hadsereg részére kijelölésre kerülő egészségügyi intézetek is, amelyek sorába beletartoznak az úgynevezett katonai kiürítő kórházak is.

c) A veszélyeztetett városokból kitelepülő intézmények, mint báziskórházak, a hozzájuk kapcsolódó kiegészítő részlegekkel. Ez esetben a kitelepülő intézetek csak a beépített, nem szállítható eszközeik pótlására, illetve kiegészítésére kapnak anyagot az állami egészségügyi tartalékokból.

A fentiekből tehát kitűnik az, hogy az állami egészségügyi szolgálat háborús ellátási rendszerében három szakasz különíthető el. Az elsősegély a polgári védelem egészségügyi szakszolgálatának alegységeinél, az ön és kölcsönös segélynyújtás keretében, mint orvos előtti segély történik. Az első orvosi segélyt szintén a polgári védelem keretében létrehozott orvosi segélyhelyek nyújtják, míg a szakorvosi illetve szakosított szakorvosellátás alapvetően a bázis- és szükségkórházak rendszerében valósul meg.

A Magyar Néphadsereg hátországi egészségügyi biztosítás rendszere szervesen illeszkedik a Magyar Népköztársaság ellátási rendszerébe. A hátországi egészségügyi ellátás szervezését a Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgáltatónőkének szakmai intézkedései alapján, az egészséges hadtápbiztosítási rendszer részeként a Magyar Néphadsereg Hátországi Egészségügyi Alakulatok Parancsnoksága végzi. Az ellátást a háborúban alárendeltségébe tartozó állandó - békében is élő - illetve a felállításra kerülő tábori egészségügyi intézetekkel hajtja végre, melyek egyrészt a katonaegészségügyi szolgálat erőit és eszközeit, másrészt az állami egészségügyi szolgálattól átadott intézeteket foglalják magukba.

A Magyar Népköztársaság egészségügyi biztosítási rendszerének sajátosságaiból adódóan a hadműveletek kezdeti időszakában hátországi területen az elvonuló szárazföldi csapatok egészségügyi biztosítása érdekében *vegyes kórházbázisok* kerülnek létrehozásra. Ezen kórházcsoport állományába alapvetően az állami egészségügyi szolgálattól

átvett erők tartoznak, de beosztásra kerülhetnek a katonaegészségügyi szolgálat részéről tábori eü. intézetek, mint pld. osztályozó kiürítő állomás, könnyűsebesült kórház, egészségügyi osztag stb. Ebben az időszakban különösen fontos a katonaegészségügyi szolgálat és az állami egészségügyi szolgálat közötti szerves együttműködés megvalósítása. A hátországi egészségügyi biztosítási feladatok megoldása érdekében az állami egészségügyi szolgálat felállít katonai kiürítő kórházakat, állományában sebészeti, belgyógyászati profilokkal, szükségkórházakat, ugyancsak sebészeti és belgyógyászati profilokkal, illetve kiegészítő kórházakat. Ezen kórházak állományából kerül a Magyar Néphadsereg Egészségügyi Szolgálata részére átadásra meghatározott mennyiségű katonai kiürítő-, szükség és kiegészítő kórház.

A Magyar Néphadsereg Hátországi Egészségügyi Alakulatok Parancsnokságának alárendeltségében – mint a fentiekben utaltam rá – működnek az állandó, békében is meglévő katonai kórházak és szanatóriumok, illetve a háborús ellátásra kitelepülő kórház-részlegek, valamint a tábori intézetek (egészségügyi osztagok, állategészségügyi osztag, járványegészségügyi osztag, osztályozó-kiürítő állomás) és sebesültszállító erők: sebesültszállító gépkocsi század, sebesültszállító vonatok, valamint az egészségügyi anyagi biztosítást végző központi egészségügyi anyagraktár és kirendeltség.

Az állami egészségügyi szolgálattal a hátországi egészségügyi feladatok egyeztetése, illetve a Magyar Néphadsereg ellátási érdekeinek képviselője céljából létrehozásra került az úgynevezett *Egészségügyi Minisztérium Operatív Csoport*, mely az Egészségügyi Minisztérium háborús vezetési pontján települ, illetve a megyei egészségügyi összeközi csoportok, melyek a megyék vezetési pontjain települnek.

Ezen ellátási rendszer az Egészségügyi Minisztériummal végrehajtott háborús együttműködési gyakorlatok során került kialakításra.

A fenti ellátási rendszer figyelembevételével került megtervezésre, megszervezésre és végrehajtásra – immár negyedik alkalommal – az „ORION-85” egészségügyi komplex rendszergyakorlat, illetve a „BALATON-86” Vegyes Kórházbázis törzsvetési gyakorlat, melynek keretében kipróbáltuk a megvalósított szervezeti korszerűsítéseket, illetve azon technikai eszközeinket, melyek egyrészt rendszeresítésre kerültek, másrészt pedig rendszeresítésre javasolunk. Megvalósítottuk azokat a feladatokat, melyek a további munka alapjául szolgálhatnak.

A gyakorlatok főbb tapasztalatai között elmondható, hogy az alkalmasnak bizonyult az állami egészségügyi szolgálat és a katonaegészségügyi szolgálat háborús együttműködési kérdéseinek felmérésére, illetve gyakoroltatni az egészségügyi csapatokat és intézeteket háborús ellátási és együttműködési feladataik végzésében. Az „ORION-85” gyakorlat volt az első az ezen típusú gyakorlatok sorában, mely teljes vertikumban átfogta az MN és az állami egészségügyi szolgálat valamennyi ellátó tagozatát a háborús csoportosítás felvétele, a védelmi és a támadó hadművelet időszakában. A gyakorlatokon sor került váratlan helyzetek és feszített körülmények gyakoroltatására, melynek során felszínre jöttek olyan problémák, amelyeket az állami egészségügyi szolgálattal együttműködve kell a továbbiakban megoldanunk. Például a Számítási Év tervében levő anyagok gyártásának, beszerzésének kérdései, míg a „BALATON-86” gyakorlaton a *Vegyes Kórházbázisok*, *Katonai Kiürítő Kórházak* vezetés-irányítási rendje, a katonai felülvizsgálati-alkalmassági rendszer kérdései, a katonaegészségügyi szolgálat erőinek és eszközeinek igénybevétele a polgári betegek ellátásában stb.

A gyakorlat igazolta elképzeléseinket a VI. ötéves tervidőszakban végrehajtott szervezeti korszerűsítések vonatkozásában (*MN HEAP rendszer létrehozása, egészségügyi dandárok szervezése, a tábori intézetek többprofilúvá tétele, illetve korszerűsítése, az egészségügyi ezred rendszerbe állítása*).

Az Egészségügyi Minisztériumi Operatív és a Megyei Egészségügyi Összekötő Csoportok igazolták létjogosultságukat, de a gyakorlat tapasztalatai felhívták arra is a figyelmet, hogy ezen operatív csoportok állományába csak rátermett, a Magyar Néphadsereg egészségügyi biztosítási rendszerét jól ismerő hivatásos orvostiszteket célszerű beosztani. Ráirányította a figyelmet a gyakorlat arra is, hogy a megyei összekötő csoportok hatáskörét ki kell terjeszteni a megye területén tartózkodó alakulatok polgári kórházba felvett (saját és szövetséges) sérültjeinek és betegeinek nyilvántartására, továbbírányításukra, felülvizsgálatuk intézésére.

Mindkét gyakorlat bebizonyította, hogy mindenképpen szükséges a megbízható vezetés-irányításhoz az egységes információs és híradási rendszer létrehozása az állami egészségügyi szolgálat, illetve a Magyar Néphadsereg katonaegészségügyi szolgálatának vezetési pontjai között.

A cikkben alapvetően arra szerettem volna ráirányítani a figyelmet, hogyan valósul meg az MNK háborús egészségügyi biztosítás rendszere, illetve abban hogyan helyezkedik el a Magyar Néphadsereg hátországi egészségügyi ellátása, milyen együttműködési kérdések merülnek fel az állami egészségügyi szolgálat és a katonaegészségügyi szolgálat között a hátországi sérültellátás biztosítása érdekében, illetve milyen erők és eszközök állnak rendelkezésre annak végrehajtására. A fent hivatkozott két gyakorlat főbb tapasztalatai közül pedig azokat kívántam hangsúlyozni, melyeket figyelembe kell venni a további szervezeti és anyagi-technikai korszerűsítések során a VII. ötéves terv folyamán, továbbá azokat a problémákat, melyeket az állami egészségügyi szolgálattal együttműködve kell megoldanunk.

A „ZENGŐ-86” légvédelmi rendszergyakorlás néhány hadtáptapasztalata

*Gubicza Gyula alezredes,
Bakonyi Pál őrnagy*

A Varsói Szerződés rendezvényterve alapján 1986. szeptember 7-10-e között került végrehajtásra „ZENGŐ-86” fedőnévvel a Magyar Néphadsereg légvédelmi és repülő-, a Kijev környéki katonai körzet és a CsSzSzk kijelölt légvédelmi és repülőcsapatai együttműködési rendszergyakorlása.

Az évente végrehajtásra kerülő „ZENGŐ” gyakorlások mindig fontos állomásai az MN légvédelmi és repülőcsapatai felkészítésének.

Résztevők, tárgy, célok

A gyakorláson a Magyar Néphadsereg állományából részt vett a h. lé. hdt. teljes béke - kijelölt alakulatai mozgósítás utáni - állománnyal, a csapatrepülő parancsnokság törzse, kijelölt csapataival, az összefgyvernemi HDS LEF-e, és REF-e törzseikkel, kijelölt hadosztályainak LÉF-ei és légvédelmi csapatai, valamint más csapatok.

A gyakorlás tárgya: az MN légvédelmi és repülőcsapatai együttműködési feladatainak komplex gyakorlása volt az ellenség légcsapásainak visszaverése során, hagyományos fegyverek és rádiótechnikai zavarás alkalmazásának viszonyai között, a szárazföldi csapatok védelmi hadművelete, ellencsapása és támadásba történő átmenete időszakában.

A gyakorlás tárgyának megfelelően az MN honi légvédelmi és csapatrepülő alakulatok hadtáptörzsei és hadtáplegységei részére *a gyakorlás hadtápcélja volt:*

- a hadtáptörzsek elméleti és gyakorlati felkészültségeinek erősítése a magasabb harcászati feladatok végrehajtásának és a harctevékenység hadtápbiztosításának tervezésében, szervezésében és irányításában az új HKSZ-i utasítás követelményei szerint;

- a hadtáptörzsek felkészültségének felmérése a békegazdálkodást nem végző alakulatok ellátóktól való szétválásának irányításában és végrehajtásában, a ruházati, az egészségügyi és vegyvédelmi szolgálat együttműködése szervezeti színvonalának megvalósításában, a segélyhelyek és mentesítő állomások ruházati szükségletének kielégítésében;

- a csapatrepülő parancsnokság hadtáptörzsének gyakoroltatása komplett alakulat hadtápszempontból történő átadásában az összefgyvernemi hadsereg hadtáptörzsével való együttműködésben;

- a repülőalakulatok hadtápszolgálatainak gyakoroltatása a repülő harctevékenység hadtápbiztosításában, valamint az alap-, a hadművelleti és tartalék repülőtereken közvetlenül feladatot nem végző, közvetlenül nem alkalmazott hadtáptechnika és anyagi készletek repülőteréről történő kivonásának megtervezésében, a mentőosztatokba kijelölt hadtáppálmány feladatainak végrehajtásában;

- a hadtápok háborús körülmények közötti gyakoroltatása a központhadtáp bázisoktól biztosított anyagok felvételezésében, a vasúti kirakóállomásokra beérkezett anyagi készletek átvételében és szétosztásában;

- a szállító szolgálat gyakoroltatása a szállítások megtervezésében és harci körülmények közötti végrehajtásában a honi légvédelmi gépkocsi zászlóaljjal történő együttműködés megvalósításában. Az egészségügyi szolgálat gyakoroltatása az SH-ek telepítésében, az imitált kombinált sérültek ellátásában, sebesültszállító és sebesültszállításra berendezett szükségkiürítő eszközökkel történő kiürítésben. Az üzemanyag szolgálat gyakoroltatása nagy mennyiségű repülő-üzemanyag átvételében, szétosztásában, szállításában, a gépek tábori körülmények közötti üzemanyag-feltöltésében. Az élelmezési szolgálat gyakoroltatása a tábori körülmények közötti ételkészítésben. A ruházati szolgálat gyakoroltatása a mentesítőhelyek ruházati szükségletének biztosításában;

- a hadtáptörzsek gyakoroltatása a légvédelmi harctevékenység hadtápbiztosításával kapcsolatos elhatározások gyors, operatív módszerekkel történő kialakításában, megfogalmazásában, a hadtápbiztosítási terv kimunkálásában, hadtápinτζekedések készítésében, a hadtáp összefoglaló jelentések szerkesztésében és felterjesztésében, a hadtáptartalékok létrehozásában és célszerű alkalmazásában, valamint a hadtáp élet- és működőképessége növelésének gyakorlati megvalósításában, az ellenséges csapások hadtápkövetkezményei felszámolásának megszervezésében.

Hadtápeg gondolás

A gyakorlás hadtáp célkitűzéseinek megfelelően, annak teljesítése érdekében, a gyakorlás hadtápeg gondolása a következő volt:

A honi légvédelmi hdt. és a nem elvonuló csapatrepülő alakulatok harctevékenységének hadtápbiztosítása a háország hadtápbiztosítási rendszerében a csapatok mozgó- és fenntartási készleteinek igénybevételével, valamint a központhadtáp által biztosításra kerülő anyagi készletek átvételével történt. Az összefgyvernemi hadsereg állományába átadásra kerülő csapatrepülő hadtápbiztosítása a fre. szd. kivételével a HDS hadtáperőivel és eszközeivel, a HDS ellátódandár és egészségügyi czred készleteiből, erőivel valósult meg. A fre. szd. hadtápbiztosítása honi területen levő más repülőterhez történő utasítással történt a honi területen folytatott repülő harctevékenység teljes időszakában.

A szállítások, a csapatok földi manőverei a háország alsóbbrendű közúti, valamint vasúti hálózatának igénybevételével kerülnek végrehajtásra. A FRONT, a KHEL, a HDS FKGU-ak és az IÁK-ok igénybevétele külön engedély alapján történt.

A harctevékenység kezdetére a csapatok a mozgókészleten felül repülő-hajtóanyagból 10-12, gépkocsi-hajtóanyagból 2,7-3,0, munkagép-hajtóanyagból 3,8-4,0 javadalmazással, élelemből 21 napi készlettel, ruházatból 2 cseréhez elegendő készlettel, egészségügyi anyagból 30 napi ellátáshoz elegendő készlettel kellett, hogy rendelkezzenek.

Fogyasztási normaként a 6 napos légvédelmi hadművelleti időszakára lérak. hajtóanyagból 3,0, repülő-petróleumból 12-14, repülőbenzinből 10-12, élelemből 7,0 javadalmazás került engedélyezésre.

A harctevékenység 1-5. napjának végére a készletszintek a mozgókészlet 80%-ban, a 6. nap végére a mozgókészletek szintjén kerültek meghatározásra.

Az anyagi készletek utánszállítása az alapvető anyagokból a központhadtáp vasúti, gépkocsi és különleges gépkocsi szállítóeszközeivel, az egyéb anyagokból a csapatok szállítóeszközeivel került végrehajtásra.

A sérültek és a betegek ellátása a hátország egészségügyi ellátási rendszerének bázisain, valamint a csapatok ezred- és zászlóalj típusú segélyhelyein történt. A repülőhajó-zó-állomány szakorvosi ellátás utáni minősítését az MN ROVKI hajtotta végre.

A hadtáptechnikai eszközök technikai biztosítása kis- és középjavítást igénylő esetekben a csapatok FVTSZ-ai által, nagyjavítása a központhadtáp Központi Hadtáptechnikai Eszközjavító Üzemében történt, ahová az eszközöket a csapatok STGYH-cí szállították be.

A hadtápok tömegpusztító fegyverek elleni védelme érdekében a hadtáp anyagi és technikai eszközök decentralizálására, a csapásvédettség követelményei szerint – a repülő- és rakéta-hajtóanyag kivételével – széttelepítésre kerültek. A hadtápok őrzése, védelme és tűzvédelme a csapatok őrzés-védelmi rendszerében valósult meg.

A hadtáp vezetése – a hadtápvezetési pontokról – hadtápvezetési csoportok útján valósult meg. A hadtápvezető szervek naponta a 18.00-ás helyzetnek megfelelően hadtáp-összefoglaló jelentést terjesztettek fel a közvetlen előljáró hadtápvezetési csoporthoz. A hadtápvezetési csoportok kiesése esetén a hadtáp vezetését tartalék hadtápvezetési csoportok vették át.

A célok és a hadtápelgondolás megvalósulása, azok tapasztalatai

Törzsmunka

A légvédelmi és csapatrepülő harctevékenység teljes időszakára megtervezésre került a hadtápbiztosítás végrehajtásának rendje. Ennek során a hadtáptörzsek kidolgozták hadtápbiztosítási tervüket, kiadták a hadtápbiztosítási terveiket, felterjesztették hadtáp-összefoglaló jelentéseiket, vezették munkatérképeiket, ellenőrizték alárendeltjeik munkáját. Jó színvonalon, tartalmas együttműködést valósítottak meg az önálló honi légvédelmi gépkocsiszállító zászlóaljjal.

Mozgósítás

A mozgósítási feladatra kijelölt alakulatok eredményesen végrehajtották a mozgósítás hadtápbiztosítását.

Szakmai feladatok

Egy h. vre. c. hadtápszolgálata tartalékos hadköteles állomány bevonásával be- és kirakóállomást rendezett be, majd onnan PSZTR-100 típusú hajlékony tábori csővezeték épített ki egy hadműveleti repülőteret üzemanyag-telepére. Az állomány a kiépített csővezeték rendszeren repülő-hajtóanyag vasúti tartálykocsiba történő átcéjtését, valamint érkezett repülő-hajtóanyag átvételét és lecéjtését hajtotta végre eredményesen.

Egy másik h. vre. c. hadtápszolgálata az alaprepülőterétől távol eső vasútállomáson kirakóállomást rendezett be, ahol átvett és saját eszközeivel 50 tonna repülő-hajtóanyagot szállított alaprepülőterére közúton.

Egy további h. vre. c. üzemanyag-szolgálata az MN egy területi ÜZAR-ától átvett és saját alaprepülőterére saját eszközeivel 50 tonna repülő-hajtóanyagot szállított közúton.

A h. lérak. dd., valamint egy h. lérak. c. egy-egy kirakóállomásokat rendezett be, és az átvett gépjármű-hajtóanyagot clostotta alárendeltjei között, amit részben a h. k. rak. dd., részben a h. létü. osztályon saját szállítóeszközeikkel szállították el.

Hat alakulat hajtott végre tartós élelmezési anyagvételezést, az MN EEK 3 raktárából részben gépkocsival, részben vasúti szállítóeszközzel.

A hadművelati repülőtereken, új álláskörletekben települő egységek, alcgységek áttértek a tábori élelmezési ellátásra.

Tizenhárom alakulat vételezett közlekedési szakanyagot az MN KÖAR-ból gépkocsiszállítással.

Egy h. vre. e. sátorkészletéből 40 készlet selejtezésre váró sátrat adott le az MN REK raktárában, és ugyanannyit vételezett ott fel gépkocsiszállító eszközzel.

Az ezred és zászlóalj típusú tábori segélyhelyekkel rendelkező alakulatok telepítettek segélyhelyeiket, azokra imitált sérülteket szállítottak, láttak el, majd szállítottak el a háterszág kijelölt kórházaiba műúton és légi úton.

Három rádiótechnikai vonalról és két honi légvédelmi rakétaosztályról a földi manőverek végrehajtása után megszervezték és eredményesen megvalósították az új álláskörletekben történő hadtápbiztosítást.

A h. vre. ezredek eredményesen végrehajtották saját repülőterekre leszállt szövetséges csehszlovák repülőgépek ismételt bevetésre történő hadtáp előkészítését.

A fre. szd. hadtáp szempontból átadásra került az összefgyvernemi HDS hadtápnak és áttelepült más repülőtérré, ahonnan történt a hadtápbiztosítása.

A nem elvonuló csapatrepülőterétől egy szállító repülő és egy vasútbiztosító és futárhelikopter ezred hadtápjá eredményesen végezte az ezredek részére meghatározott valós szállítási feladatok hadtápbiztosítását.

A gyakorlás előkészítésére és a hadtápfeladatok kidolgozására rendelkezésre álló idő biztosította a szükséges tervek és okmányok kidolgozásának, a feladatok körültekintő előkészítésének időszükségletét, valamennyi gyakorlónál. Az előkészítés során megfelelő mélységben elemzésre kerültek a korábban végrehajtott gyakorlatok, gyakorlások alkalmával szerzett tapasztalatok és a belőlük fakadó feladatok a gyakorló hadtáptörzsek által.

A gyakorlás hadtápvezetését és ellenőrzését az MN LÉ. RE. PK HTPH az MN LÉ. RE. KH-on működő hadtáp operatív csoporttal és 13 fő hadtápdöntnökkel valósította meg. A gyakorlásvezető és a döntnökök tevékenysége alapvetően arra irányult, hogy gyakorlás keretében tapasztalatokat adjon és szerezzen a légvédelmi és repülőfeladatok végrehajtásának hadtápbiztosításában, illetve **felmérje** a csapatok hadtápszervezeteinek czirányú felkészültségét, segítse a hadtáptörzsek és hadtápegységek munkájában jelentkező kedvező, általánosítható tapasztalatok mind szélesebb alkalmazását.

Főbb tapasztalatok

A gyakorlás végrehajtásának tapasztalatait elemezve megállapítható, hogy a magasabb HKSZ és „M” hadtápbiztosítására kidolgozott okmányok a szabályzók követelményei szerint készültek, alkalmasak voltak a HKSZ és „M” hadtápbiztosításának megfelelő színvonalú irányítására. Az állomány munkájában érezhető volt a tervek tartalmának ismerete, a végrehajtás begyakorlottsága. Mindez különösen nagy értékű, mivel az új utasítások, hadtáptervek kivonatok, munkatervek cz év elejétől vannak érvényben.

A hadtáptörzsek a gyakorlásvezetőség által kiadott hadtáptintézkedésben, közlésekben meghatározott feladatokat kellő időben és szervezeten dolgozták fel. A harctevékenység hadtápbiztosítására hozott hadtáphelyettesi elhatározások időben, a parancsnoki elhatározásokkal összhangban, megalapozottan kerültek kidolgozásra. A hadtápbiztosítás tervezése - a tervtérképek, számvetések - valamint a hadtáptintézkedések kidolgozása általánosan jó színvonalon valósult meg. Az okmányok alkalmasak voltak az alárendelt hadtápok tevékenységének irányítására.

A gyakorlás igen jó tapasztalata, hogy a h. lé. hdt. és a csapatrepülő-parancsnokság hadtáptörzsei - amelyek első alkalommal vettek részt egy időben, azonos gyakorláson - egyenértékű, egységes, jó színvonalú törzsmunkát nyújtottak.

Ugyanakkor például a tervezőmunka területén a fegyvernemenkénti további egyesítés szükségessége volt látható. Három vadászpilóta ezrednél kiviteli formáját tekintve három különbözőféle hadtápbiztosítási terv készült. Gond volt az is, hogy például a honi légvédelmi rakétadandárnál és két honi légvédelmi rakétaezrednél a hadtápbiztosítási terv térképek és a PK HTPH-i munkatérképek tartalmukban és grafikus formájukban teljesen egyformák voltak. A sajátos szervezetű honi légvédelmi rakéta osztagcsoport hadtápbiztosításának tervezésében még nem alakultak ki a valós szükségletnek legjobban megfelelő megoldások sem a tervezőmunkában, sem a végrehajtásban.

Tovább szélesedett a hadtáp tervezőmunkában a vezetésépítési eszközök alkalmazása mind a h. lé. hadtest alárendeltjeivel, mind a csapatrepülő hadtáptörzsből.

A h. le. hdt., valamint a CSRP-ság hadtáptörzse, továbbá a honi rt. és létü. dd. h. létü. e. hadtáptörzsek nagy gondot fordítottak alárendeltjeik ellenőrzésére. A PK HTPH-i ellenőrzéseket helyesen, a fő feladatokat végrehajtó csapatoknál végezték. Ugyanakkor az is érzékelhető volt, hogy a látszatra jól kiválasztott aktívan tevékenykedő egyes szolgálatiágfőnökök ellenőrzők elfelejtkeznek az ellenőrzés segítő jellegéről. Például az „M” feladatok végrehajtására kiküldött némely ellenőr a végrehajtás után összegezett problémákat jelentett, de a feladat operatív beavatkozás útján való segítéséről elfelejtkezett.

A gyakorláson beigazolódott, hogy a csapatrepülő-parancsnokság alárendeltségéből az összefegyvernemi hadsereg hadrendjébe kerülő alakulatok átadása-átvétele hadtápszempontból csak külön hadtáp albizottsággal valósítható meg eredményesen. A gyakorlás során ezt a feladatot a két fél 1-1 hadtápképviselője megkezdte és sok hasznos tapasztalatot is szereztek, azonban ezen aktusnak nem volt meg a hadtáp-komplexitása.

A gyakorlás - mint valamennyi hasonló jellegű háborús felkészülést szolgáló rendezvény - bonyolult, komplex, problematikus helyzetben való feladatvégrehajtást kíván. Azonban ez az alapvető célkitűzés csak részben valósult meg, mert a gyakorlók-nál valamennyi előjáró tagozat - ahelyett, hogy saját tapasztalatait gyümölcsötvetve gazdagította, bonyolította volna az alaphelyzetet, éppen ellenkezőleg tevékenykedett - lecsípett a követelményekből. Ennek következtében egyes hadtáp szakfeladatok leegyszerűsítve kerültek végrehajtásra az alsóbb tagozatokban szoros kapcsolatban, esetenként egyes központhadtáp elemekkel.

Sok területen vált szükségessé ezen a gyakorláson az egyes hadtáptörzsek szoros együttműködése. Minőségében a korábnál lényegesen jobb színvonalon sikerült ezt most megoldani főleg az átalárendelések, a béke ellátási rendszerről a háborús ellátási rendszerre való áttérés, s a szövetséges csapatok repülőeszközeinek kölcsönösen a

másik fél repülőterein történő ismételt bevetéshez történő hadtáp előkészítése kérdéseiben.

A gyakorlás során eredményesen alkalmazták az 1986. nyarán elkészített háborús hadtáp működési utasítás tervezeteket a h. rt. és h. létű. alegységeknél. Ez jelentős előrelépés volt, ugyanakkor az is bizonyítottá vált, hogy ezeket az okmányokat pontosítani, finomítani és továbbfejleszteni szükséges, valamint a többi végrehajtó tagozat részére is a háborús működési utasításokat - elsősorban az alap-, a hadműveleti és tartalék repülőterek, továbbá a repülőtér gondokságok vonatkozásában - ki kell dolgozni.

A gyakorlás egyik sarkalatos problémája volt a hadtápállomány pihentetése. A hadtáptörzsek és a hadtápalegységek parancsnokai pihentetési terveiket kidolgozták, de azokat általában nem alkalmazták. Így az állomány sokszor tétlenségre, értelmetlen „csak ottlétre” volt kényszerítve. E területen nagyobb szervezettségre van szükség.

Előrelépést kell tenni a kikülönített csoportok ellátásában is. Pár évvel ezelőtt éppen az „ZENGŐ” gyakorlás előtt el lettek látva h. rt. alegységek gázüzemű hűtőszekrényekkel és gáztűzhelyekkel. Ezek azonban most csak részben voltak használatban, pedig jól bevált eszközei a 25-30 fős kikülönített csapatoknak.

Több tagozatban felmérésre és kipróbálásra került a védett harcálláspontokon a teljes elzárkózás lehetősége. A tapasztalatok kedvezőek. A huzamosabb idejű teljes elzárkózás hadtáp feltételei - ivóvíz, tartósított élelmiszer, csere ruházat, egészségügyi anyagok és eszközök - összességében megalakításra kerültek. Feltétlenül szükséges azonban például a készlet konzervek fajtáinak szélesebb választékát betárolni erre a nagyon fontos feladatra. Meg kell oldani az eldobható műanyag tányérok beszerzését és alkalmazását az elzárkózás körülményei közötti élelem ellátáshoz.

Több esetben az is tapasztalható volt, hogy a hadtápok települési helye nem az elvárások szerint került megválasztásra. Itt is a leegyszerűsítés és nem a legoptimálisabb változat keresése volt tapasztalható.

A hadtápok széttelepítése, illetve funkcionáláshoz való telepítése során egyes ezred és zászlóalj típusú segélyhelyeket nem a korábban - 1985-ben - kiadott módszertani útmutató segédlet szerint építették fel. Helyenként rosszul választották meg a telepítés irányát és helytelenül az uralkodó szél irányával ellentétes irányba telepítették le az ezred segélyhelyet, ami azt a veszélyt hordozta magában, hogy az objektumot ért atomcsapás esetén e kihullás zónájába pontosan bele esett volna a segélyhely. Mindez azt is mutatja, hogy a korábban kiadott módszertani útmutató segédletet néhány vonatkozásban módosítani szükséges, konkrétan kell leírni a tanácsolt, követendő módszereket, továbbá a szakmai továbbképzéseken ezek oktatására több időt kell fordítani.

A védett fedezékek adta lehetőségek sem minden esetben kerültek kihasználásra a hadtápanyagok széttelepítése során, főleg a honi légvédelmi rakéta és honi rádiótechnikai alegységeknél.

Külön kell szólni a PSZTR-100 típusú hajlékony tábori csővezeték telepítéséről. E csővezeték a „ZENGŐ-86” gyakorláson került első ízben telepítésre a h. légvédelmi csapatoknál, közelebbről egy hadműveleti repülőtér üzemanyag-telepén. A telepítés és gyakorlati alkalmazás során egy igen praktikus és sokoldalúan alkalmazható üzemanyag-technikai eszközt ismert meg benne az üzemanyag-szolgálat szakállománya. Ki kell emelni a csővezeték azon előnyét, hogy telepítése során harmónikusan illeszkedik a terepviszonyokhoz. Ezért a legminimálisabb tereprendezeit sem igényel. A csővezeték készletébe tartozó csőidomok, elosztók, szűkítők stb. az alkalmazás széles skáláját kínál-

ják a felhasználónak. Segítségével bármelyik hadműveleti repülőtéren egy készlet felhasználásával kialakítható Z-350 típusú kiadóhelyek közbeiktatásával a tábori CZT rendszer. A csővezeték a tapasztalatok szerint jól alkalmazható benzin és gázolaj szállítványok gyors lefejtésére, elosztására más fegyvernemi csapatoknál is.

Tanulságos volt egy honi vadászrepülő ezred, egy repülőszázadnak harmadik repülőtérré történt áttelepülésének hadtápbiztosítása. A kb. 200 km-re kijelölt betonos repülőtérré a repülőszázad és a repülő-műszaki állomány úgy települt át, hogy hadtáperőket, -eszközöket az új helyre nem telepítettek át. Ekkorra - 1 repülő szakasznyi erő - hadtápbiztosítása a tapasztalatok szerint részarányos hadtáperők és -eszközök nélkül húzamosabb időn (1-2 bevetésen) túl reálisan nem lehetséges. Az ezred hadtápját úgy kell megosztani, hogy az ezred kerül megosztásra. Ha e megosztás egy alap- és egy hadműveleti repülőtérré történik, akkor e hadtápot is úgy kell alkalmazni, ha e három század 3 repülőtérről kerül alkalmazásra, a hadtápot is 3 felé osztva kell és lehet alkalmazni.

Néhány következtetés

A gyakorlás hadtápbiztosítása eredményesen került végrehajtásra, nem merült fel olyan jelentős hiányosság, ami a gyakorlás eredményes végrehajtását akadályozta volna. Igen figyelemre méltó tapasztalatokkal gazdagodott a végrehajtó, s a tervező egyaránt.

A h. lé. seregtest, valamint más magasabbegység hadtáptörzseknek saját tapasztalataik hozzáadásával fokozniuk kell a gyakorlatok, gyakorlások harcszerű körülményeit.

A dd. és e. hadtáptörzseknek a feladat végrehajtása módján megválasztásakor nem szabad olyan egyszerűsítésekre törekedni, amely csökkenti az életszerű, harcszerű gyakoroltatás lehetőségét.

A hadtápvezetés okmányainak egységes meghatározása, a meglévő okmányminták felülbírálata, korrekciója szükséges.

Összességében a „ZENGŐ-86” gyakorlás alapvető hadtápcélkitűzését elérve növelte a repülő és légvédelmi csapatok hadtápjának háborús feladatokra való felkészültségét. A gyakorlás eredménye méltóan reprezentálja azt, hogy a hadtáppállomány bizonyult körülmények között is képes háborús feladatát végrehajtani. Reméljük, hogy az 1987. évi, s későbbi gyakorlások során ezen tapasztalatok alapján további előrelépést fogunk tudni elérni.

A „BARÁTSÁG-86” gyakorlat hadtápbiztosításának lényegesebb tapasztalatai

Pálinkó Károly ezredes

Az éves felkészítési terveknek megfelelően, 1986. augusztus 21. és szeptember 19. közötti időszakban, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén, a Varsói Szerződés három tagállamának részvételével, BARÁTSÁG-86 fedőnéven, hadműveleti-harcászati gyakorlat került levezetésre. A gyakorlat területét, méreteit; a résztvevő erőket, valamint a célkitűzéseket figyelembe véve megállapítható, hogy az a kiképzési év egyik kiemelt jelentőségű rendezvénye volt. Katonai megítélésének értékét hangsúlyozza a végrehajtásba bevont nagyszámú tartalékos parancsnoki és legénységi állomány nemzetközi, testvéri hadseregekkel együtt végrehajtott, külföldi gyakoroltatása.

A gyakorlat igen sok, később is hasznosítható tapasztalattal gazdagította a végrehajtást tervező-szervező, valamint a vezető-irányító parancsnoki állomány ismereteit. Tovább erősítette azt a meggyőződést, miszerint békében alacsony feltöltöttségű törzsek, alegységek, ellátó-kiszolgáló szervezetek, tudatosan és szakszerűen felkészített tartalékos állománnyal – mozgósítás után rövidebb felkészítéssel – képessé tehetők hadműveleti méretű átcsoportosításra, szervezett harcbalépésre és az ellenség megsemmisítésében való aktív részvételre. Ismételten igazolta, hogy az első napok parancsnoki követelménytámasztása; a személyi állomány tervszerű foglalkoztatása, a katonai rend és fegyelem megkövetelése maradandó alapokat teremt az eredményes munkához és a rendkívüli események megelőzéséhez.

A gyakorlat tárgya volt:

„Hadsereg védelmi hadművelet előkészítése és végrehajtása a háború kezdeti időszakában”.

A gyakorlat célja volt:

a) Fokozni és tökéletesíteni a gyakorlaton részt vevő parancsnokok és törzsek felkészültségét a csapatok vezetésében, a békcállapotról háborús helyzetre való átállás során és az ellenség agressziója visszaverésének időszakában.

b) Tovább növelni a csapatok felkészültségének szintjét, a tartalékos állomány összekovácsoltságát és kiképzettségét.

c) Szilárdítani a résztvevő szövetséges csapatok fegyverbarátságát. Ellenőrizni a harci technika, a fegyverzet és a minden oldalú biztosítás helyzetét, állapotát.

1. A gyakorlat hadtápbiztosításának lényeges sajátosságai voltak:

A BARÁTSÁG-86 gyakorlat hadtápbiztosítása többszörösen összetett feladat volt az érintett szakállomány részére. *Sajátosságaiból a leglényegesebbek:*

- a gyakorlat – mint feladat – az éves tervekben szerepelt. A részvételre kötelezett állomány, a végrehajtás pontos térsége; a térségbe beérkezés, az előkészítés és a végrehajtás időszaka azonban csak a feladat megkezdése előtti 25–30 nappal vált pontosan ismertté;

- a feladat magyar területről indítva – határon átbocsátással – hadászati méretű „átcsoportosítás” után; a résztvevők számára ismeretlen területen, földrajzilag tapinthatóan eltérő viszonyok között került végrehajtásra;

- a résztvevő csapatok és törzsek többsége békében keretesített, illetve jelentősen csökkentett állományú. Feladataikat tehát mozgósítás, hadi állományra feltöltés után váltak képessé megkezdni. Erre viszont – több egységnél – a megalakulási tervben meghatározottnál kevesebb idő állt rendelkezésre;

- a gyakorlat megkezdése előtt mintegy 800 km-es vasúti szállítást kellett végrehajtani. A csapatok ezirányú felkészítésére a vasúti szállítás hadtápbiztosításának közvetlen előkészítésére; az első vasúti szerelvényeknél – csupán néhány óra állt rendelkezésre;

- a hadiállományú hadtápszervezetek tervek szerinti felkészítése a bevagonrozás után kezdődhetett meg, és a gyakorlat körzetében fejeződött be. Mindezért a felelősség decentralizálódott; törzsek helyett egyes személyekre terhelődött;

- szokatlan időjárású különbség, (nyári, száraz forróságból késő őszi, állandó-sult viharos-hideg esőzésbe érkezés) igen nehezen járható terep ráadás volt a működőképesség elérésének többi nehézségéhez. A hazaérkezéskor szintén 25–30 °C volt a hőmérsékleti eltérés;

- a sorállomány állandó jellegű építményekben a tiszti, tiszthelyettesi és a polgári állomány tábori körülmények között került elhelyezésre. A harcoló állomány innen lett újabb táborba kiküldítve. A törzsmunka minden tagozatban tábori viszonyok közt folyt;

- a hadműveleti feladat koalíciós jellegű volt, három nemzet (magyar, szovjet, csehszlovák) katonái szoros együttműködésben gyakoroltak. A magyar csapatok csehszlovák hadsereg alárendeltségébe kerültek;

- a gyakorlat egymástól térben távolabb levő területeken – mozzanat rendszerben – lett levezetve. Hadműveleti védelem, majd betörés elhárítása után a koalíciós HDS támadásba ment át. Mindezt a CSNN Nyugati Katonai Körzetének alárendeltségében levő csehszlovák HDS törzs szervezte és irányította. A tevékenységet 21 kapitalista ország megfigyelői is megtekintették;

- a valóságos ellátás elsősorban a hazai területről elszállított anyagokra épült. A katonai kereskedelmi szükségletek kielégítése magyar és csehszlovák boltok működtetését tette szükségessé;

- a gyakorlat aránylag hosszú idejű volt; elérte a 30 napot. A békehelyőrségekben, az eredeti állapot visszaállításához és a tartalékos állomány leszereléséhez rövid idő (2–3 nap) állt rendelkezésre.

Összességében: a gyakorlat hadtápbiztosítására elsősorban kiható sajátosságok, körülmények az átlagosnál nehezebb, azonban végrehajtható feladatok elé állították a hadtápbiztosítást végző szakállományt. A naponta megújuló próbatételeknek az állandó és a tartalékos állomány

egyaránt növekvő eredményességgel tett eleget. Az első napok nehézségei után dinamikus ütemben javuló munka, annak elért jó végeredményei reális helyzetképet mutat a vezető és végrehajtó állomány tudatosságán és felkészültségen alapuló célratöréséről, áldozatvállalási készségéről. Igazodott a kellő gondossággal kezelt, felkészített és beüzemeltetett – tartósan tárolt – hadi- és hadtáptechnika megbízhatósága.

A magyar csapatok hadtápbiztosítását megszemlélte Lux altábornagy, a CSNN hadtápfőnöke; többször Bobán vezérőrnagy, a CSNN Nyugati Katonai Körzet parancsnokának hadtáphelyettese és több vezető beosztású hadtáp tisztje; valamint Sáfár Bálint ezredes, az MN Közlekedési Szolgálat Főnöke és az MN HRAK parancsnoka. Ők valamennyien elismeréssel nyilatkoztak a látottakról; a személyi állományról megvalósított minden oldalú gondoskodásról és a magyar csapatok hadtápállományának együttműködési, illetve feladatvégrehajtási készségéről.

2. A gyakorlat előkészítésének hadtáptapasztalatai:

A „BARÁTSÁG-86” gyakorlat tervszerű előkészítéséhez segítséget jelentett a végrehajtóknál az, hogy a feladat meghatározása után rövid idővel – annak megkezdése előtt hét hónappal – megismerték az előljáró parancsnok követelményeit, elvárásait. Ezzel egy időben meg lettek határozva a hadtápbiztosítás követelményei is.

A későbbi munka során jól hasznosult a követelmények szakállomány részére elvégzett értelmezése, pontosítása. *Mindezek során tisztázásra került:*

- az ellátás és kiszolgálás rendszere;
- az anyagellátás forrásai (hazai-külföldi);
- a pénztartalékolás és a készletképzés;
- az egészségügyi biztosítás, a vasúti szállítás és a pihentetés;
- az üzemanyagok biztosítása;
- az ételmezési és a katonai kereskedelmi ellátás;
- az öltözet, a pihentetés és tisztálkodás követelményei;
- a hadtápvezetés KESTG-es segítése;
- a visszamaradó állomány ellátása, valamint
- a hadtápszakállomány felkészítése.

A követelmények kellő alapot adtak a gyakorlat tudatos előkészítéséhez, ami időben meg is kezdődött. Ezzel párhuzamosan hadtestparancsnoki „*Szervezési intézkedéstervezet*”-et a feladat megkezdése előtt fél évvel kézhez kapták olyan tartalommal, hogy az lényegi módosítás nélkül, szilárd alapja maradt a „BARÁTSÁG-86” gyakorlat végrehajtásának.

A végrehajtók mind teljesebb informáltságára törekvő időgazdálkodás lehetőséget teremtett arra, hogy parancsnoki kiképzések, a kötelék kiképzés kezdete és az éves gazdálkodási koncepciók pontosítása időszakára közel világosan tapinthatók voltak a gyakorlat eredményes végrehajtását biztosító feladatok. Csak ezek alapján vált lehetővé az átfogó és reális tartalmú „*felkészülési terv*”-ek kidolgozása.

Az általános katonai és szakmai felkészültség fokozó, a harc hadtápbiztosításának tervezését és a vezetési pontok működését kedvezően segítő megoldás volt az összefüggő hadtáptörzsek, valamint a zászlóalj ellátó szakasziparancsnokok összehangolt gyakoroltatása. Ennek során minden hadtáptiszt és tiszthelyettes – többször – kidolgozta a harc hadtápbiztosításának vonatkozó vezetési okmányait. A készség szintjéig be lett gyakorolva a harci okmányok kidolgozása. Ez időszakban nem sikerült sem ezred,

sem hadosztály tagozatban begyakoroltatni a vezetést segítő KESZG-ek használatát, ami később is érezte kedvezőten hatását.

A megbízható előkészítésnek – ismételten – kulcskérdése lett a harcérték. Ugyanis addig, amíg az előtervezések eltűrik egy globális harcérték alkalmazását, a végleges tervek kidolgozása (vasúti szállítás, gördülőanyag igénylés, határon ki-be léptetés; külföldi vasúti szervekkel egyeztetés, külföldön átvételre tervezett anyagok igénylése, tábor-elosztás és pihentetés, hadtápszervezetek megosztása a vasúti szállításhoz, elvonuláshoz és hátrahagyáshoz; a szaktechnika igénylése és átcsoportosítása stb.) és a valós szükségleteknek megfelelő igénylések, diszpozíciók végleges alapadatok birtokában készíthetők el. E feladat megkezdése előtt 14 nappal véglegesített harcérték jelentős számszaki változásokat mutatott az előtervezéshez viszonyítva. Szinte minden hadtápbiztosítási alapkormányok lényeges módosítását idézte elő; és végső fokon már-már veszélyeztette a feladatok végrehajtását. Tapasztalatok szerint optimális lenne, ha – külföldi gyakorlatokat figyelembe véve – a harcérték 45–60 nappal a feladat megkezdése előtt véglegesítésre kerülne. Ez azonban feltételezi a harcászati követelmények, a helyzet és a beállítás ismertetését.

Az előtervezés és a változások folyamatos pontosítása jó feltételeket teremtett a csapatmozgás, az ellátás és kiszolgálás végleges formábaöntéséhez, annak okmányai kidolgozásához. Jelentőségét, szükségességét – a feszítettebb munkák végén – még azok többsége is elismerte, akik az előkészítés során feleslegesnek, indokolatlan, cleve félredobható munkának tartották mindazt. A törzsmunka ugyanis most is bizonyította azt, hogy a feladatok nagyobb mérvű átszervezését, az okmányok széleskörű számszaki pontosítását, a nulláról induláshoz viszonyítva töredék idő alatt el lehet végezni.

A hadtáp-szakanyagok és technikai eszközök karbantartása, javítása, tartós tárolásból az üzembehelyezés, a műszaki állapot ellenőrzése, valamint több szaktechnikai központi szervizelése fél évvel korábban – tervszerűen – megkezdődött. Az előre számvevett idő elégnak és szükségesnek bizonyult. A feszültségektől mentes munka pozitív eredményei később a jó műszaki állapotban, az elvárt minőségben érzékelhetővé váltak.

A csapatok szükségleteinek kielégítéséhez hiányzó anyagok és szaktechnika átcsoportosítása – helyesen – a végleges igények ismerete nélkül, 1–1,5 hónappal korábban megkezdődött és feszültségektől mentesen befejeződött. A végleges alapadatok birtokában csupán kisebb mennyiségű korrekciót kellett elvégezni. A gazdaságossági törekvéseket és a lehetőségek kihasználását egyaránt szolgálta a külföldön felhasználásra tervezett anyagok (élelmezési anyagok, üzemanyagok, lőszer és robbanóanyagok, kereskedelmi cikkek stb.) tárintézeteknél, gyártó és forgalmazó szervezeteknél vasúti berakása. Ennek és az anyagszállító vasúti kocsiknak időben (3 nap) történő kiállításával megvalósult minden külföldön felhasználásra előkészített anyagféleség szervezett berakodása.

Az előkészítés lényeges tanulsága, hogy a békében meglevő hivatásos és sorállomány vasúti szállításra való felkészítését nem célszerű a mozgósítás és a készenlét elérése utáni időszakra hagyni. Ezen ismereteket még hetekkel-napokkal előbb arra a szintre kell emelni, ami a tartalékos állomány ilyen irányú elkészítésére; a rakodás, a rögzítés, az utazás, pihenés, az ellátás, a tisztálkodás és karbantartás kialakított rendszerének, valamint a katonák utazás alatti felszerelésének bemutatására.

A hazai területekről és ellátási forrásoktól való nagyobb távolságú, tartós „*elszakadás*” kiemeli a valóságos ellátás és kiszolgálás pontos megtervezésének, megszervezésének jelentőségét. Erre a munkára – kezdetben – a hazai békeellátásban is kimutatott

nehézkesség volt a jellemző. Nem egyszer érezhetővé fokozódott a számvetésekkel alátámasztott, kellően elemzett – átgondolt munkától való tartózkodás, a bizonytalankodás a szakmákban; a majd csak megoldódik valahogy tartalmú megközelítés. A feladat mind pontosabb megértése, az elgondolkodásra serkentés, valamint a munkával együttjáró ismeretbővülés hatásának betudhatóan végül is olyan – gyakorlati próbát kiállt – tervokmányok készültek, amelyek realizálása szinte változtatások nélkül lehetséges volt. A munka során szerzett tapasztalatok pedig a mindennapi életben is jól hasznosíthatók.

A gyakorlat hadtápbiztosításának megtervezését-megszervezését nehezítette a résztvevők ilyen irányú tapasztalatainak teljes hiánya. Éppen ez adott kiemelt jelentőséget a kétoldalú, de irányított tapasztalatcseréknek. Itt a közös munkára felkészített hadtáptörzsek ismereteik és szakmai okmányaik átadás-átvétele útján nélkülözhetetlen segítséget adtak, illetve kaptak. A közös munka során szerzett ismeretek és élmények elősegítették a beláthatóság fokozatos tudati kiterjedését. A kiemelten hasznosnak, iránymutatónak tartható tapasztalatok zömét az MN 5232 törzs hadtápszolgálat és az alárendelt csapatainak nagy segítőkészséggel, sok jóindulattal bocsátották rendelkezésre.

A „BARÁTSÁG-86” gyakorlat vasúti szállításának, minden oldalú anyagi-technikai, egészségügyi biztosításának összességében eredményes előkészítése felszínre hozott olyan tapasztalatokat is, amelyek előremutatók lehetnek e hasonló feladatok előkészítése során. *Ezek:*

- a nagytávolságú vasúti szállítások tervezését, szervezését nem célszerű a hadtáptörzseknek mindenben magukra vállalni. Minél szorosabb időhatárok között folyik a munka, annál határozottabban kell az összefegyvernemi törzseket a feladat irányításának élére állítani;

- legszorosabb időtényezők esetén is a közbeeső előjáró parancsnokságokkal a vasúti szállítási tervokmányokat el kell bíraltatni, azokkal egyet kell érteni;

- a rakmintás eszközök egyes szerelvényekre való átcsoportosításának lehetőségét mindenkor célszerű felmérni és azt végrehajtani;

- a táborokban folyó minden oldalú ellátás és kiszolgálás szerveztségének megteremtésére és fenntartására irányuló munkát az előkészítés időszakában kell rendszerbe foglalni. Célszerű a szolgálati személyeket ezirányú tevékenységükre is felkészíteni.

3. A vasúti szállítás tapasztalatai:

A „BARÁTSÁG-86” gyakorlaton részt vevő magyar csapatok vasúti szállítása 11 katonavonattal, vonatonként 34-36 óra menetidővel lett végrehajtva, 390 db vasúti kocsis volt a szállításba bevonva. Az igénybevételre tervezettből csupán 11 db lett lemondva. A csehszlovák szervek a szerelvényekből 24 óránként négyet fogadtak. Így a mozgási időt is figyelembe véve az oda- és a visszaszállítás 4-4 napig tartott. A rakminták tekintetében meghatározott követelmények hatására számos felépítményt az alvázakról leszerelve kellett szállítani; néhány eszközt pedig vissza kellett hagyni. A be- illetve a kirakás hazai területen három, a csehszlovák területen egy be-, illetve kirakóállomáson lett végrehajtva.

Az első vasúti szerelvények berakása a csapatok készenlétének elérését követő „vasúti szállítási bemutató”-k után közvetlenül megkezdődött. A felkészültség kezdeti szintje, a gyakorlati tapasztalatok hiánya, a tartalékos parancsnoki kar és sorállomány összekovácsolatlansága következtében az első 4-6 vasúti szerelvény berakása lassú volt, sok bizonytalansággal valósult meg. A berakásért felelős előjáró és katonai közlekedési

szervek, valamint a berakásért felelős parancsnokok tudatos együttműködése eredményeként a munka fokozatosan javult. A visszaszállításnál a szerelvényekre a csapatok zöme 2-3 óra közötti időben berakott, ez idő alatt a szállítási készséget elérte.

A főerők beérkezésének szervezett fogadásához kettős vasúti szerelvényekre csoportosítva, először előkészítő részlegek lettek kiszállítva. Ezek vezetőállománya elvégezte a gyülekezőhelyek berendezését, megszervezte a további szerelvények fogadását, kirakását, bevezetését, az anyagok beszállítását; segítette a vasúti szerelvények tároló állomásokon való elhelyezését.

A hivatásos állomány első osztályú, fülkés, hosszú pados vasúti kocsikban utazott és pihent. A fülkében kettő személy lett elhelyezve, ami jó körülményeket biztosított. A sorállomány másodosztályú, hosszúpados, szintén fülkés vasúti kocsikban, öt fős fülkénkénti elosztásában utazott. A pihenési feltételek itt is jók voltak. Igen nagy volt viszont a zsúfoltság a tisztálkodás, az étkezések, valamint a be- és kiszállítás időszakában. Nehézkes volt a hygiénés követelmények betartása.

A vasúti szállítás jó ütemű, fegyelmezett volt. A menetirányítási tervhez viszonyítva a szerelvények zöme 1-2 órával hamarabb ért be. Késés nem volt. A csehszlovák területen ivóvizet egy, ipari vizet két vasútállomáson biztosítottak. Az étkezési és vízvételési idők a menettervben rögzítésre kerültek, ami elősegítette az ellátás szervezetségét.

Az UMK típusú rögzítő anyag megbízhatóságát igazolja, hogy minden technika a berakás szerinti helyzetben érkezett meg a célállomásra. Ugyanakkor az erős légáram kiemelte a hűtő és kenyérszállító gépkocsik hűtőmotorjának védőlemezét. Ezeket külön rögzíteni kellett.

Az összességében szervezett, baleset és rendkívüli esemény nélkül végrehajtott vasúti szállításra árnyékot vetett a személyszállító vasúti kocsik általánosítható igen elhanyagolt hátrahagyása a podborzszanyi kirakó állomáson. A rendtelenséget külön takarító brigádok számolták fel. A hiányosság a visszaszállításnál nem ismétlődött meg.

Harcokocsipatok vasúti szállítása esetén javítható a gazdaságosság olyan módon, ha nagysúlyú, de rövidebb harcokocsi-szerelvényekhez általános technika kerül besorolásra. Ezáltal elérhető a méretek (súly és hosszúság) felső határainak megközelítése.

4. *A gyakorlat hadtápbiztosításának tapasztalatai:*

A „BARÁTSÁG-86” gyakorlat területének hazánktól való távolsága, viszonylag hosszú időtartamra, a felkészülés során előrelátott feladatok méretei, a harcászati-hadművelési tevékenység célja és követelményei, a fegyverbarátság jegyében megtartandó rendezvények, valamint a földrajzi és időjárási tényezők együttes kihatásainak figyelembevételével lett a hadtápbiztosítás megtervezve, megszervezve és feladatai végrehajva. Ezeket; az észszerű takarékoságot és az igények optimális kielégítését is figyelembe véve, a következő rendező elvek kerültek elsősorban érvényre juttatásra;

- a lehető kisebb külföldi tartozást előidézve, a tevékenységünkhöz várhatóan szükséges, gazdaságosan szállítható, valamint a külföldön be nem szereshető anyagokat hazulról szállítjuk;
- a tartósan nem tárolható anyagokat a gyakorlat térségében vásároljuk meg;
- a kenyeret hazai minőségben biztosítjuk;
- minden lehetséges létesítményt, berendezést, bútorzatot kölcsönhasználatra átveszünk; csak az ezek fölötti szükségleteket szállítjuk;

- villamos áramot a szükségletek határáig vásárolunk;
- a közúti biztosítást a CSNN csapataitól igényeljük;
- csak a kórházi szintű egészségügyi ellátást vesszük igénybe;
- csehszlovák kihelyezett vegyesboltot a táborban üzemeltetünk;
- váratlanul felmerülő szükségletek kielégítéséhez a CSNN segítséget nyújt, kérésünkre megfelelően;
- a számvetett szükségletek fölött elszállított anyagok (tartalék) a 10%-ot nem haladják meg;
- esetenként – menetrendszerűen – légi szállítóeszköz van rendelkezésre bocsátva, indítása a szükségletekkel szinkronizálható.

A legfontosabb rendezőhelyek hadtápbiztosítására gyakorolt kihatásainak helyes számbavételét a gyakorlat igazolta. Hozzá olyan ellátási rendszer lett felépítve és működtetve, amely *egyrészt* biztosította a különböző rendeltetésű csapathadtáp szervezetek háborús feladatai gyakorlását az adott lehetőségek teljes kihasználásával; *másrészt* lehetővé tette az arányos teherviselést, mentesítette a harcfeladatot végrehajtó csapatok hadtápszolgálatait más tagozatok munkájától; *harmadrészt* a táborozás időszakában kiküszöbölte az indokolatlan párhuzamos tevékenységeket; ugyanakkor minden résztvevő számára döntően biztosítva volt a szükségletek elgondolásoknak megfelelő minőségű kielégítése.

Követendő megoldás volt a hadosztály ellátó zászlóalj részlegesen feltöltött hadiállományával (raktáraival) a gyakorlat teljes időszakára szükséges anyagok készletezésével vasútra telepített hadosztályraktárak (ellátó állomás) működtetése. Ilyen felállásban az ellátó zászlóalj parancsnoka vezetésével, a hadosztály illetékes főnökök szakmai irányításával, a hadosztálytagozat elvégezte az anyagok raktározását, kezelését, nyilvántartását; a CSNN-től az igényelt ellátmány, valamint a légi szállítmányok átvételét; a kiutalások alapján a szakanyagok ellátópontokra történő szétosztását, kiszállítását, átadását; a felesleges anyagok és göngyölegek visszaszállítását és tárolását, valamint az ellátóállomás (két vasútállomáson települt) őrzését, működési feltételeinek biztosítását.

A szolgálati rendnek megfelelően, a hadosztály ellátózászlóalj-parancsnok alárendeltségében működött a hadiállományra feltöltött tábori mozgó és a katonai kereskedelmi bolt. A visszaszállítás minden ellátmányi anyagát szintén az ellátóállomás biztosította. A működést igen megbízható híradás segítette.

A tábori körülmények között települt csapatok ellátása összevont ellátási rendszerben valósult meg. Az arra képessé tett egységhadtápot a profiluknak legmegfelelőbb összevont ellátószervezetek (pl. hk e. hadtáp-táborsegélyhely, töltőállomás, összevont légénységi konyha; rendészeti komendánszászlóalj-tábor tisztai konyha-étkezdé, tábori fürdő stb.) működtették teljes felelősséggel. Munkájukat a tábor PK HTPH irányította. Ilyen felállásban az egységhadtápok koncentrálhattak saját feladataikra és alárendeltjeik ellátására. Kapacitásuk nem lett elaprózva, a feladatuk – decentralizált ellátási rendszerhez viszonyítva – lényegesen kisebb állománnyal, kevesebb hadtáptechnikával is végrehajtható volt. Kezdetben azonban az egységparancsnokok nehezteltek a tisztai konyhák és étkezdék összevonásáért!

A gyakorlat anyagi-egészségügyi biztosításában figyelemre méltó feladatot végzett a 7 alkalommal közlekedő AN-24-es szállító repülőjárat. A futár és tábori posta küldemények mellett – teljes kapacitását kihasználva – kiszállított 10 tonna feletti friss gyü-

mölcst - és zöldségféléket, hazahozta a szennyes ruházatot, vitte Zsatecbe a tiszta ruházatot; bekapcsolódott az alkatrész és javítóanyag szállításba; hazahozta a betegeket.

A CSNN Nyugati Katonai Körzetének hadtáptörzse kiemelt figyelmet fordított a magyar csapatok ellátásának segítésére. Folyamatos, fegyverbaráti segítése alapján a magyar csapatok minden igényelt és kért anyagot - szolgáltatást hiánytalanul, kifogástalan minőségben, időben, ellátó centrumra összegyűjtve megkaptak. Szaktisztjei közreműködésével a kereskedelmi áruellátás gondtalan volt. Az áruellátást dicséri, hogy a tábor területén működtetett polgári bolt a személyi állománynak kifizetett korona 85%-át elvonta; vele minimálisra csökkentve a lakott településekre, polgári üzlethálózatba való kijutás igényét.

A „BARÁTSÁG-86” gyakorlat hadtápbiztosításának a fő tartalmát a valóságos feladatok végrehajtása képezte. Az egység hadtáptörzse a csapatok tényleges - harcászati helyzetbe beállított és gyakorolt feladatai szállítási - anyagi-egészségügyi biztosítását terveztek, szervezték és végezték. A hadosztályhadtáp alárendelést követő átadás-átvétele bizottság által és okmányok alapján megtörtént. Ezt követően a hadosztályhadtáp vezérést a gyakorló HDS hadtáptörzs teljesértékűen átvette.

A hadosztály és annak hadtáptörzse két, egymásra épülő, harcászati beállítás szerinti feladatot kapott. Az előjáró a munka minden feltételét megteremtette, biztosította. A feldolgozáshoz elegendő idő állt rendelkezésre. A munka igazán nagy próbatételt a résztvevőknek nem jelentett, a HOPK HTPH elszámoltatása, ellenőrzése folyamatos volt. Elhatározását egy alkalommal a Nyugati Katonai Körzet parancsnoksága is meghallgatta.

A hadosztályhadtáp szolgálatfőnökök az ellátási, illetve biztosítási terveiket, valamint azok mellékleteit teljes részletességig kidolgozták. Az itt tapasztalt ütem, esetenként a munka minősége - főleg az első feladatnál - a lehetőségeik alatt maradt. Ezen a területen előrelépést a mintaokmányok szélesebb körű elterjesztése, azok használatának fokozottabb begyakorlása és a VT-20 KESZG szolgáltatásainak jobb hasznosítása eredményezhetett volna.

a) *A közlekedés és szállító tevékenység tapasztalatai:*

A gyakorlat minden oldalú biztosítása érdekében 38-40 vagon anyag lett többször megmozgatva, szállítva. A kedvező szállítási távolságok eredményeképpen a mozgó szállító gépjárművek átlagos kilométer-felhasználása 1000 körül mozgott. A szállításokat honvédségi gépjárművek igénybevételével hajtottuk végre. Népgazdaságból bevonult gépjárművek nem lettek külföldre elszállítva.

A jónak mondható műszaki állapot mellett a tartós tárolásból kivett gépjárműveknél jellemző volt a fékhiba, amelynek többsége fékcsőelőregedés, kirepedés kapcsán keletkezett.

A gépjárműmozgás potenciális rendkívüli eseményt előidéző tulajdonságából eredően szigorú korlátozó rendszabályok alkalmazásával folyt a gyakorlat teljes időszakban a szállítás.

Ezek közül a leglényegesebbek:

- a szállítási feladatokra mozgó szállító gépkocsik lettek kijelölve, azok megkülönböztető jelzésekkel voltak ellátva. Gépkocsi-parancsnokokkal is csak ezek a gépjárművek hagyhatták el a tábori telephelyet. Vezetőik és gépjármű-parancsnokaik külön fellettek készítve a közlekedés szabályaira;

- ki lettek jelölve a szállítási útvonalak. Azokról a letérést csak a tábor PK HTPH engedélyezhette. A mozgó gépjárművek parancsnokainak a táborparancsnok által aláírt - a feladatot konkrétan tartalmazó - nyílt paranccsal kellett rendelkezni;

- a víz és hajtóanyag szállító gépjárművekből csak néhány részére volt a mozgás engedélyezve. Ezekbe a kategóriákba tartozó gépkocsik többsége és az összes utánfutó tároló-kiszolgáló eszközként volt használva;

- folyamatos közúti ellenőrzés volt szervezve. A kezdetben előállított néhány, szabálytalanul igénybevett gépjárművet az egység parancsnoka vette át a gyakorlatvezető magyar helyettesétől;

- okmány nélküli anyagszállítás meg lett tiltva, szabálytalan szállítás esetén is a gépjármű elő lett állítva.

A közlekedés és szállítás területén életbe léptetett szigorító rendszabályok rövid idő alatt beépültek a napi munkába; és döntően hozzájárultak a gyakorlat baleset és rendkívüli eseményektől mentes végrehajtásához. Meggyőződéssel állítható, hogy a szigorítás befékezte az anyageltulajdonítási szándékot.

A gyakorlat rámutatott arra is, hogy táborjellegű csapatelhelyezés esetén, a gépjárműmozgások összehangolásában a diszpécseri tevékenység nehezen nélkülözhető. A takarékosági követelmények érvényesítése felveti ugyanis egy pontosabb szállítási igény felmérését és a mozgások kézbentartását. Ez azonban szokatlan tevékenység. Pedig talán a békeszállításokkal azonos vagy nagyobb tartalék van a kiképzési szállító tevékenységben.

Az egymásra épülő ellátási tagozatok működtetése, valamint a felülről lefelé megvalósuló szállítás tartós végzése ismételten feltárta a konténerek, oldalfalas rakodólapok hasznosíthatóságának jó lehetőségeit. Széles körű használatukkal az anyagellátás gyorsabb, megbízhatóbb, előre csoportosítható és tagozatkihagyással megvalósítható lett volna. Ezek az eszközök a légi úton végzett anyagszállításnak nélkülözhetetlen göngyölegeivé léptek előre.

A kisméretű alumínium konténerek teljesértékűen beépültek az élelmezési anyagellátás rendszerébe. A befogadóképeségük, zárhatóságuk, mozgathatóságuk; árut megóvó tulajdonságaik igen kedvezően használhatóságukat bizonyították.

b) Az egészségügyi biztosítás lényegesebb tapasztalatai:

Gondos orvosi munka eredménye alapján a külföldre kiszállított állomány a feladat kezdetén gyakorlatilag egészséges volt. Korábbi betegségek bázisán keletkezett megbetegedés csupán néhány esetben lett megállapítva. A teljes állományra kiterjesztett egészségügyi felkészítés és propaganda hatására fertőző megbetegedés nem fordult elő olyan körülmények között, amikor a tábor és környéke vízfóráisai erősen fertőzöttek minősültek.

A napi betegforgalom a résztvevő állomány 3-4,5%-a körül mozgott. A rendkívüli éles időjárási ellentétek hatására az első időszakban (kb. 8-10 nap) megfázásos tünetekkel fordultak többségében orvoshoz. a fekvőbetegek száma nem érte el naponta a 10 főt. A hivatásos állománynál valamivel alacsonyabb volt a megbetegedések aránya. Fogászati ellátást az állomány 0,3-0,5%-a igényelt. A visszaszállítást megelőző 5-8 napban fokozatosan növekedett a mentálhygiénés panaszokkal orvoshoz forduló betegek száma. Elsősorban a tartalékos állományra gyakorolt kedvezőtlen hatást a hosszabb távollét.

A csehszlovák egészségügyi szervek mindenre kiterjedő gondoskodása példának tartható. Szakintézetekben azonban csupán 4 főt kellett ellátásban részesíteni. Repülőgéppel 1 fő lett hazaszállítva. Ezek a tényadatok is igazolják a tartalékos állomány beérkezés időszakában elvégzett egészségügyi ellenőrzésének, valamint az állandó állomány szűrésének fontosságát.

Sedlec tábor területén állandó épület áll az egészségügyi szolgálat rendelkezésére. Ez egy ezred segélyhelyet nem tud befogadni. Használata – téli időszaktól eltekintve – a fektetői igényeket elégíti ki. Télen ott a rendelés feltételei megteremthetők. A műtőkötöző és a fogászati gépjármű kiszállítása és üzemeltetése indokolt. A 30 napos eü. anyagok elegendők voltak a gyógykezeléshez. Gyógyszerellátásban a CSNN egészségügyi szolgálata segítőkész.

A hazaindulás és érkezés területe között a hőmérséklet 25–30 °C volt. A hűvös időjáráshoz asszimilálódott szervezetek döntő többségét megviselte a nyári, száraz meleg. 4–6 nap után ez orvosi beavatkozás nélkül megszűnt.

c) Az üzemanyag-ellátás főbb tapasztalatai:

A „BARÁTSÁG-86” feladat kedvező tapasztalatokat adott a nemzetközi gyakorlaton is realizálható energiatakarékosság vonatkozásában. A terep bejárása, a gyakorlatkezelői kötelékben végrehajtott gyakorlás, az egyes harceszközökkel megbízhatóan elvégzett és kötelékekre is érvényes időmérés jelentősen csökkentette a hajtóanyag-felhasználást.

A fogyasztás a gyakorlásba bevont harc- és gépjárműveknél közel a tervezettek szerint alakult. A kerekes technikánál 2, 4, a lánctalpas technikánál pedig 2, 3 volt a súlyozási szorzó. A gyakorlat első 3–4. napjában a fékfolyadék-vesztesség 2–3-szor több volt a tervezettnél. Ez azonban az üzemeltetési hibák elhárítása után minimálisra csökkent. A kenő- és karbantartó anyag felhasználás a tervezett alatt maradt.

Megnövelte az üzemeltetés biztonságát az, hogy minden üzemanyaggal feltöltött tartály és tároló edény folyamatosan le volt plombálva. A plombák megsértése – ami néhány esetben előfordult – ki lett vizsgálva. A határozott fellépés lefékezte a hajtóanyagok hozzáférhetőségére irányuló eseti törekvéseket.

A hűtőrendszerek vízfolyással járó meghibásodásának gyakorisága utólag bizonyította a fagyálló folyadék leeresztésének és bevonásának helyességét. Ezt azonban szeptember második felében kezdődő gyakorlat esetében már kockázatos elvégezni.

A hajtóanyag-szállítás volumenét csökkentette az, hogy a kiegészítő készletek pótlása nélküli felhasználása lett tervezve. Ez a készlet a résztvevő technikai eszközökre számvetve meghaladta a 220 tonnát. A megürült marmonkannák, acélhordók lehetővé tették a biztonságra törekvés kapcsán vasúti kocsikban megmaradt hajtóanyagok kiadását a vasúti visszaszállítás kezdete előtt.

A szűkös vasútállomásokon gondot jelentő biztonságos őrzés felveti annak vizsgálatát, miszerint – hasonló árkihatások esetén – az üzemanyagot célszerű a befogadó országból megvásárolni. A kenő- és karbantartó anyag szükségleteket ilyen esetben is ajánlott kiszállítani.

d) Az ételmezés főbb tapasztalatai:

A csapatok készségének elérése és a feladat megkezdése között levő időszak lerövidülése az ételmezési szolgálatot igen nehéz feladatok elé állította. Az elengedhetetlennek tartott minimális idő sem áll rendelkezésre a szakállomány összekovácsolásához; az

egyébként többségében szakmailag felkészült személyek feladatára ráhangolásához. A nyereségérdekeltségű szemléletet csak 5-6 nap elteltével sikerült a minőség - mennyiség elsődlegességére áterelni. A folyamatot a keretesített csapatok egy-két sorállományú katonaszakácsa a rutinosabb tartalékosok nagyobb csoportjával szemben nem tudta érdeemben siettetni.

A tartalékos ellátó szakasz és rajparancsnoki állománynál csak több napos ráhatással sikerült helyes irányba rendezni azt a szakmai szemléletet, hogy „aki idejött, az megkapta az ennilóját”. A katonáig tartó ellátási felelősség megértése után szinte teljesen megszűntek a felfogásból származó ellátási gondok.

Gyakorlatilag helyesnek bizonyult az az ellátási koncepció, amely szerint minden vasúti szerelvény ellátó részlege augusztus 26-ig bezárólag (ez a begyülekezés befejezésének időpontja) megkapta a romlandó és nem romlandó élelmiszereket. További kettő napra elegendő - konzervekből és tartósított kenyérből összeállított - tartalék élelmiszert szállítottak a szerelvények. Ebből egy javadalmazás a katonákhoz lett lépcsőzve. Igazolódott az, hogy a magyar ízleseknek mindenben kifogástalanul megfelelő főtt ételeket lehet 4-5 napon át készíteni füstölt és tartósított húsfélések, lesütött húsok; arra alkalmas konzervek; és melegben is gondok nélkül szállítható zöldségfélések, burgonya és szárazárak felhasználásával. A tartósabb tárolásra alkalmas füstölt áruk készítésében a húsipari vállalatok jó partnernek bizonyultak. A megoldás pedig lehetővé tette az egy vasúti szerelvényen egy-két hűtő gépjármű igény radikális csökkentését.

A magasabb beszerzési áron vásárolt élelmiszerek hasznára irányuló kényszerpálya tapasztalatai szerint legalább 63-65,- Ft szükséges az I. számú ételmezési norma szerinti - jó minőségű - ellátáshoz. Ez esetben is igénybe kellett azonban venni a hazai zöldség, gyümölcs; néhány esetben a zöldsőzelék termékeket. Ezekből több mint 10 tonna lett légi úton a csapatok után szállítva. A pontos előkészítő munka eredményeként külföldön 20 tonna romlandó élelmiszer lett vásárolva. Ennek döntő többsége hús, tejtermék, tojás; valamint néhány hentesáru feleség volt.

Igen kedvező ellátási és hangulati hatása volt a tábori eszközök igénybevételével sütött hazai minőségű kenyér kiszolgálásának. Módszereinek és technológiánk iránt fegyverbarátaink is nagy érdeklődést tanúsítottak. Lényegesen kevesebb volt a tervezettnél (70 dkg helyett 35-40 dkg) a személyenkénti napi kenyérfogyasztás. Következésképpen a kiszállított liszt jelentős része vissza lett szállítva.

A friss sertéshús a hazaitól eltérő tulajdonságú volt. Nagyobb víztartalmának kompenzálásához - a megszokott adagolás biztosítása céljából - a nyershús kiszabotokat 20-30 grammal meg kellett növelni. A főzés-meglegítés után fogyasztható hentesáruk szintén magasabb víztartalmúak.

A katonai kereskedelem 700-800 000,- Ft és 750 000 korona lekötésére készült fel. A napi 2 üdítőital, 1 csomag cigaretta, 0,5 csomag gyufa, 2 db (csomag) édesség, 2 feketekávé fejenkénti fogyasztásával készült számvetés nem mindenben bizonyult helyesnek. Az édesség kevésnek, az üdítő soknak bizonyult. Erre azonban kihatással volt az időjárás is. A postai levelezés anyagigényeinek kielégítéséhez légi utanszállítást kellett végezni. A csehszlovák korona elköltését jól működő, kitelepült polgári vegyesboltban és áruházban szervezett vásárlási napokon közel teljesértékűen sikerült megoldani.

Sedlec táborban a helyi vízmű által kitermelt víz emberi fogyasztásra alkalmatlan. Azt 20 km távolságból kellett szállítani. A napi ételmezési vízigény 5 liter/fő körül alakult. A személyi kiszolgálás alkalmas eszközének bizonyult a kulacstöltő. A vasúti szállí-

tások teljes vízszükséglete a berakóállomásokon vasútra lett készletezve. A szállítás alatti étkezési víz ellátás kedvezőtlen volt.

A hűtő vasúti kocsi kihasználtsága alacsony értékeket mutatott. Annak használatba vétele előtt Répcelakon elvégzett bejégelése, vontatása és berakáshoz való várakoztatása nyári meleg időben veszélyeztetett a jó minőségben végezhető tárolást. A szárazjeget célszerűbb a berakáshoz időzítve - hűtő gépkocsikon - a helyszínen szállítani. A csehszlovák kereskedelmi szervek napi 500-1000 kg-os szárazjég kiszolgáló kapacitása elegendőnek bizonyult. Ennek ellenére lényegesen előnyösebb megoldás lenne az elektromos vasúti hűtővagonok alkalmazása.

Hazai gyártású gázpalackok töltése - eltérő szabványok végett - csehszlovákiában nem valósítható meg. A szükségleteket hazulról kellett szállítani.

e) A ruházati ellátás főbb tapasztalatai:

A „BARÁTSÁG-86” gyakorlatra behívott tartalékos állony 10%-át kellett beöltöztetni, 12%-ának pedig a felszerelése kiegészítésre szorult. Meghatározó volt a 46 és 48-as méretű felsőruházat iránt az igény. A Heves Megyei Hadkicgészítési és Területvédelmi Parancsnokság területén működő ruházati ellátó részleg a tartalékos állomány fogadásához kitelepült. Munkája jelentős segítség volt a kercetsített csapatoknak. A megoldás követendőnek látszik.

Az összes körülmények hatására a ruházati anyagok igen nagy igénybevételnek voltak kitéve. Elsősorban a lábbeli használhatóságának biztosítása jelentett nagy feladatot. A tartós esőzés hatására létrejött kedvezőtlen terepen a mozgásképesség megőrzése felveti a gumi bázisú lábbelik rendszeresítésének ismételt igényét. A bőr lábbelik szárítása tartós, nagy igénybevételénél nem valósítható meg. Nedves állapotban pedig a tisztítás és karbantartás alig jár eredményekkel. Az esővédelmet az összefgyvernemi védőköpeny összességében megoldotta, vízelvezetése azonban a 65 M bakancs elázását elősegítette.

A sátorban gyors-szakszerű és elhelyezési igényekre orientált telepítése reálissá teszi mindezeknek a feladatoknak a készség szintű begyakorlását a felkészítés időszakában. Elvégzése felszínre hozza azokat a minőségi és tárgyi hiányosságokat is, amelyek külföldön nehezen rendezhetők. Felázásra hajlamos, laza talajszerkezetet figyelembe véve, gondos vízelvezetéssel is csak fa vagy műanyag padló használatával váltak lakhatóvá a sátrak. A pihenés és a törzsmunka zavartalansága igényelte a rendszeres fűtést.

A gyakorlat időszakára szükséges ruházati szakanyagok lépcsőzve lettek elszállítva. Csak megfelelő központi raktári készletek tették lehetővé az ünnepi rendezvények igényeinek teljesértékű kielégítését. Az átlagos kiképzési napokon az öltözeti összkép - a jó szintű biztosítás ellenére - a lehetőségek alatt maradt. Ezen a területen javulást csak az alparancsnoki állomány és a szolgálat követelménytámasztása fokozásának kikényszerítése hozott.

Mosakodási feltételeket igen, fürdés lehetőségét a sedleci tábor nem biztosítja. Mosatást a fogadó ország szolgáltatói rendszeresen vállalni nem tudták. Jó megoldást jelentett a tábori fürdető-fertőtlenítő eszközök és felszerelések használata. Az indokolatlanul nagy alsóruházat készletek elszállításának elejét vette a repülőjáratok üresen maradt szállítókapacitásának szennyes és tiszta ruházat szállításához való igénybevétele. Ez mellett azonban tábori szolgáltató részleg működött, igen jó hatékonysággal és általános közmegelegedésre.

A sorállomány ágya és ágyfelszerelése kivételével valamennyi pihentetési anyag hazulról lett elszállítva. Vonaton a laticel és hálósák jó pihenési feltételt biztosított. Nem jelentett túlbiztosítást a személyi állomány hálósákkal történt ellátása.

Összességében a gyakorlaton részt vevő állományról megvalósuló minden oldalú gondoskodás biztosította a jó közérzetű, kiegyensúlyozott felkészülés és gyakorlás ezirányú feltételeit. A tartalékos hadtáppállomány a feladatok elvégzésében jó, megbízható és lelkes-odaadó segítőtárs volt. A tanulás, a kölcsönös tanítás; az emberi értékek gyarapodása - bizonyára - maradandó élményekkel gazdagította az eredményesen munkálkodó hadtápszervezetek személyi állományát.

Az egység hadtápvezetésében meglevő hiányosságok, azok megszüntetésének lehetőségei, az egység hadtápvezetése javításának irányai

Békés Mihály alezredes

A társadalmi élet minden területén, napjainkban egyre többen, egyre többet foglalkoznak a vezetés kérdéseivel, mint olyan belső tartalékkal, amelynek feltárásával a vezetési tevékenységünk javításával a gazdasági, ellátási munkánk hatékonysága válik eredményesebbé, újabb források igénybevétele nélkül.

A vezetés elméletének néhány aktuális kérdésével a Hadtápbiztosítás 83/2. számában foglalkozott dr. Lapos Mihály vezérőrnagy elvtárs. Én az egységszintű vezetésben meglevő hiányosságokkal, azok megszüntetésének lehetőségeivel foglalkozom a tanulmányban.

A jelenlegi időszakban, amelyre az anyagi források határainak beszűkülése a jellemző, egyre nagyobb jelentősége van az olyan belső tartalékok feltárásának, amelyek nem igényelnek anyagi forrásokat. De a célok megvalósításáért folytatott tevékenység szellemi produktumának, minőségének javítása anyagi értékeket, további források létrehozását teszi lehetővé.

Az anyagi szolgálatban dolgozók jól tudják, hogy a kitűzött célok megvalósításához mennyi töprengés, a változatok ütköztetése, nehezen kimondott döntés után jutunk el. És sajnos nem egyszer úgy, hogy a végeredmény mégsem az, amit elképzeltünk. Amikor megvizsgáljuk, hogy miért nem a várt eredményt kaptuk, akkor rájövünk (sajnos már későn), hogy a legtöbb esetben a vezetési tevékenységünk funkcióiban mulasztottunk el valamit, amelyet már nem korrigálhatunk.

E tanulmány megírása során nem vállalkozhatom arra, hogy a teljesség igényével lépjek fel és a hadtápbiztosítás minden területének, minden mozzanatában vizsgáljam a hatékonyság, az optimális eredmény elérését biztosító módszereket. Ezért a felügyeleti ellenőrzések során szerzett tapasztalatok alapján az egység hadtápvezetésében meglevő hibákkal és azok csökkentésének vagy megszüntetésének kérdéseivel kívánok foglalkozni.

I.

*Az egység hadtápvezetésében meglevő és jellemző
fogyatékoságok*

E tevékenység vizsgálatánál az látszik célszerűnek, ha a vezetés (mint általános kategória) funkciójából indulunk ki, amelyek általános érvényűek, legfeljebb a területei,

a kitűzött célok és a megvalósítás módszerei speciálisak. Így a vezetés alapvető funkciói a következők lehetnek:

Vegyük sorra az egyes funkcióban meglévő fogyatékoságokat:

Célkitűzés:

E fogalomban általában kettő szint céljai fogalmazódnak meg:

- Az előjárói, amelyek a tárgyévre érvényes parancsokban, szakmai intézkedésekben jelennek meg.
- Saját, az általa vezetett (egységahdát) célkitűzései, elgondolása, az időszak feladataira.

Nem kizárva az a) pontban jelzett előjárói célokban meglévő hiányosságokat, amelyek kihatással vannak a saját célok meghatározására – nem tartom célszerűnek ezeket felsorolni – mivel az az alárendelték számára parancs jelleggel bír, és az egységahdát részére a végrehajtás kötelező; a saját célok megfogalmazásában levő fogyatékoságokkal foglalkozom.

Az egységahdát célkitűzései a Csapathdát Szabályzat 267. pontjában elrendelt Feladattervben fogalmazódnak meg.

Ismeretes, hogy a terv alapvető része a:

- fő célkitűzések;
- fő feladatok;
- naptári terv;
- a feladatok havi bontása.

A fő célkitűzéseket részben kell meghatározni az egységahdát előtt álló alapvető célkitűzéseket és területenként (HKSZ, kiképzés, gazdálkodás, vezetés stb.) egy-egy összefogott célt, amely megvalósításával biztosítjuk az előjárói célkitűzés megvalósítását, amely az egység helyzetére kellően adaptált. Valamint a vezetői tevékenység utolsó funkciója alapján az elmúlt időszak elemzése, értékelése, minősítése során levont következtetések alapján az egységahdát további fejlődését biztosító célok meghatározását biztosítja.

Melyek azok a hibák, amelyek e területre jellemzőek és így általánosíthatók?

Az egyik ilyen, hogy e részben túl sok cél kerül meghatározásra. Ennek következményeként nem tűnik ki az egység-hadtáp fő erő kifejtése, amelyre ez időszakban a hadtápszolgálat összpontosít. Ezáltal túl általános, nem tükrözi az egység és ezen belül az egység-hadtáp sajátosságait. Nem egy egységnél tapasztaltam, hogy ezek a célkitűzések több oldalon vannak felsorolva. Hány oldal legyen? Ezt meghatározni nem lehet, de nem is célszerű. De az biztos, hogy ott mindenképpen torz az arány, ahol a fő feladatok, amelyek a fő célkitűzések megvalósításának gyakorlati módszereit kell hogy tartalmazza, kevesebb mint a fő célkitűzések.

Jellemző, hogy nem egy esetben irreális célok megfogalmazásával találkozunk, amelyeknél már a kitűzés idején is világosan látható, hogy nem valósíthatók meg. Ez főleg az utalt egységeknél jellemző, és olyan ellátási-szolgáltatási célokat tűznek ki, amelyek a gazdálkodó egységgel nem összehangoltak. Vagy például a kiegészítő gazdaságba olyan fejlesztéseket, amelyeknek sem takarmány bázisa, sem egyéb anyagi lehetőségei, tartási körülményei nem megoldottak.

Melyek e jellemző hibák okai? Ezek is a vezetési funkciók kihagyására, elhagyására vagy elégtelen végrehajtására vezethetők vissza. Ezek az információgyűjtés és -feldolgozás - ellenőrzés -, elemzés, értékelés, minősítés, amelyre még visszatérek. Alátámasztja a funkciók fontosságát, hogy ezek egymással összefüggőek, egymást kiegészítik és ezek nélkül célkitűzés, elgondolás nélkülöző realitásokat; és a végrehajtást eleve kétségesse teszik.

Információgyűjtés és -feldolgozás:

Az információ a feladat ismerete, a következő funkcióhoz, a tervezéshez, a cselekvési változatok kidolgozásához elengedhetetlen. E funkciónak van egy belső dinamizmusa, amely a folyamatosságban és a feldolgozásban jut kifejezésre. Úgy ítélem meg, hogy e funkció a dinamizmusában sérül meg, és emiatt nem tölti be a jelenleginél meghatározóbb szerepét.

Az egység PK HTPH-k és törzsük információkhoz több forrásból juthat. Ilyenek lehetnek az előjáró parancsai, intézkedései, amelyből megismeri az előjárói követelményeken túl például a HKSZ-M feladatokkal, szervezéssel, fejlesztéssel kapcsolatos feladatokat, a szakképzések tematikáját, idejét, tárgyát, teljes vertikumában módszertani foglalkozásokat, a gazdálkodás előjáró által megszabott mutatókat stb.

A másik alapvető forrás az egységparancsnok és törzse által tervezett, a kiképzési intézkedésekben előírt feladatok. Állományváltások, harcfeladatok, összekovácsolási kiképzések, egyéb rendezvények, amelyek hadtápbiztosítási vetületei vannak. Népgazdasági munkára és egyéb feladatra való kirendelések.

A következő forrás a szolgálatfőnökök, szolgálati ág-vezetők jelentései a szakterületekre, a szakmai előjárók által meghatározott szakfeladatok.

Sajnos az utóbbi időben a belső ellenőrzési tevékenységből egyre kevesebb megbízható információ kerül a PK HTPH és törzse részére. Különösen a szolgálati ágak átfogó ellenőrzéséből levonható következtetésekből megfogalmazható célokat hiányoljuk. Itt sérül tovább e funkció dinamizmusát adó másik elem, a feldolgozás. Ezt gátolja az információ rögzítésének (adattárak vezetésének) hiánya. Igénytelenség, de a tárgyilagossághoz tartozik, hogy bizonyos objektív okok is gátolják. Ilyenek a személyi feltöltöttség hiánya, közgazdasági ismeretek hiánya, alkalmazási képesség.

Tervezés (cselekvési változatok kidolgozása)

A két előző tevékenység belső tartalmának ismeretében kezdődhet a tervezés, amelyet szívesebben nevezek cselekvési változatoknak. Azért, mert ez kifejezi a funkcióban fellelhető legtöbb fogyatékossgot, a változatok felállítását, amelyek cselekvésre kényszerítenek és döntést követelnek.

Az ellenőrzések során nem találtunk olyan segédokumentumokat, amelyekben a szolgálatfőnökök a kiválasztott célok megvalósítása érdekében több változatot dolgoztak volna ki. Netán azokat gazdaságossági számvetésekkel indokolták volna, vagy például ártevékenységet folytattak volna egy-egy szállító vállalat kiválasztásához a szerződéskötés előtt. Úgy ítélem meg, hogy e tevékenység kinőtt a hadtápszolgálat kereteiből és a GÉKÖB működési mechanizmusának javításához e vezetői funkcióknak a korábbiaknál komplexebb értelmezése és alkalmazása válik szükségessé.

Itt térek ki egy látszólag nem ide vonatkozó kérdésre. A munkahelyi demokráciára, amelyet hajlamosak vagyunk leszűkíteni politikai kategóriára, holott ez termelő-teremtő erő is. Ugyanis ez igényes, jó vezetőnek nem bólogatásra és tapsra van szüksége, mert az csak rövid távon ad megnyugvást. A vezető munkáját a döntéshozókészítő munkában a nyílt, őszinte véleménynyilvánítás segíti elő, a vélemények ütköztetése. Így már az előkészítés időszakában kiszűrhetők a helytelen nézetek, és kialakulhatnak az optimális változatok, amelyek már nem zavarják a végrehajtást. A demokrácia elősegíti az azonosulást, a végrehajtásra történő mozgósítást és nem csökkenti, hanem erősíti a vezetőnek a döntési jogát.

Döntés:

Megítélésem szerint a vezetői funkciók közül a legnagyobb súlyú elem, amelyben kifejezésre jut a felelősségérzet és ebben mérhető a vezetői képességgel szembe állított hármaskövetelmény. Ezért a vezetői tevékenység legjobban kritizálható vagy bizonyító mozzanata.

A három előző funkció integrálásának alapjaiból indul ki. Súlyát az adja, hogy ebben befejeződik az egyszemélyi vezetés felelőssége. A döntés után az egység-hadtáp feladatai - a végrehajtás fázisába kerülnek, bár közbeeső korrekciókra még van korlátok közé szorított lehetőség, azonban ezek nagyon behatároltak.

Úgy ítélem meg, hogy a PK HTPH-ről ez a tevékenység nem nélkülözheti az egység előtt álló feladatok teljes ismeretét, a párt-, politikai és más együttműködő szervek segítőkészségét, és azt az akarati egységet, amely a végrehajtásban az alkotóelemet képviseli.

A döntés az egység PK HTPH-től, mint az egység-hadtáp egyszemélyi vezetőjétől megköveteli a fentiekben túl azt az eltökéltséget, hogy a vezetési funkciók következő kritikus elemeivel, mint a szervezés, a feltételek biztosításával, operatív irányítással - és ellenőrzéssel következetesen álljon ki a meghozott döntéseiért. Biztosítsa annak megvalósítását. Ugyanakkor látszólagos ellentmondásként a kitűzött célok megvalósítása érdekében legyen és rendelkezzen olyan improvizáló képességgel, amely a megvalósítás tervezett módszereiben képes a változtatásokra úgy, hogy a kitűzött cél ne csorbuljon. Az a tapasztalatom, hogy az egység hadtáphelyettes vezetői tevékenysége itt kezd a legjobban eltérni a kívánt szinttől. Ugyanis ehhez megfelelő szakmai ismereteken alapuló variációs készség, vezetői rugalmasság, a folyamatokkal való együttélés és a kitűzött célok megvalósításához való ragaszkodás szükséges.

Szervezés, a feltételek biztosítása:

A tapasztalataim arra készítetnek, hogy kimondjam: e területen vannak a legnagyobb és az első számú tartalékaink. A vezetői funkciók gyakorlása során a legjobban elnagyolt és elhanyagolt – úgy is mondhatom –, magára hagyott funkció. Könnyen mondom ki ebben a funkcióban a helyek és esetek többségében érvényesül az az elv, „én döntöttem, megtettem a magamét, a többi már nem rajtam múlik”.

A tanulmányom elején már említettem, és e rész címében kifejezésre is juttatom, hogy a szervezés helyett szívesebben alkalmazom érthetősége miatt a feltételek biztosítása kifejezést.

Teszem ezt azért, mert a feltételek biztosítása jobban kifejezi azt a követelményt, hogy ez a feladat is elsősorban az egyszemélyi vezető feladata és nem csak a beosztottaké, és a dolgok szabadjára engedése amolyan „majdcsak megvalósul” gyakorlat érvényesülése káros. Bármilyen jó döntés megbukhat, vagy nem hozza a kellő eredményt, ha a személyi, tárgyi, anyagi feltételeket a végrehajtás folyamatában nem biztosítjuk.

Könnyen beláthatóak az olyan döntések eredményessége vagy eredménytelensége, amelyet nem követ a feladat megértetése a végrehajtókkal, a várt eredmény követelményeinek megszabása. A feladatra való felkészítés, a végrehajtáshoz szükséges anyagi-pénzügyi, technikai eszközök biztosítása. A teljes folyamatban a felügyeleti és beavatkozási készség, a végrehajtást biztosító módszerek kiválasztása és következetes végrehajtása. E fázisban van szükség arra a képességre, amely a végrehajtásban részt vevők együttműködésében kell, hogy megvalósuljon. Ennek az együttműködésnek ki kell hogy terjedjen a szervezet teljes vertikumára horizontálisan és vertikálisan, amely a kitűzött célok teljesítésében részt vesz, akár mint végrehajtó, vagy valamilyen részfeladatban segítő, vagy bármilyen legyen az anyagi, személyi, tárgyi feltételt biztosító egyéb személy vagy szerv. Úgy ítélem meg, hogy a feladat jellege megkívánja e területen a szervezet kereteinek és lehetőségeinek túllépését, amely az előljárói segítségnyújtásban kell hogy megnyilvánuljon. A szervezés hatékonyságát biztosítja, ha: a célkitűzéseket a jelenlegi gyakorlattól eltérően a végrehajtók széles körben ismerik, azzal azonosulnak és a szervezési munka teljes folyamatában az erőforrásokra és feltételekre való támaszkodás, a döntés alternatív jellegének megvalósítása biztosított.

Közbenső ellenőrzés:

Mint minden vezetésnek, a hadtápvezetésnek látszólag kisebb, de véleményem szerint fontos és el nem hanyagolható eleme. Ugyanis e szakasz a célkitűzés első kontrollja. Amelyben olyan információk, jelzések birtokába jut a hadtáp vezetése, mely alapján beavatkozási lehetőség nyílik a cél megvalósítása érdekében korrekciókra, ha már látható, hogy a kitűzött cél nem az elképzelt módon valósul meg. Különösen a szervezés, a feltételek elég vagy elégtelenségére adhat választ. Megvalósításának legjobb módszere a munkafolyamatba épített ellenőrzés, melyre a mindennapi hadtáptevékenységben számtalan lehetőség kínálkozik. De a tapasztalatok azt bizonyítják, hogy kevesen élnek e lehetőséggel, pedig a végrehajtás folyamatában a kritikus helyek, idők helyes megválasztásával egyszerre több lényegi információhoz juthatunk.

Operatív irányítás:

Vezetés olyan eleme, amely a döntés megvalósítását képviseli, nem egy esetben újabb, kisebb döntések sorozatát igényli, amely a különböző ellenőrzések alatt tapasztalt korrekciókat tartalmazza, szabályozásokat igényel. Műszaki értelemben e fogalom vezér-

lést is jelent. Épp ezért sok esetben az irányítás és a vezetés közé egyenlőség jelet tesznek, holott az irányítás a vezetés része, ebből következik, hogy attól kevesebb.

Pont ebben van a funkció gyakorlásának problémája is. Úgy ítélem meg, hogy e téren két irányzat érvényesül. Vagy keveset foglalkoznak vele, és rábízzák az „életre”, majd meg lesz valahogy. A másik, hogy a vezető e jogot kisajátítja magának, s mindent maga kíván elvégezni, vállalva tudatosan vagy anélkül ennek összes veszélyét.

E funkció vizsgálatánál jegyzem meg, hogy az a véleményem, hogy egyes funkciókon belül az általam kívánatos arányoktól eltolódások vannak. Így az operatív irányításának a vezetési funkción belül indokolatlanul magas az aránya, amely a legtöbb esetben káros.

Nem egy PK HTPH vezetői gyakorlatában érvényesül az a helytelen gyakorlat, hogy alárendeltjei helyett csak vezetési szintjén tevékenykedik. Ez amellet, hogy sérti azok önállóságát, csökkenti a beosztottak, szolgálatfőnökök szakmai felelősségét, kezdeményező készségüket. Kialakítja bennük a passzivitást, vagy az egyszerű végrehajtókká csökkenti szerepüket. De ez a gyakorlat olyan veszéllyel is jár, hogy egyéb vezetési funkció gyakorlására nincs elég idő, a vezető a végrehajtás szintjén próbálja korrigálni, úgymond behozni az előző funkcióban elvesztetteket, egyfajta „gyors-segély” munkát végez.

Ellenőrzés:

A PK HTPH és az egységahadtáp tevékenységének legszerteágazóbb, a legkövetkezetesebb, a legszervezettebb munkát igénylő vezetői funkciója. Könnyen belátható, hogy miért. Nem tagadva, hogy vezetési funkció egymással összefügg, kiegészíti egymást. Az ellenőrzés az a funkció, amely egyrészt kontrollja az előző vezetői aktusoknak, az újabb időszak megalapozásához és a várható eredményesség felmérésének elengedhetetlen, nélkülözhetetlen része. Dinamizmusában széles területre kívánczó vezetői aktus, amely nemcsak a célkitűző szerepet játssza, hanem a munkafolyamatokba beépülő szabályozók, általános követelmények, a társadalmi tulajdon védelmének, a törvényesség betartásának, a vezetői felelősség megvalósulásának, az elvárásokkal való összehasonlítás eszköze, ezenkívül preventív megelőző funkciója is van.

Így nem lehet célja – bár erre is módot ad –, hogy a beosztottak hozzá nem értését bizonyítsa. A vezető számára is önkontroll, hogy jól határozta meg a célokat, jó volt a tervezési tevékenység, azaz a cselekvési változatok kidolgozása, a döntés, az időközi változtatását helyes irányba tette-e meg, és mennyiben szolgálták a célok megvalósítását.

A hadtápvezetési funkcióban egység szinten ez a belső ellenőrzések tervezésében, szervezésében és magvalósításában jut kifejezésre. Úgy ítélem meg, hogy a funkcióban vannak a legnagyobb fogyatékoságok és egyben a legnagyobb tartalékaink. Ugyanis nem kap a vezetési tevékenységben olyan súlyt, amely kívánatos lenne. Már a tervezésnél formális elemek érvényesülnek, ugyanis nincs kellő differenciáltság, nélküli a komplexitás követelményeit. Nem egy esetben kimutathatóak az egyszerűsítésre való törekvések, az okfeltárást igénylő elmélyült időigényes, ellenőrző tevékenység helyett a számszerűsítésre való törekvés. A feltárt hiányosságok megszüntetésére engedményeket tesznek, mind a lehetőségek megállapításánál, mind az okok gyors megszüntetésére. Ennek egyenes következménye a hibák ismétlődése, nem egy esetben újak keletkezése.

A legtöbb esetben a hadtápszolgálaton belül a szolgálati ágak átfogó elemző ellenőrzése marad el, amely a befefező vezetői funkcióhoz, az elemzéshez, a minősítéshez

adnának olyan adatokat, amely egy következő időszak célkitűzéséhez szolgálat megbízható, számokkal mérhető adatokat.

Az ellenőrzés elmaradására nem egy esetben indokolatlanul, néha indokoltan az alábbi indokokat hozzák fel az elmarasztaltak, az ellenőrzésekre fordítható kevés időt, az ellenőrzéshez szükséges létszám hiányát. Úgy gondolom, a legjobban bizonyítható ok azonban a szakmai hozzáértés hiánya, az ellenőrzésre való felkészülés hiánya.

Több éves tapasztalatom mondatja velem, hogy e vezetési funkciónak az indokoltan lényegesebben kisebb az aránya a megkívántnál, különösen az utóbbi években vált jellemzővé, amikor a létszámhiányok állandósulnak. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy még az újonnan létrehozott anyagi-technikai szolgálatnál sem került a szervezetbe függetlenített apparátus az ellenőrzésre, egyedül a pénzügyi szolgálatnál van erre a magasabbegységeknél és seregtesteknél rendszeresített személy. Ki tudja miért csak ott?

Ugyanakkor tény az is, hogy hatékonyabb lehetne az egységhadtáp ellenőrzése is, ha e funkció kiemelhető elemei beépülnek a mindennapi munka, ellátás és kiszolgálás folyamatába.

Elemzés, értékelés:

Célja alapvetően az eredmények összevetése, a végrehajtott folyamat éves tevékenység minősítése. E tevékenység nehézsége abban áll, hogy ehhez már közgazdasági ismeretek, statisztikai mérőszámok és azok alkalmazási készsége szükséges. Úgy ítélem meg, hogy mind a három területtel sok gond van. Jelenleg a hadtápszolgálat minden képzési formájában az elvárhatóbbnál kevesebb, de egyben túl elméleti képzés folyik. A meglevő mutatószámok részben elavultak, ugyanis nem alkalmazkodnak a meglevő technikai háttérhez. A befogadó készség hiánya a képzés elégtelenségére vezethetőek vissza.

A felsoroltakon kívül gátolja e tevékenységet, hogy a feladatok végrehajtása során kevés az e funkciót szolgáló információ és adatrögzítő tevékenység, ezért e tevékenység nem nélkülözheti az egységhadtáp vezetői részéről az információs rendszer korszerűsítését, és ennek javítását. Úgy gondolom, hogy nem tévedek, ha ezt a tevékenységet, vagyis az elemzést, minősítést nem választom szét az ellenőrzéstől, hanem e két funkciót egybefüggőnek, egymást kiegészítő funkciónak tekintem. Ugyanis összehasonlíthatni, mérni csak úgy lehet, hogy ha mennyiséget és minőséget, hatékonyságot kifejező számszerű mértékegység létezik, amelyeket kiegészítenek olyan módszerek, amelyek az információs rendszerben döntési kényszerrel járnak. Sajnos akkor járok az igazsághoz közel, ha bátran kimondom, hogy ma egyre kevesebb egységhadtáp rendelkezik olyan képességgel, amely az elvárásoknak eleget tud tenni.

II.

A vezetés javításának irányai

A javítás irányainak területeire és feladataira a tanulmány első részében feltárt hiányosságok választ adnak. Azonban úgy gondolom, hogy célszerű rendszerezni az irányokat. Épp ezért e részben – bár követem a vezetési funkciókat, ugyanakkor rövidítve – csak az általam megítéltek tételes felsorolására szorítkozom.

Célkitűzés területén:

a) Előljárási feladatszabás területén:

- Kellő ismeretekre alapozott feladatszabás.
- A korábbiaknál nagyobb differenciáltság.
- Realitás a célok megszabásánál.
- Szervezet és a feladat egységének megalapozása.

b) Egységahatár szintjén:

- Az előljárási célok és követelmények világos megértése.
- A megszabott követelmények és a saját helyzetből levonható, a korábbiaknál pontosabb következtetések.
- A kitűzendő célok racionalizálása kevesebb, de hatékonyabb kitűzésre.
- Az egységahatár fő erőfeszítésének optimális megválasztása.
- A fő célkitűzések érdekében megfogalmazandó feladatok, módszerek célszerűbb kiválasztása.
- A célkitűzések időbeni betartására, és a megvalósításhoz való állhatatos ragaszkodás.

Információgyűjtés és -feldolgozás:

- Az egységahatár minden vezetőjétől a jelenleginél nagyobb információéhség.
- Pontosabb, a jelenleginél szigorúbb korlátok közé szorított információs rendszer.
- A meglévő adattárak korszerűsítése, amely jobban teljesíti a közgazdasági elemzésekhez szükséges adatszolgáltatást.
- A számviteli részlegek személyi és technikai feltételeinek „áthangolását”, a jelenlegi profilon túl az adatok gyűjtésére és feldolgozására, elemzésére.
- Az információ területeinek bővítése.
- A meglévő információkból a lényegeseket kiválasztó készség növelése.
- A valós, de a kedvezőtlen információk közreadásának vállalása, még a népszerűtlenség mellett is.

Az információgyűjtés területeinek kibővítése:

Tervezés, cselekvési változatok kidolgozása terén:

- A jelenleginél több megoldási változatok kidolgozása.
- Sablonosság kizárása.
- Bonyolultabb, de hatékonyabb módszerek kiválasztása a leegyszerűsítésekkel szemben.
- Kockázatvállalási képesség növelése.
- Megújulási készségnövelés.
- A megoldások bátrabb ütköztetése.
- A szabad véleménynyilvánítás és annak igénylése.
- A jelenleginél nagyobb együttműködési készség a kapcsolódó területek vezetőivel a változatok bővítése érdekében.
- Tervezési ismeretek bővítése.
- Aktivitás, cselekvési egység növelése.

Döntés területén:

- A jelenleginél magasabb színvonalú döntés előkészítése.
- A döntésre kerülő kérdésekben a jelenleginél több változat kidolgoztatása.
- Reális, számvetéseken alapuló döntéselőkészítő munka.
- Reális tények előtérbe helyezése, óhajok nélkülözése.
- Népszerűtlen döntések vállalása.
- A döntések anyagi vonzatainak is figyelembevétele, a megalapozatlan igények elutasításának vállalása.
- Rövid- és hosszútávú feladatok helyes arányának betartása.
- Személyes érdekek kizárása, a közösségi érdekek javára.
- Következetesség és állhatatosság a megvalósítás érdekében.
- Igazgatási, változtatási készség, ha a cél úgy kívánja, a cél megvalósítása igényli.

Szervezés a feltételek biztosítása terén:

- A jelenleg jellemző gyakorlat megszüntetése, hogy a vezetői funkció a döntésnél befejeződik „én döntöttem, a többi a ti dolgotok” elv feladása.
- A személyi, tárgyi és anyagi feltételek a jelenleginél következetesebb biztosítása.
- A feladatok pontosabb meghatározása és a végrehajtók teljes értékű felkészítése, még a várható befolyásoló, eltérítő változtatásokra is.
- A helyszíni és személyes segítség, visszacsatolási lehetőség biztosítása.
- Azonnali beavatkozási készség a folyamat teljes időszakára. A forrásokra és anyagi feltételekhez való támaszkodás.
- A jelenleginél szorosabb és alkotóbb együttműködés, a végrehajtásban részt vevőkkel és a kapcsolódó területek vezetőivel.
- A végrehajtók részére biztosítani a célok megismerését és ezzel biztosítani a személyi állomány megnyerését a cél érdekében.
- A tömegszervezetek pol. támogatásának fokozottabb igénye.
- E funkcióra a jelenleginél nagyobb idő biztosítása.

Közbenes ellenőrzés területén:

- A jelenlegi alábecsült szerepének növelése.
- A munkafolyamatok kritikus pontjain való ellenőrzések végrehajtása és azoknak helyes megválasztása.
- A végrehajtók körének szélesítése, a területek felosztása, a felelősségérzet kiterjesztése.
- Szabályozó készség növelése, és azonnali korrekciók végrehajtása.
- A tények reálisabb felmérése, kezdeményezés a célok megvalósításának legkedvezőbb módszereinek kialakítására.

Operatív irányítás terén:

- A jelenlegi kialakult kedvező és kedvezőtlen arányok megszüntetése.
- A végrehajtók, a beosztottak, a szolgálatfőnökök irányítási felelősségének növelése, a jogkörök betartása.
- Az irányítási tevékenység helyes szintjének megválasztása, differenciálása.
- Erre szükséges idő helyes arányának megválasztása.

- A végrehajtásban részt vevők egyenértékűnek tekintése, feleslegesség érzetük csökkentése.

Az ellenőrzés terén:

- A jelenleginél komplexebb tervezés és végrehajtás.
- Az ellenőrzésben részt vevők felkészítése, minden jelenség és hiányosság következetes kutatása és az okozati összefüggések feltárása.
- A tapasztalatok alapos és tárgyilagos rögzítése.
- A tapasztalatokból levonható következtetések rögzítése.
- Az eredmények összevetése, a kitűzött célokkal és azonnali döntés, ha a cél megvalósítása veszélybe kerül.
- A szervezeti és tárgyi, vagy egyéb gátló körülmények jelentése az előjárónak.
- A jelenleginél nagyobb segítségnyújtás, feltételek javítása, ha a célok teljesítése megkívánja.
- Nevelési szándék erősítése, a ledorongolással, a mindenáron történő elmarasztalással szemben.
- A feltárt hiányosságok megszüntetési idejének csökkentése, maradéktalan rendezése.
- Az általánosítható tapasztalatok, jó és rossz példák közreadása.
- Az ellenőrzésbe bevonható személyek számának növelése.
- A vezetési funkcion belül a jelenlegi arányának növelése.
- A szakmai ismeretek növelése.

E funkcióban is biztosítani a jelenleg kevésbé érvényesülő, ismételt döntés lehetőségét.

- A feltárt hiányosságok megszüntetési idejének lerövidítése és maradéktalan rendezése.
- Az általánosítható tapasztalatok, jó és rossz példák közreadása.

Elemzés, értékelés, minősítés területén:

- A közgazdasági ismeretek szervezett és nem szervezett formákban történő felkészítésében a jelenleginél nagyobb szerep biztosítása, e módszerek megismerése, a mérhető mutatóknak tökéletesítése.
- Alkalmazási készség kialakítása és fokozása.
- A jelenleg működő számviteli részlegek felkészítése az ilyen feladatokra. Ehhez a technikai háttér adta lehetőségeken belül programok biztosítása.
- A szolgáltatói állomány, valamint a PK HTPH-ek e területre kiterjedő karbantartó kiképzésének szervezett formában történő megteremtése.
- A jelenleg számszerűen is kevés, de különösen technikailag már elmaradt kisgépek lecserélése, számuknak növelése.

E tanulmány összegezésénél feltétlenül fontosnak tartom kijelenteni, hogy nem törekedtem a teljes mélységű kifejtésre, hisz nem foglalkoztam olyan mellékesnek tűnő, de általam fontosnak ítélt, a vezetés körébe tartozó területekkel, mint a vezetők kiválasztása, azok alkalmasságának megítélésével. Bár érintőleg említettem a munkahelyi demokráciát, amelynek szerepe mind a döntéselőkészítésben, mind a végrehajtásban termelőerőként jelentkezik. Vagy egyéb emberi tényezőkkel, mind a kezdeményező-

készség vagy kreativitás, vagy a beleszólási igény vagy a sikerélmény biztosítása, az erkölcsi és anyagi elismerések. Tanulmányomban a vezetési aktusokat igyekeztem követni. Azonban bátran jelentem ki, hogy a vezetési funkciónak belső dinamizmusa van, és minden elemben – ha részletekben is – nem mindig azonos jelentőséggel, de jelen van, vagy lehet minden részlem. Ezek közül is kiemelkedik két igen fontos vezetői aktus, a változtatás készség, és a szabályozó szerep, amely úgy érzem minden funkcióban jelen kell hogy legyen, a tervezéstől az értékelő, minősítő elemig.

Bővíthettem volna minden funkcióba a hadtápszolgálat tevékenységéből számtalan példával, de úgy ítélem meg, hogy akik számára ezt írtam, csak könnyen adaptálhatják saját helyzetükre, amely minden példánál hatásosabb és eredményesebb.

A vegyi-sugár- és tűzhelyzet értékelésének alapvető kérdései a hadtáptörzsekben, hadtáptintézeteknél és hadtápcapatoknál

Szakács Gusztáv alezredes

A harctevékenységek megvívása során az atom-, vegyi- és gyújtófegyverekkel mért csapások pusztító tényezőjeként jelentkezik azok romboló hatása, a légtér, a terep és hadtáp anyagi eszközök vegyi- és sugárszennyeződése, valamint tüzek keletkeznek – azaz létrejön a bonyolult VEGYI-SUGÁR- ÉS TŰZHELYZET.

A vegyi-, sugár- és tűzhelyzetet elsősorban a terep és a levegő, továbbá az élelmi-szerek, a víz, a technikai eszközök, a különböző hadtápbjektumok, anyagok vegyi- és sugárszennyezettsége, valamint a keletkezett tűz körletek és ezeknek a hadtáptörzsekre, intézetekre és hadtápcapatok személyi állományára gyakorolt károsító hatása jellemzi. Ezek a hatások jelentős módon befolyásolják a hadtáptörzsek, intézetek és csapatok harc- és működőképességét, azaz a hadtápbiztosítási feladatok megoldását. Éppen ezért a hadtáphelyetteseknek, hadtáptörzseknek, a hadtáptintézetek és csapatok parancsnokainak (törzseinek) a szaktevékenység megszervezése, végrehajtása és vezetése során állandóan ismerni és értékelni kell a működési területükön levő vegyi-, sugárzási és tűzviszonyokat, s ezeket a feladatok megszabásakor minden esetben figyelembe kell venniük.

Ezek a hatások meghatározott összefüggések, feltételek alapján értékelhetők és jelezhetők előre. Jelen cikk közreadásának célja, hogy az összefüggéseket, feltételeket, fogalmi és tartalmi kérdéseket tisztázza, s ezzel segítse elő a parancsnokok hadtáphelyettesek, hadtáptörzsek, hadtáptintézetek és csapatok parancsnokai helyzetértékelő és biztosítási feladatokat reálisabban elemző munkáját.

1. Az atom-, vegyi- és gyújtófegyverek pusztító hatása értékelésének fogalmáról, céljáról

A tömegpusztító és gyújtófegyverek hatásának értékelése fogalmán ezen fegyverek pusztító tényezői és az adott hadtápbjektumok, kötelek között fellépő sokoldalú kölcsönhatás vizsgálatát értjük, vagyis azt, hogy az atom-, vegyi- és gyújtófegyverek hatótényezőit összevetjük egymással és a hadtápbiztosítási tevékenység jellemzőivel.

A tömegpusztító fegyverek elleni védelem többek között magába foglalja az alábbi rendszerekből:

- az ellenség tömegpusztító fegyverekkel mért csapásai következményeinek felmérését és felszámolását;
- a hadtápbjektumok időbeni értesítését a vegyi és sugárszennyezés veszélyéről, tüzekről és azok terjedési irányairól;

- a hadtáptörzsek, intézetek, szervek legcélszerűbb tevékenységéről vegyi sugár-
szennyezés viszonyai között.

A felsoroltakból látható, hogy a *vegyi-, sugár- és tűzhelyzet értékelés* mint fontos rend-
szabály, a *felsorolt* rendszabályok mindegyikéhez kapcsolódik.

Az atom-, vegyi- és gyújtófegyverek tisztító hatásainak értékelése – *mint vezetési*
tevékenység – szerves *részt képezi az elhatározás megalkotásának.*

Ismeretes, hogy a parancsnoki munka sorrendjében a helyzetmegítélés képezi a
magalapozott elhatározás alapját, mely a hadtápcsapatok előtt álló tevékenység végre-
hajtását elősegítő és akadályozó körülmények sokoldalú elemzését jelenti. A helyzet-
megítélés során a parancsnok hadtáphelyettese a szakági főnökök jelentéseinek meg-
hallgatásával értékeli az ellenség, a saját hadtápcsapatok, a működési körzet, a *vegyi-,*
sugár- és tűzhelyzetet, a terep jellegét, az időjárási viszonyokat stb.

Az atom-, vegyi- és gyújtófegyverek hatásai értékelésének *célját* nagymértékben
meghatározza az értékelő hadtáptörzs, szerv, vagy személy feladata, szerepe. A külön-
böző szempontok rendezése után azonban alapvetően két cél emelhető ki. Az *egyik az*
atom-, vegyi- és gyújtófegyverek elleni legeredményesebb, leghatékonyabb védelem létrehozása, míg
a *másik adatokat szolgáltatni a parancsnok* (a parancsnok hadtáphelyettese) döntéséhez,
azaz *az elhatározásához.* A parancsnok hadtáphelyettese elhatározása alapot szolgáltat a
hadtápcsapatok és objektumok értesítéséhez, a védőeszközök használatához, a vegyi-,
sugár-, tűz- és időjárásfelderítés megszervezéséhez, a szennyezett, illetve rombolt körle-
tek és terepszakaszok leküzdéséhez vagy megkerüléséhez stb.

2. A *vegyi-, sugár- és tűzhelyzet értékelés feltételeiről*

Az atom-, vegyi- és gyújtófegyverek hatásai értékelésénél beszélhetünk elméleti,
szervezeti és anyagi-technikai feltételekről.

Az *elméleti feltételek*hez tartozik az atom-, vegyi- és gyújtófegyverek működésével és
hatásaival kapcsolatos jellemzők és adatok kidolgozása elméleti összefüggések és gya-
korlati tapasztalatok alapján. Természetesen ki kell dolgozni az értékelési módszereket
is. A jellemzőket, a kidolgozott számvetési adatokat és értékelési módszereket az érté-
kelő szerveknek, személyeknek alaposan ismerni is kell. Az értékelőket elméletileg és
gyakorlatilag fel kell készíteni, illetve ki kell képezni.

A *szervezeti feltételek* között elsőként egy jól működő felderítő-, jelentő-tájékoztató
rendszert kell működtetni.

A *sugárzási-, vegyi- és tűzhelyzet értékelő rendszer az alábbi:*

- a hadtápalagységeknél intézeteknél a parancsnokok és törzseik;
- az önálló alegységeknél, egységeknél, magasabbegységeknél a parancsnok had-
táphelyettese vagy az általa megbízott személyek a csapásértékelő csoport tájékoztatása
alapján;
- a harcászati-hadműveleti magasabbegységeknél és seregtesteknél a sugárhelyzet
Értékelő és Tájékoztató központok tájékoztatása alapján a hadtáptörzsfőnök.

Az *anyagi-technikai feltételek*hez a különböző bemérő, felderítő, mérőeszközök és
berendezések, az értékelést elősegítő segédeszközök és híradóeszközök biztosítását kell
sorolni.

Mindezek alapján az atom-, vegyi- és gyújtófegyver csapások hatásai értékelésének
végrehajtásához a parancsnok hadtáphelyettese részére biztosítani kell az értékelés felté-
teleit szolgáló alapadatokat, melyek tartalmazzák a vegyi-, sugár- és tűzhelyzet felméré-

sével kapcsolatos összes információk gyűjtését és a hadtápbiztosítási feladat legjobban történő végrehajtása szempontjából ezek feldolgozását. Az értékelés alapadatainak összeállítása és a parancsnok hadtáphelyettese részére való jelentése egy bonyolult, sokrétű munkafolyamatnak – a vegyi-, sugár- és tűzhelyzet *felmérési folyamatainak* – *összegezett végkövetkeztetése*.

Az értékelés feltételeit az atomrobbanások, a vegyi- és gyújtófegyverek alkalmazásának körülményei, a terep vegyi- és sugárszennyezettségének törvényszerűségei, az ezeket befolyásoló tényezők és a kiinduló adatok megállapítása képezi.

A valóságos vegyi-, sugár- és tűzhelyzet felméréséhez az előzőekben felsoroltakon kívül még szükség van az atomrobbanás időpontjának, a terep egyes pontjaira mért sugárszintek és az alkalmazott mérgező harcanyag típus koncentrációjának ismeretére is.

3. A vegyi-, sugár- és tűzhelyzet értékelés tartalmát, módszereit meghatározó tényezőkről

Az értékelés tartalmát, módszereit és részletességét befolyásolja az értékelés célja, az értékelő hadtáptörzs kategóriája, a rendelkezésre álló idő, illetve a rendelkezésre álló eszközök.

Az értékelés célja – mint arról már az előzőekben szó volt – többféle lehet. Értékelhető a hatás pl. a hadtápegység vagy intézetparancsnok, illetve a hadtáptörzs által a parancsnok hadtáphelyettese elhatározására gyakorolt hatás szempontjából. Ilyenkor rendszerint *összesített értékelésre*, azaz az összes hatások figyelembevételére van szükség. Végezhető azonban értékelés egyes szervek, szakágak önállóan csak az őket érdeklő rész kérdésekben. Ebben az esetben *megosztott* (differenciált) értékelésre van szükség.

Az értékelő törzs kategóriájától vagyis attól, hogy önálló alegység, egység, magasabbegység, harcászati-hadműveleti magasabbegység vagy seregtest törzséről van szó nagymértékben függ, hogy milyen működési körzetről és milyen részletes adatokra van szükség. Ez egyenesen következik a működési területek méreteiből, a tevékenység időtartamából és az adott kötelek, illetve törzs helyéből és szerepéből. Pl. egy magasabbegység működési területétől többszáz km-re történt atomrobbanásokat ezen magasabbegység parancsnoka és törzse figyelmen kívül hagyhatja, míg a seregtestparancsnok hadtáphelyettes értékelő törzse már nem. Az önálló alegységek, egységek, magasabbegységek hadtáphelyettesei kénytelenek és kötelesek számolni a működési területükön a vegyi-, sugárszennyezett területekkel, tűzkörletekkel is részletesen, míg a seregtestparancsnok hadtáphelyettesnél (SÉTK-jánál) ezek részletes értékelésére nem minden esetben kerül sor.

Az értékeléshez rendelkezésre álló időt alapvetően a védelmi rendszabályok végrehajtásáig szükséges, illetve lehetséges idő szabja meg. Az értékelést végrehajtó szerveknek, illetve személyeknek arra kell törekedniük, hogy ezt az időt tisztázzák.

A rendelkezésre álló időtől és eszközöktől függően előfordulhat, hogy csak a földi atomrobbanás felhőnyom tengelyét, s a kihullás várható idejét rögzíteni kell és ez alapján dönteni az érintett hadtápcapatok, intézetek, szervek értesítésére, riasztására, és az azonnal foganatosítandó rendszabályok bevezetésére.

4. Az értékelés felosztásáról és tartalmáról

Az atom-, vegyi- és gyújtófegyverek hatásainak értékelése, mint tevékenység felosztható a hatásterület, a hatás jellege, időpontja és módszere szerint, illetve vezetési szempontból.

A *hatásterület szerint* történő felosztáskor azt kell alapul venni, hogy az értékelés a hatásterület mely részére terjed ki. Ennek megfelelően a hatás vizsgálható az atom-, vegyi- és gyújtófegyver csapáskörletében, a csapás körletén kívül, illetve több csapásra vonatkozóan.

A csapás körletében, illetve a csapásterületen okozott hatás értékelésekor atomrobbanás esetén valamennyi hatótényezőt, lökőhullámot, fény- és hőszugárzást, áthatoló sugárzást, a terep- és levegő sugárszennyezését, elektromágneses indukciót, azaz a kombinált hatást kell meghatározónak venni.

Vegyicsapás esetén a csapásterületet, mint szennyező forrást és szennyezett területet kell vizsgálni.

Gyújtófegyver alkalmazása esetén a gyújtóanyag által közvetlenül lefedhető terület nagyságát és az égési időt kell figyelembe venni.

A *csapás körletén kívül* okozott hatás értékelésekor az atom-, vegyi- és gyújtófegyver csapások egy-egy kiválasztott pusztító tényezőjét kell vizsgálni. Pl. atomrobbanás esetén a sugárszennyeződést, a vegyicsapásoknál a mérgező harcanyag felhő behatolási mélységét, gyújtófegyverrel végrehajtott csapásnál, a tűz terjedési irányát kell vizsgálni, mivel ezek jóval nagyobbak a csapás körleténél.

Az *értékelés történet* a hatás jellege szerint is. A hatás jellege szerinti értékelés során vizsgálni és értékelni kell egy vagy több tömegpusztító fegyverfajta hatásának (hatásainak) értékelését, illetve egy vagy több, esetleg valamennyi hatótényező értékelését. Az egyik esetben csak önmagában az atomfegyver hatásait, a másik esetben pedig az atomfegyverrel egyidejűleg ható más tömegpusztító fegyverek hatásait is értékelni kell. A hatótényezők értékelése során is eltérő lehet az értékelés, mert egyes esetekben csak a földi atomrobbanás radioaktív felhője következtében létrejövő sugárszennyezett területet kell vizsgálni, míg más esetben a mérgező harcanyagfelhőt, illetve a vegyi- és sugárszennyező hatást együttesen is értékelni kell.

Az *értékelés időpontja és módszere szerinti értékelés lehet előzetes értékelés számított adatok alapján és valóságos értékelés* mért adatok alapján.

Az *előzetes értékelés* vagy más néven *előrejelzés* a tervezett vagy már megtörtént atom-, vegyi- és gyújtófegyver csapás hatásainak különböző matematikai, fizikai törvényszerűségek alapján számított értékei és egyéb feltételezett vagy ismert tényezők (a hadtápolejtemények védeltsége, időjárási adatok stb.) mérlegeléséből áll.

Különböző segédletek, táblázatok, grafikonok, valamint térképek alapján kiszámíthatóak a csapás okozta veszteségek, előrejelezhető a vegyi- és sugárszennyeződés, a tüzek terjedésének iránya, jellege, méretei. Az előrejelzés nem pontos, mert igen sok a bizonytalansági tényező. Ilyen kedvezőtlenül befolyásoló tényező lehet az atom-, vegyi- és gyújtófegyver csapás bekövetkezésekor a hadtápolejtemények, szervek, technikai és védelmi eszközök pillanatnyi helyzete, a terep és védelmi objektumok kihasználása, az adott időpontban és helyen az időjárás stb. Ezért az azonnal foganatosítandó rendszabályokon kívül az állományilletékes parancsnokoknak az előrejelzés adatainak pontosítására is intézkedni kell.

A *valóságos* (tényleges) vegyi-, sugár és tűzfelderítéssel pontosított adatok alapján végzett értékelést időben az előzetes értékelés után kell végezni. A helyzettől és az értékelő törzstől függően azonban előfordulhat, hogy a csapás után rögtön a mért adatok, illetve a személyes megfigyelés alapján végzik az értékelést. A harcászati hadműveleti magasabbegység és seregest parancsnokságon több különfajta csapás egyidejű értékelé-

sére lehet szükség. Ilyenkor a felderítési adatok beérkezése huzamosabb időt vesz igénybe, mely azért lényeges, mivel csak azok figyelembevételével hozhatják meg a parancsnokok a hadtápcapatok, intézetek, szervek további tevékenységéhez szükséges elhatározást.

A *vezetés szempontjából* az értékelés felosztható szakértékelésre és a hadtáphelyzet értékelésére. Ez a felosztás csak a munka jellegét tekintve igaz, mert a gyakorlatban a legtöbb esetben összefonódó, összefüggő tevékenységről van szó. Előfordulhat, hogy mind a szakértékelést, mind a hadtáphelyzet értékelést ugyanazon szervnek, illetve személynek kell elvégeznie.

A továbbiakban a szakértékelés mozzanatainak és tartalmának legfontosabb elemeire térek ki.

A szakértékelés az értékelési folyamat egészének azon része, melyben a hadtáphelyzet értékeléséhez szükséges adatokat kell kidolgozni.

A szakértékelés mozzanataiban rögzíteni kell az atom-, vegyi- és gyújtófegyverrel végrehajtott csapások induló adatait, tisztázni kell az értékelés jellegét, időpontját és módszerét, térképen rögzíteni kell azokat és ki kell számítani a hadtáphelyzet értékeléséhez szükséges induló adatokat.

A szakértékelés induló adatai a következők lehetnek:

- az atomrobbanások, a vegyi- és gyújtófegyver csapások helyei, száma, hatóenergiája, robbantási módja, időpontja, a mérgező harcanyag és gyújtóanyag típusa stb.;
- az értékelés alapjául vett időpont;
- a hatás objektumának típusa és jellemzője (a hadtápbiztosítási feladatot ellátó élőerő, hadtápbjektumban levő élőerő, az objektum jellege, védeltségi mutatói stb.);
- a természeti tényezők (időjárás, növényzet, talaj stb.).

Az *értékelés jellegének, időpontjának* és módszerének tisztázása az induló adatok alapján történhet.

Tisztázni kell, hogy az atom-, vegyi- és gyújtófegyver hatását milyen területen és milyen célból kell végezni és értékelni, minden hatótényezőt vagy csak egyet, illetve egyeseket kell értékelni, a hadtápcapatok helyzetéhez, illetve a bekövetkezett hatáshoz viszonyítva milyen időpontot kell a számításhoz alapul venni, illetve előrejelzést vagy valószínűségi értékelést kell-e végezni.

A felsorolt kérdések, tisztázása után meg kell választani az értékelés módszereit. Rögzíteni kell pl., hogy a földi atomrobbanás felhőnyomát nem kell teljesen felrajzolni csak a működési területen belül mikor és milyen hadtápbjektumoknál, szerveknél várható a kihullás időpontja. Meg kell választani az alkalmazandó segédeszközt, a számítási metodikát stb.

Az *adatok térképre rajzolása* szintén függ az értékelés jellegétől. Általában magában foglalja az induló adatok, a számított, illetve mért vegyi- és sugárfelderítési adatok, tűzkörletek egy részének felrajzolását. Ilyenek lehetnek a pusztítások körletei, a különböző sugárszintű szennyezett területek, a vegyicsapások területei, a mérgező harcanyagfelhő terjedési sávjai, körletei, a tűzek körletei és terjedési irányai.

A *hadtáphelyzet értékeléséhez szükséges induló adatok* részben már az eddig tárgyalt és térképre rajzolt adatra, illetve egyéb más adatok is lehetnek. Ilyenek:

- a pusztítás területének méretei;
- az élőerő várható veszteségének mértéke;

- a hadtáptechnikai eszközök, a különböző anyagok megrongálódásának mértéke;
- a szennyeződés várható időpontja;
- a várható sugáradagok mértéke;
- a szennyeződött erők hadtáptechnikai eszközök, anyagok mennyisége és mértéke;
- a különböző hadtápjelzők, építmények védőtulajdonságának foka;
- a szennyezett területen való tartózkodás megengedett időtartama;
- a sugárszintcsökkenés várható mértéke;
- a mérgező harcanyagok várható hatásideje, állékonysága;
- a tüzek várható égési ideje, terjedési sebessége.

A hadtáphelyzet-értékelés mozzanatai és tartalma

A hadtáphelyzet-értékelés olyan parancsnoki tevékenység, amely a szakértékelés adatai, a hadtápcsoportok, intézetek, szervek helyzete, lehetőségei és feladata alapján történő elemzésből és döntésből áll. *Mozzanatai az alábbiak lehetnek:*

- a szakértékelés alapján kapott induló adatok tanulmányozása;
- a szakértékelés induló adatai és más hadtápbiztosítási jellemzők kölcsönhatásának vizsgálata;
- a hadtápbiztosítási feladat teljesítését elősegítő lehetőségek és intézkedések rögzítése.

Az értékelés során elhatározásra kell jutni az alábbi kérdésekben:

- a hadtápcsoportok, intézetek, szervek értesítésének és riasztásának rendje;
- a mentés lehetőségei, végrehajtásának módja;
- az égő, rombolt, szennyezett területek és körletek lezárásának rendje;
- a hadtápcsoportoknál és objektumoknál, szerveknél bevezetendő vegyvédelmi, sugárvédelmi rendszabályok;
- a vegyi-, sugár- és tűzfelderítés feladatai és az ezekbe bevonható erők helyzete, állapota, lehetőségei;
- a vegyi- és sugármentesítés, valamint a tűzoltás erői, eszközei és alkalmazásának módja.

A seregtesteknél, a harcászati-hadműveleti magasabbegységek törzseiben az atom-, vegyi- és gyújtófegyverek hatásainak értékelése előzetesen az *előrejelzés módszerével* történik, majd a felderítési adatok beérkezési sorrendjében pontosítják azokat. A magasabbegységeknél és egységeknél, önálló alegységeknél az értékelés közvetlenül a felderítési adatok alapján kerül végrehajtásra.

A vegyi-sugár- és tűzhelyzet értékelés fogalmának, tartalmának, feltételeinek, módszereinek elemzésével az önálló alegységek, magasabbegységek, harcászati-hadműveleti magasabbegységek és seregtestek parancsnoksága hadtáptörzseiben ezen feladatok végzésével megbízott tiszték feladatai végzéséhez kíván segítséget nyújtani. A konkrét módszerek közreadását egy másik cikkben tervezem közreadni.

Felhasznált irodalom

1. Harcászati Szabályzat (tervezet)
2. Hadtápbiztosítás (tervezet)
3. A vegyi-, sugár- és tűzhelyzet értékelésének módszerei az egységeknél, alegységeknél (Vv/117.)
4. Utasítás a sugárhelyzet értékelésének végrehajtására (Vv/109.)
5. Utasítás a vegyhelyzet értékelésének végrehajtására (Vv/40.)
6. Az összefegyvernemi harc alapjai (ZMKA 36/0841/Ea.)
7. Tömegpusztító és gyújtófegyverek hatása a csapathadtápra és az ellenük való védelem (MNHF-ség 1984.)

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

Az „anyagi eszközök utánszállítása”, mint a hadtápbiztosítás sajátos ágazata

Vass József alezredes

A „Hadtápbiztosítás” 1986. év 1. számában található – fenti témájú cikkek – olvasása, majd részletes tanulmányozása érzékelhető szellemi izgalmat váltott ki bennem. Gondolom sokan mások is ezt érezték.

Szerintem feltételezhető – ezt majd az idő igazolni is fogja – hogy a hadtápbiztosítás elméletének fejlődésében *egy jelentős fordulóponthoz érkeztünk el*, mert a továbbiakban a hadtápbiztosítás megvalósításában tevékenykedő tisztek, tiszthelyettesek szemléletének, gondolkodási módjainak átalakításával a helyesebb gyakorlatot lehet majd kézzelfoghatóan tapasztalni.

Ez alkalommal tehát nem arról van szó, hogy milyen jelentősége van háború idején a katonai szállítások optimális végrehajtásának – hiszen ezt mindenki unos-untalan hangsúlyozta eddig is –, hanem arról, hogy ennek szervezése, tervezése és irányítása érdekében a hadtáptörzsek munkájában milyen minőségű változtatást kell következetesen megvalósítani.

Az együttműködő anyagi szolgálatok mindegyike tudja és általában el is fogadja, hogy a szabályzatok és utasítások előírásai szerint az anyagi eszközök után-hátraszállításának megszervezéséért, megtervezéséért és végrehajtásuk irányításáért a mindenkori PK HTPH-ek a felelősek, de ennek következményeit majd csak ezek után fogják igazán megérteni és magukra nézve kötelezően és tudatosan vállalni.

Örömmel és lelkesedésemnek első nyomós oka az, hogy e témával kapcsolatos *problémákat az MNHF-ség fogalmazta meg*, felülről beindítva ezzel a szolgálaton belüli új elméleti munkát oly módon, hogy a téma időszerűségére is és a csapatokkal való jó kapcsolat fontosságára is nagy figyelmet fordít.

Dr. Lapos Mihály vörgey. elvtárs cikke óriási tapasztalatokra épülve, teljes nyíltsággal, szenvedélyes szavakkal tárja fel a hibák és hiányosságok egész sorát és a tények felsorolásával mutatja be, hogy a PK HTPH-ek és a hadtáptörzsek miért nem fordíthatnak, miért nem fordítanak kellő figyelmet a szállítások megszervezésére, tervezésére, végrehajtásuk megszervezésére és irányítására.

Cikke feltehetően felébreszti a hadtáptisztek, tiszthelyettesek felelősségtudatát és fokozatosan megszünteti a formális módszereket is ezen a téren.

Való igaz, hogy a legtöbb hibát és hiányosságot a megrögződött rossz szokások idézték elő. Anélkül, hogy bárkit is fel akarnék menteni a felelőssége alól, én úgy vélem, hogy a PK HTPH-eket és törzseiket legfőképpen az a kényszerhelyzet befolyásolta, amely a gyakorlatok levezetésének módszeréből alakult ki.

A csapatgyakorlatokon, törzsvezetési- és együttműködési gyakorlatokon éveken át a figyelem középpontjában a hadtápbiztosítási terv kidolgozása, a PK HTPH jelentése, az alárendelt csapatoknak kiadandó hadtápparancsok összeállítása és a PK térképére kerülő táblázatok elkészítése állt. A gyakorlatvezetőség is ezeken keresztül értékelte a hadtáptörzsek munkáját.

Ezzel nem akarom azt mondani, hogy nem volt szállítás szervező-tervező munka. Volt, de legtöbbször úgy, hogy a szállítószolgálat-főnök a *késve és hiányosan kapott alapadatokkal elkülönülten győtrődött*, sokszor a gyakorlat végére sem fejezve be okmányainak kidolgozását.

Súlyosbította a helyzetet az, hogy a közlekedési és szállító tisztek a szakma szeretetéből, de tévesen értelmezett fontosságtudatból adódóan jelentős ideig úgy ítélik meg, hogy az után-hátraszállítások megszervezése, megtervezése és irányítása az ő önálló funkcionális feladatuk. Több esetben a parancsnok hadtáphelyettesek a törzsmunka gyakorlatában ezt a szemléletet törvényesítették is.

A múltban az is előfordult – főként seregstest szinten –, hogy ezt a funkcionálási feladatot leadták az ellátó szervezet törzséhez.

Örömöm és lelkesedésem második oka az, hogy a cikkek tartalmából egyértelműen kivehető és megfogalmazható, hogy az után-hátraszállítások megszervezése, megtervezése és végrehajtásuk irányítása a PK HTPH és szűkebb törzsének *kizárólagos joga és kötelessége, amit nem szabad alvállalkozásban kiadni*.

Ez tehát olyan *csoporthmunka*, amelyet térben és időben közös felelősséggel együtt tevékenykedve kell megvalósítani. Szerintem ezzel egyidejűleg hangsúlyozni kell azt, hogy a közlekedési és szállító szolgálat tisztjeinek legfontosabb feladatait e csoportmunkán belül *az alábbiak jelentik*:

- a szállítóeszközök, a szállító oszlopok tényleges helyzetének jelentése;
- a szállító alegységek harcértékének jelentése;
- a szállítási igénylések és összesítése;
- a szolgálatra vonatkozó tervjavaslatok megfogalmazása;
- a kiadandó szállítási tervfeladat kidolgozása;
- a szállítások végrehajtásának az ellátó szervezetnél történő megszervezésében való személyes közreműködés;
- helyszíni segítségnyújtás.

Ehhez természetesen kiegészítésül még hozzá kell tenni, hogy a magasabb vezetési szinteken dolgozó hadtáptörzsekben, ahol a közlekedési és szállító tisztek száma több és több, sőt szakosításuk is gazdagabb, az itt felsorolt feladatok bővülnek ugyan, *de ez nem csökkenti a hadtáptörzs kizárólagos felelősségét*.

A hadtáptörzsnek, az előbb említett munkacsoportnak a csapatok hadtápbiztosítási rendszerelméleti szemléletmóddal tevékenykedve kell megterveznie, ami azt jelenti, *a hadtápbiztosítási rendszer elemeit (komponenseit) egy középpontba állított hasznos eredmény közös elérésére kell képesé tennie*.

A középpontba állított hasznos eredmény, amelynek elérésére törekedni kell, az *a csapatok teljes értékű ellátása, a hadtáppalegységek optimális működtetése és ezek maximális megóvása.*

A hadtáptörzs kötelezettségéből vizsgálva azt kell látni, hogy a fő cél teljesítése érdekében a szervezet viselkedése, hatékonysága attól függ, hogy az elemek hogyan vannak rendszerré szervezve és az elemek között mennyi és milyen információ megy át.

Nyilvánvaló, hogy a fegyveres küzdelem soráni tevékenységek megszervezésében fő problémát az a tény jelenti, hogy a hadtápszervezetek is, a hadtáppal biztosítandó csapatok is a külső és belső körülmények állandó változása mellett oldják meg feladataikat, azaz veszteségeik miatt állományuk és teljesítőképességük módosul, változtatják térbeli helyeiket stb., stb. Tehát az elemek a valóságban a konkrét körülményeknek megfelelően illesztendők egymáshoz.

Az elemek összeillesztésénél, a kölcsönhatások felismerésénél és a kölcsönös kapcsolatok megteremtésénél mindig *a valódi lényegre kell a fő figyelmet fordítani.* Az ellátó tevékenység esetében vajon mi ez az említett lényeg? Tudatosan leegyszerűsítetten nézve az ellátást – ezt a bonyolult dinamikus folyamatot – ki lehet jelenteni, hogy az ellátó tevékenység *nélkülözhetetlen tárgyi feltételei:*

az ellátási anyag, a közlekedési út és a szállítóeszköz.

E három tárgyi alapfeltétel megléte esetén már csak az a vezetőszerző szükséges, amely a folyamatok megszervezését és szabályozását hivatott megvalósítani. A szocialista hadtudomány soha el nem halványuló érdeme, hogy ajánlása alapján kialakult és minden katonai vezetési szinten tevékenykedik is az az óriási hatáskörrel és felelősséggel felruházott vezetőszerző, amely hadtáppvezető szervek elnevezéssel ilyen koordináció teljesítésére valóban képes is.

Ezt a képességet az alábbi tényezők felsorolásával lehet bemutatni:

- bármely szintű hadtáphelyettes az adott *parancsnoknak* egyik fontos *helyettese;*
- a PK HTPH a funkciójából adódóan a saját csapatokra, mint *ellátandókra* és a mélységi területen levő *ellátást megvalósító* hadtáperőkre és eszközökre *összetetten tekint;*
- a parancsnoktól ő tudja meg idejében és folyamatosan az ellátandók feladatát, helyét, helyzetét és helyváltoztatásuk tervezett rendjét;
- kijelölheti az ellátó szervezetek helyét, előírhatja működésük formáját, áttelepülésük idejét és rendjét;
- kiválaszthatja, kijelölheti azokat az *útvonalakat*, amelyekken át az anyagi forrásokból a fogyasztókhöz kívánja eljuttatni az anyagi eszközöket;
- meghatározhatja, hogy a biztosítandókat hol, milyen határidőre, milyen módon látja el a szükséges anyagi eszközökkel;
- felmérheti a fogyasztások és a veszteségek várható alakulását és ebből adódóan *a szállítási szükségletek nagyságát;*
- a szolgálati alárendeltségében levő szállító kötelekek alkalmazásáról közvetlenül, az alárendelték állományába tartozó gépjárművek igénybevételéről pedig a szállítóeszközök központosított felhasználásának elvére támaszkodva dönthet;
- alárendeltségében vannak és követelménye szerint működnek azok a közlekedési szakcsapatok, amelyek a közlekedési biztosítást megvalósíthatják;
- befolyásolhatja az anyagi eszközök csomagolási módját, egységcsomagok létrehozását és a raktári készletek szállítóeszközökön való tárolásának rendjét;

- ellátó-szállítóegységeihez tartozó rakodógépek és eszközök optimális alkalmazását önállóan tervezheti;
- a szükséges szintű hadtáphíradásra támaszkodva kialakíthatja és megteremtheti a hadtápbiztosítási rendszer elemei között az információáramlás legmegfelelőbb módját;
- az elektronikus számítógépek vertikális rendszerét a hadtápvezetési pontokon alkalmazva vezetheti és irányíthatja a hadtápbiztosításban részt vevők számítógépes feladatokra épülő munkáját.

Bizonyos vagyok abban, hogy a *Hadtápbiztosítás folyóirat* rendszeres olvasói számára a fenti felsorolással nem mondtam semmi újat, legfeljebb új módon. Ennek ellenére emlékeztetőül további mondanivaló megalapozásához mégis le kellett ezeket írni.

Ezzel akarom ugyanis érzékeltetni azt a sajátos szerepet, amelyet a PK HTPH a vezetési rendszerben betölt. A sajátosság abban jut kifejezésre, hogy össz-szolgálati felelősséggel tevékenykedve, a PK számára egyrészt biztosítja, hogy az elsősorban az ellenségre és a harcfeladatot megoldó saját csapatokra összpontosíthassa figyelmét, másrészt lehetővé teszi részére, hogy a hadtápbiztosításban részt vevők mindegyikének felelős képviselőjeként szerepelve a fontos parancsnoki döntés kialakítása során csak egy - méghozzá helyettesi jogkörrel rendelkező - személyre kelljen fordítania a figyelmét és idcjét.

A célom a továbbiakban az, hogy olvasóimat a korábbiaktól kissé eltérő szemlélet szerint gondolkodtassam. Szerintem ugyanis az anyagi eszközök után-hátraszállítása a hadtápbiztosítás azon sajátos ágazata, amelynek megszervezése be van ágyazva a hadtápfelépítésébe, a hadtáplépcsőzésébe, telepítésébe és áttelepítésébe, elválaszthatatlanul kapcsolódik az után-hátraszállítási utak, illetve a katonai gépkocsikat kiválasztásához, kijelöléséhez, használhatóvá tételükhöz és a közúti komendánsszolgálat megszervezéséhez, megtervezése alapvetően függ az anyagi biztosítás szorosan vett feladataitól, a szükségletek alakulásának és a szállítóeszközök optimális felhasználhatóságától, a végrehajtásuk irányítása pedig egybe esik a hadtáphelyzet-nyilvántartással és a biztosítási folyamatok operatív szabályozásával.

A rendszerelméleti szemléletmód kialakítása miatt láttam szükségét annak, hogy a kölcsönhatásokat és a kölcsönkapcsolatokat így hangsúlyozzam ki.

Ezek után néhány - szerintem elhagyhatatlan - észrevételt teszek egy-egy problémával kapcsolatban.

Kezdem mindjárt a parancsnok és az összefegyvernemi törzs meghatározó szerepével. Szerintem ez olyan fontos kérdés, amelyről a „Honvédelem” lapjain kellene egy egészséges vitát kezdeményezni, hiszen ezt a problémát szélesebb körben kellene megvitatni.

Mindenki előtt nyilvánvaló igazság az, hogy a hadtáphelyettes a tervező munkához nélkülözhetetlen alapkövetelményeket a saját törzse és a szolgálati ágak vezetői részére csak akkor fogalmazhatja meg, ha a parancsnoktól - később már nem módosuló - adatokat kap. Ilyen nem változó és teljeskörű információkat viszont igazán csak a harcparancsok kiadása után lehet reálisan megkapni. Szerintem a törzsmunka menetére korábban kidolgozott és ma is rendszeresen alkalmazott hálóterv némi módosítására lenne szükség.

Mi lenne, ha a parancsnok így gondolkodna?:

- a harcfeladat vétele előtt a csapatok feltöltése, a mozgó- és kiegészítő készletek megalakítása ideje alatt a hadtáphelyettes a legfontosabb beosztottam, szorosan veled együtt tevékenykedem;

- a harcfeladat vétele után - mivel a csapatok tényleges biztosítottságát, feladatra való felkészítettségét pontosan ismerem - a hadtáphelyettesemet még nem kötelezem elhatározásának jelentésére, de elgondolásomról és elhatározásomról őt is tájékoztatom;

- a harcparancsok kiadása, az együttműködés megszervezése után viszont a hadtáphelyettesssel együtt dolgozva - a fegyvernemi főnököket is bevonva - teszem megalapozottá a hadtápbiztosítás megtervezését, a csapatok harcnap alatti hadtápbiztosítását.

Sokan nem fogadják majd megértéssel ezeket a gondolatokat, de egy tény, hogy az összefegyvernemi törzs és a hadtáptörzs munkájában fáziseltolódás lehetséges is és szükséges is, amit a gyakorlatban célszerű lenne figyelembe venni.

Továbbiakban azt kívánom elmondani, hogy azok a tiszték, akik a csapatok ellátását tervezik, milyen szemlélettel tekintsenek az előbbieken említett tárgyi feltételek összehangolt alkalmazására, hiszen a csapatok ellátása a reális szállítási tervek szerint végrehajtott szállítások eredményének tekinthető.

Azért, hogy következetes is legyenek, most tehát csak az ellátás említett három tárgyi feltételéhez kapcsolódva építem fel mondanivalómat.

Az ellátási célt szolgáló anyagokkal a tervezés során elkerülhetetlenül több mozzanatban kell foglalkozni. *Első mozzanatként* tekinthető a hadtáphelyzet-nyilvántartás tanulmányozása, az anyagi helyzet konkrét felmérése. *Második mozzanat* a klasszikus anyagi biztosítási számvetés, amely az ismert számvetési mértékegységek alkalmazásával ma már gépi úton kidolgozva megmutatja a készletek alakítását és az anyagi biztosítási feladatokat. Itt ebben a számvetésben a szorosán vett hadtápanyagokon kívül minden anyagfajtának szerepelnie kell, de a hadtáptörzs számára az a legfontosabb, hogy ebből *idejében és megbízhatóan látja a várható szállítási szükségletek anyagfajtánkénti nagyságát.*

Harmadik mozzanatként minősíthető a „szállítatók”-tól beérkező szállítási igénylések átvétele, összesítése, amely anyagfajtánként is, címzettenként is tükrözi a választ azokra a kérdésekre, hogy mit, mennyit, honnan, kinek a részére kell elszállítani.

Arra gondolom nincs itt szükség, hogy azt e helyen elmondjam a parancsok hadtáphelyettes és a hadtáptörzs mi mindent tesz meg annak érdekében, hogy a szállítási igénylések megalapozottak legyenek, de azt megemlítem, hogy elfoglalásuk előtt az igénylések tételeit össze kell vetni az anyagi biztosítási számvetés adataival és tisztázni kell az esetleges nagyobb eltérések okát. Az igénylések körül is vannak még problémák, de ha majd a felelőségek alapján vizsgálják és értékelik a szállítatók munkáját is, majd ők is rá fognak jönni, hogy magatartásukon változtatni kell, mert itt egyszerűen csak a kötelezettség fegyelmezett teljesítéséről van szó.

Azt kell még hangsúlyoznom, hogy a hadtáptörzs az anyagokra úgy tekint, mint szállítandó, szállítás közben tárolandó és a rakodandó tárgyakra és a raktárakban mindenkor meglevő fajtánkénti mennyiségüket, sőt tárolási módjukat is köteles pontosan ismerni.

Második tárgyi feltételnek a közlekedési utat említettem. Véleményem szerint a csapathadtáp tagozatban a legbizonytalanabb a helyzet ezen a téren. Pedig kiindulni abból az alapelvből és követelményből kell, amely a csapathadtáp tagozatban is érvényes, azaz: a létrehozott hadtáperő és -eszköz csoportosításokat kösse össze egymással a közutak hálózata és ezeknek legyen megbízható összeköttetése az előjáró útjaival és hadtáp felépítési elemeivel.

Ebből törvényszerűen következik, hogy a csapatok előrevonása és manővere érdekében - úgyszólván egyszeri áthaladást biztosító szinten - használhatóvá tett utakból,

de a hadtáp érdekében kell kiválasztani, majd kijelölni a szállítási utakat, amelyeken az után- és hátraszállítást meg kell valósítani.

A parancsnok hadtáphelyettes és a műszaki főnök között olyan állandó együttműködést kell fenntartani, amely lehetővé teszi az út-hídépítő műszaki csapatok célszerű alkalmazásával a közutakra mért csapások következményeinek gyors felszámolását és a közúti forgalom megbízható lebonyolítását.

A műszaki csapatok által járhatóvá tett, berendezett és fenntartott szállítási utakról folyamatosan pontosított útfelderítési adatokkal kell a hadtáptörzsnek rendelkeznie, amelyeket egyrészt a szállítás megtervezéséhez, másrészt az előjáró számára adandó jelentés összeállításához kell felhasználnia.

Ha rajtam múlna, én a csapathadtápban tevékenykedő parancsnok hadtáphelyetteseket is kötelezném arra, hogy a közúti közlekedési biztosítás feladatköreinek ismeretében tudjanak követelményi támasztani, feladatokat szabni és irányítani a csapathadtápban is függetlenül attól, hogy ma még ilyen feladatra rendelt szakalegységgel a hadtápon belül nem rendelkeznek.

A harmadik tárgyi feltételnek említett szállító eszközökről, ezek alkalmazásáról egy kicsit bővebben szükséges szólni.

Pontosabban behatárolva itt most főként csak a szállító kategóriájú gépjárművekről lesz szó.

A csapathadtápban ezt a tárgyat mint anyagtároló és szállítóeszközt kell számításba venni és kezelni.

Másként kifejezve, ha az anyagi készletek mobilitását a lehető legmegbízhatóbban fenn kell tartani, akkor egy pillanatra sem szabad elfelejteni a gépjárművek tároló és szállító funkciójáról.

Ebből a kettős funkcióból adódóan a szállító gépjármű alkalmazási jogkörét a parancsnok hadtáphelyettese kiemelt felelősséggel úgy gyakorolja, hogy valamennyi anyagi szolgálat raktározással kapcsolatos funkcióinak zavartalan ellátását minden körülmények között biztosítja. A hadtáphelyettes és a törzs magas fokú beleélési készséggel és a tényleges szakmai helyzet ismeretében teremti meg a raktárak részére a működésük optimális feltételeit, minden olyan esetben, amikor a gépjárművek igénybevételére és alkalmazására intézkedik.

A raktárak parancsnokai pedig úgy tekintenek a raktári készletek tárolása és nyilvántartása során a gépjárművekre, mint olyan raktári tároló állványra, amelynek fő feladata mégis csak a szállítás végrehajtása, a parancsnok hadtáphelyettes előírásai szerint.

A hadtáptörzs a saját ellátószervezet gépjármű szállítóeszközei alkalmazásának megtervezésekor némi eltérő sajátosságokat vesz figyelembe attól függően, hogy:

- a csapatmozgások alatti;
- elhelyezkedési (települési) körletbeni;
- önálló szállító oszlopbani;
- ellátó szervezet hadtáp áttelepítésébenei szerepükről és tevékenységükről van-e szó.

Az eltérő sajátosságokat részletezni e helyen úgy gondolom nem szükséges.

Arra viszont szeretném olvasóim figyelmét felhívni, hogy milyen körülmekintő figyelemmel és alapossggal célszerű megtervezni a gépjárművek munkáját azokon a területeken belül, ahol, az anyagok átvétele és átadása történni fog. Ezek azok a helyek ugyanis, ahol az úgynevezett saját szállítóeszközökön összehangoltan kell, hogy tevé-

kenykedjenek az *alárendelésektől* vételezésre berendelt, illetve az *előljáró* tagozattól érkezett gépjárművek csoportjaival.

A tervezőknek először el kell dönteniük, hogy a parancsnok hadtáphelyettes konkrét követelményéből kiindulva, de a tényleges anyagi és szállítóeszköz helyzetet is figyelembe véve, az egymástól elválasztható tevékenységeket egymás után vagy párhuzamosan egyidejűleg ugyan, de térben elkülönülve milyen sorrendben és időrendben célszerű megvalósítani.

Milyen tevékenységeket kell együtt vizsgálni és térben, illetve időben szabályozni? Szerintem öt ilyen tevékenység van, amit legtöbb esetben számításba lehet venni:

- a raktári készletekből képzett szállítmányokkal megterhelt saját gépjárművek kikülönítése és az úgynevezett *rászállítást végző szállító oszlopok útbaindítása*;

- a *vételezésre* érkező gépjárművek fogadása, az előkészített szállítmányok átvétele és az *alárendeltek oszlopainak visszaindulása*;

- az *előljárótól* rakottan érkező oszlop fogadása, gépjármű-csoportok bevezetése, az anyagok átvétele és az üres járműoszlopok visszaindítása;

- az *előljáró* parancsa szerint kikülönített saját üres gépjárművek útbaindítása vételezésre;

- saját ellátószervezet áttelepülése.

A körülményektől függően a tevékenységek sorrendje, a munka nagyságrendje és időrendje változó lehet, de az mindenképpen figyelembe veendő, hogy az anyagmenyiségektől és a gépjárművek teherbírásától függően jelentős darabszámú gépkocsi zavartalan mozgásához kell biztosítani feltételeket viszonylag kis kiterjedésű területen belül.

A viszonylag kis kiterjedésű területre tudatosan törekedni is kell azért, hogy a raktárosok, a kézi rakodók és a rakodógépek alkalmazásához kedvezőek legyenek a feltételek, de ennek ellenére a gépjárművek ilyen területen belüli mozgáskörülményeit is biztosítani kell, elkerülendő a sorbaállást, vagy az indokolatlan idővesztéseket.

Azon tehát lehet vitatkozni, hogy milyen legyen a formája a szállítási tervnek, de azon nem, hogy a hadtáptörzsnek rendelkeznie kell egy olyan szállítási tervvel, amely egyszerűen és áttekinthetően mutatja meg a járművek összehangolt munkáját úgy, hogy minden egyes szállítóoszlop érkezési és indulási ideje, valamint a járművek darabszáma pontosan leolvasható legyen erről a tervről. Egy ilyen terv teszi lehetővé a feladatok olyan megszabását, hogy az ellátó kötelek parancsnoka, törzse és a raktárak vezetői is maguk előtt láthassák a harcnap alatti feladatok időrendiségét, tartalmát és összehangoltságát.

A szállítási terv kidolgozásának folyamata és módszere ma már mindenki előtt annyira ismert, hogy erről főlegesen e helyen beszélni, de egy sajátosságot mégis szeretnék kihangsúlyozni. Ez a sajátosság az, hogy a szállítási tervező munka visszahat a hadtáphelyettes elgondolására, tehát a parancsnok hadtáphelyettesének eleve föl kell készülnie arra, hogy az alapelgondolását a szállítás tervezése közben kisebb-nagyobb mértékben ugyan, de módosítani kell.

Ennek bekövetkezése természetes dolog, ami miatt senki sem marasztalható el, sőt így válik lehetővé az erők és eszközök optimális alkalmazása. Okát pedig abban kell látni, hogy a legjelentősebb szállítási folyamatok teljes időszükségleteinek meghatározása során mutatkozik meg, hogy például a csapatok ellátási sorrendjét vagy határidejét, sőt esetleg még a helyét is meg kell-e változtatni ahhoz, hogy mondjuk az *előljárótól*

érkező anyagokat ne kelljen a földre rakni stb., stb. A többféle megoldási változat elfogadásánál mindig arra kell törekedni, hogy az ellátószervezet optimális működéséhez legyen biztosítva a feltétel.

A hadtáptörzs gondos tervezőmunkája azzal zárul és válik teljessé, hogy mind a saját ellátószervezet, mind az alárendeltek hadtáphelyettesei részére valóban világos és egyértelmű feladatokat fogalmaznak meg.

Vezetési szintektől függően a feladatszabások tartalmában is és formában is különbözni fognak ugyan egymástól, de azt szem előtt kellene tartani, hogy a saját ellátószervezet számára külön és kiemelten kell (szállítási tervfeladatban) meghatározni a saját gépjárművekből képzendő szállítóoszlopok részletes feladatait területből történő indulásuk sorrendjében feltüntetve azokat.

Másodsorban és elkülönítetten ugyan, de meg kell határozni számukra szintén időrendi sorrendben felsorolva azt is, hogy a működésük területére milyen nem saját gépkocsi és szállítóoszlop lépnek be vagy ki.

A feladatszabások harmadik fő eleme az ellátószervezet áttelepülésére vonatkozó adatok felsorolása. Félreértések elkerülése miatt meg kell említeni, hogy ezen kiemelt tartalmak mellett az intézkedések természetesen még sok más fontos feladatot is meghatároznak, de itt most, amikor a szállítóeszközökről, mint az ellátás harmadik tárgyi feltételéről és annak alkalmazásáról van szó, nem célszerű ezekről is beszélni, mert a lényegről elterelné a figyelmet.

Örömomnek és lelkesedésemmek még egy harmadik oka is van. Nevezetesen az, hogy a cikkek mindegyike megállapítja, hogy *minőségi javulásnak kell bekövetkeznie a hadtápalagységeknél folyó szervező-tervező munkák kivitelezésben.*

Az eddigi szemléletemhez ragaszkodva ezt úgy megfogalmazhatjuk, hogy *minőségi javulásnak kell bekövetkeznie a szállítások végrehajtásának megszervezésében az ellátószervezet működési területén, vagy külön kijelölt anyagátadó hely területén belül.*

A szállítások végrehajtásának megszervezése az ellátó szervezetnél abban jut kifejezésre, hogy *a közúti szállítmányok kiképzésével, az egyes gépjárművek kiállításával, a rakodások elvégzésével, a kísérő okmányok kidolgozásával, a gépkocsi szállítóoszlop megalakításával, az egyes oszlopok komplex biztosításával, a különböző oszlopok tervszerű indításával vagy fogadásával* kapcsolatba kerülő minden ember számára meg van határozva, hogy kinek, milyen céllal, mikor, hol, mit és hogyan kell tevékenykednie.

Tehát még reális és érthető feladatszabások esetén is rendkívül fontos, hogy a feladatok súlya, jellege, időrendi fontossága világosan és egyértelműen tudatosított legyen az egész személyi állománynál, biztosítva ezzel a cselekvési egységet.

Jogosan mondhatják sokan, hogy ezen a téren az igen komoly erőfeszítések már eddig is vitathatatlan eredményeket hoztak (lásd: MNHF 180/0196. számú Módszertani Útmutató). Ez igaz, de pont a jószándék miatt ezek túlszabályozottá, csak a törzsre korlátozottá és nehezen alkalmazhatóvá tették a szervezetnél folyó munkát.

Továbbiakban néhány gondolattal azokat a sajátosságokat szeretném hangsúlyozottá tenni, amelyek a felelősség szemszögéből vizsgálva további előrelépést biztosíthatnának.

Abból indulok ki, (amit ugyan mindenki tud is), hogy az anyagi eszközök meghatározott fajtájának és mennyiségének kezelésével, a raktározási funkciók ellátásával kapcsolatos felelősség a raktárak parancsnokait, vezetőit és raktárosait terheli.

Törvényszerűnek kell tekinteni azt a gyakorlatot is, hogy minden ellátási tagozaton, azaz a különböző szintű ellátó szervezetek gépjárművein a raktári készletek a legcélszerűbb módon csoportosítva úgy lesznek elhelyezve, hogy *a raktározási funkciókat a lehető legmegbízhatóbb módon leghessen megvalósítani*. Hasonló ez a gyakorlat ahhoz, amit a nagykereskedelmi raktárakban, illetve az önkiszolgáló ABC üzletekben alkalmaznak. Ami tudvalevően azt jelenti, hogy az anyagok fő anyagfajtánként csoportosítva kerülnek kiszállításra, majd ezt követően az üzletek állványain való felhalmozásra. A fogyasztó pedig szükségleteinek megfelelően emeli le az egyes darabokat és helyezi el a vásárlókosarába. Az elvonuló szárazföldi csapatoknál is hasonló a helyzet, bár törekvések már vannak arra vonatkozóan, hogy a felhasználók várható szükségleteinek megfelelő egységcsomagokat alakítsanak ki már a magasabb szintű ellátási tagozatokban is.

Gépjármű-rakományok jelentős arányú átcsoportosítására az anyagkiadások és a szállítások érdekében elkerülhetetlenül szükség lesz, sőt azt is ki lehet mondani, hogy a csapatok tervszerű ellátása a szállítások tervszerű végrehajtásán, ez pedig az anyagátcsoportosítások időbeni végrehajtásán fog múlni.

Az úgynevezett elkülönült másik pólusú felelősség pedig az ellátó-szállító szervezet parancsnokának, törzsének, gépkocsi szállítóegységek parancsnokainak és a gépjármű-vezetőknek a vállán nyugszik. Ugyanis a gépjárművek tervszerű és célszerű elhelyezkedését, kiállítását, rakodóállásba való beállítását, a járművek gyülekeztetését, az oszlopok felkészítését, biztosítását, megalakítását és vezetését ők valósítják meg kizárólagos felelősséggel.

Viszont a két felelősséget a legszorosabb és a legteljesebb együtt-tevékenykedéssel lehet csak érvényesíteni. A sikeres együtt-tevékenykedésnek vannak előfeltételei. Ezek az előfeltételek sajátos munkaokmányokban kaphatnak formát.

Véleményem szerint a raktárak személyi állományának rendelkeznie kell az alábbi munkaokmányokkal:

- olyan operatív anyagnyilvántartással, amely pontosan tükrözi cikkenként (komplettenként), hogy abból mennyi, melyik forgalmi rendszámú gépkocsin van elhelyezve;

- olyan - nem léptékhelyes vázlatlaltal, mely forgalmi rendszám feltüntetésével tükrözi a gépkocsin tárolt anyagok térbeni elhelyezkedését.

A szállító alegységek személyi állományának pedig az alábbi okmányokkal kell rendelkeznie:

- olyan részletes operatív helyzet-nyilvántartással, amely rajzos formában is tükrözi a forgalmi rendszámok feltüntetésével a szállítóeszközök és a rakodógépek térbeni elhelyezkedését;

- olyan összesítő kimutatással, amely forgalmi rendszám szerint tükrözi a rakományok fajtáját, a csomagok darabszámát és tömegét.

Ezek megléte és folyamatos biztosítása teszik sikressé azt a munkát, amelyet meg kell valósítani az alábbi intézkedések kézhezvétele után.

A hadtáptörzstől érkező feladatszabásnak két nélkülözhetetlen okmányt kell tartalmaznia.

Egyik a „szállítási tervfeladat”, a másik pedig az „anyagelosztó”-k (a hozzájuk tartozó utalványokkal együtt).

A szervező munka a továbbiakban ezekre épül és folyik hol közös, hol önálló döntéssel, de mindig úgy, hogy az időrendben legközelebb indítandó, majd sorrendben következő szállítóoszlopokkal kapcsolatos műveletek legyenek végrehajtva.

Véleményem szerint célszerű lenne egy úgynevezett „Rakományok átrakásának (átcsoportosításának) terve” című okmány használatát általánossá tenni. Ilyen tervet külön-külön kellene kidolgozni a lőszerek, az üzemanyagok és egyéb anyagok tárolását megvalósító objektumok parancsnokaival úgyszólván minden egyes szállítmány megalkotása érdekében.

Az ilyen jellegű tervezőmunka egy olyan műanyag lap alkalmazását kívánná meg, amelyen a rovatok állandósága mellett a gépjárművek forgalmi rendszáma is az átrakandó anyagok nagyságrendje is beírható, illetve könnyen letörölhető lenne, majd újabb gépkocsi csoportok rakományainak átrakását lehetne így vele megtervezni.

A gépkocsiszállítások végrehajtásának megszervezésén belül különös figyelmet kell fordítani a szállító oszlopok komplex biztosításának megszervezésére. Az ellátókötelék parancsnokának és törzsének ez a legfontosabb feladata, sőt hozzá tehető egy másik jelző is, miszerint a legnehezebb feladata, amelynek mozzanatait egy önálló külön cikkben kell majd leírni. Azt viszont most fontos ajánlásként leírom, hogy a minden oszlopra meghatározott biztosítási módot és mértéket a célszerű rovatokkal kialakított „...sz. Oszlop Menetlevele” okmányban kell rögzíteni, amelyet minden egyes oszlop parancsnokának ki kell adni, hiszen ez egy írásos menetparancsnak tekinthető, tehát egyértelművé teszi a feladatszabást.

Mondanivalóm zárásaként még egy fontos feladatról és e feladat megvalósításának nehézségeiről szeretnék néhány gondolatot elmondani.

A feladat időszerű, világos és valóban elhagyhatatlan, amely így írható le: mind a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán, mind a Hadtáp Kiképző Központban a hadtáptisztek és tisztehelyettesek (főként az ellátó-szállító) oktatásán, nevelésén belül *a gépkocsiszállítások végrehajtásának megszervezésére*, a végrehajtó munka mozzanatainak teljesítésére *kell összpontosítani a figyelmet*.

Vitathatatlan, hogy az ezen a téren megnyilvánuló jószándékú törekvések már eddig is érvényesültek. Ez kitűnik például az új kiképzési programokra épülő tematikus tervekből is.

Ugyanakkor köztudott, hogy a különböző szintű parancsnokok és beosztottak kötelességei, felelősségei és az általuk kidolgozandó vagy vezetendő okmányok (munkafüzetek) tartalma, formája nincs részletesen kidolgozva, nincs egységesen elfogadhatóvá téve. A tanárok némi bizonytalanságban tanítanak, mert egyéni megoldásaikat nem ismertethetik teljes meggyőződéssel.

Sok példát lehetne ennek igazolására felhozni, de elegendő ezek közül csak kettőt megemlíteni. Elsőnek említem a gépkocsi szállítóeszközök és rakodógépek helyzetének operatív nyilvántartását. Elvi alapként azt mindenki elfogadja és hangoztatja is, hogy az ilyen rendeltetésű munkaokmány tartalma és formája a HDS ELLŐ DD törzsétől a szállító zászlóaljon, az ellátó zászlóalj törzsén, a szállító századon az ellátószázad törzsén, a szállító szakaszon, az ellátószakaszon át, egészen a szállítóraj parancsnokáig terjedően - még a fő jellegzetességek megőrzése mellett is - eltérő kell, hogy legyen.

Másik példának a raktári anyagkészletek helyzete operatív nyilvántartásának megoldatlanságát említem meg. Ennek létjogosultságát sem vitatja senki, csak a tartalom és a forma nincs kialakítva, pedig az egyes vezetési szinteken más-más részletesség-

gel kell ezeket is vezetni, hogy számszakilag mégis egyezzenek (az ilyen célú nyilvántartást nem helyettesítheti a „szegélylyukkártya” készlet használata sem). Félreértés ne essék, itt nem összesített adatokat tartalmazó anyagforgalmi kimutatásról lenne szó, hanem olyan készlet nyilvántartásról, amely a munka folyamatos vitcléhez, a közúti szállítmány képzéséhez használható fel.

Az ellátó-szállító szervezetekhez kerülő tisztek, tiszthelyettesek nemcsak a hadtápanyagokra, hanem az ellátási tagozaton megalakítandó *valamennyi fajta anyagra kiterjedő tájékozottsággal kell, hogy rendelkezzenek*. Ez ma még közel sincs megoldva. A tanintézeti képzésen belül a szállítások végrehajtásának megszervezése kérdéseiben is növelni kellene a gyakorlatias oktatást. Ezt szolgálnák olyan tantermi gyakorló foglalkozások, amelyekben a hallgatók különböző szerepkörben megtervezhetnék az anyagátrakások, anyagátcsoportosítások és a gépjármű kiállítások végrehajtásának rendjét és módját. A valóságos helyzet reális megközelítéséhez azonban a foglalkozások kidolgozói csak akkor képesek eljutni, ha legalább a csapathadtáp valamennyi ellátási tagozatára vonatkozóan rendelkeznek valamennyi anyagfajta gépkocsikon történő tárolási módjának egy-egy változatával, az ellátószervezetek elhelyezkedésében való szétbontakozását tükröző változatokkal, egy teljes feladathoz elkészített szállítási terv alapján kidolgozott szállítási tervfeladattal és a szolgálati ágak vezetői által kiegészített reális anyagelosztókkal (utalványokkal).

Úgy is meg lehetne ezt fogalmazni, hogy a tanintézeteknek a gyakorló hadrendjük mintegy kiegészítéseként kellene rendelkezniük ilyen alapadatokkal. Egyetértés esetén – a csapatok eddigi gyakorlati tapasztalatát is figyelembe véve – központi segítséggel lehetne ezen feltételek megteremtésével a komplex foglalkozásokat is sikeresebbé tenni.

Véleményem szerint az is igen hasznos lenne, ha a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola és a Hadtáp Kiképző Központ illetékesei egy kötelező munkaértekezletet tartanának az ilyen tartalmú oktató-nevelő munka gyakorlatiasabbá tételének szükségességéről és módszereiről.

Összefoglalásként szándékomat szeretném még egyszer megismételni.

Ezzel a cikkel az MNHF-ség fő célkitűzéseinek indokoltságát, hasznosságát és időszükségét kívántam alátámasztani. Magam részéről tudatosan foglalkoztam az alkalommal még főként a szemléletünk formálására használható gondolatokkal és a sajátosságokkal. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem értette volna meg előljáróim elvárását, miszerint mindenki annak örül legjobban, ha a megfogalmazott problémák megoldására vonatkozó konstruktív javaslatokat hallja.

Gondolatok a szervezési változásokban érintett egységek számviteli rendje megszervezésének (módosításának) feladatairól

Domine János alezredes

A katonai szervezetek felállításával, áttelepülésével átalárendelésével, átszervezésével, megszüntetésével (a továbbiakban: szervezési változásokkal) kapcsolatos hadtápfeladatok végrehajtásának általános követelményeit és rendszabályait a Csapathadtáp Szabályzat I. Rész (HTP/6.) 1. sz. melléklete tartalmazza. Ezek a követelmények a csapatok hadtápgazdálkodása számvitelének megszervezésével (módosításával) kapcsolatos kérdést csak általánosságban tartalmazzák, a végrehajtandó feladatok nincsenek részletesen kimunkálva. Ennek hiánya különösen kis számítógépes feldolgozást (KESZG-es) végző számviteli részlegekkel rendelkező katonai szervezeteknél mutatkozik meg, mivel ezen a téren a korábbi évek szervezési változásai kapcsán gyakorlati tapasztalatok nem állnak rendelkezésre.

A szervezési változások milyenségétől függően a számviteli rend megszervezésének, feladatai különbözőek, ezért ezeket külön-külön célszerű értelmezni:

A) Az újonnan felálló katonai szervezetek számviteli rendje megszervezésének feladatai

Az újonnan felálló katonai szervezeteknél az előkészítés időszakában előjárói szinten dönteni kell arról, hogy manulis vagy kiselektronikai számítógépes (KESZG-es) feldolgozáson alapuló számviteli rend kerüljön bevezetésre. A döntést eleve meghatározza az, hogy a felállítás megkezdéséig a KESZG-es feldolgozás bevezetésének személyi és technikai feltételei megteremthetők-e. (A feldolgozás bevezetésének egyéb feltételei – pl. softwer biztosítás, elhelyezés, nyomtatvány, ellátás, kiképzés – a rendszer működése szempontjából lényegesek, de nem döntő jelentőségűek, mivel folyamatos előjárói beavatkozással és követelménytámasztással ezek a szükségessé időre biztosíthatók.)

Amennyiben a KESZG-es feldolgozás személyi és technikai feltételei megteremtésének akadályai vannak, a manuális számviteli rendszert kell az egységnek bevezetni. A manuális nyilvántartási rendszer bevezetésének előnyeként értékelhető, hogy általános hadtápkordinációt nem igényel, gyakorlatilag a szolgálati ágak gazdálkodási rendszerének kialakításával egy időben – a szolgálati ág-főnökök közvetlen felelőssége mellett – valósul meg, a nyilvántartások vezetéséhez – viszonylag rövid ideig tartó betanítás után – a szolgálati ághoz beosztott más szakképzettségű és beosztású állomány (pl. raktárkezelő, raktárvezető, beszerző stb.) is felhasználható.

Az előkészítés során számításba kell venni azt, hogy valamennyi anyaggazdálkodó ágazatra kiterjedően a számítógépes feldolgozások egyidejű bevezetésére – a szükséges feltételek megléte esetén is – csak a legoptimálisabb esetben kerülhet sor. (Legoptimálisabb esetnek az tekinthető, ha az egység felállításának megkezdéséig valamennyi anyaggazdálkodó ágazat törzs- és készletadattárai elkészülnek, az érintett személyek a felkészítést megkapták, a számítógépes feldolgozásokhoz szükséges hibátlan programokkal, kódjegyzékekkel, nyomtatványokkal a katonai szervezet rendelkezik, és a felállítás fokozatosan – hosszabb időre elhúzódva – történik, nem egy időben „zúdul” a számviteli részlegre valamennyi ágazat okmánytömege. (Nagy valószínűséggel a KESZG-es feldolgozás bevezetése csak a szolgálati ágak egy részére kiterjedően történhet meg, és a többi szolgálati ágnál (anyaggazdálkodó ágazatnál) átmeneti jelleggel manuális nyilvántartási rendszert kell bevezetni. Ezzel kapcsolatos döntést célszerű az előjáró szintjén kialakítani,

Még a szolgálati ágak egy részére kiterjedő KESZG-es feldolgozás bevezetése esetén is rendkívül alapos általános hadtápszintű tervező-szervező, előkészítő munkát igényel az újonnan felálló egységnél – a felállítással egy időben – a KESZG-es feldolgozáson alapuló számviteli rendszer bevezetése. Az ezzel kapcsolatos feladatokat alapvetően két fő részre bontva célszerű vizsgálni.

1. A bevezetés előfeltételeinek megteremtéséhez időben több hónap is szükséges. Ezek közül a leglényegesebb kérdések:

a) A számviteli részleg állományának felvétele a tapasztalatom szerint – főként kisebb vidéki helyőrségekben – több hónapra is elhúzódik. A felvételek elhúzódásának egyik alapvető oka a rendelkezésre álló beralapok szűkös volta. (Újonnan alakuló számviteli részlegeknél általában a 40%-os bérbeállási szintnek megfelelő beralapot biztosítanak. Ennek feloldásában – a tartalékok felhasználásával – esetenként előjárói segítségnyújtás szükséges.)

A felvételeknél a 18/1981. (HK 7.) MNHF–MN REVA SZF számú együttes intézkedés előírásait kell figyelembe venni.

A felvett állomány kiképzése az MN REVA Intézet bázisán központilag történik. A tanfolyamokra történő beiskolázást – az MNHF-ség által évente kiadásra kerülő kerekteke figyelembevételével – az érintett csapatok előjáróinak kell ütemezni.

b) A számviteli részleg *elhelyezési* feltételeinek a követelmények szerinti kialakítása. (Ezeket részleteiben az esedékesség időpontjában kiadásra kerülő intézkedés tartalmazza.)

c) A kiselektronikus számítógép kiadására az MN REVA Szolgáltatfőnökség intézkedik. A számítógép *telepítését* – az érintett egység igénybejelentése alapján – a területileg illetékes szerviz végzi.

d) A számviteli részleg részére a *programok* kiadása – a 90/1986. (HK 24.) MNHF–MN FVTFCFSF–MN REVA SZF számú együttes intézkedés előírásaival összhangban – a seregtest érintett szakági és REVA szerveinek együttes feladata. Ennek koordinációját a seregtest hadtáptörzsének kell megvalósítani.

e) A KESZG-es számviteli és adatfeldolgozási rendszer bevezetéséhez szükséges *nyomtatványokat* – a nyomtatvány-ellátás általános rendjének megfelelően – az MN REK-től, a számítástechnikai segédanyagokat – az erre vonatkozóan az MN REVA Intézet által kiadott útmutató figyelembevételével – az MN REVA Intézettől kell igé-

nyelni. (A nyomtatványok beszerzéséhez segítséget ad a KESZG-es számviteli és adatfeldolgozási rendszerben alkalmazásra kerülő nyomtatványok rendszeresítéséről és ellátási rendjéről szóló MNHF, MN REVA SZF együttes közlemény, amely a 24/1980. sz. HK-ban jelent meg.)

f) Az újonnan alakuló számviteli részlegek *szabályzatokkal és szakutasításokkal* való ellátását alapvetően az egységek ellátmányából kell biztosítani. Az előjáró hadtáptörzs részéről külön intézkedést igényel a KESZG-es feldolgozás alapjául szolgáló „Adatfeldolgozási Utasítás”-sal¹ való ellátás biztosítása. Ez csak a megszűnő katonai szervezetektől átcsoportosítással történhet, mivel ebből az MNHF-ség tartalékkal nem rendelkezik.

g) A KESZG-es számviteli és adatfeldolgozási rendszer bevezetéséhez a számviteli részlegeknek fel kell fektetni az „Adatfeldolgozási Utasítás”-ban meghatározott *ügyviteli nyilvántartásokat*, ki kell alakítani a gépi adatfeldolgozás jelölő-azonosító kódszámrendszereit és össze kell állítani a kódjegyzékeket. (A számviteli részlegnél vezetendő ügyviteli nyilvántartások rendszerét a 2. sz. melléklet, a kódjegyzékek összeállításával kapcsolatos előírásokat az „Adatfeldolgozási Utasítás” 25-28. pontjai tartalmazzák.)

h) Az érintett szolgálatiág-vezetőkkel szoros együttműködésben kell a számviteli részlegnek kialakítani a feldolgozások *törzs- és készletadattárait*. A törzsadattárak kialakítása megvalósítható az ún. típus törzsadattárak felhasználásával (amikor a felállítandó egységhez hasonló szervezeti egység törzsadattárai szolgálnak az összeállítás alapjául), az azonos helyőrségben (laktanyában) megszűnő (jogelőd) egység törzsadattárainak átvételével, valamint a teljesen új törzsadattár összeállításával. A felsorolt lehetőségek közül a legnehezebb és legidőigényesebb feladatot az új törzsadattár összeállítása jelenti (így pl. felállás időszakában az egység készletébe kerülő anyagok körét csak felbecsülni lehet, ezért a szolgálati ágak az összeállításhoz a szükséges adatokat nem tudják a számviteli részleg rendelkezésére bocsátani, az adattár összeállításának alapjául szolgáló adatlapok kitöltése rendkívül időigényes, általában az egység ezen időszakban még nem rendelkezik a különféle anyagkódjegyzékkel, nincs kellő tapasztalat a számítógépes feldolgozáshoz, a szükséges adatszolgáltatásban stb.) Ezért az érintett egység részére a törzsadattárak kialakításának mőcszereként – az előjáró szervek segítségével – alapvetően a típus-törzsadattárak, illetve a megszűnő egységek törzsadattárainak átadását célszerű alkalmazni. (A számviteli részlegek munkáját jelentős mértékben könnyíti az, ha a törzsadattárak átadása egyidejűleg másodlagos adathordozón is megtörténik.)

A készletadattárakat az újonnan felálló egységeknél „0” készletadatokkal a számviteli részlegnek kell összeállítani. Ennek során körültekintően számba kell venni a különféle alegységeknél használandó anyagok körét. Ebben a munkában a szolgálatiág-főnökének a szükséges segítséget a számviteli részleg részére biztosítani kell. A készletadattárak összeállításához fogyóanyagok vonatkozásában – a törzsadattárakhoz hasonlóan – típus készletadattárak, illetve a megszűnő egységek készletadattárai (a raktár kódszámok egyezősége esetén) gyakorlatilag változtatás nélkül vagy kisebb kiegészítéssel felhasználhatók. (Ezen módszer alkalmazása elképzelhető a fogyóeszközök egy részénél is.) Természetesen használatba vétel előtt kinyomtatással is ellenőrizni kell azt, hogy a *készletadattárban csak „0” készletadatok* szerepelhetnek.

¹ Utasítás a csapatok anyaggazdálkodásának kisszámítógépes számviteli és adatfeldolgozási rendjére. Nyt. sz.: 45-69/1981. MNHF-ség

i) A KESZG-es feldolgozás előkészítésének rendkívül lényeges feladata a *hadtáp-szakállomány, valamint az alegységek parancsnokainak és szolgálatvezetőinek a felkészítése*. A felkészítést részben központilag, részben az érintett egységparancsnok hadtáphelyettesnek kell szervezni. A hadtáphegyező-állomány (szolgálatiág-főnökök, hadtáphelyettesek) felkészítését - a hivatkozott 90/1986. (HK 24.) MNHF-MN FVTFCSF-MN REVA SZF számú együttes intézkedés szerint - az MN HRAK szervezi. Ezzel kapcsolatos igényeket az előjáró szerveknek kell az MNHF-ség részére jelezni. A különféle hadtáp szakbeosztásokat betöltő tiszthelyettesek (pl. raktárvezetők, eü, anyagi tiszthelyettesek, főszakács, beszerző stb.) kinevezett polgári alkalmazottak (pl. tiszti étkezde gondnok) és sorkatonák (pl. raktárkezelők) felkészítését célszerű az előjáró hadtáptörzsek szervezésében összevontan végrehajtani. Az alegységparancsnokok és szolgálatvezetők felkészítését az egység PK HTPH-nak kell szervezni és végezni.

j) A kezdeti időszakban - alapvetően a számviteli részleg és a szolgálati ágak érintett szakállományának tapasztalatlanságából adódóan - eleve számolni kell a KESZG-es feldolgozás kisebb bizonytalanságával (kezelői járatlanságból adódó hibákkal, kódszám-elírások miatti nyilvántartási hibákkal, a naprakészség hiányával stb.) Ezért a nagy anyagforgalommal rendelkező szolgálati ágaknál, illetve anyagcsoportoknál (pl. élelmezési fogyóanyag, ruházat fogyóeszköz) az előkészítés időszakában célszerű *raktári nyilvántartások* felfektetése és egy bizonyos időszakig történő vezetése. (A raktári nyilvántartásokként a 11-032, valamint a 11-033 raktári számú kartonok használhatók fel.) A kartonokat a számviteli részlegnek a 36/1977. (HK 11.) MNHF számú intézkedés előírásai szerint kell nyilvántartásba venni.

2. A KESZG-es számviteli és adatfeldolgozási rendszer bevezetését a felállításra kerülő egységeknél nem célszerű előre meghatározott fordulónaphoz kötni, hanem a feldolgozókat az anyagmozgások bizonylatainak a számviteli részlegnek történő átadását követően meg kell kezdeni. A feldolgozások megkezdése szolgálati áganként, illetve anyagcsoportonként is történhet.

A számítógépes feldolgozások megkezdésével egy időben az érintett szolgálati ágnál (illetve anyagcsoportnál) rá kell térni az „Adatfeldolgozási Utasítás”-ban meghatározott bizonylati rendszerre. Nagyon lényeges, hogy ezen időponttól a belső anyagmozgások okmányolására csak az ún. gépi bizonylatok használhatók fel!

A nagy forgalmi anyagcsoportoknál a KESZG-es feldolgozások, valamint a kézzel vezetett raktári nyilvántartások adatainak egyeztetését időszakonként (a beinduláskor az első feldolgozási ciklus után a későbbiekben 2-4 hetenként) végre kell hajtani. Az esetleges eltérések okait ki kell vizsgálni, és a két nyilvántartás egyezőségét meg kell teremteni.

A KESZG-es feldolgozások megszilárdulása után a raktári nyilvántartások vezetésének megszüntetését a 24/1982. (HK 11.) MNHF-MN REVA SZF számú együttes intézkedéssel módosított 97/1975. (HK 30.) MNHF-MN REVA SZF számú együttes intézkedés 10. pontjában meghatározottak szerint - az egységparancsnok engedélyezheti.

B) A KESZG-es számviteli és adatfeldolgozási rend megszervezésének feladatai sajátosan jelentenek azon újonnan felálló katonai szervezeteknél, ahol a befogadó laktanyákban a felszámolásra kerülő egységeknél a KESZG-es számviteli részlegek már korábban létrehozásra kerültek.

Ezen helyeken alapvetően a KESZG-es számviteli és adatfeldolgozási rendszer folyamatosságának biztosítását kell alapvető célként meghatározni. Ez lényegében logikus követelménye annak, hogy a megszűnő katonai szervezetek készletei alapvetően az újonnan felállók feltöltésére vannak felhasználva. Ez a gyakorlatban a hadtápszolgálati-ágaknál, valamint az elhelyezési szolgálatnál a laktanyában jelenleg meglévő fenntartási és MZ készleteknek (vagy ezek egy részének) az újonnan felálló részére a meglévő nyilvántartások alapján történő átadásával valósul meg.

A felszámolásra kerülő katonai szervezet számviteli részlegét (amelynek állományát a lehető legnagyobb mértékben az újonnan alakuló egység számviteli részlege feltöltésére *átbellezés*rel át kell venni) az előjárói intézkedések alapján be kell vonni az új egység KESZG-es adatainak összeállításába. Ezen túlmenően a számviteli részleg feladatait úgy kell tervezni, hogy a szolgálati ágak tevékenységének és készleteinek a megszűnő, illetve felálló egységek közötti átadás-átvételével egy időben végezze a felszámolással kapcsolatos feldolgozásokat (meg a megszűnő egység részére), illetve a felálló egység részére a már átvett ellátási feladatok számviteli, adatfeldolgozási munkáit. Ennek irányítása a megszűnő és a felálló egység PK HTPH-ei között kiemelten jó színvonalú együttműködést követel.

C) A megszűnő katonai szervezetek számviteli részlegeinek feladatai

A gazdálkodás felszámolásának megkezdéséig a számviteli részleg legfontosabb feladata a számviteli feldolgozások naprakészségének biztosítása. (A naprakésztség elérése feltétlenül szükséges a gazdálkodás felszámolását megelőzően végrehajtásra kerülő leltározások okmányi előkészítéséhez és a leltározás műszaki értékeléséhez is, amely a számviteli részleg feladata.)

A katonai szervezetek megszüntetése általában a különféle alegységek felszámolásával, a személyi állomány és technikai eszközök fokozatos átcsoportosításával kezdődik. Az alegységek anyagi elszámoltatása a számviteli részlegek által biztosított naprakész „Alegység készletkimutatás”-ok alapján történik meg. Ezért az alegységek anyagi elszámoltatása során a számviteli részlegnek a KESZG-es feldolgozásokat nagyobb gyakorissággal kell végezni.

Számviteli szempontból egy adott alegység akkor tekinthető elszámoltottnak, ha az - érintett alegység kódszámára lekért - „Alegység készlet kimutatás” valamennyi készletadata nulla. Az elszámoltatás megtörténtének igazolásaként - az „Adatfeldolgozási Utasítás” 20. pontjában meghatározottakkal összhangban - nulla készletadatokkal kiíratott „Alegység készlet kimutatás”-t az érintett szolgálati-ág-vezetőnek, az alegységparancsnoknak és a számviteli részlegvezetőnek alá kell írni.

Az aláírás után a kimutatás - a gépi tablókra vonatkozóan az „Adatfeldolgozási Utasítás”-ban meghatározottak szerint - a számviteli részlegnek kell irattározni. Az anyagi elszámoltatással egy időben a számviteli részlegnek be kell vonni az alegységeknek kiadott különféle nyilvántartásokat (anyagjavítások könyvei, részletes felszerelési könyvek). A bevonás során meg kell győződni arról, hogy ezen nyilvántartásokban elszámolatlan bejegyzések nincsenek. Ezen ellenőrzést követően a bevont alegység nyilvántartások irattározhatók.

Az alegységek elszámoltatását követően a megszűnő egység készletadatairaiból - az elszámoltatások későbbi egyértelmű ellenőrizhetősége érdekében - az érintett alegy-

ségek készletrekordjai nem törölhetők. Ezen rekordokat a felszámolás befejezéséig „nulla” készletadattal a készletadattárakban szerepeltetni kell.

Az alegységek elszámoltatását követően (illetve esetenként ezzel párhuzamosan) történik a raktári készletek átadása (leadása, átcsoportosítása). A raktári készletek mozgatóásával a számviteli részlegeknek az alegységek elszámoltatásával azonosan kell feladatait végrehajtani.

A KESZG-es feldolgozások zárását a számviteli részleg szolgálati áganként és anyagcsoportonként is elvégezheti. A zárás *alapvető feltétele*, hogy az adott anyagcsoport *valamennyi készletadatának nullának kell lennie*. A zárás keretében ki kell írni az adott anyagcsoport készletadattárát, a halmozott forgalmi adatokat és gépi tablókon a zárás megtörténtét a PK HTPH, a szolgálatiág-vezető, valamint a számviteli részlegvezető aláírásával köteles igazolni. Ezt követően az adott anyagcsoport adatlemezei (törzs-, készlet- és halmozott forgalmi adatok) törölhetők.

A nem számviteli jellegű KESZG-es feldolgozások (pl. élelmezési utalványozás, étlaptervezés, ruházati alpfelszerelés stb.) törzsadatlemezei – az előjáró hadtáptörzs intézkedése szerint – a feldolgozások befejezését követően törölhetők, vagy valamely más katonai szervezet részére további felhasználásra (az ügyviteli előírások betartásával) átadhatók.

Az élelmezési illetményszámítással kapcsolatos feldolgozásokat az élelmezési gazdálkodás átadásának (megszüntetésének) napjáig kell folytatni. Ezt követően a feldolgozás zárását a „Halmozott élelmezési illetmény kimutatás”-nak az „Adatfeldolgozási Utasítás” 118. pontjában meghatározottak szerinti – kiírásával és felhasználásával kell elvégezni. Ezt követően a feldolgozás adatlemezei törölhetők.

A főkönyvi könyveléssel kapcsolatos KESZG-es feldolgozást a gazdálkodás zárásával kapcsolatos átvezetések után lehet zárni. A feldolgozás zárását a „Főkönyvi kivonat”-nak – az „Adatfeldolgozási Utasítás” 126. pontja szerinti – kiírásával és felhasználásával kell elvégezni. Ezt követően a feldolgozások adatlemezei törölhetők.

A KESZG-es feldolgozások zárását követően el kell végezni a számviteli részlegnél vezetett ügyviteli nyilvántartások zárását, a bizonylat-ellenőrzőlapok alapján be kell vonni a kiadott – felszámolásra nem került – üres bizonylattömböket (bizonylatokat). A nyilvántartások zárását az „Adatfeldolgozási Utasítás” vonatkozó előírásai (részleteiben az 1. sz. mellékletben feltüntetett hivatkozási pontok) szerint kell elvégezni. Kiemelten kell kezelni a „Hiány-nyilvántartási könyvek” zárását. Ezek zárására csak akkor kerülhet sor, ha a könyvben elintézetlen kárügy nem szerepel. A „Hiány-nyilvántartó könyv” zárását a PK HTPH-nak is aláírásával kell igazolni.

Az ügyviteli nyilvántartások zárásának elvégzése után a számviteli részlegnek végre kell hajtani az irattározásokat. Ennek keretében a számviteli nyilvántartásokból, okmányokból, gépi tablókból a kötelező megőrzési határidőn túliakat megsemmisítésre, a többit – a megőrzési határidő feltüntetésével – megőrzésre a „Számviteli Szakiratok Alapnyilvántartó Könyvében” az ügyviteli szervnek kell leadni. (A kötelező megőrzési határidőket „A Magyar Néphadseregben rendszeresített nyomtatványok jegyzéke és szakiratkezelés szabályai” című kiadvány (Nyt. sz.: 46/120/MNVK ügyviteli osztály, kiadva a 14/1978. MNVK számú intézkedéssel), illetve az 1. sz. melléklet tartalmazza.)

A számviteli szakiratok alapnyilvántartó könyvében nyilvántartott – nem számviteli jellegű – okmányok (pl. számviteli részleg működési utasítása, munkaköri leírásai, munkatervei) megőrzési határidejét a PK HTPH határozza meg.

A számviteli szakiratok irattározásának megtörténtét követően a számviteli szakiratok alapnyilvántartó könyvének a lezárását is el kell végezni, és az ügyviteli szervnek kell leadni.

A feldolgozások, a nyilvántartások zárásával és az irattározások végrehajtásával párhuzamosan a számviteli részlegnek folyamatosan biztosítani kell a szolgálati ágak (anyaggazdálkodó ágazatok) részére a gazdálkodás zárásával, a különféle jelentések összeállításával kapcsolatos adatokat és okmányokat.

Ezért a számviteli részlegek működőképességét az egység felszámolásának befejezéséig kell tervezni.

A számviteli részlegnek a KESZG-es feldolgozások zárását követően – REVA szanktízkedés szerint – el kell végezni a KESZG üzemeltetésével kapcsolatos REVA nyilvántartások zárását, el kell készíteni a REVA segédanyag felhasználások elszámolását és elő kell készíteni a KESZG-es konfiguráció, valamint a fel nem használt segédanyagok át- (le-) adását is.

Azon számviteli részlegeknél, ahol az anyaggazdálkodó ágazatok (illetve feldolgozási feladatok) egy részére kiterjedően még ASCOTA könyvelőautomatán is végeznek feldolgozásokat, a nyilvántartási kartonok zárását a Cspathadtáp Utasítás II. A csapatgazdálkodás számvitele (tervezet) – Nyt. sz.: 1109/19/1972/MNHF-ség – előírásai szerint kell elvégezni. Ennek során alapelveként kell érvényesíteni azt, hogy a kartonok zárrásra csak akkor kerülhetnek, ha azokon készletmaradvány nincs.

D) Az átszervezésre kerülő katonai szervezetek számviteli részlegeinek feladatai:

Az átszervezés során a katonai szervezetek általában más szervezeti formára térnek át, alegységek alakulnak vagy szűnnek meg, jelentős belső és külső anyag és technikai eszközmozgások következnek be. Ennek során a számviteli részleg általános feladatai az alábbiak:

1. A katonai szervezet új szervezeti struktúrájának megfelelően ki kell egészíteni (jelentős módosulások esetén újra össze kell állítani) az „Adatfeldolgozási Utasítás” 25. pontjában meghatározott kódjegyzékeket. (Új kódjegyzék összeállítása esetén nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a szervezési változásokban nem érintett – illetve változatlanul tovább „élő” – alegységek, raktárak kódszámait módosítani nem szabad, mivel ezek változtatása esetén a KESZG-es adattárakat is teljes egészében újra fel kell fektetni.)

2. A katonai szervezethez az átszervezés kapcsán érkezett, vagy várhatóan érkező anyagok (technikai eszközök) törzsadataival törzsadattárakat ki kell egészíteni.

3. A felállításra kerülő új alegységekkel és várható anyagaikkal a készletadattárakat bővíteni kell. A készletadattárak bővítése során az „Adatfeldolgozási Utasítás” 208. pontjában foglaltakat maradéktalanul be kell tartani!

4. A felállításra kerülő új alegységeket részére el kell készíteni és ki kell adni az előírt számviteli nyilvántartásokat (anyagjavítások könyve, kézbesítőkönyv, részletes felszerelési könyv, ellenőrzési könyv stb.).

5. A szolgálati ágak (anyaggazdálkodó ágazatok bizonylatu alapján végrehajtani a KESZG-es feldolgozásokat) megterhelni a felálló alegységeket a kiadott anyagokkal, bevételteni a raktárakba a beérkező anyagokat stb.).

6. A szolgálati ágakkal együtt részt venni a megszűnő alegységek anyagi elszámoltatásában. Az alegységek elszámoltatásával kapcsolatos számviteli feladatok a megszűnő egységeknél leírtakkal döntő többségében azonosak. Eltérés abban van, hogy az alegységek anyagi elszámoltatását követően és a KESZG-es feldolgozás készletadatairaiból a megszűnő alegységekre vonatkozó rekordokat, valamint a kódjegyzékekből ezen alegységek kódszámait törölni kell. Rendkívül fontos, hogy a készletadattárból törlésekre csak akkor kerülhet sor, ha az adott rekord készletadata nulla.

7. Ellátásra utalt egységek megszűnése esetén az anyagi elszámoltatás számviteli feladatai azonosak az előzőekben leírtakkal, mivel a számítógépes feldolgozásban ezek az ellátó katonai szervezet alegységeivel azonos módon vannak kezelve.

Az összefoglalt gondolatok alapvetően csak a számviteli részlegek működésével kapcsolatos általános feladatokra terjednek ki, és a hadtápszolgálati-ágak, az elhelyezési szolgálat, a politikai nevelési, valamint a kiképzési anyagok KESZG-es feldolgozásaira értelmezhetők.

A számviteli részleteknél végzett más feldolgozásokkal (1001, menetlevél elszámolás, fegyverzeti és technikai anyagnyilvántartás) kapcsolatos feladatokat - a feldolgozási rendszerek eltérő volta miatt - az érintett szakirányító szervek intézkedései szerint kell végezni.

Áttekintő táblázat a számviteli részlegek ügyviteli nyilvántartási rendszeréről

Fsz.	Nyilvántartás megnevezése	Minősítés	Iktató szerv	Nyilvántartva	Vezetés rendje	Raktári száma	Megőrzési határidő	Adatfeldolgoz. UT. hivatkozási pontjai
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Számviteli szakiratok alapnyilvántartó könyve (SZ SZANYK)	T	Ügyvitel	Főnyilvántartás	folyamatos	32-0904		62-64
2.	Kódjegyzék	T	SZR	SZ SZANYK	esetenként		Használatból történő kivonás után 5 év	26-29
3.	Okmánynapló	Nyílt	SZR	SZ SZANYK	évente szolgálati áganként	11-0035	5 év	199-201
4.	Törzsadattárak bizonylatainak gyűjtőivei	Nyílt	SZR	SZ SZANYK	folyamatosan feldolgoz. feladatanként	32-0923	új törzsadattár összeállítását követően 5 év	16
5.	Bizonylatokról készült lyukszalagok gyűjtőivei	Nyílt	SZF	SZ SZANYK	évente, szolgálati áganként	32-0923	1 év	54

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
6.	Törzs- és készlet-adattárakról készített lyukszalagok gyűjtőivei	Nyílt	SZR	SZ SZANYK	folyamatosan szolgálati áganként	32-0923	Leadáskor megsemmisítés	55
7.	Mágneslemezek gyűjtőivei	Nyílt	SZR	SZ SZANYK	folyamatosan	32-0923	Leadáskor megsemmisítés	56
8.	Számviteli (nyilvántartási), gépi tablók gyűjtőivei	Nyílt T	SZR	SZ SZANYK	évente, szolgálati áganként, nyilvántartási fajtánként	32-0923	5 év	59-60
9.	Hiány-nyilvántartási könyv	Nyílt	SZR	SZ SZANYK	szolgálati áganként évente lezárva	32-0923	5 év	
10.	Ellenőrzési könyv	Nyílt	SZR	SZ SZANYK	folyamatosan		5 év	
11.	Kézbesítő könyv	Nyílt	SZR	SZ SZANYK	folyamatos		1 év	
12.	Bizonylatellenőrző lap	Nyílt	SZR	Okmány- napló	bizonylat- tömbönként	11-0016	5 év	50-51

A CSSZR-ek tevékenységének továbbfejlesztése, azok lehetőségei a hadtápvezetés folyamatában a döntéselőkészítő, elemző-tervező tevékenységben

Békés Mihály alezredes

Amikor az utóbbi időszak egyre jobban rákényszerít bennünket, hogy a gazdálkodási tevékenységünk megjavítása, hatékonyságának emelése céljából ne csak úgy általában, hanem konkrét területeken nyúljunk hozzá és tárjuk fel belső tartalékainkat, első helyre tesszük a vezető tevékenységünk analizálását. Keressük benne azokat a gyenge pontokat, amelyek nagyobb anyagi és pénzforrások felhasználása nélkül, vagy már a meglévő, a vezetési tevékenységnek javításához – s így a „rész” és az „egész” dialektikáján keresztül – a vezetési folyamat hatékonyságához vezetnek el.

Legutóbbi tanulmányomban az egységshadtáp vezetésében meglévő hiányosságok és azok megszüntetésének lehetőségeivel foglalkoztam. E tanulmányban az „egész” folyamatából megpróbálom általam – nem teljesen önkényesen – kiemelni a folyamatból a döntéselőkészítő, elemző, tervező tevékenységet, amelyet a döntések minősége érdekében meghatározónak tartok, és összekapcsolni a technikai oldallal, amelyhez mint szervezet (a technikai eszközeivel együtt) a CSSZR-ek lehetőségei kínálnak számunkra.

Tervezem ezt azért, mert az egységshadtáp-szintjétől a felső szintekig rendelkezésre állnak mind szervezeti formában, mind technikai eszközök skálájában azon szervezetek, gépek, amelyek képesek a jó döntésekhez szükséges nagymennyiségű információt összegyűjteni, osztályozni, alkalmasak gyors, szubjektív mentes összehasonlításra, elemzések elvégzésére, a tervezéshez szükséges modellek összeállítására és arra kényszeríteni a vezetést, hogy aktív részvétellel a több változatból kiválassza a szervezete számára a körülményeknek megfelelő legoptimálisabbat.

Ugyanis ehhez sok információra és számítás elvégzésére van szükség.

S hogy ez nem mai találmány, hadd idézzem Sum Tzu (ie. 400-320) már több mint kétezer évvel ezelőtt papírra vetett gondolatát, amely aktualitásából semmit sem veszített: „Sok számítással győzhetünk; kevéssel nem. Mennyivel kevesebb esélye van a győzelemre annak, aki egyáltalán nem számol” (A háború művészete).

A számítás nem más, mint tervezés, amely nyilvánvalóan döntési folyamat, de az is igaz, hogy nem minden döntéshozatal minősül tervezésnek.

Sajnos az is tapasztalható, hogy a vezetők egy része nem igényli, sőt egyes esetekben elzárkózik a döntéshozatal előtti tervezés együttes munkájától. Bár ennek olyan objektív okai fellelhetők, mint pl. a sok időt rabló rendezvényen való megjelenés, ahol

csak az ő jelenlétét tartják meghatározóan fontosnak, pedig a legtöbb esetben elég volna szakközege. Így a vezető számára a tervezésben való részvétlenségből kettős kár keletkezik. Az egyik, hogy sok esetben a döntésre előkészített anyagok átdolgozásra kerülnek a vezetők újabb igénye alapján. A másik pedig az az igen káros vezteség, hogy elvész a tervezés haszna, amely abban nyilvánul meg, hogy a részvétel ösztönzi a vezető szervezetét és környezetét mélyebb megismerésre, az esetleg figyelmen kívül hagyott változatok rendszerezésére, vagy menetközbeni beavatkozás lehetőségére és a készülő anyagok folyamatos értékelésére. És még egy jelentős haszna van. Jelentős kreatív készséget szabadít fel, amelyet gyakran nyom el a rutin az új helyzetre való reaklási kényszer helyett.

Pedig Russel Lackoff amerikai tudós írja egyik könyvében a tervezés természete és tartalma fejezetében: „A bölcsesség képesség arra, hogy előrelássuk a jelenlegi cselekvés távlati követelményeit, a rövid távú hasznot feláldozzuk a hosszabb távú előnyökért, irányítsuk az irányítható és ne pazaroljuk az energiát arra, amit nem lehet irányítani. Így a bölcsesség lényege a jövővel való törődés. A bölcs a jövő alakítását is megkísérli. – A bölcs él a tervezés eszközeivel, de nem csupán ő él vele. Akiből hiányzik a kellő képesség, annak a tervezés gyakran üres szertartás – (ezt én teszem hozzá: izzadságszagú gyötrődés) – amely csak rövid távon hozza meg a szellem békéjét, de nem hozza meg a kívánt jövőt!”

Mint tervezéssel 13 év óta foglalkozó, sok jó és ellenpéldát is tudnék felsorolni a fentiek igazolására, és tudom, hogy nem egyszer minden szándékom ellenére sem sikerült jól csinálni. De azt is tudom, hogy nem jól csinálni valamit nem bűn, de ha jónál kevesebbel is beérjük, az már igen.

Mint ahogy már utaltam rá, az egységeink nagyobb részénél (elsősorban a gazdálkodást, ellátást végzőknél) ma már működnek CSSZR-ek, természetesen eltérő eredményességgel. De a meglevő fogyatékoságok nem csökkentik és csökkenthetik azt az igazságot, hogy már a ma sem képzelhető el nélküle, nem még a jövő. S a meglevő gondok inkább szubjektív körülményekre vezethetők vissza. Amellett azt sem tagadhatjuk, hogy e részleg munkájára, mechanizmusára kialakított programjain meglátszanak a korai „gyermekbetegségek”, beleértve azt a tényt is, hogy mi pedig felnőtt korban jutottunk hozzá, s nem egy esetben alakult ki az a furcsa helyzet, hogy nem egészen tudunk vele mit kezdeni.

Így munkájukat az jellemzi, hogy programjaik alapvetően a gazdasági folyamatok manuális munkáját vette le a vállalkozásról, és a vezetési funkciók olyan fontos fázisaiban, mint az információgyűjtés és feldolgozásból csak a *feldolgozást*, a tervezést és cselekvési változatok kidolgozásából a *tervezés részét* képes elvégezni. Nincsenek a programjainkba beépítve biztonsági jelzők, amelyek jeleznének, ha a folyamatban zavar keletkezik. Jelenlegi programjaink alig alkalmasak az elemzések és értékelések végrehajtására.

Itt szeretnék utalni arra, hogy amikor hiányolom a döntésekhez szükséges információt, szeretném felhívni a figyelmet az arányokra és arra a követelményre, hogy csak megbízhatóak, értékelhetőek legyenek és csak annyi legyen, amennyi a döntéshez szükséges.

Tapasztalható olyan vélemény is, hogy mindennek az oka az információrendszer szegénysége, és ennek határtalansága gyógyír minden szervezet betegségére.

Ezzel kapcsolatban a már idézett amerikai tudós öt hiedelemre hívja fel a figyelmünket. Ezek:

1. A vezetőknek feltétlenül több releváns lényeges, meghatározó információra van szükségük. (Általában a nem releváns információk csökkentésére van szükség).

2. A vezetők csak azokat az információkat igénylik, amelyekre szükségük van. (Ez csak akkor igaz, ha van jó döntési modelljük.)

3. Kapja meg a vezető az általa igényelt információkat és akkor jobb döntéseket hoz. (Ez csak az egyszerű döntésekre általánosítható.)

4. A vezetők közötti fokozott kommunikáció jobb teljesítménnyel jár. (Ez ott érvényes, ahol a szervezeti egységek céljai azonosak.)

5. A vezetőknek nem kell tudni, hogyan működik az információrendszer, elég ha tudja, hogy használja azt. (Ha nem ismeri, az irányítja őt, és nem ő a rendszert.)

Úgy ítélem meg, hogy a jól felkészült vezető elkerülheti ezeket, ha vezetési rendszerében az információ feldolgozása jól van bekapcsolva és a különböző szintű alsó vezetők céljai azonosak a vezetés alapvető céljaival.

A fentiek ellenére is a pk.-i döntéseknél kiemeltem azokat, amelyek a készlet-szintekkel, azok mutatóival, a fogyasztási keretekkel és a szolgálati ágak vagyonyhelyzetével kapcsolatosak. A CSSZR-ek szerepe az utóbbi években megnövekedett és ott, ahol a szolgálatok élén olyan vezető áll, amely képzettségénél fogva fel is tudja használni, igényli a program biztosította adatokat, ha közgazdasági műveltsége olyan, akkor az adatok további összevetésével, statisztikai módszerekkel vagy újabb elemző tevékenységgel pontosabb, megbízhatóbb döntéseket hozhat. Azonban az egységshadtáp gazdálkodásának objektív mélyreható elemzéséhez, vizsgálatához szükséges lenne és jobban megfelelne a polgári költségvetési gazdálkodáshoz hasonló szintetikus főkönyvi nyilvántartás és elszámolás, amelyet megfelelő változtatásokkal bizonyára lehetne adaptálni. A KESZG főkönyvi könyvelési programrendszer biztosítaná is, de a tényleges feldolgozásához szükséges központilag biztosított, rendszerezett egységes számlakeret még nem áll rendelkezésünkre. (Jelenleg kidolgozás alatt áll. A szerkesztő.)

E tanulmányban nem szeretném és ismeretanyagomnál fogva nem is tudok kitérni a csapatgazdálkodás és ellátás területén a CSSZR tevékenységének és továbbfejlesztésének minden lehetőségére. Sőt az általam felvetetteket figyelemfelkeltő szándékkal azon szakemberek számára szánom, akik a rendszerszervezéssel és programok kidolgozásával foglalkoznak.

Az élelmezési szolgálat részére: jelenleg a számviteli részleg a következő statisztikai adatokat szolgáltatja:

- raktári helyzet (fogyóanyag, fogyóeszköz) készletkimutatása, ez rendelkezésére áll kérésére bármikor a szolgálati ágnak;

- illetményessége és tervezett napi felhasználás összehasonlítása a tárgynap előtti napon jelezve;

- naponta utalványkészítés esetleges negatív készletek jelzése;

- kéthetente étlaptervezés, megrendelés készítése;

- havonta kimutatás a tiszti étkezde és a HMO felé átadott anyagokról;

- negyedévente „negyedéves elszámolás és jelentés” készítése, mely tartalmazza:

- illetményesség, felhasználás összehasonlítása;

- az élelmezési gazdálkodás eredményeinek jelentése;

- elm. felszerelés illetmény gazdálkodása;

- állattáp illetmény gazdálkodása;

- anyagjárandóság illetmény gazdálkodása;

- készletgazdálkodás jelentése negyedéves szinten;
- negyedév anyagforgalmának jelentése;
- élm. raktár leltár eredményeinek jelentése (hiány-többlet);
- ármegfigyelés havi bontásban;
- kisegítő gazdaság eredménye;
- egy főre egy napra eső anyagfogyasztás;
- élelmezési létszám jelentés megbontva: hideg egézsnapos, étkezési pénz és vacsorapénz;
- tápanyag biztosítás: a szükséges és a biztosított tápanyag százalékos összehasonlítása;
- szükség esetén leltárv készítése, többlet-hiány kimutatása;
- fogyási mutatók (selejtítés, károk) százalékosan kimutatni, hogy menyit az egy főre adódó mutató negyedévenként;
- M. anyag frissítési terv készítése.

A továbblépés érdekében az alábbiakat javaslom: A rendszer lehetőséget ad a romlandó fogyóanyagok megrendelésének gépi úton történő összeállítására is. Mégsem tudjuk alkalmazni, mivel a gyakorlatban a hagyományos megrendeléseket nem naponta készítik. A rendszer csak napi összesítésben biztosít információt, így a szállítási napok szerint összegzés manuális - igen időigényes - feladat. Az összegezésre fordított idő megegyezik a hagyományos megrendelés elkészítésének időigényével.

A rendszer kis módosítással igen jól hasznosítható lenne.

A kisegítő gazdaság nyilvántartásához, értékeléséhez nincs program kiadva.

Már az előző években is jeleztük a kisegítő gazdaság teljes feldolgozásának szükségességét. A meglévő hagyományos nyilvántartási rendszer nem teszi közvetlenül lehetővé az állatállomány fejlődésének, hozamának, gazdaságosságának, súlygyarapodásának megfigyelését, valamint az egy főre átadott termékek értékének kimutatását.

A teljeskörű leltározások értékelését az alkalmazott rendszer lehetővé teszi. Az előírások, illetve a helyi sajátosságok miatt azonban gyakoriak csak az egyes cikkekkel érintő leltárak. *A programrendszer módosításával megoldható lenne csak bizonyos leltározott cikkek gépi összehasonlítása, illetve értékelése is.*

- Általában (minden szolgálatiágra vonatkozóan) a leltárt értékelő tablók a gyakorlatban nem érik el céljukat, a mennyiségi hiány - többlet kimutatása mellett ezek értékében történő kifejezése lenne a végső cél.

- Az értékelő tablók áttekinthetetlenek, a gyakorlati munka folyamán nehezen hasznosíthatók.

Szükség lenne olyan értékelő tábló készítésére is, amely csak azokat az anyagokat mutatja ki, ahol eltérés van. Több ezer cikk leltározásánál, az értékelés több példányban történő kimutatásánál jelentős papírt, illetve a nyomtatás időigénye miatt gépidőt takaríthatnánk meg.

- A negyedéves elszámolásokhoz az alapadatokat a mozgásnem csoportonkénti halmozó tábló biztosítja. A tábló tartalma nem a beszámolási rendszerre épül, szükséges lenne beépíteni a programba mindazon csoportosítási elveket, amelyek alapján biztonságosan kitölthetők lennének az elszámolások. Az elszámolásba a forgalmi adatokat nem anyagonként, hanem anyagcsoportonként jelentik (húsok töltelékárak, konzervek stb.).

A halmozó tábló egész adatokat tartalmaz, így a mozgásnem számszerű halmozó tábló egyidejű használata nélkül a kisforgalmú fűszerek változásának adatait megállapítani nem lehet.

Ismeretes, hogy a tizedes számú nyomtatás fizikai okok miatt lehetetlen, az azonban megoldható lenne a rendszer módosításával, hogy az adatokat a matematikában alkalmazott szabály alapján kerekítve, nem pedig a tizedes helyértékek teljes elhagyásával (így 0,99 kg is 0).

Az étellemezési szolgáltatásban érezhető a legjobban, hogy a meglévő jelenlegi program nem alkalmas a szintetikus könyvelésre.

Szükségessé válik az egyre hatékonyabban működő KISZ-büfék forgalmát is gépre tenni árrés és felosztás szempontjából.

Úgy ítélem meg, hogy minden egységnél, de különösen a keretesített egységeknél szükségessé válna az „M” készletek alegységszintű anyagnyilvántartása, nemcsak a felszerelés tekintetében, valamint az „M” anyagok frissítési idejük nyilvántartására és frissítési tervének készítésére alegység és egység szinten. (Ez minden szolgáltatásnál megvalósítható, ezért erre többet nem térek ki.)

A ruházati szolgálat részére a jelenleg szolgáltatott adatok:

- raktári és alegység készletkimutatás;
- leltározással kapcsolatos feladatok elvégzése;
- HTK, leírási tanúsítvány vezetése, selejtezés, kimutatása értékben (manuális);
- költségvetési előirányzat vezetése (manuális).

Úgy ítélem meg, hogy a jelenlegi kapacitás lehetővé tenné még a költségvetési előirányzat, HTK, leírási tanúsítvány, selejtezés vezetésének géprevitelét;

- lehetne kimutatást készíteni arról, hogy mennyi anyagot selejtezett a mosoda, mennyi volt a saját hatáskörű selejtezés, mennyi a központilag selejtezett anyag;
- a laktanya össz. készlet és a mindenkori létszám osztásával az egy főre eső készlet mutató nyilvántartása segítené a negyedéves operatív jelentés elkészítését, a gazdálkodási terv készítését, és a beszerzés orientáltabb lenne így.

A üzemanyag-szolgálat részére a jelenleg szolgáltatott adatok:

- menetlevél számfejtés;
- fogyasztási keretmaradvány jelentése;
- raktári fogyó, raktári törzs és alegység M. készletkimutatás;
- HTK, selejtezés nyilvántartása;
- hajtó- és kenőanyagok felhasználásának jelentése alegység és laktanya összesen szinten;
- túlfogyasztó járművek megtakarítás;
- üzemanyag-felhasználás kocsikként, típusonként;
- szemle kilométerállás, utolsó szemle;
- fel nem használt menetlevelek sorszáma;
- műszaki felülvizsgálatok, szemlék nyilvántartása.

A továbbfejlesztés érdekében az alábbi gondokat javaslom megvalósítani:

Az üzemanyag feldolgozási rendszer csak az anyagkészletekről biztosítja az alapadatokat. A fogyasztási keretek ilyen rendszerű kimutatása szükségtelen.

A fogyasztási keretek alakulásának fő mutatói az alakulatok felhasználása, a rendszer ezt a csoportosítást nem teszi közvetlenül lehetővé. Így a halmozó tablók alapján kész nyilvántartás közbeiktatásával tudjuk csak figyelemmel kísérni a fogyasztási keretek alakulatonkénti változásait.

Új mozgásmenkód közbeiktatásával – amely alakulatokét is gyűjtheti a fogyasztási keret változását előidéző adatokat – megoldható lenne az adatgyűjtés.

- A menetlevél feldolgozás és az üzemanyag-fogyasztás összhangját, illetve az üzemanyag-felhasználások eltérésének vizsgálatát a jelenleg alkalmazott feldolgozási rendszer csak igen nagy erőfeszítések árán teszi lehetővé.

A menetlevél üzemanyag szelvényén új mezőkód közbeiktatásával megoldható lenne a más alakulatoknál üzemanyagcsekkre történő hajtóanyagvételezések megfigyelése is.

Szükséges lenne a menetleveleken az üzemanyag-felhasználások „üzemanyag feltöltési és kiadási kimutatásonkénti” csoportosítása. Így egy fő teljes munkaidejét takaríthatnánk meg, mivel a két okmány tartalmi egyeztetése igen időigényes, egy fő munkaidejét szinte teljesen kitöltő feladata.

- Szükség lenne még a havi, illetve a negyedéves elszámolásokhoz az üzemanyagok hajtó-, kenő- és karbantartó anyagok csoportosítású megfigyelése is.

- A selejtezés során szétválasztani, hogy mennyit selejtet a csapat és mennyit a tanintézet.

Az egészségügyi szolgáltatnál alapvetően azokat a statisztikai adatokat biztosítja, mint a többi szolgáltatnál.

- fogyó és fogyóeszköz nyilvántartást.

A döntés előkészítéséhez azonban a jelenleginél fontosabb információ válna szükségessé.

- Elsősorban a szűrővizsgálatok alapján a szűrővizsgán résztvevők alapadatai, egészségügyi állapotának jellemzőinek nyilvántartása. De úgy ítélem meg, hogy ezeknél mindenképpen meg kell felelnünk az orvosi titoktartás igényeinek. (Esetleges kódrendszer alkalmazása.) Kiváltképpen a tartós gondozásra szorulóknak nyilvántartása. Továbbá:

A szolgálatból kiesett napok számának megállapítása, szakrendelésre utaltak számának és mutatóinak nyilvántartása, üdültetéssel kapcsolatos adatok.

Gyógyszerek nyilvántartása, melyhez szorosan kapcsolódna a lejárt szavatosságú gyógyszerek jelzése.

Szállító szolgálat területén alapvetően nem folyik gépi feldolgozás, így a közlekedési szakanyagok, a szállítási költségek nyilvántartása manuálisan történik.

Az egység diszpécser szolgálat nyilvántartásait hagyományos módon vezeti. A meglévő program kiegészítésével megoldható lenne a diszpécser nyilvántartások teljes gépi feldolgozása és értékelése minimális gépidő növelésével. Így a menetlevél feldolgozással együtt az egység diszpécser naprakész adatokkal rendelkezne.

A CSSZR-ek többi, nem alárendeltségükbe tartozó szolgálati ágak részére is végeznek gépi feldolgozást. Én nem vállalhatom, hogy javaslatot tegyek a továbbfejlesztés irányára. Bizonyára meg fogják tenni mindazok, akik e területnek gazdái, vezetői. Csak még egy szolgálat területére merek javaslatot tenni, amelynek úgymondjam érintkező területei vannak saját szolgálatommal. *Ez az elhelyezési szolgálat.*

Bár alárendeltségünknel csak két laktanya elhelyezési szolgálatnál van gépi feldolgozás. Ezeknél a CSSZR-ek gépein vezetik:

- A fogyó- és berendezési anyagok analitikus nyilvántartását;
- valamint az elhelyezési hitelek költségvetési tételeit.

Megítélésem, hogy az anyagok analitikus nyilvántartásán kívül a szolgálat igényt tartana még „alapadatkimutatásra” is. A jelen nyilvántartási rendszer (hagyományos és gépi) semmilyen formában nem teszi lehetővé az állóeszközök, illetve a nagy értékű fogyóeszközök főbb adatainak kimutatását.

Ez zömmel egyszeri adatfelvételt igényelne, illetve negyedévenként vagy évenként a bruttó értéket növelő költségek, illetve kapacitások bővülésének könyvelését.

- Szintén zömmel egyszeri adattár jelleggel a lakás- és garázs nyilvántartását (nagy-ság, komfort, lakók szerint) végezhetnénk számítógéppel.

Lehetséges lenne költségvetési előirányzat vezetése, valamint célfeladatonként értéknyilvántartás és anyagi mennyiségi nyilvántartás is;

- ki lehetne mutatni, hogy a sorkatona vagy polgári szakmunkások által használt szerszámok milyen arányban kerülnek selejtezésre.

Tanulmányom megírásakor nem tűztem ki célul, hogy a felvetett kérdésekre kime-rítő választ adjak. Erre egyrészt a téma nagysága nem adott lehetőséget, másrészt pedig a programozói ismeretek hiányában nem mertem vállalkozni. Mégis mi vezetett e munka megírása során? Bizton merem leírni, hogy az az igény, amely jobbítani szándé-kozik a CSSZR-ek azon tevékenységét, amelyet születésénél fogva figyelemmel kísér-tem és kísérek. Kényszerített erre az a tény, hogy a seregtest szintű tervezéseknél az elle-nőrző, értékelő tevékenységem során sokkal előrelátóbb, pontosabb és differenciáltabb feladatszabást, döntéselőkészítő tevékenységet tudtam vagy tudnék folytatni, ha ezek-nek a kérdéseknek és gondoknak a megoldásában a CSSZR-ek nagyobb segítséget tud-nának adni, annál is inkább, mert a jelenlegi technikai oldal (VT-20 KSZG) ezeket lehetővé teszi.

Ez mellett szeretném felhívni a programozással foglalkozó szakemberek figyelmét azokra az igényekre, amelyek a programfelhasználók oldaláról vetődnek fel. Bizonyára közös tevékenységgel a belső tartalékaink olyan részét tudjuk feltárni, amely kevésbé forrásigényes.

Várom, hogy a felvetett gondolatok újakat szülnek és bízom abban, hogy a jelen munkája a jövőt segíti.

Célszerűnek tartanám, ha az általam nem érintett területek gazdái és vezetői is átte-kintenek jelenlegi helyzetüket, a CSSZR-ek által végzett szolgáltatásaikban.

Az együttes gondolkodás segítené kijelölni a további irányokat, egyeztetni a fej-lesztés feladatait és az igények alapján egységesíteni a gépek, programok továbbfejleszté-sének igényeit.

Felhasznált irodalom:

Russell L. ACKOFF: Operációkutatás és vállalati tervezés c. munkája.

A kisgazdaságokról

Szerkesztőségi cikk

A közelmúltban a Kossuth Kiadó gondozásában a „Gazdaságpolitikai füzetek” sorozatban Markó István szerző tollából megjelent „A kisgazdaságok hazánkban” című könyv. Ezt áttanulmányozva úgy gondoljuk, hogy hasznos az elméleti és a gyakorlati hadtápszakemberek számára egyaránt, ha néhány vonatkozását itt is közreadjuk.

A szerző foglalkozva a kiegészítő kisegítő gazdaság tartalmával megállapítja: „A kiegészítő kisegítő gazdaság fő jellemzője, hogy a szerződés általában az állampolgárok, az egyének kezdeményezéséből indul ki, emellett a tevékenység kisüzemi méretű és munkaigényes, a vállalkozás kockázatait egészében vagy jórészt az egyén viseli, a kereslet és a kínálat szabályozó hatása közvetlenül érvényesül, a személyes munkavégzés és képesség szerepe az eredményekben meghatározó”. (5. 6. oldal.)

A kiegészítő kisegítő tevékenység az utóbbi években a következő területeken bontakozott ki:

- magánkisiparos;
- magán-kiskereskedő;
- polgári jogi társaság;
- a gazdasági munkaközösség (magán);
- mezőgazdasági kistermelés (háztáji, önálló, kiegészítő gazdaságok, mezőgazdasági szakcsoportok);
- vállalati gazdasági munkaközösség;
- ipari és szolgáltató szövetkezeti szakcsoport;
- belkereskedelmi szerződéses üzletek;
- belkereskedelmi bérletes üzletek;
- egyéb (építés, fizetővendéglátás, szobakiadás engedély nélküli iparűzés, házi szolgáltató tevékenység).

Milyen szerepet töltenek be ezek a kisgazdaságok és mik a kilátások?

Valamikor úgy gondoltuk, hogy a kisgazdaságok nem nyerhetnek létjogosultságot a szocializmus viszonyai között.

Ma azonban már vitathatatlan, hogy a szocializmusban is szükség van a kisgazdaságok működésére, s ez nem elhatározás, hanem gazdasági realitás kérdése, mert a kisgazdaságok működése a társadalmilag szükséges és hasznos munkavégzés egyik formája, s hasznos mint a társadalom, mint az egyén részére.

Ha a kérdést a kereslet és a kínálat oldaláról közelítjük meg, működésük akkor is indokolt, mert a jelentkező kereslet tényleges szükségletként jelentkezik, s a lakosság rendelkezik a munkavégzéshez szükséges időtartalékkal és találunk megfelelő vállalkozási kedvet is.

A társadalom fejlődésével együtt nő a szolgáltatásokkal szembeni igény, az élet színvonal emelkedésével a szükségletek is differenciálódnak. Ezek a növekvő igények nagyüzemek által nem vagy csak részben elégíthetők ki.

Végősoron tehát a kisgazdaságok tényleges szükségleteket elégítenek ki, s ezen túlmenően színterét képezik az alkotóerő kibontakozásának és a szabad kapacitások hasznosításának.

A témát más oldalról megközelítve megállapítható, hogy a kisgazdaságok nem a szocializmus megtúrt jelensége, hanem annak szerves részei. A kisüzemi termelés része a társadalmi munkamegosztásnak, a nagyüzemi termelés kiegészítője, hozzájárul az áru és szolgáltatás kínálat bővítéséhez; az eleven munka és anyagi tartalékok mobilizálásához; a gazdálkodási formák bővítésével a vállalatok működőképességének javításához; a munkamegosztás egyszerűsítéséhez; a töredék munkaidő hasznos felhasználásához.

A kisgazdaságok működése tehát realitás, ezzel bosszúítávon számolni kell, biztosítani kell fejlesztésüket, melynek alapelvei a következők:

- fejlesztésük a társadalmi tulajdon szabályozó erejének megtartásával, növelésével járjon;

- a kisgazdaságok tevékenysége kapcsolódjon a nagyüzemekhez, ahol pedig az integrálás gazdaságilag nem célszerű, ott a kereslet és kínálat egyensúlyát gazdasági versenyel kell elősegíteni;

- fel kell lépni mindazon jelenségekkel szemben, amelyek idegenek társadalmi rendszerünkötől;

- a munkával szerzett és azzal arányos jövedelmet el kell ismerni, az ellenkezőjét vissza kell szorítani;

- a szabályozás és a gyakorlat zárja ki az indokolatlan pénzfelhasználást, illetve az idegen munka eredményeinek elsajátítását.

A kisgazdaságok működésének léjogosultságát, fejlesztésének szükségességét az elmélet alátámasztja, mit mutat a gyakorlat?

Korábban utaltunk rá, hogy a kisgazdaságok a népgazdaság teljesítményét bővítik. Hogy ez mennyire így van igazolja ezt az a tény, hogy 1985-ben a nemzeti jövedelem egy ötöde ezekben a gazdaságokban került kitermelésre. Ennek kitermelésére 2,9-3,2 milliárd munkaórát fordítottak, amely azonos 1,6-1,7 millió fő teljes munkaidőben foglalkoztatott munkaidejével.

A kiegészítő tevékenység elterjedését jelzi, hogy napjainkban a munkások 70-80, a mezőgazdasági fizikaiak 95, a szellemi foglalkozásúak 30-35, a nyugdíjasok 40-50%-a végez munkát a kiegészítő gazdaságok különböző területén.

Ezek a kiegészítő gazdaságok a társadalomban és a gazdaságban nem alkotnak elkülönült szektort. Vannak olyan közös jegyeik, amelyek a tulajdonviszonyoktól függetlenül, s a gazdálkodás valamennyi formájában megtalálhatók.

Szocialista társadalomról lévén szó, nem közömbös azonban, hogy milyen tulajdonviszonyokra támaszkodnak.

A kisüzemi termelés egyes része magánszektorba tartozik, mely 1984-ben az állóeszközök 2-3%-át és a foglalkoztatottak 4%-át foglalta magában.

Felmerül a kérdés, hogy ha a kisgazdaságok alapvetően a lakosságellátást hivatottak szolgálni, mi miért foglalkozunk ezekkel?

Alapvetően azért, mert a kisgazdaságok egyik-másik formája rendelkezik olyan szabad kapacitással is, amelyek részünkre is hasznosak lehetnek. Gondolok elsősorban a

GMK-ra és a mezőgazdasági kistermelésre. Pl. a mezőgazdasági kistermelés adja a mezőgazdaság összes bruttó termelésének az 1/3-át. Ezen belül 1984-ben a zöldségtermelés 62,0 a gyümölcs 59%-át a mezőgazdasági kistermelés adta.

Ahhoz, hogy az e területen jelentkező szabad kapacitásokat a hadsereg ellátása érdekében hasznosítani tudjuk, mindenekelőtt az szükséges, hogy szabályozóinkat a megváltozott realitásoknak megfelelően módosítsuk. Valamikor (a szabályozók még most is élnek) az úgynevezett „maszek”-től történő beszerzés tilos volt. Ma ennek a szabálynak az érvényben tartását az élet túlhaladta, módosítása szükséges.

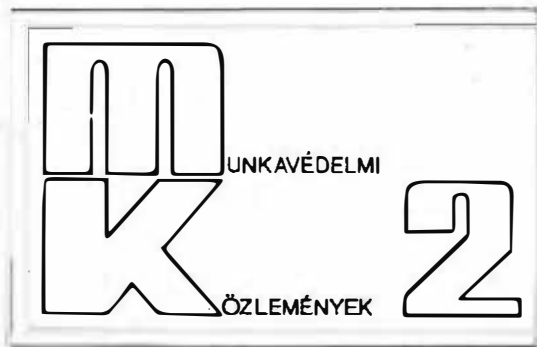
A másik alapvető kérdés az, hogy szemléletben is lényeges változás kell hogy történjen. A hadtáptisztjeinket, tiszthelyetteseinket úgy kell nevelni, hogy tevékenységük állandó eleme legyen a piackutatás, az olcsóbb beszerzések feltárása. Követendő példa az, hogy ahol lehet a hadsereg ellátásából a kereskedelmet kikapcsoljuk, s közvetlen a termelőktől vásárolunk (termelőszövetkezet, államigazdaság). Kisebb alakulatok, intézmények vonatkozásában az is elképzelhető, hogy azok a dolgozóiktól – szerződéses alapon – szerzik be pl. a gyümölcs és a zöldség egy részét, természetesen a szabályzó módosítása után.

Érdeemes tanulmányozni és figyelemmel kísérni a kiegészítő gazdaságok javító és egyéb szolgáltató kapacitásának alakulását is, mert e tekintetben is változtathatunk a számunkra kedvező kedvező lehetőségekkel.

Természetesen a kedvező lehetőségek mellett azt is látni kell, hogy a kisgazdaságok működése magába hordozza a visszaélés lehetőségeit is, de csupán e miatt lemondani – kedvező lehetőségekről – gondolom ez nem járható út. A vezetésnek kell gondoskodni arról, hogy rendszeres neveléssel és ellenőrzésekkel a vadhajtások burjánzását megakadályozza. E kérdésben nem kell új és különleges rendszabályokat bevezetni, kitálatni, csupán a meglevőket kell következetesen végrehajtani.

A lehetőségek feltárásán és hasznosításán túl a kisgazdaságok működéséből arra is kell hogy kapjunk ösztönzést, hogy szétnézzünk a portánkon és még következetesebben mobilizáljuk az e területen meglevő kapacitásainkat, tartalékokat. Amikor ezt megemlítjük, nem szűkített értelemben gondolkozunk, hanem széles skálán a javító kapacitás, a racionális munkarend és a kiegészítő gazdaságok fejlesztésére is számítunk.

E könyv szelleme, melynek alapvető adatait a cikk megírásánál felhasználtuk, arra kell ösztönözzön bennünket, hogy: a) fejlesszük vállalkozói kedvünket, b) hasznosítsuk a szabad kapacitásainkat, és mobilizáljuk a kihasználatlan anyagi és egyéb lehetőségeinket.

Összeállította az MN Pénzügyi Szolgálatfőnökség Baleset-elhárítási és Munkavédelmi Osztálya

Tartalom:

- 1. Tájékoztató a Magyar Néphadsereg II. Munkavédelmi Konferenciájáról**
- 2. A munkavédelem és baleset-elhárítás helyzetének alakulása az MN üzemanyag-szolgálatnál**
- 3. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához (folytatás)**

1. Tájékoztató a Magyar Néphadsereg II. Munkavédelmi Konferenciájáról

Dr. Vasvári Ferenc mk. alezredes

A Magyar Néphadsereg baleseti helyzetének és munkavédelmi tevékenységének átfogó elemzésére, értékelésére tervidőszakonként néphadseregi szintű konferencián kerül sor. E feladat tette aktuálissá az MN II. Munkavédelmi Konferenciájának megrendezését, amelyet dr. Mórocz Lajos altábornagy elvtárs, honvédelmi minisztériumi államtitkár vezetett. A konferencián 220-an, köztük a HM-szervek vezetői, a seregtestek és magasabbegységek parancsnokai, valamint kiemelt szervek, bázisok és egységek parancsnokai, vezető beosztású munkavédelmi megbízottai, továbbá külső szervektől meghívott vendégek vettek részt.

A konferenciát megelőzően elkészült és kiadásra került a vitaindító referátum, amely alapját képezte az elmúlt tervidőszakban végzett munkavédelmi tevékenység értékelésének, az eredmények és a fogyatékoságok számbavételének.

A konferencián a vitaindítóban és annak szóbeli kiegészítésében foglaltakkal a hozzászólók alapvetően egyetértettek, azt elfogadták, megerősítették, saját tapasztalataikkal is gazdagították.

Az érdeklődésre jellemző volt, hogy 16-an szóltak hozzá, és 11-en adták le írásban véleményüket.

A konferencia megállapította, hogy az elmúlt 5 éves tervidőszakban a központi és a helyi szabályozások révén tovább szilárdult a balesetek megelőzésének rendje.

A munkavédelem szabályrendszerének változásához igazodva a néphadseregben is korszerűbbé vált a tevékenység szabályrendszere, amely a katonai sajátosságok figyelembevételével összhangban van a népgazdasági előírásokkal. Javultak a balesetek megelőzésének tárgyi feltételei, szilárdult a minden eredményes tevékenységhez, így a balesetek megelőzéséhez is alapvetően szükséges rend és fegyelem, a munkavédelmi feladatok végrehajtása egyre inkább a parancsnoki tevékenység szerves részévé vált.

A fejlődés kétségtelen jelei mellett azonban a baleseti helyzet alakulásában az eltelt időszakban mégsem következett be a szükséges pozitív irányú fordulat, a balesetek, köztük a súlyos kimenetelű tragédiák és következményeik továbbra is nyugtalanító terhet jelentenek. Mindez időszerűvé tette az MN II. Munkavédelmi Konferenciájának azt a célkitűzését, hogy összegezze az elmúlt hatodik ötéves tervidőszakban végzett munkavédelmi tevékenység főbb tapasztalatait, tárja fel az előrehaladást gátló fogyatékosokat és megjelölve a további teendőket főbb irányait, adjon új lendületet a balesetek, egészségkárosodások megelőzésére irányuló tevékenységnek.

A konferencia reális áttekintést adott az MN általános baleseti helyzetéről, az eredményekről és eseti problémákról, a baleseti helyzet további javításához szükséges tenni-valókról.

A konferencia kiállításán bemutatásra kerültek a széles körben használható általános munkavédelmi eszközök, ruházatok, felszerelések, a speciális katonai védőeszközök fejlesztési irányai, a különféle személyi alkalmasságvizsgáló műszerek és eszközök, továbbá a videotechnikás munkavédelmi oktatási rendszer, a Népszava kiadványok, plakát pályaművek, film-ismertetőik és még sok más metodikai eszköz, tabló stb.

A konferencia célkitűzéseit – azaz a balesetek számának csökkentését és az egészségkárosodások megelőzését – a személyi állomány céltudatosabb felkészítésével és a tárgyi feltételek javításával érhetjük el. Ezért igen fontos, hogy a konferencián feltárt és a további munkánkhoz szükséges erőforrásokat, tartalékokat, az elért eredményeket, módszereket és javaslatokat – a konferencia teljes anyagaként – mindenki megismerje. Ennek érdekében az MN PÜSZF-ség 106/373. sz. kiadványaként a vitaindító referátumot, a megnyitó beszédet, a vitaindító referátum szóbeli kiegészítőjét, az elhangzott és az írásban leadott hozzászólásokat, valamint a záróbeszédet teljes terjedelmükben kiadjuk.

A konferenciáról videofelvételről készült 30 perces összefoglaló film is rendelkezésre áll.

A konferencián elhangzottakat, az említett és megerősített pozitív tapasztalatokat és módszereket összegcztük és azokat a munkavédelem legfőbb területeire rendszereztük abból a célból, hogy azok könnyen áttekinthető módszerbeli segítséget nyújtsanak az érdeklődők számára.

A konferencia zászavából kiemelve: „... a munkavédelem a parancsnoki, a politikai munka szerves része, napi feladat, nem pedig kampány tevékenység. Ne felejtsek el, hogy az emberek épségének megőrzése a hadseregben harckészültségi tényező volt és marad.”

A miniszter elvtárs 90-es direktívájához kapcsolódva az MN PÜSZF-ség által készített VII. 5 éves tervidőszak munkavédelmi feladatainak feladatterve (1986. /HK 12./) meghatározza az érintettek számára a továbblépés irányait, amelyhez a konferencia széleskörűen feltárta a lehetséges módszereket, megoldásokat.

Bízunk abban, hogy az MN II. Munkavédelmi Konferenciája kedvező hatással lesz a munkavédelmi tevékenység további fejlődésére, iránymutatása – amelyet ez a tájékoztatás is közvetít az érintettek számára – segíteni fogja a kedvező tendenciák tartós érvényre jutását a baleseti helyzet alakulásában.

2. A munkavédelem és baleset-elhárítás helyzetének alakulása az MN üzemanyag-szolgálatnál

Dr. Makra Ernő mk. alezredes

és

Dr. Gaál Zoltán mk. százados

Az egészséges és balesetmentes munkavégzés igénye minden emberi tevékenységgel szemben jogosan támasztott követelmény. A hadseregben minden tevékenységet a személyi állomány a katonai élet sajátosságainak megfelelően, részletesen kidolgozott munkavédelmi szabályok, előírások szerint végez. A harcserű mozgások, a gyakorlatok is csak az egészségvédelmi, biztonságtechnikai előírások betartásával hajthatók végre balesetmentesen.

A hadtápszolgálat általában véve nem tartozik a legveszélyesebb eszközöket alkalmazó szervek közé, azonban a közlekedési, az üzemanyag-technikai eszközök és az üzemanyagok sajátosságai révén mégis úgynevezett fokozott hatóképességű veszélyforrások lehetnek. Az üzemanyagokkal kapcsolatos baleset az MN egészében évente egy-két alkalommal fordul elő, de általában 5-7 évenként egy-egy súlyos balesetre is akad példa. Az eseteknek mintegy a fele valamilyen robbanás, másik fele pedig tüzesetek és esetenként egy-egy mérgezés is előfordult.

Az MN Üzemanyag-szolgálatfőnökség és alárendeltségébe tartozó katonai szervezetek baleseti statisztikája az üzemanyagokkal kapcsolatos baleseteket illetően az utóbbi években kedvezően alakult. Szolgálati megbetegedés csak egyszer fordult elő, a balesetek száma összesen 117 volt.

A statisztika kedvező alakulásának valószínű magyarázata abban található, hogy az üzemanyag-szolgálat személyi állománya saját anyagait illetően alapos és részletes elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkezik. Az üzemanyagok kezelésének biztonságtechnikája a kezelőket érdekli, és azt a szükséges mértékben elsajátítja. A munkavédelmi oktatás a munkába állók és az újoncok számára is alapvető fontosságú. Néhány millió liter tűz- és robbanásveszélyes benzin közelében élni és dolgozni ugyanis nem egyszerű feladat. A veszélyforrás lekicsinylése végzetes következményekkel járhat, azonban a túlzása sem célszerű, mert zavarokat okozhat és hátráltatja a feladatok végrehajtását.

A biztonság megteremtésének követelményei szolgálatunknál leginkább a szubjektív tényezőkre, az emberi magatartásra épültek. Ugyanakkor a tárgyi feltételek fejlesztését és napirenden tartjuk. A költséges, korszerű, biztonságos műszaki megoldások, magas szintű tűzvédelmi berendezések, a magas színvonalon telepített korszerű üzem-

anyag-raktárak már a közeli terveinkben is szerepelnek, bár tudjuk azt is, hogy még néhány öt éves terv is eltelik, amíg ezek általánossá válhatnak.

A nagy mennyiségben tárolt tűz- és robbanásveszélyes anyagokon kívül vannak szolgálatunknál egyéb veszélyes mérgező és egészségre ártalmas anyagok is. Az utóbbi években az etilén-glikolt tartalmazó anyagok veszélyessége is közismertté vált. Régebben ezt csak a szakemberek szűk köre ismerte, emiatt munkavédelmi oktatások alkalmával az etilén-glikol tartalmú fagyálló folyadék, fékfolyadék biztonságtechnikájára vonatkozó szabályok megértetése és az állománnyal való elfogadtatása nehéz feladat volt, mert ezek az anyagok látszólag ártalmatlan, egyszerű folyadékok benyomását keltették. Ma már az etilén-glikol pusztá említésének is meg van a visszatartó ereje.

Ehhez hasonlóan látszólag ártalmatlan folyadékoknak tűnnek a szilikon alapú hűtő- és egyéb folyadékok, olajok is. Ezek súlyos egészségkárosító hatásukat nem pillanatszerűen fejtik ki, de az alkalmazás szigorú biztonsági szabályait betartani létfontosságú ügy. A löveg-fékfolyadék és néhány szintetikus olaj is agresszív hatású, bőr és egyéb károsodást is okoz. A motorolaj és a gázolaj ártalmatlan anyagkénti kezelése általánosan elterjedt vélemény. A bőrgyógyászati és a toxikológiai rendelőintézetek, a KÖJÁL azonban minden tőlük telhető megtesznek ennek a téveszmének megváltoztatásáért, azonban az ellenőrzések és újabb megbetegedések tapasztalatai jelzik, hogy még eddig nem sok sikerrel. Az az általános munkavédelmi szabály, hogy kerülni kell az ásványolajtermékek bőrrel való érintkezését, de ez ma még sajnos a virtuskodás, illetve a hanyagság miatt nem érvényesül kellően.

Az egyéni védőeszközökkel való ellátás használatának megkövetelése a munkáltató, a közvetlen munkahelyi vezető egyik kiemelt feladata. A védőeszközök használata – mint közismert – gyakran kényelmetlen. A gumikesztyűbe hamar beizzad a kéz, ügyetlenül lehet csak vele fogni stb. Ezek komoly ellenérvek, de nem elegendők ahhoz, hogy egy komoly bőrkárosodással vagy vérképzőanyagok szennyezésével szembeállíthatók lennének.

Véleményünk szerint a munkavédelmi oktatás és a propaganda csak akkor tölti be magas szinten hatását, ha az állomány meggyőzésével, tudatának alakításával ér el eredményt. A „Használj a védőeszközt!” parancsoló kijelentés önmagában kevés, sőt nem is szerencsés közlési forma. Egy-egy lakonikus tömörséggel fogalmazott díjnyertes plakát a szakemberek részére lehet tökéletes szimbólum, de a munkavégzők első gondolata gyakran az: vajon aki ezt megrajzolta, dolgozott-e nyáron fedett, poros raktárban 8 órát gumikesztyűben?

A munkavédelmi propaganda szemléltető segédesszkozei természetesen fontosak, figyelemfelhívó hatásuk általában funkcionál. Szolgálatunknál nőtt a csapatellátással és javítással foglalkozók munkahelyein elhelyezett munkavédelmi szemléltető anyagok mennyisége. Ezek javarésze esztétikus kivitelű, szakszerű és figyelemfelhívó plakát.

Az üzemanyagok tulajdonságai révén megkövetelt sajátos munkavédelmi, tűzvédelmi és környezetvédelmi feladatai az esetek jelentős részében átfedésben vannak egymással. Ez számunkra kedvező, mert megkönnyíti a területek egymással összefüggő gyakorlati feladataink koordinált teljesítését. Látnunk kell azonban azt is, hogy az üzemanyag-forgalmazás mennyiségi növelése, a gazdaság és a környezet tűrőképességének határáig, a biztonsági feltételek egyidejű megvalósítása mellett célszerű. Ennek figyelmen kívül hagyása aránytalanul nagy problémákat idézhet elő, és nagyságrendekkel növelheti a balesetek kockázatát.

3. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához (folytatás)

Pécskői Lajos kpa.

A következőkben az egyéni munkavédelmi védőeszközökre vonatkozó főbb előírásokat, a természeti hatások elleni védekezést, és végezetül, befejezésül ismertetjük a katonai tárgyú munkavédelmi filmeket.

Az egyéni munkavédelmi védőeszközökre vonatkozó főbb előírások

Az egyéni munkavédelmi eszközök, felszerelések olyan veszélyek, hatások ellen nyújtanak védelmet a használójuk számára, amelyek más módon nem háríthatók el. Mindenki tudja, hogy az erős fényhatások súlyos szemgyulladást, látáscsökkenést, sőt vakságot okozhatnak. A fényhatást csökkenti, a szem számára elviselhetővé tenni csak védőeszköz (szemüveg, pajzs) alkalmazásával lehet. Minden egyéni védőeszköznek az említett példához hasonló a rendeltetése, ezért a rendszeresített védőeszközöket a katonák is kötelesek használni, ha feladataik teljesítéséhez ilyen védőeszköz elő van írva.

A néphadseregben is használatos egyéni védőeszközök a védett testrészek szerinti felsorolásban *a következők:*

A fejet eső, zuhanó, repülő tárgyak ütéseitől, valamint más oldalirányú ütések ellen kell védeni. Ezek a veszélyek általában építésnél, földmunkánál, robbantásoknál fordulnak elő. A fejvédelem alapvető eszköze a munkavédelmi védősisak (kobak), anyaga ütésálló, és szükség szerint kiegészítő védelemmel is ellátható (arcvédő, tarkóvédő szerelhető rá). Jellegét tekintve ugyanilyen szerepet tölt be a motorkerékpárosok számára kötelezően előírt motoros bukósisak is. Fontos szabály, hogy az állsúly mindig rögzítve legyen, csak így jelent biztonságos védelmet.

Az arcot, különösen a szemet főként a pattanó forgácsok, szilánkok, maró vegyi anyagok fröccsenése, por, valamint károsító sugárzások ellen kell védeni. Ilyen veszélyek forgácsoló, köszörülő, csiszoló munkáknál, valamint akkutöltésnél, hegesztésnél, vegyi anyagok töltésénél fordulhatnak elő. Az egyéni védelem eszközei az arcvédő pajzsok, védőszemüvegek és különféle kámzsák. A mechanikai sérülések ellen védő szemüvegek szilánkmentes, nagy szilárdságú üvegből készülnek, a vegyi ártalom ellen zárt gumikeretes a szemüveg, a párasodás megelőzésére megfelelő szellőzéssel.

Biztonságot csak az ép védőszemüveg jelent, törött üvegű védőeszközt tilos használni! A védőszemüveget viselnie kell a veszélyes munkát végző segítőjének is!

A légzőszervet az egészségkárosító portól, gőztől, gáztól, szennyezett levegőtől kell védeni. Ezek a veszélyek előfordulhatnak festő, galvanizáló, homokfúvó műhelyekben, mérgező harcanyagokkal kapcsolatos feladatoknál. Légzésvédelem főbb eszközei a szájcsumtóra, félálarc, sisakálarc. Fontos, hogy az álarcok pontosan illeszkedjenek, a méretük megfelelő legyen. A szűrőbetétek feleljenek meg szennyező anyag elleni védekezés követelményeinek.

A kezet vágás, szúrás, meleg- és hideghatás, a vegyi anyagok és az elektromos áram okozta sérülések ellen kell védeni. Ilyen veszélyek a konyhai munkánál, építőipari, szak- és segédmunkáknál, anyagmozgatás, rakodás közben, takarításnál fordulnak gyakran elő.

A védekezés eszköze a megfelelően kiválasztott védőkesztyű. A védőkesztyű legyen a kéz méretének megfelelő, biztosítsa az ujjak akadálytalan mozgását, a biztos fogást. Megrongálódott, szakadt kesztyű balesetveszélyes!

A lábat általában az elcsúszás, a rászó tárgyak, a savas hatások, valamint a sztatikus feltöltődés ellen kell védeni. Különösen a szerelőmunkáknál, anyagszállításnál, kocsimosásnál, akkumulátorhelyekben, konyhai munkáknál fordulnak elő ilyen veszélyek. A védelem eszköze a védő lábbeli, amelynek lényeges tulajdonsága a kényelem és stabil lábtartás biztosítása, valamint csúszásgátló képessége. Az acél orrmerevítő bakancs mechanikai sérülések, a műanyag vagy gumicsizma kémiai hatások ellen véd. Különleges védelmet biztosít a lőszerbázisokon használt „antisztatikus” cipő, amely megakadályozza a sztatikus feltöltődésből származó szikrakisülést.

A lábbeli gondozása a láb védelmét is szolgálja, ezért a munkavédelmi lábbeliket rendszeresen tisztítani, kiszáritani és lábgombásodás ellen gyakran kell fertőtleníteni.

A hallószervet a nagy erejű hanghatások ellen kell védeni. Ilyen zajhatások lövésfegyverekkel, lövegekkel, gránát-, akna- és sorozatvető fegyverekkel végrehajtott egyéni és kötelék lögyakorlatok, éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatok, éles kézi-gránát dobógyakorlatok, gyalogsági és tüzérségi díszsortűzök, vaklőszer, illetve pirotechnikai anyagok alkalmazásával, továbbá egyes haditechnikai eszközök (repülőgépek, helikopterek, harckocsik, légvédelmi irányítórendszerek, lokátorok) üzemeltetése közben keletkeznek.

A védőeszközök csak akkor biztosítják a kellő védelmet, ha a hallójáratot lezárják. Szakszerű alkalmazásukat gyakorlással kell elsajátítani.

A védőeszközök használata, zárt védőruhák, légzésvédő készülékek viselése általában nem nevezhető kényelmesnek. Ezek elsősorban nem a kényelmet, hanem a közvetlen veszély elhárítását szolgálják. A felhasználással járó kényelmetlenséget könnyebb megszokni, mint egy - védőeszköz mellőzéséből adódó - súlyos sérülés következményeit egész életen át viselni.

Védekezés természeti hatások ellen

Berényi Sándor kpa.

A hidegben, fagypont alatti hőmérsékleten végzett tevékenység idején, gyakorlaton, őrésben vagy a szabadban való tartós kinttartózkodás más eseteiben különös gondot kell fordítani a hideg elleni hatásos védekezésre. Az elégtelen védekezés főleg a végtagokon fagyást, fagydaganatokat okozhat. A szervezet általános lehülése pedig például ittasság miatti elalvás következtében súlyos, halálos következményekkel járhat. Növekszik a fagyás veszélye, ha az hideg szélfújással is párosul.

Az időjárási viszonyoknak megfelelő réteges öltözködés mellett a végtagok, kéz, láb, valamint a ruházattal fedetlen testrészek (fül, orr) megóvására kell fokozott figyelmet fordítani. Növekszik a fagyási veszély az átnedvesedett lábbelik, ruházat esetén, ezért a nedves cipőt, ruhát minél előbb meg kell szárítani, illetve ki kell cserélni. Veszélyes a hideg ellen motorjáratással védekezni, mert a zárt helyen (járműszínbén, vezetőfülkében) felgyülemelő szénmonoxid halálos mérgezést is okozhat.

A szabadban tartózkodók - különösen a nyári hónapokban - ki vannak téve a villámcsapás veszélyeinek. A villámcsapás elkerülésére a katona villámlás idején ne tartózkodjon

kedjon a szabadban olyan helyen, amely kiemelkedik a környezetből, így például ne álljon terepen egyedül álló fa alá, mesterséges vagy természetes magaslaton, nagy kiterjedésű fém felületek közelében. Ne tartson kezében fémes, hegyes, vizes tárgyat.

A szabadban tartózkodás veszélye a kullancs-csípés lehetősége is. Ennek elkerülésére erdőben kerülni kell a sapka nélküli mozgást, tartózkodást, fűben, illetve a fák alatti fekvést. Ha valaki ruházatában, testén rovarmozgást észlel, feltétlenül keresse meg az okát, mert a kullancs eltávolítása akkor a legkönnyebb, amikor még a számára legkedvezőbb szívási helyet (ezek általában a lágyabb részek, hajlatok) keresi a testen. Ha a kullancs már befűródött, nem kell erőszakosan eltávolítani, hanem olajjal, zsírral bekenve kell a bőrből való eltávolításra kényszeríteni, nehogy a feje beszakadjon. Ha van rá lehetőség, azonnal orvoshoz kell fordulni segítségért, de mindenképpen helyes, még utólag is bemutatni orvosnak a csípés helyét.

Munkavédelmi filmek

Az ismertetett katonai tárgyú munkavédelmi filmek az alapkiképzésben, illetve azt követően a további kiképzés folyamán is eredményesen használhatók fel a baleset-elhárítási és munkavédelmi ismeretek bővítésére és fejlesztésére, az eseti oktatás kiegészítésére.

Különösen célszerű vetíteni:

- az alapkiképzés során az általános munkavédelmi ismeretek oktatásához (főként az „Új környezetben I.”, „Alattomos ellenségünk a zaj”, „Ha megtörtént a baj” című filmeket);
- a szakkiképzés keretén belül munkavédelmi oktatáshoz;
- munkavédelmi napok programjaként;
- a játékfilmek vetítése előtt;
- eseti oktatás kiegészítéseként, minden egyes különösen veszélyes feladat végrehajtására történő felkészülés alkalmával.

A filmek rövid tartalma és vetítési ideje:

Új környezetben I.

25 perc

A film megtekintése különösen fontos a bevonult újonc állomány részére. Megismerkedhetnek a szolgálat ellátásával, a munkavégzéssel összefüggő leggyakoribb baleseti veszélyforrásokkal, a balesetek megelőzésének módjaival. A film jól példázza, hogy a biztonsági rendszabályok betartása, a jó közösségi szellem kialakulása, az egymás iránt érzett felelősségérzet nélkülözhetetlen a saját és mások testi épségének, egészségének védelmében.

Alattomos ellenségünk a zaj *18 perc*

A zaj korunk jellegzetes kísérője. A megengedettnél nagyobb zaj súlyos hallászavarokat okoz. A zajártalom okozta halláskárosodás gyógyítása mai tudásunk szerint nem lehetséges, ezért a megelőzésre kell nagy gondot fordítani. A film tájékoztatást ad a hallás élettani folyamatáról, a halláskárosodás kialakulásáról, a zaj elleni védelem néphadsereg-i lehetőségeiről. Bemutatja a néphadseregben előforduló jellegzetes károsító zajhatásokat és az ellenük való védekezés módját.

Ha megtörtént a baj 10 perc

Sérülések vagy megbetegedések esetén a megfelelő orvosi ellátáson túlmenően egyéb feladatok is jelentkeznek. A film gyakorlati eligazítást ad a sérült vagy megbetegedett katonáknak, polgári alkalmazottaknak balesetekkel kapcsolatos teendőikhez, jogaik érvényesítéséhez, valamint az eljáróknak a gyors, helyes ügyintézéshez.

Új környezetben II. 20 perc

A film egy riadóztatott alegység harcászati gyakorlatának baleseti veszélyforrásait, baleseti helyzetet okozó helytelen magatartásformáit és ezek megelőzési módjait mutatja be. Megismerhetjük a riadó utáni felkészülés biztonságos elvégzésének, a katonai menetoszlop közlekedésének biztonsági szabályait, a teher és harcjárművel történő személyszállítás baleset-elhárítási előírásait, a gyakorlatok alatti balesetelhárítási szabályokat és a pihenőidőben előforduló jellegzetes magatartási hibákat. A gyakorlaton használt gép- és harcjárművek, imitációs és pirotechnikai anyagok, kézfegyverek, egyéni védőeszközök biztonságos használatára vonatkozó szabályok rövid ismertetésén túlmenően, a film a környezetünk védelmére is felhívja a figyelmet.

Veszélyhelyzetek úton, vasúton 18 perc

A gépkocsi és vasúti közlekedés számos baleseti veszélyt rejt magában. A film a vasút-közút kereszteződés, vasúti szállítás és közlekedés néhány tipikus balesetét mutatja be. A figyelmetlenség, a könnyelműség és a szabályok megszegése súlyos következményekkel járhat. Héhányan a balesetet szenvedettek közül maguk vallanak tragédiájuk körülményeiről.

Jól ismert okok 20 perc

A film bemutatja a polgári dolgozók munkafadataihoz kapcsolódó főbb baleseti veszélyeket, a megelőzés lehetőségeit. A mindennapi tevékenységek, a közlekedés, a gyalogos mozgások, a szabadidős sport is veszélyeket hordoznak magukban. Jól ismert okok ezek, mégis sok baleset okozója a baleseti veszélyek tudatos vagy gondatlan semibevevése, a figyelmetlenség, a munkahelyi rendetlenség.

Védjük meg testiünk épességét 18 perc

A film bemutatja, hogy a csonkulásos balesetek következményei nem átmeneti jellegűek, hanem egy életre szólnak. A továbbiakban a mindennapi munkatevékenység során bemutatja a csonkulásos balesetek típusait, azok bekövetkezésének főbb okait, ráirányítja a figyelmet a megelőzés érdekében szükséges tennivalókra. A balesetek közül a film kiemelten foglalkozik a faipari munkabalesetekkel, a gyűrű okozta újsérülések megelőzésével, a gyakran ittassággal kapcsolatos vasúti balesetekkel, ráirányítja a figyelmet a konyhai gépek kezelésével, a nehéz tárgyak rakodásával, a nyílászárók becsapódásával kapcsolatos kézsérülésekre is.

Röntgenfelvétel 25 perc

A film egy a valóságban megtörtént, halálos áldozatokat is követelő tehergépkocsi-baleset dokumentuma.

A kiképzőbázisra menetet végrehajtó gépkocsioszlop egyik teherautója műszaki okból lemaradt. A parancs szerint „önálló menettel” kell eljutni a kiképzőbázisra.

Útközben többször is megállnak szeszes italt fogyasztani. Az egyik ittas és gyakorlatlan katona a gépkocsiparancsnok engedélyével átveszi a kormányt. Túllépve a megengedett sebességet, elveszti uralmát a kormány felett és a teherautó az útmenti tóba borul. A film a szabálytalanságok sorozatának bemutatásával a tragédia valódi okait keresi, mint a balesetről a szereplők vallomásaival készített „röntgenfelvétel”.

Nem játékszer

21 perc

A harcászati gyakorlatokon fel nem használt különböző robbanó- és imitációs anyagok „eltulajdonítása” és a velük folytatott felelőtlen játék többször vezetett tragédiához. Ilyen eseteket dolgoz fel a film, megrendítő hitelességgel, felkeresve a kamerával a balesetet szenvedett katonákat, akik sajnos már későn vonták le a tanulságot, hogy a robbanóanyag nem játékszer.

Két nap élet

21 perc

A dokumentumfilm egy megtörtént halálos végű motoros baleset történetét mutatja be. A kétnapos eltávozásra boldogan hazatérő katona motorkerékpárral látogatja meg ismerőseit, rokonait, akikkel több helyen is szeszes italt fogyaszt. A „csak egy pohár bor” végül is jellegzetes közlekedési tragédiához vezetett: az ittas katona gyorsajtása végzetessé vált.

A katonai tárgyi munkavédelmi filmek a körzetileg illetékes filmbázisoktól igényelhetők.

HASZNOS TAPASZTALATOK

A jugoszláv és magyar felsőszintű katonai gazdálkodás irányítása lehetséges találkozási pontjainak bemutatása a hadtáp- (kiemelten a ruházati) szolgálat tevékenységén keresztül

Dr. Bogdány Tamás alezredes

Manapság, mikor a katonai gazdálkodás VII. ötéves tervi tennivalói egyre sürgetőbben követelik a szemlélet gyökeres változtatását és a módszerek korszerűsítését, elodázhatatlan feladatunk a magyar gazdaságirányítási reform szellemének megjelenítése gazdálkodásunk anyagi-pénzügyi közegében. A reformgondolkodás különösen az MN központi gazdálkodásának¹ irányításában válik egyre sürgetőbbé, mivel ez az a szervezési terület, mely a legtöbb népgazdasági érintkezési ponttal rendelkezik.

A Magyar Néphadsereg napjainkban olyan szocialista gazdaságban funkcionál, melynek fejlődési-pályán tartása intenzív fejlesztési módszereket, produktivitás alapján megítélt reálfolyamatokat követel meg, ugyanakkor a fejlesztés eszköztárát erősen korlátozza a szűk forrás- és mozgáslehetőség, valamint a kedvezőtlen külső környezet. Ilyen körülmények között a mai hadsereg-fejlesztési előirányzatok nagyságrendje nem vitatható, mint ahogy azon nézet hamissága sem, mely a katonai gazdálkodás irányítási metodikájának fejlesztési korlátait elsősorban a pénzsűkületben véli felfedezni.

Egy közelmúltban folytatott szakmai konzultáció tapasztalatai arról győztek meg, hogy a Jugoszláv Néphadsereg központi gazdálkodásának irányítási gyakorlata a központi gazdálkodás szervezésében rejlő pozitív hajtóerők aktivizálását illetően a példa erejével hathat.

✱

A konzultáció során azoknak a szakágazatoknak a felsőszintű gazdálkodási-irányítását vizsgáltam, melyek

- tömegesen használnak fel belföldön és a polgári termelésben realizált hadfelszerelési cikkeket;
- egyfelől szakanyagnem felelősök, másfelől anyagaik túlnyomórészt működési fenntartási célt szolgálnak és kettős rendeltetésűek (polgári és katonai célú felhasználásuk egyaránt lehetséges, vagy jellemző);

¹ Központi gazdálkodó szervek alatt a vezérkart, az összevont felsőszintű gazdálkodó szerveket, valamint a felsőszintű gazdálkodó szerveket értem.

² Az összehasonlító vizsgálat a felsőszintű gazdálkodó szervek közül elsősorban az MN Hadtápfőnökség szervezeti alárendeltségébe tartozó, felsőszintű gazdálkodói hatáskörrel rendelkező ágazati főnökségeket érinti.

- ellátási gyakorlatában a csapatok térítés mellett és központilag normatívált szükségletek alapján végzik beszerzéseiket.

Megfigyeltem emellett a - nálunk vezérkari szintűnek nevezett - központi gazdálkodás irányításának tervezési metodikáját, szabályozási gyakorlatát, valamint szervezeti struktúráját.

A Jugoszláv Néphadsereg gazdálkodása központi és felsőszintű irányításának értékelésénél - amennyiben a hadsereg megrendelői pozícióját vizsgáljuk a hadfelszerelési cikkek piacán - a magyar viszonyokkal ellentétes ökonómiai adottságokból kell kiindulnunk.

Ami a Magyar Néphadsereg piaci megjelenését illetően még csak inkább pozitív törekvés - nevezetesen, hogy rendszerré váljon a vállalati versenyztetés - az jugoszláv viszonyok között már realitás. Ennek elsősorban az az oka, hogy a Jugoszláv Néphadsereg mint megrendelő olyan piacon működik, ahol a termelők a miénknél egészségesebb szempontok szerint differenciálódnak, a résztvevők érdekeltsége jobban és konvertibilis közegben is biztosított, az áruforgalmi reakcióidő gyorsabb, összességében: a vevői pozíció egyértelműen meghatározó.

A vizsgálat alá vont hadfelszerelési cikkek beszerzését tényleges és sokoldalú piacutató munka előzi meg, melynek eredményessége az optimális beszerzési ár elérésében és a szállítói megbízhatóságban csúcsonosodik ki. A katonai rendeltetésű ruházati cikkek vonatkozásában nem ritkaság, hogy 30-40 vállalat is „rástartol” a kivételesen jó szállítási lehetőségekre. A megrendelő Jugoszláv Néphadsereg általában a három legoptimálisabb ár és termelési adottságok között működő vállalatnak ad szállítási megbízást úgy, hogy a megrendelési állományt - a biztonság és a már kiválasztott termelői körben is hasznosnak ígérkező verseny életrehevása érdekében - felosztja a termelők között. Az illetékesek tapasztalatai szerint a két, viszonylag drágábban termelő egység vállalási árait illetően általában idomul az olcsóbb harmadikhoz.

Úgy jellemezhetjük a piaci résztvevőket, hogy a hadsereg - megrendeléseinek tervezhetőségével, magas fokú műszaki igényességével, folyamatos fizetőképességével és hosszú távú kapacitás-lekötési szándékával - az ideális vevő, a kiválasztott vállalati kör - korszerű termelési technológiájával - és szerkezetével, biztos szállítóképességével, rugalmas árkonstrukciójával - pedig az optimális adottságú eladó szerepét tölti be a hadfelszerelési cikkek piacán. Azon a piacon, ahol bár - a dolog természetéből adódóan - igen erősen érvényesül az állami beavatkozás, azonban annak formáit és eredményességét illetően nem hagyható figyelmen kívül néhány érdekes jelenség.

Első közelítésben mindkét összehasonlítandó országban azonos a beavatkozás indítéka: a honvédelmi érdekek piaci érvényesülésének biztosítása. Azonban míg az MN felsőszintű gazdálkodóinak egy része - annak ellenére, hogy a honvédelmi törvény érdekeinek érvényesítésével mind az adminisztratív (szerződéskötési kényszer), mind pedig a közgazdasági módszerét (árainkkal biztosítani a vállalat számára honvédelmi megrendelések esetén is legalább az átlag-jövedelmezőséget) elismeri - inkább a direk-tebb módszereket érzi még mindig a stratégiailag is célravezetőnek, addig Jugoszláviában (és ezt, a gazdaságirányítás által produkált feltételrendszer nálunk sem zárja ki) inkább közgazdasági és piacorientált megoldások képezik a katonai gazdálkodás felsőszintű irányításának eszköztárát. Az MN ruházati szolgáltatát egyébként ebből a szempontból példaadónak kell tekinteni, hiszen ma már egyre inkább az érdek-érvényesítés közgazdasági módszereit alkalmazza.

Tapasztaltam, hogy a jugoszláv „állami beavatkozás” a mienknél sokszínűbb, a vállalati és hadsereg érdekeket eredményesebben ötvöző, a vállalati hatékonyságra és jövedelmezőségre pozitívabb hatást gyakorló irányítási elemek halmazát öleli fel. Jó példa erre a felsőszintű gazdálkodó önállósági foka a beszerzési irányok megválasztását illetően. Mivel a beszerzés sikerének minősítő faktorait az alacsony ár, a biztos szállítókésztség és a magas műszaki színvonal képezik, ezen elvárások teljesülése esetén nem jelent problémát, ha a felsőszintű gazdálkodó a magánszektorban helyezi el megrendeléseit.

Az a jelenség önmagában is figyelemre méltó, hogy a Jugoszláv Néphadsereg saját forrásai bevonásával – elsősorban alapanyag tartalékolással – legálisan képes enyhíteni a déli szomszédainknál is igen szigorú készletgazdálkodási előírásokat. Az azonban több mint figyelemre méltó és jelzi az „állami beavatkozás” mélységét és vállalatokra gyakorolt ösztönző hatását, hogy hadfelszerelési cikk esetén a szállító a szokásos 70% helyett 18%-os kamatra kap rövid lejáratú alapanyag hitelt a központi banktól. Igencsak jelentős a vállalati innováció szempontjából, hogy hadfelszerelési cikk gyártása esetén gép- és berendezésvásárlás céljából is kedvezményes hitelhez juthat a szállító. A törlesztés biztonságát szem előtt tartva, érthető a bank „jótéteménye”, hiszen a hadsereg megrendelésének teljesítése érdekében felvett hitel esetén gyakorlatilag az állam szavatolja a hitel visszafizetését, ugyanakkor az alacsony kamatláb garantálja biztos rövidlejáratú hitelfutamokat. Ha számításba vesszük a vágató jugoszláv inflációt, a vállalat lépése is racionálisnak tűnik, hiszen az alacsony kamatú hitel terhére finanszírozott alapanyag vásárlást 70%-kal alacsonyabb áron eszközöl, mint a következő esztendőben.

Aki minimális érdeklődést tanúsít a jugoszláv gazdaság problémái iránt, jogosan veheti fel a rendkívül magas inflációs rátának a katonai gazdálkodás felsőszintű irányítására, ezen belül a hadsereg árpolitikájára és a költségvetés reálértékének fenntartására gyakorolt hatását. A problémának van egy kitörési pontja, mely a gazdaság természetéből fakadóan a hadsereg számára objektív körülményként fogható fel, és egy technikai oldala, mely a normák reálértékének fenntartásával kapcsolatos.

Ami a közgazdasági közegből fakadó körülményt illeti: a hadfelszerelési cikkek piacán nem funkcionál a nálunk honos – és a honvédelmi ármegállapító bizottság által elfogadott – hatósági ár. Ezt, a viszonylag fejlett piac árszabályozó szerepe és az ott domináló vevői pozíció eleve szükségtelemé teszi.

Az infláció miatt, egyben a tervezhetőség érdekében, a hadsereg és a szállítók között kialakított szerződéses ár stabil. Amennyiben a vállalat árat akar emelni, akkor kezdeményeznie kell új szerződés megkötését. Az áremelésnek – a szigorú szakmai indokokon kívül – két előfeltétele van: a vállalati munkástanács igenlő szavazata (melynek esetén is csak 70 napnál később lép érvénybe a magasabb ár), valamint a gyár és az aktuális vevőkör képviselőinek legalább 70%-os beleegyező szavazata. Természetesen a két előfeltétel érvényesülése esetén is joga van a hadseregnek – a magasabb árat elvetve – új szállítóval megállapodnia.

Ami a normák reálértékének fenntartásával kapcsolatos technikai oldalt illeti: a hadsereg költségvetési kerete igen szigorúan meghatározott. A pénzügyi követelményekkel járó termódosítás csak magas szinten és kivételes esetekben képzelhető el. Ha figyelembe vesszük, hogy a szövetségi haderő költségvetését külön hagyja jóvá a szövetségi parlament, valamint, hogy a nemzeti jövedelem 5,2%-át általában nem haladhatja meg a védelmi költségvetés, akkor érthető a hadsereg gazdálkodását meghatározó kemény költségvetési korlát.

Mivel a magas infláció fedezetének biztosítását a szövetségi parlamentben, de az érintett állami intézményekben is, a közgazdasági indítékok mellett a kölcsönös bizalom is garantálja, a központi és a felsőszintű gazdálkodás eleve tervezi az inflációs rátát. Az áremelkedés fedezetét például a jugoszláv ruházati szolgálat nem egy-másfél évvel később kapja meg a pénzügyi kormányzattól, és nem is előre, hanem az infláció begyűrűzésének ütemében. Ez a fedezetbiztosítási forma bonyolultnak tűnik, azonban a tapasztalatok azt mutatják, hogy a pótköltségvetési irányzatok akkor és oda érkeznek, amikor és ahol arra szükség van. Az infláció „pénzügyi biztosításának” ez a metodikája főleg a helyi beszerzésre épülő – ugyanakkor a régiók eltérő mezőgazdasági fejlettségétől szükségszerűen függő – élelmezési ellátás tekintetében létkérdés. A vállalatokkal fix áron szerződő ruházati szolgálatnál pedig a folyamatos fizetőképesség fenntartásának lényeges garanciája. Minthogy a csapatot ért inflációs hatás mértékének előrejelzését illetően megbízható és több fokozatú információs rendszer működik, (melynek köszönhetően 30, legfeljebb 70 napon belül a csapat megkapja a jogos előirányzatát) a csapat-szférában igen ritka az előirányzat túllépés.

A jugoszláv katonai gazdálkodás központi és felsőszintű irányításának alkotóelemeit vizsgálva, a következők állapíthatók meg:

– a tervezés – hasonlóan a nálunk honos gyakorlathoz – kiadás és nem költség-szemléletű normák alapján történik. A norma pénzértéke tapasztalati és regionális árak alapján alakul ki. Ez utóbbi főleg az élelmezési szolgálat normaképzési metodikájában játszik jelentős szerepet. Csapat szinten a tervezés természetben, felső szinten pedig pénzértékben történik. Az operatív gazdálkodás azonban – a vizsgált területen – valós pénzmozgás mellett valósul meg, amely igencsak megkönnyíti a felsőszintű gazdálkodás számára a tevékenységek valós ráfordításához való közelítést, illetve a tervezésben érvényesülő bázisszemlélet fokozatos visszaszorítását. A költség-szintű tervezést és elszámolást illetően a Jugoszláv Néphadsereg nem vallhat a magáénak a miénkhez hasonló kutatási eredményeket, azonban az a tény, hogy a normák teljes köre és összetétele számítógépes adatfeldolgozási rendszerbe szervezett, érzékelteti, hogy a tervezés metodikáját illetően átmenetinek minősíthető jugoszláv barátaink lemaradása.

– A felsőszintű (elsősorban a hadtápegazgatokat érintő) gazdálkodás operatív irányításának felvillantásával egyidejűleg, érdemes néhány szót ejteni olyan szervezési megoldásokról, melyekből következtethetünk a gazdálkodási fő folyamatok integráltsági fokára, az integrált és decentralizált folyamatok és szervezetek arányára, valamint a folyamatokba épített érdekeltégi és ösztönző faktorok hatékonyságára.

A hadtápszolgálati ágak felsőszintű irányítását egy integrált ellátó, egy technikai háttérrel biztosító és egy beszerzést tervező és bonyolító főnökség végzi. Az ellátó főnökség pénzértékben, a beszerző szervezet pedig természetesen gyűjti össze a szakanyag igényeket. Ebből a polarizációból az is következik, hogy az ellátási felelősséggel felruházott szervezet vezérli a finanszírozást, a beszerző szervezet pedig az elosztást. Számunkra idejét múlt megoldást sugall a beszerzések minisztériumi szintű szervezése, hiszen az MN – az ellátó központ hálózat kiépítésével – középírányító szintre helyezte ezt a tevékenységet. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy – például a ruházati, vagy az üzemanyag-szolgálat esetében – a jugoszláv konfekcionáló vállalat, illetve finomító közvetlenül szállítja ki az anyagot a csapat-szférába, akkor már korántsem annyira indokolt a Jugoszláv Néphadseregben ellátó központok létesítése.

A megrendelő hadsereg és a szállító textilruházati ipar kapcsolatában az időben és pontosan elkészített műszaki dokumentációnak jóval meghatározóbb szerepe van Jugoszláviában mint nálunk. Azokról a leírásokról van szó, melyek az adott katonai ruházati cikkel szemben támasztott katonai követelményeket műszaki paraméterekben határozzák meg. Egy precíz műszaki dokumentáció birtokában a megrendelőként funkcionáló hadsereg képes diszponálni az alapanyagot a késztermék gyártó szektor számára (nem kitéve magát az alapanyag előállító és konfekcionáló üzemek nagyon is kétes pontosságú anyaghányad számítási gyakorlatának), ily módon eredményesen tud hozzájárulni a katonai ruházatba beépített és alacsonynak nem mondható alapanyag-felhasználás csökkentéséhez.

Nálunk még csak próbálkozás, a jugoszláv ruházati szolgálatnál viszont valóság a szállító által garantált minőség, mely jelentős katonai üzemi megbízotti létszám megtakarítást – illetve a fejlesztés alapvető bázisát képező hadtáp kutatófejlesztő intézetbe történő átcsoportosítását – tette lehetővé. Mindemellett a fejlesztő tevékenység a vállalati szférában is jól működik az üzemek innovációs érdekeltsege révén.

Hogy a déli szomszédainknál is milyen komolyan veszik a gazdaságpolitika cselekvő figyelemmel kísérését és a katonai gazdálkodás stratégiai kérdéseit, arra egyebek mellett a központi gazdálkodás irányításának struktúrája is utal. A vezérkartól elkülönült, főcsoportfőnökségi szintű szervezet végzi a szintetizált tervezést és a finanszírozás lényegi feladatait. Ugyancsak főcsoportfőnökségi szintű szervezet koordinálja a hadsereg importját és exportját, valamint a haditechnika és hadfelszerelés hazai termeltetését.

Igen kedvező irányban fejlődik a Jugoszláv Néphadseregben az anyagi érdekeltség. A HM szintű beszerzési főnökség érdekeltsege a megfelelő árak kialakításában a beszerzőtől a csoportfőnökig biztosított. Mivel az anyagok rendszerből való kivonásának indokoltsága lényegében a felhasználóknál dől el, figyelemre méltó, hogy a seregstest szintű parancsnokságok alárendeltségében selejt-anyag gyűjtő központok működnek. A selejt-anyagok értékesítésére a seregstestparancsnok is jogosult, sőt a nem központi ellátású anyagok eladásából származó bevétellel ő is rendelkezik.

Összességében úgy ítéltethető meg, hogy a jugoszláv katonai gazdálkodás központi és felsőszintű irányításának fejlesztése igen racionális úton halad, a külső közgazdasági feltételek változására viszonylag gyorsan reagál és a struktúra fejlesztéséhez megfelelő szellemi kapacitással rendelkezik. Úgy vélem, hogy a jugoszláv katonai gazdálkodás vezetésében nem kevés, számunkra is hasznos tapasztalat halmozódott fel a korszerű ártevékenységet, a feltételek és szervezetek összhangjának biztosítását, az irányítás résztvékenységeinek indokolt vezetési szinten történő elhelyezését, az inflációs hatások tudatos tervezését, a közgazdasági jellegű szabályozásban rejlő pozitívumok célszerű kihasználását, valamint az anyagi érdekeltségben rejlő hajtóerő aktivizálását illetően.

A sorállományú katonák ruházati ellátása és felszerelésük számvitelének főbb tapasztalatai

*Robály József százados,
Palkó Zoltán főhadnagy*

A Magyar Néphadsereg sorállományú katonáinak ruházati ellátása és felszerelésük számviteli rendje az MNHF 65/1984. (HK 22.) számú intézkedésével 1984. december 1-jei hatállyal alapvetően módosult. Az intézkedés hatálya kiterjedt a sorállománnyal rendelkező, önálló ruházati gazdálkodást és ellátást folytató katonai szervezetekre, kivéve az MN ÉKFI, illetve egy-két katonai szervezetet, ahol a belső személyi mozgásokkal kapcsolatos ellátási és nyilvántartási feladatokat külön intézkedés szabályozza. A módosított rendszer a katonai szervezetek ruházati szolgálatának tevékenységében – a munka mennyiségét tekintve – jelentős csökkenést eredményez és jobb lehetőségeket nyújt a számviteli megszilárdításhoz, javításához. A közel másfél évtizedig érvényben levő régi rendszerhez viszonyítva nem kell végrehajtani az idényruházati cserével kapcsolatos nyilvántartási és egyéb feladatokat. Az egységen belüli vezénylések, áthelyezések során az alapfelszerelésbe tartozó cikkeket, amelyeket a katona magával visz, nem kell könyvelni. A katona saját tulajdonába kerülő anyagokról a leszerelés alkalmával – a vonatkozó előírásokat figyelembe véve – külön okmányt nem kell készíteni.

A ruházati ellátás és felszerelés számvitelének módosított rendjére történő áttérés során az elrendelt feladatokat a katonai szervezetek két ütemben hajtották végre. Első ütemben megszüntették a katonák ruházatának és felszerelésének „komplett” mértékegységben történő nyilvántartását, második ütemben megalakították az „alapfelszerelést”, melyet alapvetően az előírásoknak megfelelően hajtottak végre. Az áttérést az érintett szakállomány kiemelt feladatként kezelte és kellően felkészültek a végrehajtásra. Az alegység parancsnoki állomány ezzel kapcsolatos ismereteinek növelése, felkészítésének hatékonysága – tapasztalatok alapján – a kívánt szinttől elmaradt.

A sorállomány alapfelszereléssel történő ellátását és számvitelének módosított rendjét a katonai szervezetek szakállománya alapvetően az előírások szerint végzi.

Ebben a mindennapos tevékenységben azonban az ellenőrzések megállapításai, tapasztalatai alapján hiányosságok is tapasztalhatók, melyek főleg abból adódnak, hogy az érintett szakállomány a vonatkozó előírásokat megsérti. Ezek kihatása az adott szervezet nyilvántartásának pontatlanságához, anyaghiányokhoz, többletekhez vezetnek és táptalajt adnak a visszaélésekre.

Előfordul, hogy a külső személyi mozgások végrehajtása során a katonai szervezettől áthelyezett katonáktól bevont alapfelszerelés II. rész cikkeit nem vételezik be alegység, raktári illetve összkészletbe.

A katonai szervezettől áthelyezett katona által elvitt alapfelszerelés I. részbe tartozó cikkeket „kétszeres” kiadásba helyezték, illetve az érkezett katona által hozott cikkeket bevételezték.

Az ellenőrzések megállapították azt is, hogy a leszerelés alkalmával a bevételi anyagelosztókat nem az előírásoknak megfelelően töltik ki – vagyis a hiányoktól függetlenül –, hanem a ténylegesen bevont anyagok, cikkek alapján.

A meghatározott szolgálati idő előtt leszerelt katonáktól nem vonják be utalványon az ún. saját tulajdonba adható cikkeket.

Egyes egységeknél nem kellő gondossággal hajtják végre a személyi mozgatóval kapcsolatos anyagmozgatások bizonylati rendezését, így az alapfelszerelésen kívüli cikkek esetében az alegységeknél hiányok és feleslegek keletkeznek. Elhanyagolják az alegység szolgálatvezetői állomány felkészítését és folyamatos továbbképzését, részükre a feladatszabást és a beszámoltatást.

A pár gondolatban felsorolt hiányosságok mindegyike külön-külön is, az anyagnyilvántartásokban és az anyagkészletekben eltéréseket okozhatnak, együttes jelentkezésük pedig súlyos anyagi, számadási elégtelenség okozói lehetnek.

Annak érdekében, hogy az említett problémák és az általuk előidézett nyilvántartási és készleteltérések megszűnjenek, illetve mérséklődjenek, az előrelépés feladatai – véleményünk szerint – a következőkben fogalmazhatók meg:

- a katonai szervezetek ruházati szolgálatának vezető állománya az éves szakmai továbbképzések során kiemelt feladatként kezelje a sorállományú katonák ruházati ellátásának és felszerelésük számviteli rendjének oktatását;

- az eddigieknél szigorúbban követeljük meg a személyi mozgással járó anyagok átadásának-átvételének időbeni, pontos, szakszerű végrehajtását;

- az egység ruházati szolgálatfőnök által végrehajtott belső ellenőrzések gyakoriságának emelésével, hatékonyságának fokozásával növeljük a társadalmi tulajdon védelmét. Az alegységek elszámoltatása során a létszámokat névre menően pontosítsák és kiemelt figyelmet fordítsanak a vezényelt, áthelyezett katonák ruházati ellátásának belső szabályozására, és az ezzel összefüggő számviteli feladatok előírás szerinti végrehajtására;

- célszerű egy nyilvántartást vezetni az egységparancsok alapján a távozó és érkező katonákról. Ebben fel kell tüntetni a parancs számát, a katona nevét, alegységét, bizonylatszámát, melyen az anyagmozgást elrendelték, illetve a ruházati jegy számát. A nyilvántartás vezetésével naprakészen lehet tartani a személyi mozgásokkal kapcsolatos adatokat.

Az ellátási és számviteli feladatok szabályszerű végrehajtását elősegítő – előbbieken felsorolt – gondolatok tovább javíthatják a ruházati szolgálatok ezirányú tevékenységét és biztonságát, nyújtanak a hibák elkerüléséhez.

ТЫЛ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ

A hadtáp vezetése harcban

*Írta: N. KOZLOV altábornagy, a Szu. Fegyveres Erők hadtáptörzsfőnökének helyettese
Megjelent: a „Тил Вооруженных Сил” c. folyóirat 1987/2. számában*

A korszerű harceszközök gyakorlatilag korlátlan hatótávolsággal és óriási rombolóerővel rendelkeznek. Ezért különösen nő a csapatok és azok hadtápjá vezetésének a szerepe. Harcban, hadműveletben csak az ér el sikert, aki nemcsak technikai vonatkozásban jól felszerelt és hadrafogható fegyveres erőkkel, hanem sokoldalúan felkészített, azok hadtápbiztosítását, szilárd és folyamatos irányítását biztosítani képes vezetőszervekkel is rendelkezik.

A vezetés megszervezését napjainkban egyrészt a feladatok volumenének hirtelen növekedése, azok bonyolulttá válása, másrészt a feladatok megoldására megadott időnek állandó csökkenése fogja jellemezni. Ilyen viszonyok között a vezetési rendszernek mind hadműveleti, mind csapattagozatban rendkívül életképesnek, mozgékonyak, megbízhatóak, operatívnak és rejtettnek kell lennie.

Ilyen követelményeket korábban is támasztottak a vezetési rendszerrel szemben, napjainkban azoknak gyakorlati tartalma szorul pontosításra. Szigorúbbá lettek a menyniségi normatívák, változnak azok realizálásának módjai.

Különösen a vezetés operativitásának követelménye ment át lényeges változásokon. Ez a követelmény kifejezésre juttatja a feladat záros időn belüli végrehajtásával, a harc helyzet minden változására való gyors reagálással és a csapatok hadtápbiztosításának, megszervezésének időben való befolyásolásával kapcsolatos alkalmasságot (képességet).

Korszerű viszonyok között a vezetés operativitásának növelését az teszi szükségessé, hogy a mindég nagy jelentőséggel bírt időtényező a hadügy fejlődésének mai szakaszában különös aktualitásra tesz szert. Más szóval a rendelkezésre álló és a szükséges idő arányát nem kevésbé pontosan kell kiszámítani, mint a harctevékenység biztosítására szükséges anyagi eszközök mennyiségét. Íme egy szemléltető példa.

Az egyik harcászati gyakorlaton a harcra vonatkozó elhatározás kidolgozásakor az egységparancsnok nem adott eléggé pontos utasításokat a hadtápbiztosítás megszervezésére. Sajnos a hadtáphelyettes sem tanulmányozta megfelelőképpen a helyzetet, elsiette a tervezést. Ennek eredményeképpen a technika utántöltő körletének helyét a helyzet valószínű alakulásának figyelmen kívül hagyása mellett jelölték ki.

A támadás folyamán a helyzet hirtelen változott. Sürgősen helyesbítéseket kellett eszközölni, a gépkocsiszállító alegységeket át kellett irányítani új körletbe. A híradó rendszerben bekövetkezett kábelszakadás miatt az előljáró parancsnok által kiadott utasítások azonban nem jutottak el a közvetlen végrehajtókhoz, aminek eredményeképpen a technika üzemenyaggal való utántöltése nem történt meg a megszabott időre.

Látható tehát, hogy az elhatározás gyors meghozatala és annak időben való eljuttatása az alárendeltekhez magában véve még nem jelenti azt, hogy a vezetés minősége jó.

A *vezetés jó minősége* nem más, mint a parancsnoknak azon képessége, hogy leghatékonyabban használja fel az alárendelt egységek és alegységek, valamint a hadtáperők és -eszközök potenciális lehetőségeit a helyzet reálisan kialakult viszonyai között. Lényegében az feltételezi a hozott elhatározások sokoldalú megalapozottságát és a kidolgozott tervek optimális voltát. Az alhatározások alapját az idejében való és megbízható információ, a helyzet mélyreható és sokoldalú tanulmányozása és ismerete, a saját és az alárendelt erők és eszközök lehetőségeinek tárgyilagos figyelembevétel, a korszerű harctevékenység jellegének és megvívása módjainak, az egységek és alegységek hadtápi- és technikai biztosítása megszervezése elveinek helyes értelmezése, végső soron pedig a vezetés szervezők szakképzettségének magas színvonala, azok fegyelme és szolgálatkészsége, az ésszerű kezdeményezés tanúsítása képezi.

A nagy honvédő háború tapasztalata meggyőzően bebizonyította, hogy a részletes, sokoldalú számvetésekkel alátámasztott számvetés lehetővé teszi a hibák elkerülését a vezetési okmányok kidolgozásakor. Ellenkező esetben a csapatok és azok hadtápi részére erejüket meghaladó feladatokat szabtak meg, irreális időt határoztak meg azok végrehajtására, ami a maga részéről nemkívánt eredményekhez vezetett.

A vezetés minősége növelésének szükségessége felvet egy sor részkövetelményt. Ezek közül a fontosabbak a következők: a vezetési rendszerben cirkuláló információ megbízhatósága és teljessége, az automatizálási eszközök hozzáértő felhasználása és ami nagyon fontos, azok teljesértékű matematikai biztosítása.

A *vezetés szilárdságát és megbízhatóságát* az határozza meg, hogy a parancsnokság és a vezető szervek képesek végrehajtani feladataikat bonyolult, hirtelen váltakozó helyzetben az ellenség behatásakor.

A gyakorlatok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a felek mindig igyekeznek az ellenség csapatainak vezetését megbontani, mivel az nagyban hozzájárulna ahhoz, hogy sikereket érjenek el a harcban vagy a hadműveletben. Külföldi katonai szakemberek véleménye szerint korszerű viszonyok között, a nukleáris potenciál objektumai mellett, a vezetési rendszer, az atomcsapás és a rádióelektronikai lefogás elsőrendű fontosságú céljaihoz tartozik.

A szilárdság és a megbízhatóság követelménye feltételezi olyan vezetés megszervezését, amely biztosítja a csapatok és azok hadtápijának folyamatos irányítását bármely helyzetben, az atomfegyver és a legújabb rádióelektronikai harceszközök tömeges alkalmazásakor. Az irányítás folyamatossága alatt azt kell érteni, hogy állandóan lehetőség van az alárendeltek befolyásolására és azok jelentéseinek idejében történő kézhezvételére.

Korszerű viszonyok között a *vezetés rejtettségének* követelménye, vagyis mind a vezetési rendszer, mind a harc előkészítésével kapcsolatos alapvető rendszabályok végrehajtása ellenség előtti titokban tartásával kapcsolatos képesség új, minőségi tartalmat kap.

Ez összefüggésben van egyrészt a vezető szervek nagy mennyiségű technikai közlővel való feltöltöttségével, amelyeknek elhelyezését és működését álcázni kell, másrészt pedig – a valószínű ellenség felderítésének megnövekedett lehetőségeivel. Mindez szükségessé teszi egy sor – a vezetés legszigorúbb rejtettségének biztosítására irányuló – szervezési és technikai rendszabály foganatosítását.

Mindezeknek az általános követelményeknek a végrehajtása kétségtelenül hozzá fog járulni a hadtápegységek és alegységek biztosításával kapcsolatos, ütemes és fennakadás nélküli működéséhez. Ez azonban még nem az, mint amire szükség van egy ilyen fontos kérdéssel kapcsolatosan, mint a hadtápvezetés megszervezése. Ennek a munkának az alapjait szigorúan és pontosan be kell tartani a harc előkészítése alatt és folyamán is. Napjainkban anyagi és egészségügyi biztosítással kapcsolatos feladatokat nem lehet megoldani anélkül, hogy azokat ne tudnánk alkalmazni bármelyik kialakult helyzetben. Különösen vonatkozik ez a csapattagozatra, amely a többieknél sokkal közelebb van a katonához, a harcjárműhöz.

A csapatok egyszemélyi irányításának megfelelően a csapathadtáp irányítását a parancsnok hadtáp- és fegyverzeti helyettesein, a fegyvernemi főnökökön stb. keresztül valósítja meg.

A *parancsnok hadtáphelyettese* a csapatok hadtáp és hadtápszolgálati ágankénti technikai biztosításának a fő szervezője. Személyesen felelős a hadtáp minden oldalú felkészítéséért, annak a csapatok biztosításával kapcsolatos munkájáért és vezetéséért. A parancsnok hadtáphelyettese alaposan ismerje a helyzetet, röviden és megalapozottan tudja jelteni a parancsnoknak a szükséges információt.

A harctevékenység előkészítésekor és folyamán a parancsnok hadtáphelyettese a neki alárendelt szolgálatiág-főnökök és alegységparancsnokok munkájának sorrendjét és módszereit a konkrét helyzet, a feladatok jellege és a készenléti idő határozza meg. Azoknak a magasabbegység, egység (alegység) hadtápbiztosításának megszervezésére vonatkozó elhatározás meghozatalához szükséges adatok előkészítésével kapcsolatos munkája nem epizód, hanem rendszeres jellegű és még a harc feladat kézhezvétele előtt veszi kezdetét.

A vezetés annál megbízhatóbb, minél pontosabban tartjuk be a metodikát és a sorrendet (folyamatosságot) az elhatározás és a tervezés kidolgozásakor. A szigorú időkorlátozás viszonyai között csak ennek a szabálynak a betartása segítette az alegységparancsnok hadtáphelyettesét, V. Bojko tisztet abban, hogy hozzáértően építse fel az anyagi és egészségügyi biztosítási rendszert. A tájékoztatás adatai, a parancsnok utasításai és az előljáró parancsnok hadtáp harci okmányai alapján először tisztázta a feladatot, készített időszámvetést, közölte az alárendeltekkel a küszöbön álló tevékenység jellegét, értékelte a helyzetet. Csak ezt követően látott hozzá az elhatározás kidolgozásához és tervezéséhez. És ami a legfontosabb, annak érdekében, hogy az alárendelteknek minél több idejük legyen a felkészülésre, a hadtápfőnök már a feladat pontosításakor és a helyzet értékelésekor hozzákezdett az előzetes intézkedések kiadásához.

A feladat kézhezvétele után a parancsnok hadtáphelyettese pontosította azt, tanulmányozta a harc jellegét és célját, a tevékenység sávját, a fő erőfelfejtés valószínű összpontosítását és a hadrend lehetséges felépítését, a hadtáp szolgálati ágak és alegységek készenléti idejét a munkához stb.

Csak ezt követően állapította meg a haladéktalanul foganatosítandó rendszabályokat és készítette el az időszámvetést, aminek az alapját a feladat kézhezvételének és a

hadtáp harctevékenység biztonságához való készenlétének ideje képezte. És itt egy kis magyarázat következik. Különösen a fiatal vezetők között nem kevés azoknak a száma, akik munkájuk során ennek nem tulajdonítanak kellő jelentőséget. Hasonló esettel találkozhattunk az egyik moszkvai katonai körzetnél megtartott gyakorlaton. A csapathadtáp egyes tisztjei nem készítették pontos időszámvetést, és azért fordulhatott elő, hogy az egyes rendszabályok végrehajtása ütközött egymással.

A második mozzanat a helyzet sokoldalú értékelése volt. V. Bojko tiszt meghatározta a hadtápegységek állományát és lehetőségeit, azok állapotát, és hogy megfelelnek-e a küszöbön álló tevékenység jellegének, az utak állapotát és azok után- és hátraszállítási utak minőségében való felhasználásának lehetőségét, az azok előkészítésével kapcsolatos rendszabályokat, az egységek és alegységek anyagi ellátottságát stb.

Csak ezt követően végezték el a hadtáp által a harctevékenység előkészítésekör és folyamán végzendő feladatok sokoldalú (mennyiségi és minőségi) elemzését, állapították meg a vezető szervek minden szolgálati személy munkájának legcélszerűbb sorrendjét. Meg kell jegyezni, hogy a feladat tisztázását és a helyzet értékelését a parancsnok hadtáphelyettese a szolgálati főnökök, szükség esetén pedig más alárendelt szolgálati személyek jelenlétében is végzi, akik kívánságára jelentik neki a megfelelő adatokat, számvetéseket és javaslatokat.

És a parancsnok hadtáphelyettese csak ilyen alapos előkészítő munka befejezése után rendelkezik minden szükséges adattal az elhatározás meghozatalához. Az elhatározást megfelelő harci okmányok formájában kell formába önteni a szolgálati főnökkel közösen, valamint a parancsnok és fegyverzeti helyettese közvetlen alárendeltségébe tartozó fegyvernemi és szolgálati főnököknek a bevonásával.

A harc hadtápbiztosítására vonatkozó feladatokat általában hadtápparancsban, vagy abból készült kivonatokban kell továbbítani, azokat a legrövidebb időn belül el kell juttatni a közvetlen végrehajtókhoz. A gyakorlatban erre a kérdésre nem fordítanak megfelelő gondot és ez negatívan hat a munkára „lent”.

Annál az alakulatnál például, ahol V. Poljakov tiszt szolgál, a legutóbbi gyakorlaton a jól és teljes terjedelmében feldolgozott okmányt csak öt-hat órai késéssel juttatták el a végrehajtókhoz. Jóllehet az okmányok időben való eljuttatására megvoltak a lehetőségek. Ide sorolható többek között a futárposta híradóeszközök (helikopter, gépkocsi, motorkerékpár) alkalmazása és berendelés a saját vezetési pontra az okmány átadásának céljából; kiszállítás a helyszínre segítség adás és ellenőrzés céljából (okmányok elszállítása), találkozási helyek kijelölése, az okmányok átadása stb.

A harc kezdetével és folyamán a parancsnok hadtáphelyettese, a szolgálati főnökök állandóan kötelesek ismerni a helyzetet és a csapatok ellátottságát, idejében elemezni a beérkező adatokat, ellenőrizni, hogy az alárendeltek idejében végrehajtották-e a megszabott feladatokat. Azoknak minden esetben reagálniuk kell az egyes változásokra az egységek (alegységek) hadtápbiztosításának érdekében.

A hadtápvezetésben legjobb eredményeket akkor lehet elérni, amikor a parancsnok hadtáphelyettese és annak alárendeltjei hozzáértően ki fogják meríteni a vezetés módszereiben rejlő lehetőségeket, pl. okmányok, technikai híradó és automatizálási eszközök segítségével fognak vezetni. A feladatok megszabásához a legnagyobb teljességet, azok tisztázásakor, a legnagyobb pontosságot a személyes érintkezés megteremtésével lehet elérni.

Ezeket a kérdéseket eredményesen csak az olyan határozott, intelligens, sokoldalúan képzett tisztek képesek megoldani, akik nem felejtik el azt, hogy a hadtáp vezetése mindenekelőtt az emberek vezetése. Mert az anyagi és egészségügyi biztosítással kapcsolatos feladatoknak megoldása, nemcsak a helyes metodika betartásától, a tervezés folyamatosságától és az elhatározás kidolgozásától, hanem a szolgálati személyek viselkedési módjaitól és attól is függ, hogy tudnak-e azok jó légkört kialakítani a hadtápvezetési pontokon.

A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a legjobb munkastilus a magas fokú pártszerűség, a professzionizmus, a vezetés tudományosan megalapozott és gyakorlatban ellenőrzött szervezési formáinak és módjainak a helyzet bármilyen viszonyai közötti alkalmazása.

Szemléltető példa ennek igazolására V. Degtyarev tiszttelvének tevékenysége. A gyakorlaton a helyzet bonyolulttá vált. A harctevékenység jellegének hirtelen váltakozna nem kevés erőfeszítést, akarást és hozzáértést igényelt, hogy a megadott határidőket be tudják tartani. Ilyen viszonyok között az anyagi biztosítás vezetésével kapcsolatosan megszabott feladatot nem volt könnyű minőségileg végrehajtani, Degtyarev és az általa irányított kollektíva azonban megbírkóztak feladataikkal; dacára annak, hogy beosztottai között voltak, nem régen érkezett gyakorlati tapasztalattal nem rendelkező tisztek. A gyakorlatot magasra értékelték, azon a hadtáp szakemberek sikeresen elsajátították a vezetéssel kapcsolatos jártasságokat.

Napjainkban a vezetési tevékenység megszervezésében egyre nagyobb szerepet kap a műszaki-tudományos haladás. A vezető szervek fel vannak szerelve automatizálási eszközökkel, amelyek lehetővé teszik a szükséges információ legrövidebb időn belüli végrehajtását, gyűjtését, továbbítását, feldolgozását és kiadását. Bizonyára nincs messze az az idő, amikor a beérkező adatok gépi feldolgozása a minimumra csökkenti a kézi munka arányát, lehetővé teszi a kialakult hadtáp harcászati helyzet tanulmányozásának és elemzésének csökkentését. Az elektronikus számítástechnika hozzáértő alkalmazása, a matematikai módszerek felhasználása az optimális elhatározások kidolgozásában és előkészítésében napjainkban a személyi állomány oktatásának szerves részét képezik.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a vezetés folyamatainak automatizálása új, fokozott követelményeket támaszt a különböző hadtápszervek és tagozatok vezetőivel szemben. Most pl. nem elegendő az, hogy azok katonai és közgazdasági vonatkozásban jól fel legyenek készítve, jóllehet ezen tulajdonságoknak a jelentősége nem csökkent.

Az elektronikus számítástechnika alkalmazásához a hadtáptisztnak jól kell ismernie a logika és a matematika törvényeit, nap mint nap bővíteni kell technikai látókörét, és ami a legfontosabb, meg kell tanulni újszerűen gondolkodni és dolgozni.

A korszerű harc nincs tekintettel a gyenge felkészültségre. A vezetési mesterség oktatásához minden mulasztás, minden befejezetlen kérdés kijavíthatatlan követelményeket vonhat maga után. Ezért a harckiképzés folyamán fel kell használni minden lehetőséget a szükséges jártasságok és ismeretek elsajátítására, csak ilyen esetben lehet eredményre, hozzáértő ténykedésre számítani a reális harchelyzetben.

Tökéletesítsük a hadtápkáderek kiképzését

*Írta: V. Jezdakov vezérőrnagy
és E. Frolenkov ezredes*

Megjelent: a „Til Vooruzseniib Szil” c. folyóirat 1987/2. számában

A hadtudomány és a technika rohamos fejlődésének, a harctevékenységek megvívása módjai és formái korszerűsítésének és azok minden oldalú biztosításának viszonyai között fokozódnak a tiszti káderekkel, azok szakmai képzettsége színvonalával szemben támasztandó követelmények.

Ezzel kapcsolatosan a hadtáp tanintézeteknél folyik a tisztek-hallgatók és növendékek képzési rendszere, korszerűsítése újjáalakításának állhatatos kutatása. Ezekkel a kérdésekkel foglalkozott a hadtáp katonai főiskoláknak a katonai hadtáp és közlekedési akadémia bázisán megtartott tudományos-módszertani konferenciája is.

A konferencia előtt sokan el sem tudták képzelni, hogy a dolog ilyen váratlanul alakul – a korábbi gyakorlatnak megfelelően –, amit a közelmúltig normális jelenségnek tekintettek, a felszólalások szövegét, a grafikonokat, a vázlatokat, a kiképzés megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos élenjáró tapasztalatokat ismertető egyéb információs anyagokat, a fotó kiállítás anyagát „házi” viszonyok között készítették el. Egy ilyen reprezentatív összevonaás levezetése a szokásoknak megfelelően történt. Ismertették a témát, megszabták a munkarendet. Kezdetét vette a referátum megtagtása.

A referátumot tartó, Lenin-renddel kitüntetett Katonai Hadtáp és Közlekedési Akadémia parancsnoka, G. Pasztuhovszkij altábornagy olyan kulcsfontosságú problémákra hívta fel a résztvevők figyelmét, mint a kiképzési folyamat minőségének és folyamatosságának elérése, az oktatás hatékonyságának és minőségének a metodika és a gyakorlat tendenciája gyökeres javításának alapján való növelése, a jövő hadtápszakemberek eszmei-politikai és erkölcsi nevelésének erősítése, a pedagógus szerepe és jelentősége. Az akadémia tudományos tanácsa, politikai osztálya, vezető tanszékei ezzel kapcsolatos tevékenységének elemzésekor az előadó megemlítette a pozitívumokat és a hiányosságokat, javaslatokat adott az oktatás intenzitásának fokozásával kapcsolatosan.

A referátum befejezése után, a kijelölt hozzászólók már előkészítették korábban összeállított téziseiket, az események azonban a továbbiakban a következőképpen játszódtak le.

A konferencia vezetője, I. Golusko vezérezredes, a szovjet fegyveres erők hadtáptörzsfőnöke arra kérte a hallgatóságot, hogy helyükről felállva mondják el, mi ragadta meg figyelmüket a referátumból, milyen értékesebb információt tartalmaz az a résztvevők számára, mit lehet abból átvenni, hogy átalakulást (peresztrojka) lehessen elérni a hallgatók és a növendékek oktatásában, véleményünk szerint, mely tanácsokat és javaslatokat lehet felhasználni.

Szót kapott V. Mukamolov vezérőrnagy, a volgai katonai hadtápfőiskola parancsnoka. Ő arról beszélt, hogy a tanintézetben – napjaink követelményeiből kiindulva – nem kis erőfeszítéseket tesznek a kiképzési folyamat minőségileg új alapokon történő átalakítására. A konferencia vezetője felkéri a többi elvtársakat annak megválaszolására, hogy milyen rövid idő alatt lehet növelni az oktatás minőségét, lehet elérni korszerűsítést a kiképzési folyamat tervezésében. Ezzel a kérdéssel kapcsolatos gondolatait kifejtette K. Baranszkij, A. Szazomov elvtárs és mások. A tanácssteremben észrevehetően kialakult a mindenkit érdeklő nyílt, közvetlen és őszinte vita.

Nekünk a hallgatók oktatásának javítását, mint a harc készségség fokozásával kapcsolatos feladat végrehajtását kell vizsgálnunk – hangsúlyozta felszólalásában A. Prokopsik ezredes, a Katonai Hadtáp és Közlekedési Akadémia csapathadtáp tanszékének vezetője. És itt a fő hangsúlyt az oktatás intenzitásának növelésére kell helyezni, annak felgyorsításának és minősége javításának alapján.

Meg kell mondani, hogy ennek a tanszéknek a tisztjei és kolléktívája már sok mindent tettek, újszerűen oldották meg a gyakorlati oktatás megszervezését. A parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatokat most nem évfolyamonként fogják megtartani, mint ahogy eddig tették, hanem futószalagszerűen. Igaz, hogy ilyen szervezés mellett jelentősen nőtt az előadók leterheltsége, de javult a minőség. A gyakorlatok idejére az egyes beosztásokra kijelölendő hallgatók száma most kétszeresére csökkent, ami lehetővé tette azt, hogy mindegyik önállóan végezze funkcionális feladatait.

Az egyes tantermeknek speciális tablókkal való felszerelése lehetővé tette a kiképzési kérdések feldolgozása idejének csökkentését. Ezt a célt szolgálja az ezredhadtáp valamennyi elemeivel előkészített elhelyezési körlete is. A hallgatók jóval rövidebb idő alatt tanulmányozhatják annak felszereltségét és műszaki vonatkozású berendezését, gyakorolhatják a tömegpusztító fegyverek elleni védelem, valamint őrzés és védelem megszervezésének kérdéseit, a vezetés gyakorlati megszervezését.

Az oktatás intenzitása fokozásának egyik sarkalatos pontja – harc a kiképzési anyag elsajátítása idejének csökkentéséért. Maximális ismeret minimális idő alatt – így kell most értelmezni az oktatás módszertana (metodikája) javításának problémáját. Nagy érdeklődést váltott ki ezzel kapcsolatosan A. Prokopsik ezredes bejelentése. A közelmúltban a tanszéken kidolgoztak egy, több tucat kiképzési órára szóló komplex módszertani feladatot. A többi tantárggyal való strukturális-logikai kölcsönös összefüggés következtében ez lehetővé tette olyan szituáció modellezését, amikor a hadtáp irányításának tényleges harc idején rövid idő alatt kell értékelni a helyzetet, meghozni elhatározásokat, kiadni intézkedéseket és ellenőrizni azok végrehajtását, egyeztetni az egyes kérdéseket az alárendeltségébe nem tartozó szolgálati ágakkal. Ezt a célt szolgálja az adatbázisnak az automatizált kiképző komplexum könyvtárába idejében történő betáplálása, majd kivetítése a display képernyőjén a foglalkozások és gyakorlások idején. Ez a módszertani újdonság lehetővé tette azt, hogy hetvenöt százalékkal csökkentsék a helyzet hallgatókkal való ismertetésére szükséges időt.

Igaz, itt meg kell jegyezni a következőt. Egy kérdés csökkenti egy meghatározott terjedelmű információ elsajátításának idejét, törekedni a megértésre, más kérdés – az ismeret meggyőződéssé való átváltoztatása. A bemutatott vázlatok, grafikonok, diagrammok demonstrálták, hogy milyen irányban halad a kutatás.

A referátum megvitatása folyamán megvizsgáltak más, az oktatás intenzitása növelésére, az oktatás és a gyakorlat közötti kapcsolat erősítésére vonatkozó kérdéseket is.

Megállapították pl. annak szükségességét, hogy a fakultás (évfolyam) és zászlóalj- (század-) parancsnokok szerepe növekedjen a hallgatók és növendékek között folyó egyéni nevelőmunkában, az közeledjen a jövő hadtápszakemberei kiképzésének konkrét feladataihoz. A parancsnokoknak nemcsak az a feladata, hogy biztosítsák az alárendeltek példás viselkedését, a napirendnek azok általi szigorú betartását, hanem az is, hogy minden eszközzel járuljanak hozzá azok szakmai jártasságának tökéletesítéséhez. Ezért a fakultások és a zászlóaljak szolgálati közegei a hallgatók általános műveltségi és összefegyvernemi képzésének figyelembevételével alakítsák meg a tanulócsoportokat. A hadtápszakemberek képzése minősége javításának fontos feltétele annak felülvizsgálata, hogyan közelítsék meg (viszonyuljanak) a hallgatók és a növendékek a technikai eszközök tanulmányozását(-ához). Napjainkban legelsősorban az új technikát kell elsajátítani. Jól kell ismernie azok fejlődésének perspektíváit az elkövetkező 10-15 év alatt és ennek megfelelően kell részükre az elméleti és gyakorlati foglalkozásokat megtartani.

Nem kevésbé fontos annak szemelölt tartása sem, hogy a kiképzési-anyagi bázis maximálisan közelítsen azokhoz a viszonyokhoz, amelyek között a katonai főiskolák végzős hallgatóinak majd dolgozniuk kell. A felszólalók hangsúlyozták, hogy a Katonai Hadtáp és Közlekedési Akadémián pl. be kell rendezni a parancsnok hadtáphelyettesének részére gyakorló munkahelyet, a csapatgazdálkodás irányítására szolgáló központot, más gyakorló objektumokat, amelyek lehetővé tennék a hadtápfőnök gyakorlati tevékenységének problémáit, így vagy úgy érintő különféle szituációk modellezését.

A konferencia parázs hangulata a szekciókban folyó munka alatt sem csökkent. Közülük valamennyien a kiképzési folyamat korszerűsítésének módjait vitatták meg. A Hadtáp és Közlekedési Akadémia által kidolgozott strukturális-logikai vázlat felkeltette a résztvevők érdeklődését. Ez a vázlat szemléltetően bemutatta a kiképzés megszervezésének főbb elveit, tartalmazta a szemeszterenként tanulmányozandó tantárgyak jegyzékét és terjedelmét, a feladatok feldolgozásának sorrendjét, a csapatgyakorlat végrehajtásának rendjét, az ellenőrzés összes formáit, azon tantárgyak felsorolását, amelyekből államvizgázni kell stb. Egy ilyen vázlat nem kis segítséget jelent a kiképzésben, ez alapján véve rövidítve tartalmazza a kiképzési tervet, programot és ahogy azt a Hadtáp és Közlekedési Akadémia kiképzési osztályának vezetője, V. Rubcov vezérőrnagy hozzászólásában hangsúlyozta lehetővé teszi a tervezés hiányosságainak és gyenge pontjainak felismerését.

Az oktatás metodikájának javításában pozitív eredmények kétségtelenül csak kollektív erőfeszítésekkel, precízen szervezett együttműködéssel lehetnek. Ezért nem a véletlen műve az, hogy az akadémián nagy gondot fordítanak a tanszékek közötti módszertani értekezletekre, amelyeken rendszerint részt vesznek nemcsak a tanszékek vezetői, hanem a fakultás parancsnokságok, a kiképzési terv és programok kidolgozásáért felelős előadók is. Általában megvitatják a kiképzési terv-tervezeteket, a magyarázó feljegyzéseket, a szakemberek felkészítésének és az oktatók tantárgyaknak strukturális-logikai vázlatát, a tematikát és foglalkozás fajtánkénti óraelosztást stb. Véleményünk szerint az ilyen értekezletek munkájában az a legértékesebb, hogy azokon meggyőződnék arról megfelel-e az egyes tantárgyak tematikája az irányelveknek, megoldják az oktatás aktív formái és módjai felhasználásának, a kompjuterizálásnak kérdéseit. Az akadémián csupán hat hónap alatt több mint negyven tanszék közötti értekezletet tartottak.

A Katonai Hadtáp és Közlekedési Akadémia professzori-előadói állomány hatalmas munkát végez az oktatás korszerűsítésével kapcsolatosan és egyéb más irányokban.

Nagy jelentőséget tulajdonítanak pl. az osztályozó jelleggörbék elkészítése metodikájának, a végzős hallgató által a kijelölt beosztással kapcsolatos professziogramma kidolgozásának, a tantárgyak jegyzéke és terjedelme tudományos meghatározásának stb. V. Rubcov vezérőrnagy beszélt a konferencia résztvevőinek ezen kérdésekkel kapcsolatos kutatások tartalmáról és sorrendjéről, megemlítette a munka közben tapasztalható nehézségeket.

A megalapozottság jellemezte H. Panykov ezredesnek, az OSZSZK eredményes tudósának, a műszaki tudomány doktorának, professzornak a hozzászólását. Panykov ezredes hangsúlyozta, hogy a katonai akadémiák és tiszti iskolák 1987-ben végző hallgatóinak és növendékeinek a 2000. év fegyverzetével és technikájával lesz dolguk. Hogy ez mit is fog jelenteni, arról beszéltek N. Volkov, V. Scserbak vezérőrnagyok és mások is. Számolnak e ezzel a kiképzési tervek és programok? Sajnos – állapította meg N. Panykov, egyesek előnyben részesítik az utasítások és szabályzatok tanulmányozását, csökkentve a technika tanulmányozására fordítandó órák számát. Itt nagyon sok múlik a tanszékek kollektíváinak munkásságán, energiáján, kezdeményezésén és állhatatosságán.

Tanítári magukat a tanítókat is – így van a lecke feladva. A hozzászólók megállapították, hogy ezt sajnos egyes vezetők nem értik teljesen. Valamilyen oknál fogva az előadó képzettsége növelésének csak olyan formáját szorgalmazzák, mint a különböző tanfolyamok, a parancsnoki kiképzés és ezzel be van fejezve. Természetesen ez fontos, de nem elegendő. A műszaki-tudományos haladás felgyorsulásának évszázadában kevés, hogy az előadó csak azt tudja (ismerje) és adja át a hallgatóknak, amit már tanultak és ami már ismert. Az előadónak napjainkban kutatónak, alkotónak, tudományos munkát végezni képesnek kell lennie. És mi történik a valóságban? Kutatásra kevés, önképzésre és önálló munkára gyakorlatilag nem marad idő. A továbbiakban a professzor hangsúlyozta, hogy a tanszéket gyakran megterhelik különböző jelentések, beszámolók, tervek stb. készítésével. Ez felemészti az erőt, az időt és az energiát, lehetetlenné teszi a kezdeményezést, azt eredményezi, hogy a tanszék beosztottjainak elmegy a kedve a kutatásoktól.

A hadtápbiztosítás folyamatának modellezése lehetővé teszi az oktatás technológiájának optimalizálását, a legracionálisabb rendszer kiválasztását, köztük a hallgatók és a növendékek kiválasztásakor is. Ebben a munkában hatékonyságot – hangsúlyozta hozzászólásában N. Gorokov ezredes, a rjazáni katonai gépkocsi mérnöki főiskola képviselője – a főiskola végzős növendéke osztályozó jelleggörbéjének optimalizálásával is el lehet érni. Véleménye: az érvényben levő oktatási rendszernek egy sor hiányossága van. Egyelőre még nem dolgozták ki a gépkocsizó-szakember „átmenő” modelljét, aminek figyelembe kellene venni egyrészt a végzős hallgatóval szemben jelenleg és perspektívában támasztandó követelményeket, másrészt a célok elérésének módjait az oktatás során.

A szakképzettség növelését szolgáló tanfolyamokhoz hasonlóan hiányzik az akadémiák és főiskolák végzős szakemberei modelljeinek a pontos szétválasztása is. Miért? Azért, mert a főiskolák és akadémiák kiképzési programjait nem mindig hangolják össze és ezért eléggé gyakori a párhuzamosság (dublázás). A főiskolák és akadémiák gépjárműtechnika üzemeltetése tanszékein pl. a tervezéssel, az üzemeltetéssel, a diagnosztizálás és műszaki karbantartásával, a tárolással stb. kapcsolatos témák majdnem teljes egészében ismétlődnek. És akad-e ennek alámásmasztására valamiféle magyarázat? Magától

értetődően nem! A tiszt lényeges hibának tekinti azt is, hogy az akadémián, a főiskolán, a tanfolyamokon a kiképzési normatívák, a technikai kiképzéssel, a technika karbantartással és egyéb területekkel kapcsolatos gyakorlati ismeretek és jártasságok fokozatos növelésének rendszerét nem gondolták át kellőképpen.

Nyilvánvalóvá lett, hogy az ismeretek növekvő terjedelme és a korlátozott oktatási idő között az utóbbi években teljes nagyságában mutatkozó eltérés maga után vonja az oktatás metodikájának, az intenzitás növelésének irányában történő átalakítását. És itt félmegoldások valószínűleg nem elegendők. Gyökeres átalakításra, a kiképzési folyamat új, hatékonyabb megközelítésének keresésére és meghonosítására van szükség. Pontosán erre összpontosította hozzászólásában a figyelmet V. Golovko vezérőrnagy „Marxista-leninista szemzőből – hangsúlyozta – a megismerés folyamata magában foglalja az információ érzékelését és annak a későbbiekbeni megértését, általánosítását, ismeretkékké és meggyőződéssé való átváltoztatását”. A katonai tanintézetekben bizonyos mértékben megtanulták a kiképzési információ átadásának meggyorsítását, gyors és eredményes megértése, igazi ismeretkékké és jártasságokká való átváltoztatása azonban még alacsony színvonalon mozog. Jelen pillanatban pontosan ez limitálja a kiképzési folyamat intenzívvé tételét. Milyen irányokban folyik is itt tulajdonképpen a kutatás? Ezt meg lehetett állapítani a bemutatott plakátok és vázlatok alapján. Mindenekelőtt folyik az oktatás tartalmának a gyökeres átalakítása, az oktatás alapvető volta és alkalmazott jelentsége fokozásának (növelésének) irányában. Továbbá az oktatás új módszereinek kutatása és meghonosítása és a hallgatók egyéni tanulásának megszervezése, a professzori-előadói állomány tudományos-pedagógiai képzettségének növelése, a kiképző-kutató anyagi bázis fejlesztése.

Arról, hogy az oktatás intenzívvé tételének egyes kérdéseit milyen úton sikerült megoldani E. Fagyeyenko vezérőrnagy is szólott hozzászólásában. Az ő véleménye szerint ezt a problémát csak úgy lehet megoldani, hogy a hadtápbiztosítás szervezőinek – szakembereinek jártasságát összekapcsoljuk a géppel való dialógus folytatására való képességgel. Ezért nem véletlen, hogy a hadtápvezetési tanszéken különös jelentőséget tulajdonítanak a hadtápvezetési és más helyzet számítástechnika segítségével történő modellezésének. Itt ugyancsak folyik a hadtápbiztosítás folyamatai matematikai modelljeinek vagyis, ha nem is az összes, de mindenesetre a munkaigényes számvetési feladatok egységes adatbázis alapján való megoldását lehetővé tevő alkalmazott programcsomagok létrehozásának kutatása. A tanszékvezető hangsúlyozta, hogy a jövőben biztosítani fogják azt, hogy minden hallgató jártasságra tegyen szert az elektronika és az informatika legújabb vívmányainak hozzáértő kezelésében. A hallgatók feladatainak meghatározott részét átadják a számítógépeknek.

A konferencia résztvevői tárgyilagosan, alkotóan viszonyultak a felmerült problémák megvitatásához. Az aktivitás méreteit az alábbi tényekkel lehet demonstrálni. A plenáris üléseken hozzászólott kb. húsz, a tizenkettő szekció ülésén pedig több mint száz fő. A konferencia munkájában több mint négyszáz, különböző profilú szakember pedagógus vett részt. A konferencia résztvevőinek bemutatták a hadtápbiztosítással kapcsolatos bemutató foglalkozások előkészítésének és tábori viszonyok közötti levezetésének, az aleggységek tábori viszonyok közötti életkörülményeinek, a személyi állomány fertőtlenítésével és mentesítésével, a technika és az anyag vegyimentesítésével kapcsolatos rendszabályok végrehajtásának rendjét és megszervezését.

A résztvevők kétségtelenül gazdagították ismereteiket, nagyon sok hasznos tanácsot, javaslattal vértették fel magukat. Azonkívül a konferencia összességében lehetővé

tette annak megállapítását, hogy a hadtápszakemberek elméleti és gyakorlati képzésének fejlődése helyes irányban halad. Egy sor, a pedagógiával kapcsolatos tudományos nézet vonatkozásában meghatározott haladást értek el.

Minden felszólalást a hadtápszakemberek politikai nevelése, közgazdasági képzése erősítésének gondolata hatotta át. És ez nem véletlen, mivel a főiskola a hadtápszakembereknek nem csak a szakmai, hanem az eszmei-politikai, erkölcsi arculatát is meghatározza, igen nagy hatással van annak világnézetére, kommunista meggyőződésének és öntudatosságának formálására.

A konferenciának I. Golusko vezéreztud vonta meg a mérlegét. Elemezte a konferencia résztvevőinek felszólalásait. Az SZKP KB „Az ország közép- és felsőoktatása átalakításának főbb irányai” c. okmány tervezetének szellemében javaslatokat adott a kiképző-nevelő munka korszerűsítésére vonatkozóan. Többek között rámutatott arra, hogy erősíteni kell a kapcsolatokat a katonai tanintézetek, s a csapatok között, meg kell honosítani az oktatásban a korszerű módszereket, tovább kell fejleszteni a kiképzőanyag bázist, aktivizálni kell a kiképzési tervek és programok átdolgozásával kapcsolatos tevékenységet.

„Az idő az élet minden területén kezdeményezést, alkotást igényel – hangsúlyozták a társadalmi tudomány tanszékvezetők össz-szövetségi értekezletén – újszerűségénél és méreteinél fogva olyan példa nélküli feladatokat helyezett előtérbe, amelyeket meg kell oldani záros határidőn belül.” Ez teljes mértékben vonatkozik a hadtáp katonai tanintézetekre is.

NATO'S SIXTEEN NATIONS

Egészségügy és korszerű harc

Írta: William Winkler vezérőrnagy

*Megjelent: a NATO'S SIXTEEN NATIONS
1986. évi 4. számában*

Háborúban a parancsnoknak felelősségteljes elhatározásokat kell hoznia, mert azoktól függ az alárendeltségében levő katonák élete és egészsége. Az egészségügyi erőforrások tegyék lehetővé, hogy a parancsnok a lehető legkedvezőbb megoldást választhassa a feladat legkisebb veszteséggel történő végrehajtásához. Ötletes rendszert dolgoztak ki a korszerű technika kihasználására a sebesültek ellátásához, s egyben a parancsnok által kitűzött cél elérésének maximális támogatásához. A könnyű sebesülteket az arcvonalhoz közel gyógyítják és visszajuttatják a harcoló csapatokhoz, a súlyos sebesülteket pedig most már hátra tudják szállítani nagy mélységbe.

Az alkalmazott technika befolyása miatt a háború természete állandóan változik. A parancsnoknak napjainkban ki kell használnia az új technika által nyújtott előnyöket azon clemzések eredményének a figyelembevételével, hogy a múltban mi hozta meg a sikereket a harcmezőn. A technikában elért exponenciális haladás nagy hatást gyakorolt a konfliktusok színpéere az atomháborútól kezdve egészen a polgári zavargásokig. A kiváló minőségű bonyolult eszközök birtoklása nem korlátozódik a szilárd tudományos bázissal rendelkező fejlett országokra. Sőt nagyon is lehetséges, hogy a tömegpusztító fegyverekhez a világ fejlődő nemzetei, de talán még terrorista szervezetek is hozzájutottak.

Háború és tudomány

Az ember hadviselési képessége egyre bonyolultabbá és egyre pusztítóbb hatásúvá vált. Ugyanakkor a békebeli élet minőségének javítására irányuló technológia közvetett hatásai lényegesen befolyásolják a jövőbeni harcot. A tudomány meghosszabbítja az életünket, s ugyanakkor csökkentette a gyermek- és anyahalandóságot. Több ember éri meg az öregkort. Közben a fejlett nemzeteknél a hatásos fogamzásgátlás széles körű igénybevétele lehetővé tette a népességnövekedés ellenőrzését. Ezért a NATO-ban is, a Varsói Szerződés országában is a 17 évtől 30 évig terjedő korba lépő férfiak és nők száma 1984-től csökkenni kezdett és ez a folyamat 1999-ig fog tartani. Ebből a korcsoportból kerülnek ki az ipari üzemek leendő dolgozói éppen úgy, mint a haderőkbe

kerülő katonák. Sajnos, ebben a korcsoportban olyanok is vannak, akik fizikailag vagy szellemileg alkalmatlanok katonának is, ipari munkára is.

A potenciális kombatánsok csökkenő száma párosulva azzal, hogy egyre nagyobb a függőség az állandóan bonyolódó fegyverrendszerektől áldozatokat követel a harcosoktól. Az áldozatokat a korszerű harcmezőn kell leróni, amely harcmező cseppfolyós, pusztító és erőforrás-igényes lesz. Közben a technikánk lehetővé teszi, hogy nagyobb pusztító erővel bírjunk, mint bármelyik múltbeli háborúban, ugyanakkor egyre inkább függő helyzetbe hoz bennünket a hozzáértő kezelőkkel, karbantartókkal és javítókkal bíró hadtáprendszerektől. A szóban forgó rendszerek bonyolultsága fokozódó követelményeket támaszt a kezelők és karbantartók értelmi szintjével szemben. Ezeket a katonákat és a pótlásukat az arra alkalmas férfiak és nők egyre csökkenő állományából kell kiválasztani. A fokozódó bonyolultság egyben hosszabb kiképzési időt is igényel a szükséges hatékonysági szint eléréséhez a feladatok végrehajtásában. Egyre inkább függünk a sajátos képesítésű „személyektől”, ellentétben a múlttal, amikor is inkább kezelői állománnyal dolgoztunk, amelynek a tagjai kölcsönösen helyettesíthették egymást. Ezért a jövő háborúja „ember-kritikus” küzdelem lesz.

A problémát csak bonyolítja az a feltétel, amely szerint háborút a honi területtől távoli kell megvívni, amire példa a Falkland-szigeteki brit hadjárat volt, vagy az Egyesült Államok esete lenne európai háborúban. Arról van szó, hogy a kellő jártassággal bíró egyéneket nagy távolságról kell a harcmezőre szállítani, majd ott integrálni kell őket a küzdő erőkbe. Minthogy bizonyos, inkább szociális mint fizikai vagy szellemi természetű okok miatt a nőket csak adott területeken lehet alkalmazni, az utánpótlásnál, feltöltésnél nemcsak a szükséges képzettséget és jártasságot, hanem a megfelelő „nemiséget” is figyelembe kell venni.

Előre tervezés

Mi az egészségügyi szolgálat szerepe a korszerű harcmezőn? Mindenekelőtt gondoljunk a súlyosan sebesült katonák gondozására. Az élet és a végtagok megmentése nem egyszerűen humanitárius gesztus. Az egészségügyi rendszer iránti hit nagy hozzájárulás az egyes katonák küzdeni akarásához. A betegek és sebesültek harcmezőről történő hátraszállítása a második nagy funkció. Amikor a harcban a siker elérése az egyének és az alegységek aktivitásán múlik, akkor a súlyos sebesültek és gondozóik jelenléte akadályozza a parancsnok cselekvési szabadságát.

A sebesültek harcmezőről történő gyors evakuálása nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a parancsnok mentesüljön ezektől a gondoktól. Talán a legjelentősebb hozzájárulás az egészségügyi szolgálat részéről az említett „ember-kritikus” háborúban az, hogy minél előbb visszajuttatja a katonákat a szolgálati helyükre a hátraszállítási láncolat legalacsonyabb szintjén. Az egészségügyi rendszertől a hadszíntérre visszakerülő katonák képzettek és harcedzettek. Ezek a katonák azonnali rendelkezésre állnak és nem a távoli honi területről kell a helyszínre szállítani őket. A háború korai szakaszában ezek a katonák lesznek a feltöltés fő forrásai. Ha rosszul szervezik meg az egészségügyi rendszert, hiányos az állománya és a felszerelése, vagy ha nem veszik figyelembe az egészségügyi rendszer azon képességének fontosságát, hogy a katonákat visszajuttatja a hadszíntérre, akkor az egészségügyi rendszer csak olyan óriási csatornának tekinthető, amelyen át a kiképzett, harcedzett katonák elszivárognak a hadszíntérről.

Jonathan Letterman, a Potomac-hadsereg egészségügyi szolgálatának főnöke és azon tábori egészségügyi szolgálat rendszerének kidolgozója, amelyre majdnem minden korszerű haderő máig is támaszkodik, megállapította, hogy: „... a vezérlő eszme, amelyet mindenkor szem előtt kell tartani az, hogy erősítsük a főparancsnok kezét a hadsereg egészségügyi állapotának magas szinten tartásával, hogy ezáltal a hadsereg a lehető legnagyobb mértékben képes legyen a fáradalmak és nélkülözések elviselésére és a harcra.” Az egyes katonák egészségének megóvása, valamint a betegségek és járványok megelőzése a legegyszerűbb és a leggazdaságosabb eszköz ahhoz, hogy biztosítsuk a harcra parancsnok számára az életerős, egészséges küzdő erőt. A jó fizikai állapotú, megfelelően akklimatizált katonák könnyebben elviselik a sérülést és a stresszhatásokat, ellenállnak a megbetegedésnek és fertőzésnek. Az egészségügyi rendszer negyedik funkciója a harcra parancsnok hozzásegítése az alárendeltjei egészségvédelmével kapcsolatos feladatainak teljesítéséhez.

A közelmúltban a Military Medicine egyik cikkében Bellamy összehasonlította az 1941-ben Oroszországban harcoló német haderő tapasztalatait az 1944-ben Franciaországban hadakozó USA szárazföldi erőkével. Bellamy elismerte, hogy az összehasonlításának érvényessége arra a feltételezésre támaszkodik, hogy szembe állítsa a hasonló adatokat és van számos olyan ismeretlen és változó tényező, amely beárnyékolja az említett feltételezést. Azt sejteti, hogy a német szárazföldi erő egészségügyi rendszere, amely arra épült, hogy a súlyos sebesülteket a hátsó részbe szállítsa, a könnyű sebesülteket pedig az egészségügyi állomány felével dolgozó hadosztályszinten lássa el, a sebesültek nagyobb hányadát juttatta vissza a harcolókhoz, mint az USA szárazföldi ereje. Ugyanakkor azonban az USA hadsereg egészségügyi rendszere több emberélet megmentésére volt képes, mert az életmentő műtétekre képes sebészet sokkal közelebb települt a harcolókhoz, mint a németeknél. Megemlíti, hogy „a képzett sebészek szűkös létszáma, a tárolt vér elégtelen mennyisége és a hatásos antimikrobiotikumok hiánya miatt a német szervezet akkor is aligha ért volna el jobb eredményeket, ha közelebb települt volna az arcvonalhoz.” Bellamy cikkének olvasásakor fölvetődik az a kérdés, hogy lehetséges-e a korszerű harcmező számára hatásos egészségügyi rendszer megteremtése, amely arra törekszik, hogy életet vagy végtagokat mentsen meg és minél több embert visszajuttasson a szolgálati helyére.

A maximális visszajuttatásra optimalizált egészségügyi rendszer tervezési alapját Edward Churchill körvonalazta a Beebe and Babakey kiadónál megjelent Battle Casualties (Harci veszteségek) című könyvében: „Minél messzebbre hátraszállítják a sebesült katonát a harci övezettől, annál nagyobb lesz a hatástalan napok száma és annál kisebb lesz a katona motivációja a harci beosztásba történő visszatéréshez.” hadtáp nyelven szólva a rendszert „előretoltan rögzített” megoldással kell megszervezni. Azok a páciensek, akik nem szorulnak kórházi ápolásra, maradjanak a hadosztály térségében, ha ezzel nem terhelik meg a harcra parancsnokot. Azokról a katonákról van szó, akik mozgásképesek, meg tudják magukat védeni, de arra még nem alkalmasak, hogy visszamenjenek a lövészgödörbe. Azok az ápoltak, akik kórházi kezelésre szorulnak, de előreláthatólag visszatérhetnek majd az alakulatukhoz csak annyira kerüljenek hátra, amennyire a harci helyzet szükségessé teszi. Az egészségügyi ellátásban és a technikában elért haladás meggyorsítja ezekben a katonáknak az alakulatukhoz való visszatérését azáltal, hogy kellő időben megkapják az elsősegélyt, majd sebeszi és rövid kórházi ellátásban részesülnek. Az ellátásban ügyelni kell a felesleges evakuálás megelőzésére. Ha a sebesültek sokasága

val kell számolni, akkor ezeket a katonákat nem szabad hátra vinni azért, mert könnyen szállíthatók.

Kritikus döntések

Ami a súlyosan sebesült katonákat illeti, azok számára csak jól felszerelt, korszerű, azonnal rendelkezésre álló kórházzal lehet optimális ellátást biztosítani. A technika lehetővé teszi számunkra, hogy a legbonyolultabb kezelést igénylő sebesülteket is ellássuk még tábori körülményekben is. Azonban ehhez egyre nagyobb létszámú személyzetre van szükség ebben az „ember-kritikus” világban és bonyolult felszerelésre az élet fenntartásához, amikor már a kórházaink nagyok, nehézkesek és nem mozgékonyak. A bonyolult berendezések harci övezetben való telepítése csak tovább terheli a harcos parancsnokot. Bármely harcmezőn elhelyezett rendszer szükségszerű kompromisszum a között, hogy mi a legjobb a katonának és mi a legkedvezőbb a harc megvívásához. A cél az, hogy minimálisra csökkentjük az életek és végtagok elkerülhető elvesztését.

Kézenfekvő, hogy ha a korszerű, bonyolult egészségügyi létesítmény nem juttatható el a sebesült katonákhoz, akkor a katonát kell eljuttatni ahhoz és a fizikai erőnlétét fenn kell tartani, amíg eljut oda. Ebben és csak ebben válik az egészségügyi rendszer egyedül állóvá a harcmezőn. Minden más rendszer a harc ütemével települ át a harcmezőn. Minden rendszer úgy működik, hogy előre fölméri a harcos parancsnok valószínű szükségleteit. A konfliktus követelményei meghatározzák a prioritást minden tevékenységhez, az egészségügy kivételével. Az egészségügyi szolgálatot biológiai óra futtatja. Az ember állapotának a sebesülés utáni rosszabbodása időben előre jelezhető. Megfelelő és kellő idejű beavatkozás nélkül a katona olyan sérüléssel, amelytől potenciálisan hamarosan visszatérhetne a harcos alakulatához olyan pácienssé válhat, aki a felgyógyulása után is alkalmatlan marad a katonai szolgálatra, sőt meg is halhat. Az egészségügyi rendszer azzal kezdődik, amit a katona önmaga vagy a bajtársa érdekében megethet és tartalmazza mindazt az ellátást, amiben a hátraszállítása és a kórházi ápolása alatt részesül. Az orvosilag kívánatos és a katonailag elfogadható közötti kompromisszum elérhető, ha a katona a sebesülése után 30 percen belül belgyógyászati felügyelettel átesik az életmentő műtéten, hat órán belül pedig eljut az első korszerű egészségügyi létesítménybe, de szállítás közben is állandó orvosi felügyelet alatt marad.

Egyes katonák olyan súlyos sebet kapnak, hogy nem szállíthatók. Ezek számára szükségessé válik életmentő sebészi beavatkozási képesség fenntartása a harchoz egészen közeli előretolt térségben bármilyen szerény vagy éppenséggel kezdetleges feltételekben. A felszerelés hátizsákban történő szállítására felkészült sebészcsoporthoz csak azt teszi, amit a sebészet igényel ahhoz, hogy a páciens szállíthatóvá váljék. Ez a csoport olyan harci osztagok része lehet, amelyek átmenetileg rendszerint rövid ideig elszigetelten tevékenykednek, mint például a légi szállítású és ejtőernyős alegységek. További csoportokat lehet előre vonni és csatlakoztatni, ha a helyzet megköveteli.

A sebesültek gyógyítása

A sebesültek szakaszos gyógyításának elméletét Edward Churchill ezredes dolgozta ki a második világháború elején az USA szárazföldi erői számára. A kezdeti sebészeti kezelés, amelynek az a célja, hogy a páciens szállíthatóvá tegye a hátsó kórházba történő gyors evakuálásra, ahol azután helyrehozó sebészeti ellátásban részesül, lehetővé tette a legsúlyosabb sebesültek tömegének harci övezetből való gyors hátraszállítását.

Az előretolt sebészeti létesítményekben a kezdeti sebészeti erőfeszítés nem teljes sebesítet. Arról van szó, hogy „... a kezdeti erőfeszítést az élet és végtag megmentése, a fertőzés megelőzése és az orvosi szükségességé, hogy a sérült szállíthatóvá váljon... mellőzni kell azokat a sebészeti eljárásokat, amelyek ebben a mozzanatban nem lényegesek a sebek kezeléséhez, de a szállítható pácienset nem szállíthatóvá tehetik.” A helyreállító sebészetet messze a hátszágban levő báziskórházakban gyakorolták, ahol is a sebesült katonák műtét utáni mozgásképtelensége nem okozott gondot. A sebkezelésnek ez a rendszere lehetővé tette az előretolt kórházak gyakori áttelepülését és az erőforrásoknak a sebesültek intenzív ellátására való összpontosítását messze a hátszágától, ahol is a kórházaktól nem követelték meg a harcászati helyzetnek megfelelő áttelepüléseket.

A sebesültek kezelésének Churchill-féle koncepciója máig is érvényben van. Azonban a korszerű harcmező szélessége és mélysége azt sejteti, hogy az a biztonsági térség, ahol a helyreállító sebészet működhet, valóban nagyon messze lesz a harci övezettől. A technika megnövelte a harcmezőt, de ugyanakkor képesé tett bennünket arra is, hogy a sebesültek tömegét rövid idő alatt nagy távolságra eljuttassuk. Ez a képesség a közelmúltban néhány esetben megmutakozott. Az 1973. évi arab-izraeli háborúban több mint 4000 sebesültet evakuáltak a Sinai-félszigetről Izrael központi térségébe huzamosabb ideig tartó kezelésre. A sebesültek nagy része a sebesüléstől számított 24 órán belül már a hátszági kórházban volt. A britek a Falklandi hadjáratban több mint 500 katonát szállítottak az Egyesült Királyságba Uruguay és az Ascension-szigetek érintésével. Ez a 8000 mérföldes út 20 órát igényelt. A sebesültek többsége a sebesüléstől számított 2-3 napon belül ért Nagy-Britanniába. Libanonban, az USA tengerészgyalogos laktanya elleni 1983. évi terrorista merénylet miatt 55 sérültet a sérülés után néhány órával már közvetlenül az USA-légierő nyugat-németországi egészségügyi intézményeibe szállítottak. Útközben ezt az akciót bírálták, a páciensvizsgálat eredménye arra utalt, hogy az eredmény valószínűleg akkor is azonos lett volna, ha közelebbi egészségügyi létesítményeket vettek volna igénybe.

A súlyosan sebesült katonáknak a kezdeti és helyreállító sebészeti kezelés közötti nagy távolságra történő szállítása megbízható, e célra berendezett repülőgépeket igényel. Még mindig versenyezzünk a biológiai órával, megpróbáljuk eljuttatni ezeket a pácienseket a végleges gyógykezelés színhelyére mielőtt komplikációk lépnének fel. Ha a sebesülteket nem e célra berendezett sebesültszállító repülőgépeken utaztatjuk, akkor az ilyen szállítmány időzítését és kapacitását elsősorban nem az egészségügyi követelmények határozzák meg. Ha nem lesz elegendő megbízható repülőgép a hátraszállításra, akkor a hadszíntéren maradás kórházi ellátásra szoruló sebesültek száma megnövekszik. Itt olyan páciensekről van szó, akiket ember- és felszerelés igényes kezelésben kell részesíteni. Ha elég sokáig maradnak a hadszíntéren ahhoz, hogy komplikációk lépjenek fel, akkor még nagyobb erőforrásokat kötnek le.

Az erőforrások egyszerűsítése

Az erőforrások azok számára jelentenek problémát, akik a honi területől bizonyos távolságon tevékenykednek. Az előretolt térségben szétbontakozott csapatoknak és felszerelésnek egyensúlyban kell lenniük azokkal az eszközökkel és idővel, amelyek rendelkezésre állnak a harcmezőn levő csapatok feltöltésére és kiegészítésére. Az esetleges konfliktus első napjaiban, különösen a rövid veszélyeztetettségi időszak után bekövetkező háborúban az elsőbbséget a harcmezőre szállítandó csapatoknak kell megadni.

Nagy egészségügyi szervezet létrehozása és annak távoli hadszíntéren történő telepítése nem praktikus. A távoli katonai elkötelezettségek támogatására szolgáló egészségügyi rendszer legyen áramvonalas. Biztosítsa az optimális visszajuttatást a harcos alakulatokhoz életek vagy végtagok feláldozása nélkül a lehető legkisebb telepített egészségügyi erővel. Legyen elégséges, de ésszerű.

A telepítendő egészségügyi erőkkel való takarékoskodás érdekében szét kell választani a páciensek áramlását a legnagyobb mélységben települő hadosztály egészségügyi intézményeknél. Azokat az ápoltnak, akik előreláthatóan nem kerülhetnek vissza a beosztásukba a hadszíntéren levő evakuációs eljárás keretében, amint az állapotuk megengedi, azonnal át kell bocsátani a kiürítő kórházak láncolatán. Ezeknek a kórházaknak az a feladatuk, hogy csak azt tegyék, amit a sebészeti beavatkozás megkövetel a páciensnek a láncolat következő kórházába való szállításához. A hadtestnél a kórház az ápoljait hatórás időtartamú, ágytól-ágyig tartó szállításra készíti fel. Ezek a kórházak trauma központokként vannak kialakítva a súlyos traumás esetek ellátásához szükséges személyi állománnyal és felszereléssel. Az evakuációs láncolat célja a páciens hátrajuttatása a biztonsági bázisra a helyreállító sebészetre, mielőtt komplikációk következnenek be. Ha ez a biztonsági bázis az Egyesült Államok honi területén van, akkor a hadszíntér kiürítési láncolat utolsó kórháza mindent megtesz, ami az ápoltnak 24 órás időtartamú, ágytól-ágyig történő szállítására való elkészítéséhez szükséges.

Azokat az ápoltnak, akikről feltételezik, hogy a hadszíntéren belüli evakuációs rendszerben visszakerülhetnek az alakulataikhoz, a harci támogató kórházba szállítják. Ezt a kórházat úgy tervezték, hogy elősegítse a mielőbbi visszatérést. Legyen képes minden fogadott páciens ellátására, de nem szükséges olyan személyi állománnyal és felszereléssel működtetni, mint az evakuációs kórházat. A követelmény itt a kórházi szakszeméllyel és az ápoltnakkal szemben is az, hogy minden páciens visszakerüljön a háborúba. Ha az ápoltnak már nem szorul naponkénti belgyógyász vagy ápolónői felügyeletre, akkor az egészségügyi lábadozó századhoz kerül. Ennél a századnál csak a legszükségesebb szakszemélyzet és felszerelés van az önellátáshoz.

A leírt modell lehetővé teszi az egészségügyi szolgálat tervezői számára, hogy a telepített egészségügyi erőket a szükségletekhez igazítsák. Az intenzív kórházi ágyak számát a tényleges igények szerint lehet megállapítani. A kiürítési eljárás fokozása viszonylag nem drága harci támogató kórházat igényel a hadszíntérről, minthogy az evakuációs menetrend változatlan marad. Az új, hosszabb kiürítési eljárás eredményeként kevesebb az olyan ápoltnak, aki nem térhet vissza a beosztásába és az ugyanolyan rövid idő alatt áthalad az evakuációs láncolon. Az új eljárással a hadszíntéren visszatartott páciensek a korábban hátraszállítottak közül a kevésbé súlyos sérültek. A sebeik hosszabb ideig gyógyulnak, mint a régi kiürítési eljárás szerint visszatartottaké, de nem igényelnek ember és felszerelés intenzív gyógykezelést. Ha az evakuációs rendszernek nem sikerül hátraszállítania a pácienseket a helyreállító sebészetre, akkor több evakuációs típusú kórházra lesz szükség a súlyos traumás gondozáshoz.

A hadművészetnek ki kell használnia azokat az előnyöket, amelyeket az új technológia biztosít. Figyelembe véve azokat a tényezőket is amelyek a múltban sikerekre vezettek. Ezekre támaszkodva lehet kifejleszteni a jövő harcmezőin győzelmet hozó rendszereket. A bonyolult, kifinomult fegyverrendszereink legfontosabb komponense a katona. Az egészségügyi rendszernek a korszerű harcmezőn hozzá kell járulnia a harcos erő fenntartásához azáltal, hogy minél több egészséges, harcedzett katonát juttat vissza a

lehető legrövidebb időn belül a harcos alakulatokhoz. Az előzőekben körvonalazott egészségügyi rendszer alkalmazásával mindez megtehető mindazon nehézségek ellenére is, amelyekkel a világméretű elkötelezettségeink, a korlátozott erőforrásaink és a változó demográfia miatt kell számolnunk. Hozzáértő eljárással elkerülhető az életek és végtagok felesleges feláldozása.

A szerző adatai: William P. Winkler vezérőrnagy az USA szárazföldi erő Texas állambeli Fort Sam-ben székelő egészségügyi akadémiájának parancsnoka.

HADTÁPTÖRTÉNET

A hadtápkiképzés fejlődésének történelmi áttekintése a felszabadulástól az 1980-as évek végéig

Tóth József ezredes

Az új demokratikus hadsereg anyagi, egészségügyi, technikai szolgálatának még a régi, ellátási rendszert ismerő és megfelelő felkészültségű szakkaderekre volt szüksége. Ma jól az ellátási rendszer fejlődése, a Magyar Néphadsereg korszerű szervezetének megfelelő új ellátási-biztosítási rendszer kialakítása megkövetelte a szakterületenkénti kádereképzés (kiképzés, átképzés, továbbképzés stb.) feltételeinek megerősítését, színvonalának állandó emelését.

I.

Az anyagi-egészségügyi (hadtáp) szakállomány kiképzése és biztosítása az új demokratikus hadseregben

(1945–1949)

Az új demokratikus hadsereg vezetése, már a szerveződés első időszakában szembeállta magát a hadtápszakkaderek biztosításának gondjaival.

A szakszolgálatoknál is egy időben jelentkezett a politikai megbízhatóság és a szakmában való jártasság igénye.

Az első káderek a Horthy-kor mellőzöttjei, hivatásos, vagy kényszer nyugdíjazott, vagy éppen a szovjet hadsereg oldalára átálltakból kerültek ki. Ugyanakkor – ha kis számban is volt partizánokat, antifasiszta iskolát végzett hadifogoly önkénteseket és származásuk miatt üldözötteket is állományba vettek.

1. A *hadbiztos, gazdasági és számvevő tisztok, tiszthelyettesek, valamint gazdasági-közigazgatási tisztek képzése.*

A káderek biztosításának eddig vázolt lehetőségei számszerűleg korlátozottak voltak, és így inkább a vezető beosztásoknál jöttek inkább számításba. Ezért más módszereket is kerestek. Erre utal a HM „Anyagi Csoportfőnökség” és a „Személyi és Szervezési Csoportfőnökség” 1945 elején készített közös okmánya „Tervezet a gazdasági közigazgatási szolgálat ellátására hivatott személyek kiképzésére és pótlására”⁽¹⁾, amely megállapítja 65 hadbiztos, 225 gazdasági tiszt és 110 számvevőségi tiszthiány van az adott időszakban.

A nagymérvű tiszthiányt rövidített képzéssel két formában látták megoldhatónak.

A *pótlás egyik formája*: az olyan idősebb gazdasági és számvevőségi tisztek (századosok, őrnagyok) hadbiztosi szolgálatba való berendelése, akik huzamosabb ideig szolgáltak hadtest, illetve a HM hadbiztosi osztályain, tehát azokon a területeken specializáltak magukat. Ezek a tisztek 6 hónap elteltével írásbeli vizsga után kerülnek a hadbiztosi karba, mint hadbiztos jelöltek. Az így jelentkezettek és kiválasztottak (22 fő) 1945. szeptember 25–26-án tettek szóbeli és írásbeli vizsgát.⁽²⁾

A *pótlás másik formája*: a rövidített tanfolyamok szervezése volt. 1945. április 3-án a Honvédségi Közlöny 3. számában közzétett „Pályázati felhívás” a hadbiztosi tisztikarba való átvételre az olyan ht. és tartalékos csapatbiztosok jelentkezését várta, akik legalább 6 évi szolgálati idővel rendelkeztek, 30 évesnél nem idősebbek, továbbá olyan polgári személyeké, akik tisztí vizsgát tettek, legalább alosztályparancsnoki tanfolyamot végeztek és a polgári életben közgazdasági egyetemet, ipari, vagy mezőgazdasági főiskolát végeztek és 30 évnél nem idősebbek. A pályázati feltételeknek megfelelően a felvettek 4 hónapig kerületi hadbiztossá állásukat teljesítenek szolgálatot, majd 2 hónapos tanfolyamra kerülnek.

A felvett 18 hallgatóval 1945. október 1-én indult meg az első hadbiztosi tanfolyam, mely december 20-ig tartott. A záróvizsgán azonban úgy döntöttek, hogy miután a tanfolyam rövid ideje alatt a szükséges ismereteket sem leadni, sem elsajátítani kellő mértékben nem lehetett, ezért 1946. augusztus végéig meg kell hosszabbítani a kiképzést. Végül is ezek a hallgatók tanulmányaikat 1946. márciusában indított második (3 hónapos) hadbiztos tanfolyamon fejezték be a pótlólag beiskolázott 3 fővel együtt (összesen 21 fő). E tanfolyam keretében – 1946. májusában – még egy lehetőséget adtak az eddig hadbiztosi munkakörben foglalkoztatott bármely állomány-csoportbeli tiszteknek, hogy amennyiben a szükséges elméleti és gyakorlati ismeretekkel már rendelkeznek, a folyamatban levő hadbiztosi tanfolyam befejező szakaszához csatlakozzanak. E lehetőséget nyilvánosan nem hirdették meg, hanem a vezető hadbiztosokat szólították fel, hogy az általuk ismert és alkalmasnak tartottakat szóban inspirálják pályázatuk leadására.⁽³⁾ A további okmányokból kitűnik, hogy összesen 10 fő jelentkezett ilyen módon hadbiztosi vizsgára, akikkel együtt végül 31 fő végzett, 1946. július 27-én.

A hadbiztosi káderutánpótlásban érvényesülő demokratikus irányzatra mutat, hogy a tanfolyamon résztvevők között 3 honvéd, 1 tizedes, 1 szakaszvezető, 1 őrmester, 2 alhadnagy és 3 hadnagy volt található. Összesen 11 fő tartalékos állományú került a tanfolyamra.

Az első éves, 18 hónapos tanfolyam, „*Hadbiztosi Akadémia*” elnevezéssel 1946. október 1-én indult 20 fő hallgatóval,⁽⁴⁾ akik 1948-ban végeztek.

A hadbiztosi képzés minőségi feltételeit teremtette meg az 1947. november 3-án megjelent pályázati felhívás⁽⁵⁾ a felvételi vizsgaanyag között említi: „*Politikai tájékozottság, az emberi haladás és szabadságjogokért folytatott küzdelem, továbbá a magyar demokrácia alapfogalmai, valamint a jelenlegi bel- és külpolitikai helyzet ismerete.*”⁽⁶⁾ A 2 éves akadémiai képzést 28 fő kezdte meg 1947. végén.⁽⁷⁾ Az 1947. július 15-én kelt utasítás kimondja, hogy a hadbiztos tisztek ki- és továbbképzése a Hadbiztosi Akadémián történik. A kiképzés 2 év elméleti (akadémiai) és 1 év gyakorlati oktatásból áll. Az akadémia féléves beosztású kiképzési időszakait, heti és összes óráinak számát, a kiképzési követelményeket, az oktatás kereteit és módját, valamint tananyagát a „*Tanterv*”-ek és „*Előadás-vázlat*”-ok szabályozták.⁽⁸⁾

A 2 évesnek indult akadémiai kiképzés azonban az 1949-es hadseregfejlesztés következtében lerövidítve 1949. március 31-én fejeződött be (az I. évfolyamon az oktatás 1947. december 4-én kezdődött, a II. évfolyam pedig 1948 szeptemberében). A Hadbiztosi Akadémián 1947-49-ben 19-en végeztek. Az akadémián folyó sajátos kiképzésre Nagy Sándor, az intézet egykori hallgatója a következőkben emlékezik vissza: „*Elv volt, hogy a hadbiztosnak ismernie kell az egész országot, az úthálózatot, a vasútállomások rakodási kapacitását, a terület szolgáltató képességét.*”

A harcászati, hadműveleti anyagi-hadbiztosi gyakorlatok ezredtől hadsereg méretekben folytak s a hallgatóknak parancsnoki, vezérkarfőnöki, vezető hadbiztosi, beosztott hadbiztosi szerepkörben kellett megoldaniuk a feladatokat.”

A gazdaság közigazgatási, számviteli és végrehajtó szolgálatban működő tisztek és tiszthelyettesek kiképzésére-, átképzésére és továbbképzésére szolgált a hadbiztos Akadémián felállított 4 tanfolyam-csoport:

- I. *Ellátócsapat tanfolyam-csoport*
  1. Ellátócsapat tiszti tanfolyam
  2. Ellátócsapat tiszthelyettesi tanfolyam
- II. *Gazdászati tiszti tanfolyam-csoport*
  1. Gazdászati tiszti tanfolyam
  2. Gazdászati tiszthelyettesi tanfolyam
- III. *Átképző tanfolyam-csoport*
  1. Számvivő tiszti átképző tanfolyam
  2. Gazdászati tiszti átképző tanfolyam
  3. Gazdászati tiszthelyettesi átképző tanfolyam
- IV. *Gazdászati, közigazgatási tisztes képző-csoport*
  1. Ellátócsapat tisztesiskola
  2. Főszakácsképző tisztesiskola
  3. Csapatpék-képző tanfolyam
  4. Csapatmészáros-képző tanfolyam

A fentiek kiképzési időszakait, tanterveit, a tanfolyamok heti- és összes óráinak számát, a kiképzés általános követelményeit kidolgozták és előre kiadták.

Az Akadémia indításakor a következő hallgatókat tervezték felvenni:

- Hbs. Ak. I. évf.	18 fő
- Hbs. Ak. II. évf.	22 fő
- Ellátó ti.-i tanf.	10 fő
- Ellátó tts. tanf.	15 fő
- G. ti.-i tanf.	20 fő
- G. tts. tanf.	40 fő
- Szv. ti.-i tanf.	10 fő
- G. ti.-i átképző tanf.	20 fő
- G. tts.-i átképző tanf.	20 fő

Az Akadémia személyi állománya csak a kiképzés szervezésére, irányítására és ellenőrzésére, a szolgálat kezelésére, az ellátási és ügyviteli teendők ellátására volt elegendő. Az előadásokat más beosztásban levő honvéd és polgári személyek tartották díjazás ellenében.

Az Akadémián azonban az előzetes tervektől eltérően a tisztképzés keretében ténylegesen csupán a Hadbiztos Akadémia I. és II. évfolyama, a számvivő tiszti tanfolyam, továbbá a g. tiszti és g. tiszthelyettesi átképző tanfolyamok indultak meg. A g. tiszti, g. tiszthelyettesi, ellátócsapatbeli tiszti és tiszthelyettesi tanfolyamok 1947-ben nem kezdődtek meg azzal az indokkal, hogy a szovjet hadifogságból annyi szakember tért haza, amennyi az igényeket fedezi.

A tanfolyamokat ideiglenesen a Központi Élelmező Raktárban (Róbert K. krt. 47. sz.) belyezték el.

A hadbiztosi tiszti állomány feltöltődött 1948. évben, amikor úgy ítélte meg a vezetés, hogy a szakmai tudás színvonalának emelése érdekében 3 éves kiképzést vezet be a Hadbiztosi Akadémián, és ennek megfelelően szigorították a pályázati feltételeket is.

Az első évfolyamra 20 főt iskoláztak be, köztük volt Kende Béla (ma nyá. ezds.). Az 1949-ben megindult erőteljes hadseregefejlesztés nyomán ugrásszerűen megnövekedett szakemberigény enyhítésére azonban a 3 évesnek indult kiképzés már 1949 őszén befejeződött, hallgatóit beosztásba küldték.

Ez évben megszűnt a Hadbiztosi Akadémia és 1949. szeptember 1-én megalakult a *Hadtáp Tiszti Iskola, mint az új típusú szocialista hadtáp tisztképzés szerve a Budapest. IX. Üllői út 135. sz. alatti Kis János lakonyában*. Hallgatói kiemelt polgári káderek, alkalmasnak minősített sorkatonák és tartalékos állományból átvettek köréből. A tanintézet főprofilja már nem a hagyományos hadbiztos, hanem a hadtáptisztek kiképzése volt, mert az anyagi szolgálat szovjet rendszerére való áttérés következtében megalakult a Magyar Néphadsereg Hadtápszolgálata.

Megszűnt a „hadbiztosi kar” (IV/c.) kategóriája is, az állománytáblákban még egy ideig megmaradt helyenként – bár igaz csak mint szervezet megjelölése – a hadbiztos szóhasználat. Az ellátószolgálat fegyvernemi anyagi részét és a szállító szolgálatot irányító anyagi vezérkari tisztek (I/c.) állománycsoportja is megszűnt, miután 1948. december 14-én a HM Katonai Tanács határozatilag felszámolta a „vezérkari testület”-et és elrendelte, hogy megkülönböztető hajtókájuk helyett a továbbiakban eredeti fegyvernemeket viseljék. A hadbiztosok kárminpiros bársonyhajtóka viseletét az 1951. április 7-ével rendszeresített szovjet mintájú vállap bevezetése szüntette meg.⁹

Lényegében a mai *általános hadtáptisztek* (magasabb képzettségű hadtáptisztek) vették át a pénzügyi szolgálat irányítása kivételével a hadbiztos tisztek feladatait, kibővítve a volt vezérkari anyagi tisztek azon funkcióival, amelyek háborúban a harc, a hadművelet anyagi-technikai és egészségügyi biztosítása fogalomkörébe tartoznak.

A Hadbiztosi Akadémia, illetve tanfolyamainak elhelyezése:

- 1945–1947 ősziig a volt Kossuth Akadémián (IX. Üllői út 80.);
- 1947 ősztől 1948 ősziig a volt Honvéd Gőzmosoda épületében (XIII. Róbert K. krt. 47. sz.);
- 1948 ősztől 1949 végéig a jelenlegi BHSE központi körletében (XIII. Dózsa Gy. út).

A hadbiztosi kiképzéssel egy időben indult meg a *gazdászati tisztek és tiszthelyettesek, illetve a számvivő tisztek képzése*.

A hadseregépítés korai szakaszában 1945. márciusában 225 g. tiszt és 110 számvevő tiszthiánnyal számoltak. A gazdászati tisztképzés az egymást követő 3 hónapos tanfolyamok keretében történt a hadbiztosképzés mellett, illetve felügyelete alatt.

Az egyik 1946. június 8-án kelt okmány megállapította, hogy „A jelenleg szolgálatot teljesítő g. (szv.) tisztek és tiszthelyettesek zöme részben szakszempontról, részben demokratikus gondolkodás szempontjából nem felel meg a kívánt követelményeknek”.⁽¹⁰⁾ A kiképzési és nevelési cél elérése érdekében 1946. november 1-ével 2-2 hónapos ismétlődő ún. „világnézet” tanfolyamokat indítottak átlag 20-20 fő részvételével azzal, hogy egy éven belül azt a teljes g. (szv.) tiszti és tiszthelyettesi állomány elvégzi.

Az üzemanyag-ellátás szakkadereinek kiképzésére először a „Honvéd Gépkocsi Szertárban” került sor. A kiképzés színvonalának emelkedése a Honvéd Központi Gépkocsi Iskola felállításával következett be 1948. október végén.⁽¹¹⁾

Az iskola „Üzemanyag és a bronzkiképző csoport”-ja végezte a gépkocsi-üzemanyag kezelők kiképzését. Az iskolán végzett tisztek és tiszthelyettesek alkották annak a szakállománynak a gerincét, akik az üzemanyag-szolgálatra háruló feladatok döntő részét vállalták magukra 1945-től a hadseregépítés dinamikus időszakában.

Az orvosállomány feltöltése az 1945-46-os években a csapatoknál döntő mértékben tartalékos orvosokkal valósult meg. A lassan meginduló hadseregfejlesztés során 1947-48-ban azonban nagyobb számban kerültek visszaténylegésítésre a korábban „B” listázott hivatásos orvostisztek, akik elsősorban ideológiai kiképzés céljából 3 hónapos kísérleti tanfolyamon vettek részt.⁽¹²⁾

Már 1946 őszen megindult az első egészségügyi tiszthelyettesi tanfolyam a 6. hadosztály keretzászlóaljnál, a csapatoknál sor egészségügyi tisztetek száma 1946-tól 1948-ig 20 főről 34-re emelkedett.⁽¹³⁾

A honvéd kórházban különböző okokból mutakozó nagy nővér- és asszisztenshiány pótlására az egészségügyi szolgálatban oklevél nélkül éveket eltöltöttek részére 1947-től fél éves kiegészítő tanfolyamok kezdődtek.⁽¹⁴⁾ További segítséget jelentett, hogy 1947-től a polgári egészségügy által indított tanfolyamokról évente – megállapodás alapján – 50-50 ápolónőt, mütösnőt és asszisztensnőt kaptak a honvéd kórházak.⁽¹⁵⁾

2. A csapatszintű kiképzés, továbbképzés megszervezése.

A központi kiképzés mellett az Anyagi Csoportfőnökség már 1945. november 1-én intézkedett az anyagi szolgálatban dolgozók csapatszintű képzésére.⁽¹⁵⁾ *Mintagazdaságok és mintakonyhák* létesítését rendelte el a kerületeknél a parancsnokok és GH főnök tájékoztatására, továbbá a gazdasági beosztottak, valamint csapatélelmező közegek (szakácsok stb.) kiképzésére és továbbképzésére.

Kötelezték a kerületeket gondoskodjanak arról, hogy a mintaobjektumok valóban mintaszerű, gyakorlati oktatásra alkalmas intézmények legyenek.

Elrendelték, hogy félévenként tájékoztató megbeszélésre és megtekintésre kell berendelni a mintagazdaságba a számadótestek (zászlóalj, osztály) és a kikülönített (önálló) alosztályok parancsnokait és a GH főnököket. Ezen a seregtest hadbiztonság, valamint a mintagazdaság közegei előadásokkal tájékoztatást adjanak a gazdaság lehetőségeiről, az elérhető eredményekről és a gazdálkodással kapcsolatos parancsnoki és GH főnöki kötelekről.

Intézkedtek továbbá, hogy a közétkeztetési bizottságok részére félévenként legalább 3-3 napos „oktató gyakorlattal” egybekötött továbbképzést kell tartani a mintagazdaságokban és a mintakonyhán. A szakácsképzést és továbbképzést ugyancsak a mintakonyhán kell megoldani. Minden közétkeztetési bizottság részéről évente legalább 1-1 honvédet kell szakácsképzésre és 1-1 szakácsot 1-1 hetes továbbképzésre vezényelni.

A kiképzés és oktatás megindításánál nagy feladatot jelentett a szabályzatok és a tananyagok biztosítása. A Minisztertanács felhatalmazása alapján 1948 őszén megindulhatott az új szabályzatok kiadása. A munkával kapcsolatban a minisztertanácsi határozat a következőket állapította meg: „*A demokratikus honvédséget a kor szellemének megfelelő utasításokkal kell ellátni... Nyilvánvaló, hogy az előző honvédségnél használatban voltak a lehető leggyorsabban hatályon kívül kell helyezni. A technikai baldás is megköveteli, hogy a korszerű harcjelzők, harci eszközök oktatásához szükséges szabályzatok, a honvédség gazdasági-közigazgatását előíró utasítások, nevelési segédletek sürgősen a követelmények sorrendjében kiadhatók legyenek.*”⁽¹⁶⁾

Az új demokratikus hadsereg építésének kezdeti időszakában – jelentőségének megfelelően – célszerű intézkedéseket hoztak és eredményesen szervezték meg az ellátó szolgálat kádereinek kiképzését és továbbképzését, az utánpótlást.

Kedvezően hatott a hadsereg demokratikus fejlődésére a korábbi merev állomány-csoportok közötti különbségek megszüntetése, a lehetőség megadása minden honvédszemélynek, hogy tehetségének, képességének megfelelően részt vehessen a tiszti, tiszthelyettesi kiképzés bármely formájában és munkájától függően érhesen el bármely rendfokozatot.

Az ellátó szolgálatban a kiképzés négy szinten folyt. A magasabb képzettséget a Hadbiztosági Akadémia nyújtotta, a felsőszintű felkészítést a tiszti tanfolyamok adták meg, a középszintű kiképzést a tiszthelyettesi tanfolyamok biztosították, az alapfokú képzés keretében kapják meg szakmai ismereteiket a szolgálat legénységi állományú tagjai.

A népi demokratikus fejlődés egyik velejárója volt, hogy munkások ezrei kerültek az államigazgatás, a gazdasági vezetés különböző posztjaira, az újjászerveződő hadsereg állományába. A hadtápszolgálat területére is nagy számban irányított a pártmozgalomban tapasztalt, a katonai ellátás területeivel rokon polgári felkészültségű (élelmezési, textiles, bőrös, orvos, állatorvos, mérnök stb.) kádereket.

Az új hadsereg demokratizálódási folyamatába szervesen illeszkedett be az ellátás területén dolgozó személyi állomány – néphez hű káderekkel való – feltöltésének meggyorsítása, a cél érdekében szükséges intézkedések foganatosítása.

II.

A Magyar Néphadsereg hadtáp személyi állományának katonai és szakmai kiképzése

(1949–1956)

A honvédelmi miniszter 1949. október 12-én kelt 1. számú Tiszti Parancsában megállapította, hogy az 1948/49. kiképzési évre kitűzött fő feladatok végrehajtása megteremtette minden alapvető feltételt annak, hogy az 1949/50-es év a Néphadsereg fejlődésében a szovjet hadsereg szervezési és kiképzési rendszerére való áttérés történelmi éve legyen.

Az eredmények alapján az 1949/50. évre a hadsereg elé megvalósítandó feladatként tűzte ki... „*a szovjet hadsereg szervezési és kiképzési rendszerére való teljes áttérés és így politikailag fejlett, korszerűen kiképzett, hadrafogható honvédség megteremtését.*”⁽¹⁷⁾

Miután a korszerű hadtápszervezetre való áttérés mind a központhadtáp, mind a csapathadtáp szintjén 1949 október elejére már megvalósult, a Hadtápfőnökség soron következő főfeladata lett az új hadtápkiképzési rendszer megszervezése és annak alapján a hadtápszolgálat szakkáderei kiképzésének beindítása.

A hadtápkiképzés megszervezése kettős feladatot jelentett:

a) gondoskodni kellett a hadseregfejlesztési programnak megfelelő létszámú fiatal munkás-paraszt származású hadtáptiszti káderek biztosításáról,

b) meg kellett tanítani a hadtápszolgálat területén már beosztásban működő személyi állományt a hadtáp szervezetének és működésének megismerésére, a szakszolgálatok ellátásával kapcsolatos kötelemekre: Az alapismeretek elsajátítását követően pedig továbbfejlődésük érdekében rendszeres politikai, általános katonai, valamint szakmai képzést kellett nyújtani számukra.

E kiképzési célok megvalósítása szervezetszerű iskolák, különféle tanfolyamok, szakmai továbbképzések keretei között bonyolódott le.

1. Szervezetszerű katonai szakiskolák

A hadtápszolgálat új szakkáder-állományának biztosításához a lehetőséget a fegyvernemi tiszti iskolák megszervezése és az ottani tisztképzés megkezdése teremtette meg. Az erre vonatkozó miniszteri utasítás 1949 júniusában jelent meg. Július 1-ével megtörtént a fegyvernemi tiszti iskolák parancsnokainak kinevezése, majd a törzseket egy előkészítő tanfolyamra vonták össze, ahol az iskolák feladataival, szervezésével és a kiképzés módszertanával ismerkedtek meg. A második tanfolyamon, amely augusztus 1-től szeptember 30-ig tartott a beosztott parancsnokok és előadók az iskola első évének anyagát vették át olyan fokon, hogy azt a növendékek részére oktatni tudják.

A fegyvernemi tiszti iskolák sorában került felállításra

- a Hadtáp Tiszti Iskola (Budapest IX., Üllői út 135. Kiss János Laktanya);
- Gépkocsi Tiszti Iskola (Budapest X., Zách u. 4.);
- Egészségügyi Tiszti Iskola (Budapest IX., Üllői út 75.).

Kiképzés a Hadtáp Tiszti Iskolán (1949–1953)

Feladata volt a hadtápparancsnokok, élelmező szolgálatvezetők, ruházati és vonat anyag-szolgálatvezetők, pénzügyi szolgálatvezetők, szakácsoktatók kiképzése és továbbképzése és hadtáptiszti állomány átképzése.

Az iskola parancsnoksága a honvéd hadtápszolgálat főnöke útján a honvédelmi miniszternek, ezenkívül tanulmányi szempontból a Katonai Tanintézetek Csoportfőnökségének volt alárendelve.⁽¹⁸⁾

Az iskolán az oktatás általános hadtápkiképzéssel vette kezdetét, majd 1950. január 1-től áttértek a szakosított oktatásra.

Az 1950/51. kiképzési év előkészítése során a kiképzési osztályok és alosztályok tanszékekké alakultak.

Az iskola tanári karának gerincét kezdetben a régi hadseregből származó tisztek képezték. Ezek egyrészt folyamatosan leváltották az iskolán kiváló eredménnyel avatott fiatal tisztekkel. A tanári beosztásba helyezett tisztek nagy lelkesedéssel és szorgalommal igyekeztek gyarapítani tudásukat s viszonylag rövid idő alatt megszerezték az oktatásban nélkülözhetetlen pedagógiai és módszertani ismereteket.

A hadtáp Tiszti Iskola oktatói állományának tisztjei korszerű oktatási anyag hiányában nem ismerték – nem is ismerhették – a szovjet hadtáp – és ellátási rendszer működésének, a háborús ellátásnak és a békegazdálkodásnak részletkérdéseit. Ezekben a kérdésekben nagyon jelentős szerepük volt a szovjet tanácsadók segítségével.

Az egyes kiképzési évekre a következő időtartamú tanfolyamok felállítását irányozták elő:

Növendékek részére

1949/50 évre	1 éves és fél éves
1950/51 évre	1 éves és 2 éves
1951/52 évre	1 éves és 2 éves
1952/53 évre	2 éves és 3 éves

Hallgatók részére

minden kiképzési évben 9 hónapos tanfolyam.

(Hallgató elnevezés alatt az „*átképző tiszti*” vagy más elnevezéssel magasabb hadtápparancsnoki tanfolyamra vezényelt tiszteket értjük.)

Létszámadatok:

Az 1949/50 kiképzési évre beiskolázottak közül 1950 szeptemberében a hadtápparancsnoki tagozaton felavatásra került 129 fő: hadnagy; főhadnagy; századosi rendfokozatokban. Ezekből 11 fő a Hadtáp Tiszti Iskolán maradt és tanári beosztást kapott, 97 főt pedig hadosztály- és ezred-hadtápparancsnoknak neveztek ki.⁽¹⁹⁾

A további években:⁽²⁰⁾

	1950/51		1951/52		1952/53	
	1 éves	2 éves I. évf.	1 éves I. é.	2 éves II. é.	2 éves II. é.	3 éves I. é.
Honvédségtől	480	375	308	242	360	250
ÁVH-tól	-	-	60	-	-	35
	Tiszti átképző tanfolyamra vezényelve					
	1950/51		1951/52		1952/53	
Honvédségtől	45		42		100	
ÁVH-tól	-		-		20	

Ebben az időben a tiszti iskolákra jelentkezett fiataloknál nem volt követelmény az iskolai, ezen belül a középiskolai végzettség. A válogatás a szociális származás és fizikai alkalmasság mellett, elsősorban a politikai megbízhatóság alapján történt. Azt azonban vállalták, hogy a középiskolai végzettséget a tisztté avatás után esti vagy levezető úton megszerzik.

A Hadtáp Tiszti Iskolán foglalkozni kellett a *tartalékos hadtáptisztek képzésével, oktatásával is.*

A vonatkozó rendelet szerint kiképzésre került

1950. évben⁽²¹⁾

Élelmezési szolgálatvezető	250 fő
Ruházati- és von. ag. szolg. vez.	166 fő
Pénzügyi szolgálatvezető	200 fő

A kiképzés a Hadtáp Tiszti Iskolán május 10-től szeptember 15-ig terjedő időben zajlott le 2 turnusban.

1951. évben⁽²²⁾

Hadtápparancsnok és ell. szak. pk.	290 fő
Élelmezési szolgálatvezető	105 fő
Ruházati és von. ag. szolg. vezető	65 fő

A hadtápparancsnoki és ellátó-szakaszparancsnoki kiképzést a *Hadtáp Tiszti Iskolán*, az élelmezési szolgálatvezetőit az 1. sz. *élelmezőraktárban*, a ruházati von. ag. szolg. vezetői kiképzést a *Ruházati Anyagraktárban* folytatták le. Az I. turnus I. 5-én, a II. turnus VII. 1-én vette kezdetét.

1952. évben⁽²³⁾

Hadtápparancsnoki	200 fő
Élelmezési szolgálatvezető	100 fő
Ruházat és von. ag. szolg. vezető	50 fő

A kiképzés helye ugyanaz mint előző évben, szintén 2 turnusban V. 1. és VII. 16. kezdettel.

A tanfolyamok a felállító parancsnokságnak voltak alárendelve. A tanfolyamok résztvevői függetlenül attól, hogy van-e rendfokozatuk vagy nincs, hallgatói rendfokozatot viseltek.

A kiképzésre 9 hét állt rendelkezésre, napi 9 órás foglalkozással. A tanulást csoportos tanulással kellett elősegíteni. Ehhez tanulószobát kellett berendezni, ahol a tanfolyamügyeletes tisztnek jelen kellett lennie. A kiképzés utolsó két napja vizsgáztatásra szolgált.

Az oktatást részben az illetékes tanszékek beosztott tanárai végezték, részben a csapatoktól vezényelték a tanszékekre tiszteket, ahol oktatóvá képezték őket s végezték a tartalékosok kiképzését.

A tartalékos tiszti kiképzésre behívottakkal szemben bizonyos szakmai követelményeket támasztottak. *Nevezetesen:*

Hadtápparancsnoknál

A gazdasági élet valamely vonalán dolgozó vezető funkcióban levő káderek: pl. vállalatvezetők, szövetkezeti ügyvezetők, raktárvezetők, anyagbeszerzők, TSZCS-elnökök, gazdaságvezetők, művezetők, brigádvezetők, üzletvezetők, telepvezetők.

Élelmezési szolgálatvezetőnél

Az élelmezési iparban dolgozó szakmunkások (szakácsok, pékek, malomipari dolgozók, hentesek, mészárosok).

Ruházati és vonatanyag szolgálatvezetőnél

Textil-, bőripari és kereskedelmi dolgozók (pl. ruházati ipari szakmunkások, szabók, cipészek, nyergesek, szíjgyártók, konfekcióiparban dolgozók).

A *szakácsanfolyam* felállításának célja az volt, hogy a hadtápiskolán, ahol minden eszköz rendelkezésre állt a kiképzéshez, a résztvevők mind az egyéni, mind a tömegfőzés technikáját elsajátítsák és mint elsőrendű főszakácsok kerüljenek vissza az alakulatukhoz. Kezdetben 3 hetes tanfolyamot indítottak be, azonban szükségessé vált a kiképzési időnek 2 hónapra való felemelése.

A tanfolyamok általában 100 fős létszámra voltak tervezve.⁽²⁴⁾

Kiképzés a Gépkocsi Tiszti Iskolán:

(1950. V. 1.–1953. X. 31.)

Az iskola 1950. május 1-én alakult meg a Bp. X., Zách u. 4. sz. alatti laktanyában.

Az iskola rendeltetése volt: gépkocsi szállító tisztek, gépkocsi technikus tisztek, gépkocsi műmesterek (főszereplők), gépkocsi-vezetők, valamint gépkocsi szakmabeli tisztek át- és továbbképzése.

Az 1952. évben az iskolán folyó kiképzés traktorvezetői és traktorszerelői tanfolyamok felállításával bővült. Ez kifejezésre jutott az iskola elnevezésében is, amely ez időtől kezdve a *Gépkocsi és Traktor Tiszti Iskola* elnevezést viselte.

Beiskolázások az egyes tanfolyamokra⁽²⁵⁾

	1 éves	2 éves		3 éves	Tiszti továbbképzés
		I. évf.	II. évf.		
1950 őszén	180	200	-	-	-
1951 őszén	140	100	180	-	-
1952 őszén	-	145	100	175	50

A tiszti továbbképző tanfolyam időtartama 10 hónap volt. A résztvevőket szervezetszerű beosztásukból a csapatoktól vezényelték.

A hároméves tanfolyam felállításának célja az volt, hogy az iskolát végzett hallgatók mérnöki szakképzettséggel egyenértékű szakkaderekként kerüljenek a néphadsereg szolgálatába.

A *tartalékos gépkocsi szakszolgálatos tisztek* kiképzése az iskola felállítását követően azonnal kezdetét vette. A kiképzés végrehajtására az iskolán 7 fős tanfolyamparancsnokságot állítottak fel. A tartalékos tanfolyamon igen tekintélyes létszám részesült kiképzésben, így:

1950. évben 300 fő (2 turnusban),

1951. évben 223 fő (2 turnusban),

1952. évben 960 fő (3 turnusban).

Az egyes tanfolyamok időtartama 9 hétre terjedt.⁽²⁶⁾

A *gépkocsi műmesteri* (főszerelő) kiképzés egyrészt központilag a Gépkocsi Tiszti Iskolán folyt, másrészt a hadtesteknél is létesültek nem szervezetszerű tanfolyamok. A tanfolyamok 6 hónapos időtartamra terjedtek. A tanfolyamot végzett tiszthelyettesekből legkiválóbbak megfelelő továbbképzés után tiszti vizsgát tettek és tiszti rendfokozatba léptek elő.⁽²⁷⁾

A gépkocsi szakszolgálatos tiszthelyettesek és legénység kiképzése decentralizáltan a fegyvernemi parancsnokok és a hadtestparancsnokságok által felállított tanfolyamokon történt.

Gépkocsivezetők kiképzése. A Néphadsereg motorizáltságának erőteljes növekedése következtében a gépjármű-vezetői igény egyre jobban növekedett. Évente 5000–5500 gépkocsivezető kiképzése vált szükségessé. Az 1952. évben 6430 fő vizsgázott alapfokon, melyből 6012 fő kapott jogosítványt.⁽²⁸⁾

A következő években a Gépkocsi Tiszti Iskolán kívül a magasabbegységeknél is állítottak fel tanfolyamokat vezényelt kiképző és parancsnoki kerettel, valamint megfelelő számú gépkocsival. Ez a módszer azonban sem a szükséges gépkocsivezetői létszámot, sem a kiképzés megkívánt színvonalát nem tudta biztosítani.

Az iskola átszervezése

Az iskola 1953 októberében egyesült a Hadtáp Tiszti Iskolával s az újonnan felállított Ságvári Endre Hadtáp Tiszti Iskola egyik tagozatát képezte.

Kiképzés az Egészségügyi Tiszti Iskolán (1950–1953)

Az 1950 márciusában életbe lépett hadrend szerint a néphadseregben 361 ht. orvosi hely volt rendszeresítve, amelyből orvos hiányában csak 240 helyet tudtak betölteni. Ez csaknem 30%-os hiánynak felelt meg. Ez azt eredményezte, hogy csak 49 alakulatnál volt az orvosi hely feltöltve, 30 alakulatnak pedig egyáltalán nem volt orvosa. A kórházak és egészségügyi intézetek vonalán egyetlen honvéd kórház kivételével orvoshiány mutatkozott, ami kb. 11–98% között ingadozott. A honvéd üdülőkből az orvosi helyek közül egy sem volt betöltve.

A honvédségi gyógyszerészeknek fele hiányzott.

A rendszeresített 200 egészségügyi tiszthelyettesi hely közül 58 betöltetlen maradt.⁽²⁹⁾

A szolgálatot teljesítő orvostól 62 fő már a felszabadulás előtt is szolgált a hadseregben, míg 178 fő újonnan került a polgári életből hivatásos honvédorvosi állományba.⁽³⁰⁾

Mivel az Egészségügyi Minisztérium többszöri kérés ellenére is csak igen vontatottan bocsátott orvosokat a honvédség rendelkezésére a fennálló hiányt tiszti tanfolyamot végzett tartalékosok behívásával enyhítették. Az Egészségügyi Csoportfőnökség engedélyt kapott arra, hogy tartalékos orvosokat hívhasson be folyamatosan 6 hónap időtartamra. Ez idő első felében az orvosok tartalékos tiszti tanfolyamon vettek részt, a másik felében pedig különböző honvéd orvosi helyeken végeztek munkát. Ezek a kiképzett és munkájukban megismert orvosok képezték a honvédorvos utánpótlás alapját.⁽³¹⁾

Az orvosképzéssel kapcsolatos tanfolyamok színhelye ebben az időben a Honvéd Központi kórház volt.

1950. október 10-én alakult meg az *Egészségügyi Tiszti Iskola. Budapest IX., Üllői út 75. sz. alatti épületben*, amellyel az egészségügyi szolgálat szervezetszerű tanintézetet kapott.

Az iskola hivatása, szervezete, tanfolyamok

Az iskola *hivatása* volt: orvos- és gyógyszerészfelcser képzés, orvosok átképzése különféle tanfolyamokon, tartalékos orvosok kiképzése, egészségügyi tiszthelyettesek kiképzése, valamint egyéb egészségügyi középkaderek kiképzése.

Az iskolán a kiképzési munka különféle orvosi tanfolyamok szervezésével indult be, a felcserképzés 1951 őszén vette kezdetét.

1951 márciusában az Egészségügyi Tiszti Iskola keretében *6 hetes bt. orvosi tanfolyam* vette kezdetét 41 fővel.⁽³²⁾

A tanfolyam célja az volt, hogy a hallgatók tökéletesen elsajátítsák a béke- és tábori egészségügyi szolgálatot, s alkalmassá váljanak magasabb beosztásra az egészségügyi szolgálatban.

Az Egészségügyi Csoportfőnökség 1951 közepén készítette el a sebészképzés és utánképzés tervét, a honvéd sebészkar és szakmai színvonalának emelése céljából.⁽³³⁾

A kiképzéshez a Koltói Anna baleseti kórházban „*intézet*” felállítását tervezték oly módon, hogy az alkalmas legyen 6 hónapos váltással 25-25 honvéd sebészorvost megfelelő kiképzésben és továbbképzésben részesíteni. További 15 honvéd sebészorvos kiképzését a III. sz. klinikán (ugyanabban az épületben) tervezték. Egyidejűleg a tanfolyamokra polgári sebészorvosok behívását is tervbevétték katonai sebészeti kiképzés céljából.

1951 őszén indult be az Egészségügyi Tiszti Iskolán a *felcserképzés*.

A honvédség szervezésében a felcser 1951-ben jelent meg először.

Magyarországon a polgári életben felcser nem volt, így azokat újonnan kellett kiképezni. A néphadseregben a szervezett helyek betöltésére 8 hónapos, majd egyéves tanfolyamokon képezték a felcsereket, de ezzel párhuzamosan megindult a 2-3 éves felcserképzés.⁽³⁴⁾

Az időszak egészségügyi kiképzési tananyagaiban az általános katonai és a hadtápismeretek az egészségügyi szakmai kiképzés mellett túlsúlyban szerepeltek, ami gátolta az egészségügyi szakmai ismeretek teljes körű elsajátítását.

Hiányossága volt továbbá a kiképzésnek, hogy kevés súlyt helyezett a béke egészségügyi szolgálat oktatására, az „M” egészségügyi anyag megismertetésére.⁽³⁵⁾

A honvédorvosi tudományok magasabb fokra való emelése érdekében a honvédelmi miniszter 1953. január 8-án kelt 2. számú parancsában szabályozta a *honvédorvosok kandidátusi* képzését.⁽³⁶⁾

Az aspiránsképzés 1953 őszén indult be, mely alkalommal 17 orvos tett sikeres felvételi vizsgát.

A *tartalékos orvosképzés* célja volt, hogy a tartalékos orvostiszti káderek a tanfolyam végére hadrafogható beosztott orvosként, szükségszerűen ezred vezetőorvosként alkalmazhatók legyenek.⁽³⁷⁾

A kiképzési idő 1950-ben 9 hét, 1951-ben 3 hónap, 1952-ben 6 hónap.

A kiképzés helye az Egészségügyi Tiszti Iskola és a Honvéd Központi Kórház volt.

A kiképzés azonban az egész időszak folyamán megoldatlan maradt, mert a tartalékos orvosokat – mint az előbbiekből már említettük – a személyi hiányok pótlására használták fel.

Az egészségügyi tiszthelyettesi kiképzés már 1949-ben megindult. A kiképzés 1951 előtt a hadosztályokra volt decentralizálva, azonban ez sem mennyiségi, sem minőségi szempontból nem felelt meg a követelményeknek. Ugyanebben az időszakban a Honvéd Központi Kórházban is folyt egészségügyi tiszthelyettesi kiképzés.

Az egészségügyi tiszthelyettesi iskola 1952 őszén indult, ami lehetővé tette, hogy 8 hónapos tanfolyamokon a szovjet egészségügyi tiszthelyettesek kiképzéséhez hasonló elvek szerint folytassák a kiképzést. Ebben a kiképzési évben 228 egészségügyi tiszthelyettes nyert kiképzést.⁽³⁸⁾

2. Kiképzés a „Ságvári Endre” Hadtáp Tiszti Iskolán (1953. X. – 1955. XII.)

Az 1953. évi őszi átszervezés alkalmával a Hadtáp Tiszti Iskolát, a Gépkocsi és Traktor Tiszti Iskolát, valamint az Egészségügyi Tiszti Iskolát és Egészségügyi Tiszthelyettesi iskolát egyesítették. A létrehozott új szervezet a „Ságvári Endre” Hadtáp Tiszti Iskola nevet vette fel.

A három iskola egyesítése azt jelentette, hogy a továbbiakban közös koncepció alapján egy bázison képezték ki a hadtáptiszteket, gépkocsizó tiszteket és felcserítőket.

E kiképzési feladat profilja szerint az iskola hadtáptagozattól, gépkocsi tagozattól, egészségügyi tagozattól tevődött össze. Ennek megfelelően alakították meg a tanszékeket, valamint az iskolaparancsnokság vezetési szervezeteit is.

Mint minden fegyvernemi tiszti iskolán, úgy a Ságvári Endre Hadtáp Tiszti Iskolán (továbbiakban Hadtáp Tiszti Iskola) is a tanulmányi időt 1953 őszétől a növendékek részére 3 évben, a tiszti továbbképző tanfolyam hallgatói részére 1 évben állapították meg.

Az 1955/56. kiképzési évben kezdetét vette az iskola visszafejlesztése. Ezért új elsőéveseket már egyik tagozaton sem iskoláztak be, a gépkocsi tagozat mindhárom évfolyamú növendékeit pedig átadták a Dózsa György Lövész, Páncélos és Gépkocsi Iskola néven létrehozott új tiszti iskolának.

Az 1955/56. tanév végén az intézet működését végleg megszüntették.

Ezt követően kb. 1962-ig az ez ideig folytatott hadtáp-tisztképzés növendékekből szünetelt. A káderutánpótlás tiszti átképző tanfolyamokon történt.

Az egyesített hadtáp tiszti iskolán folyó kiképzési munka eredményességéről képet kaphatunk néhány rendelkezésünkre álló értékelésből:

a) A gépkocsi és üzemanyag csoportfőnök 1954 februárjában adott tájékoztatása szerint az iskolán folyó tisztképzés a gyakorlattól elvonatkoztatva folyik, így a kikerülő új tisztek nem tudnak érvényt szerezni a gjmú. szolgálat alapvető szabályzatának, parancsainak. Gyakorlati ismeret hiányában nincs tekintélyük beosztottaik előtt.⁽³⁹⁾

b) Ugyanezen év júniusában az MN hadtápfőnöke a honvédelmi miniszter részére felterjesztett jelentésében azt állapította meg, hogy az iskolán a kiképzés rendszere nem felel meg a követelményeknek. Ennek eredménye, hogy a hadtáptagozatról kikerülő fiatal tisztek szűk szakmai képzettségűek, nem ismerik teljes egészében megfelelően a csapatgazdálkodás vezetésének kérdéseit.

A továbbiakban bekövetkezett átszervezések azonban a változtatásra már nem nyújtottak lehetőséget.

3. Kiképzés a Szovjetunió katonai akadémiáin

A Magyar Néphadsereg építéséhez nyújtott sokirányú segítsége sorában a Szovjetunió lehetőséget biztosított arra is, hogy tisztjeink meghatározott létszámban szovjet katonai akadémiákat tanulmányokat folytassanak s magasabb fokú szakmai képzettséget szerezzenek.

1949 nyarán indult egy „különleges tanfolyam” a Kossuth Akadémián, amelynek feladata volt a kiválasztott hallgatók előkészítése.

A *hadtápszolgálat részéről* 5 fő hadbiztos tisztet készítettek fel a kalinyini „Molotov” Hadtáp és Ellátó Katonai Akadémiára. A kijelölt hallgatók 2 hónapos intenzív nyelvtanulás után szeptember elején indultak útba.

Magyar *katonaeorvosok* 1950-től a leningrádi Kirov Orvosi Katonai Akadémián vettek részt kiképzésen. Az orvosok eleinte másfél, később egyéves tanfolyamot végeztek. 1952. III. hóig 9 orvos tanult szovjet akadémián.

A magasabb szintű *közlekedési és hadműveleti ismeretek* megismerése és elsajátítása céljából hivatásos közlekedési tisztek a leningrádi Katonai Közlekedési Akadémián folytattak tanulmányokat. Az akadémia mérnöki képesítést adott.⁽⁴⁰⁾

4. Hadtápkiképzés az egyetemeken és főiskolákon

A honvédelmi miniszter javaslatára a Minisztertanács 1950 decemberében kiadott rendeletével a néphadsereg tartalékos tiszti szükségletének biztosítása érdekében az egyetemi és főiskolai hallgatók csapaton kívüli kiképzését rendelte el.

A kiképzés megszervezésére és vezetésére az egyetemeken és főiskolákon 1952. februártól megfelelő katonai tanárlétszámmal *Katonai tanszéket* állítottak fel.⁽⁴¹⁾

1953 őszén állították fel a budapesti *Orvostudományi Egyetem Katonaeorvosi karát*. Ennek feladata volt a Néphadsereg, Államvédelmi Hatóság és az Államrendőrség részére a különleges szempontoknak és követelményeknek megfelelően orvoskáderek - hivatásos és tartalékos katonaeorvosok - kiképzése.

A katonaeorvosi kar mint az MN magasabb katonai tanintézete az Egészségügyi Csoportfőnökség, tanulmányi-módszertani kérdésekben pedig a Katonai Tanintézetek Csoportfőnöksége alárendeltségébe tartozott.⁽⁴²⁾

Katonai tanszékek tevékenykedtek 1956 ősziig szakterületükön a Közgazdaság Tudomány Egyetemen, a szegedi, pécsi, debreceni és más központi rendeltetésű egyetemeken is, ahol jól felkészült szaktanárok készítettek fel a hallgatókat tartalékos tiszti feladataikra is.

5. Hadtápkiképzés a Honvéd Akadémián (1950-1955)

A Magyar Néphadsereg építésének folyamatában a hadsereggel szemben támasztott növekvő követelmények előtérbe állították a tisztképzés magasabb szintű igényét, amelyet a katonai tanintézetek korábbi szervezete már nem tudott kielégíteni.

1950. október 1-ével megalakult a Honvéd Akadémia a „magasabb katonai képzés végrehajtására”, állományában hallgatói osztályokkal, tanfolyamokkal, oktató tanári tanszékekkel.

A Honvéd Akadémián az oktatás 1950. november 1-ével kezdődött meg, elsősorban kétéves időtartamú akadémiai tagozattal.⁽⁴³⁾

Az akadémián a hadtáphallgatói osztályt 1953 őszén állították fel. A hadtáposztályba a csapatoktól, szervektől, különféle beosztású tisztek kérhették felvételüket, előzetes felvételi vizsgakötelezettséggel. A fegyveres testületektől (BM alárendeltségébe tartozó Határőrségtől, Államvédelmi Hatóságtól) is vezényeltek kiképzésre hallgatókat. A hároméves oktatás befejeztével a hallgatók államvizsgát tettek és sikeres diplomavédés után, az akadémia elvégzéséről oklevelet (diplomát) kaptak.

Az oktatásra kerülő tananyag kidolgozásának alapját a korábbi tansegédletek módosított változatai, valamint a hadtápfőnökség által 1951-ben kiadott „Hadtápkiképzés kézikönyve” elnevezésű kiadványsorozat változatos tárgyú segédletei képezték. Ezekben a kiadványokban már nemcsak a csapathadtáp, hanem a hadművelleti hadtáp alsó tagozat, a hadsereghadtáp főbb kérdései is szerepeltek. Az oktatási anyag másik forrását a szovjet katonai akadémiák eredetiben rendelkezésre álló, vagy lefordított tansegédletei, jegyzetei, előadásai képezték. Emellett folyt a szabályzatok, utasítások, szabályzatvezetek fordítása is.⁽⁴⁴⁾

A *szakszolgálat* (szolgálati ágak) szerinti tantárgyak oktatása az akadémián az évek során egyre nagyobb óraszámban és a differenciált igényeknek megfelelően folyt.

A szakmai tantárgyak oktatási anyagát az illetékes szakelődők (élelmezési, ruházati, gépjármű) dolgozták ki, főleg a polgári szakirodalom felhasználásával.

A hallgatók szakágazatok szerinti (szakmai) oktatásának gyakorlatiasságát szolgálták a különféle céllal és módszerrel levezetett *csapatgyakorlatok*, ahol a hallgatók a csapatoknál folyó gazdálkodás kérdéseivel ismerkedtek meg, (nem egy alkalommal pedig a gazdálkodás menetének ellenőrzését végezték el).

Az akadémián – amely 1955. március 15-ével a „Zrínyi Miklós” nevet kapta – 1955. szeptember 1-ével megalakult az *önálló hadtápfakultás*.

Ez független volt a hadtáptanszéktől, parancsnoka közvetlenül az akadémia parancsnokának alárendeltségébe tartozott.

A hadtápfakultás hallgatóinak száma megalakulásakor az akkori II. és III. évfolyam, valamint 1955 őszén beiskolázásra kerülő I. évfolyam hallgatóit is beleszámítva 58 fő volt.

A fakultásrendszer azonban nem vált be. Ezért az 1955/56. kiképzési évben bevezették a *tagozatrendszert* kísérletképpen.

A hadtáptanszék és az önálló hadtápfakultás összevonásából keletkezett a hadtáptagozat, amelyet a többi tagozathoz hasonlóan az 1956/57. kiképzési évre 1956. szeptember 1-ével állították fel.

Az oktatómunka határfoka az akadémián a tárgyalt időszakban különböző volt, de mindenképpen eredményesnek bizonyult. A gyengébb eredmények mellett sikerek is jelentkeztek. Sikerült elérni, hogy a hallgatók megismerjék a hadtáp működésének elveit és gyakorlati feladatait.⁽⁴⁵⁾

6. A hadtáp személyi állományának továbbképzése

Az előzőekben elsősorban a káderutánpótlást biztosító szervezetszerű tanintézetekben folyó kiképzési rendszerrel ismerkedtünk meg. Láttuk, hogy ez a kiképzési forma hosszabb-rövidebb ideig tartó tiszti iskolai vagy különféle tanfolyami oktatás

keretében ment végbe, amelynek befejeztével a hallgatókat előléptették és a hadtápszolgálat egyes szintjein különböző beosztásokba helyezték.

Természetes, hogy ezek a tanfolyamok, de még az egy-kétéves tiszti iskolák is a katonai, politikai és szakmai ismeretek megszerzéséhez csak alapul szolgálhattak. Gyakorlati tapasztalatokkal ezek a tisztek alig rendelkeztek.

Elengedhetetlenül szükséges volt tehát a továbbiak során a tanult ismeretek elmélyítése, újabb ismeretek elsajátítása és a szolgálat ellátáshoz szükséges gyakorlati tapasztalatok mielőbbi megszerzése.

Az új ellátási és kiképzési rendszer elméleti kérdései nem dogmaként jelentek meg, hanem a Néphadsereg fejlődésével párhuzamosan folyamatosan fejlődtek. Javában folyt még a második világháború, elsősorban a nagy honvédő háború tapasztalatainak értékelése, sok mindent kellett újraértékelni, melynek eredményeként új szabályzatok, utasítások jelentek meg.

Az 1953–54. évtől kezdődően a hadügyben végbemenő tudományos és technikai fejlődés hatása az atomrakéta fegyverek létrehozását és elterjesztését eredményezte, melyvel minőségileg átalakult a fegyveres erők hadműveleti, harcászati tevékenysége is. Ezek vonzataként mélyreható minőségi változások mentek végbe a hadtápbiztosítás elméletében és gyakorlatában, amelyek során új elvek kerültek kidolgozásra, illetve a már korábban ismert követelmények és elvek újabb átalakuláson, korszerűsítésen mentek keresztül.

Mindezek a változások és folyamatok a hadtápszolgálat valamennyi tisztjétől az elméleti és gyakorlati ismeretek magas fokú elsajátítását, a szakmai tudás állandó növelését követelték meg.

E követelmény biztosítása érdekében került központilag megszervezésre a hadtápszolgálat személyi állományának állandó jellegű politikai, összefegyvernemi és szakmai kiképzése, amelyhez a kiképzési célokat és feladatokat a honvédelmi miniszter évenként kiadott kiképzési utasításai, parancsai határoztak meg.

Összgezve: a MN hadtápszolgálat történetében az 1949-től 1956-ig terjedő fél évtized a szakkaderek képzése szempontjából mozgalmas időszak volt.

A hadtáp szervezeti felépítésével párhuzamosan kellett megismerni az új ellátási elveket és a lehető legrövidebb időn belül megszervezni azok alkalmazásához szükséges gyakorlati tapasztalatokat. E követelmény megvalósítására sürgetőleg hatott a néphadsereg gyors ütemű fejlesztése.

E feladat megoldásának azonban nem voltak meg 1949 őszén sem a személyi, sem a tárgyi feltételei.

Mivel a hadtápszervezési és működési elvek teljesen ismeretlenek voltak, nem állt ekkor még rendelkezésre megfelelő oktatógárda, de hiányoztak a korszerű elveket tartalmazó szabályzatok, segédletek is, amelyek alapjául szolgálhattak volna az ismeretek elsajátításának.

A kitűzött cél megvalósításához az alapvető segítséget a Szovjet Hadsereg hadtápszolgálat nyújtotta. Átadta a legszükségesebb szabályzatokat, utasításokat, segédleteket, magas szakképzettségű tanácsadókat küldött segítségünkre s lehetőséget biztosított, hogy hadtáptiszteink, orvosaink s egyéb szakkadereink a Szovjetunió katonai akadémiáin tanuljanak.

A beosztásban működő személyi állománnyal 1949 őszén különféle szintű foglalkozásokon, módszertani összevonásokon ismertették meg a hadtápszolgálat békeszervezetét, feladatait és működését. A feszült nemzetközi helyzet egyidejűleg kötelezővé tette a hadtáp szervezetének és működésének megismerését háborús körülmények eseteire is.

A néphadsereg fejlesztése évről évre a hadtáp-szakkaderek ezreit követelte. 1949 végén, 1950 elején létrejöttek azok a tiszti iskolák, amelyek a hadtáp-, gépjármű-, egészségügyi és egyéb szaktisztek tömegeit oktatták, nevelték s tették alkalmassá hivatásuk ellátására.

A tiszti iskolák létrehozását követően a párt hívó szavára a munkás és paraszt fiatalok ezrei jelentkeztek önként a tiszti pályára és kezdetben féléves, majd egy-, kétéves a későbbiekben hároméves képzés után tiszti rendfokozatot elnyerve kerültek a hadtápszolgálat különféle szintjein beosztásba.

A beiskolázott növendékek előképzettsége – hat elemitől érettségig – nagyon vegyes volt. Az első években ennek ellenére igen jó eredmények születtek. A növendékek lelkesedése, szorgalma és hivatásszeretete – különösen az egyéves képzés idején – minden várakozást felülmúlt. A növendékek éjjal-nappal tanultak és mindent elkövettek annak érdekében, hogy az előképzettségéből eredő hiányosságokat pótolják, a követelményeket teljesítsék.

Természetesnek kell tekinteni, hogy az igényként felmerülő káderezési szükségletet csakis a követelmények csökkentésével lehetett biztosítani. A rövidített idejű (6 hónapos, legfeljebb 1-2 éves) képzés után felavatott tisztek csak a legszükségesebb ismereteket szerezhették meg. Nagy gondot okozott, hogy a beiskolázás és a kiképzés tömegessége miatt gyakran nem lehetett megfelelően érvényesíteni az egyéni képesség és rátermettség követelményét. Ennek következménye természetesen csak később mutatkozott meg, amikor a különféle szakmájú tisztek csak a legnagyobb nehézségek árán tudtak megbirkózni feladataikkal.

Az előbbieken említett tiszti iskolák történelmi érdeme, hogy élenjáró szerepet játszottak a néphadsereg hadtápszolgálatának kiépítésében, a szocializmushoz hű tisztikar kiképzésében. Az iskolákon végzett tisztek többsége hadseregünk hadtápvezető állományának gerincévé vált. Hadtápszolgálatunk felső és középszintű vezetőinek jelentős része közülük került ki.

A szakkáderezési szükséglet biztosítása igen nehéz feladatot jelentett az egészségügyi szolgálat számára. Orvosokat nem lehet néhány hónap, de még egy-két év alatt sem kiképezni, a 2-3 éves felcserizési iskola is csak középszintű – nem orvosi – egészségügyi szakképzettséget nyújtott. Az orvosképzés ideje 6 év az Orvostudományi Egyetemen. Az egyetemi orvostanhallgatói állomány azonban egyre kisebb érdeklődést mutatott a katoniorvosi hivatás iránt. Ennek következtében a néphadsereg orvosszükséglete ebből a forrásból nem volt biztosítható. Egyedüli lehetőségként kínálkozott az orvoshiány pótlására; követelményeknek megfelelő polgári orvosok hivatásos állományba átvétele és tartalékos orvosok behívása, rövid, néhány hetes katoniorvosi kiképzés után szolgálatba állítása. Azonban még így sem lehetett a teljes orvosszükségletet fedezni.

A gyorsított katoniorvosi kiképzés természetesen rányomta bélyegét az egészségügyi ellátás színvonalára, különösen a csapategészségügyi szolgálat vonalán.

Az akadémián hadtáptisztek számára magasabb képzettségi fokozat megszerzésére a hadtáptanszék felállítása, illetve a hadtáp szakképzettségű hallgatók oktatásának bevezetését követően nyílt lehetőség.

A hadtáp személyi állomány kiképzésének hatékonyságát mind a központi szerveknél, mind az alsóbb szinteken erősen rontotta a különféle indokok alapján távolmaradók viszonylag nagy száma, továbbá – főleg a központi vezetésnél – a tisztek túlterheltsége.

Csapatoknál a parancsnokok egyrésze nem támogatta megfelelő mértékben a hadtápkiképzést, hanem igen sok esetben pillanatnyi részleteredményért képesek voltak beosztottaikat kivonni a kiképzésről. Egyes törzsparancsnokok megkövetelték, hogy az egység hadtáptisztjei a parancsnoki törzskiképzésen részt vegyenek, ugyanakkor nem tették lehetővé a hadtáp törzskiképzés megtartását.

A hadtáp békeszolgálatát, valamint különböző gyakorlatok alatti működését az MN hadtápfőnöke és a honvédelmi miniszter értékelése alapján vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a hadtáp személyi állománya a kiképzésben fokozatosan javuló eredményeket ért el.

Végző értékelésként a hadtápkiképzés eredményesnek mondható. A hadtápszolgálat személyi állománya a kiképzés folyamatában olyan politikai, általános katonai és szakmai ismeretekre tett szert, amelyek alapot adtak ellátótevékenysége megfelelő végrehajtásához.

III.

A Magyar Néphadsereg hadtáp személyi állományának katonai és szakmai kiképzése

(1956–1980)

Az 1956 utáni években a Magyar Néphadsereg egész kiképzési rendszerében és a hadtápszolgálat kiképzési rendszerében is döntő változást jelentett a kibontakozott hadügyi forradalom.

A hadtápban egyes elveket és ennek megfelelően gyakorlatot teljesen újonnan kellett kidolgozni (rakétacsapatok, rádiótechnikai csapatok alkalmazása), más kérdésekben a kiképzés új mozzanatait kellett bevezetni.

Az ellenforradalom fegyveres leverése és a karhatalmi szolgálat ellátásának befejezésével az 1957. évi úgynevezett „*csonka*” kiképzési évben és 1958-ban a diszlokációs változásoknak megfelelően folyt a kiképzés a hadtápszolgálat minden területén.

Eközben a hadtáp központi vezetésnek olyan feladatokat kellett megoldania, mint az ellenforradalom következtében keletkezett károk, veszteségek felmérése. Emellett folytatni kellett a kiképzés minden területén a kellő hatékonyságú általános és szakmai ellenőrzést.

Mélyreható változást jelentett a hadtáp központi irányításában a vezetés decentralizálása, a szárazföldi seregetest (5. HDS), az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP), a Polgári Védelem Országos Parancsnokság (PVOP) és a HM-közvetlen csapatok felé irányuló tevékenység.

Így a hadtápkiképzés központi szerveinek több idejük és bővebb lehetőségük nyílt a ténylegesen elvi irányításra és energiájukat nem kellett napi problémák megoldására elaprózni, mint korábban.

Az 1960-as évek elején a harckészültség különböző fokozatainak bevezetésével szükségessé vált az egyes fokozatokra való áttérés hadtápbiztosítása, a mozgósítás és különféle gyakorlatok hadtápbiztosítása elméleti és gyakorlati kérdéseinek kimunkálása.

Az MNHF-ség, az MNHF-ség törzs és a központhadtáp szakmai (szakágazati, szakszolgálati, szolgálati ág szerinti) szervek (csoportfőnökségek, önálló osztályok) Szervi Határozványainak, Működési Utasításainak munkarendi előírásainak kidolgozásával a hadtápkiképzés központi irányítása is feszebbé válhatott. Ennek alapján rendszeressé vált az MNHF-ség és vezetési szervei (csoportfőnökségek, önálló osztályok) részéről a kiképzési évben végzett kiképző munka értékelése év végén, a kiképzési feladatok megszabása a következő évre és évközben végzett rendszeres, általános vagy céllenőrzés is.⁽⁴⁶⁾

A) *Hadtápkiképzés, képzés és továbbképzés a katonai tanintézetekben*

Az 1956-ot követő években a hadtáp tisztek képzése, a hadtápismeretek oktatása változatos módon és eltérő módszerekkel folytatódott az alapszintű hadtáptisztképzéstől a főiskolai és akadémiai szintű képzésig. Ez az időszak felöleli a hadtáp-, és lényegében a pénzügyi tisztek kiképzésének továbbképzésének, átképzésének valamennyi változatát a tiszti iskolán, tanfolyamokon, katonai főiskolán és a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián.

A hadtáp- és pénzügyi tisztek képzése a néphadsereg mennyiségi fejlesztését (viszszafelesztését) követően az 1950-es évek második felére feleslegessé vált. Ez a körülmény azt eredményezte, hogy a hadtáp- és pénzügyi tiszteket kiképző alapfokú katonai tanintézetet a „Ságvári Endre” Hadtáp Tiszti Iskolát (a továbbiakban Hadtáp Tiszti Iskolát) 1956 szeptemberében feloszlatták.

A megszüntetett Hadtáp Tiszti Iskola hadtáptagozat végzős növendékeit felavatták, a II. évfolyam hadtápszakos hallgatóit pedig a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) hadtáptanszékéhez vezényelték, illetve oda kapcsolták csekély létszámú tanárral (előadóval) és néhány főt magába foglaló törzssel.

Az ellenforradalom időszakában a törzs-, tanári és hallgatói állománya részben megmaradt a néphadsereg kötelékében és karhatalmi szolgálatot vállalt, teljesített, mások (és sokan) megváltak a hadseregtől.

1. Hadtápkiképzés az Egyesített Tiszti Iskolán és a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán (ZMKMF) (1957–1967 között)

1957 februárjában a katonai felsővezetés határozatot hozott arra vonatkozóan, hogy a működésüket beszüntetett tiszti iskolák és a feloszlott II. Rákóczi Ferenc Katonai Középsiskola bázisán összevont tiszti iskolát állítsanak fel „*Egyesített Tiszti Iskola*” (ETI) névre változtatták át.⁽⁴⁷⁾

Az 1956 szeptemberében a Hadtáp Tiszti Iskola megszűnése után megmaradt és a ZMKA-ra átkerült növendékeket 1957 márciusában szintén az ETI-re, hadtáptagozatra osztották be.

Az ellenforradalom leverése és a karhatalmi szolgálat teljesítésének befejezése után a fegyveres erők minisztere a korábbiakkal szemben magasabb követelményeket támasztott az ETI-vel és az ott folyó hadtápkiképzéssel szemben. Ez az iskola szervezésének olyan sajátosságában mutatkozott meg, hogy a tanszékeket tagozatba sorolták be, és csak kis részük működött önállóan (általános katonai tanszék és testnevelési tanszék). Ennek megfelelően került sor az ETI-n belül 1957. március 26-án a hadtáptagozat beindítására.

Hadtnövendékek hadtáptiszti kiképzése 1962. és 1966. közötti években folyt, amikor 1962-ben bevezették a polgári szakoktatást és az ETI fennállása óta első alkalommal iskoláztak be hadtnövendéki szakaszokat (élelmezési, ruházati, szállítószakasz).

1957. és 1962. között a hadtáptagozatnak jelentős feladatokat kellett megoldania.

1957. április hónapban a hadtáptagozat megkezdte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiától (ZMKA) áthelyezett, egy 20 fős általános hadtáp és egy 3 fős elhelyezési szakasz oktatását. Ennek a két szakasznak növendékeit még 1957 szeptemberében tisztté avatták.

1957. szeptemberben a ETI-n vonták össze a beosztás nélkül maradt hadtáptiszteket, akiknek egy részét decemberben beosztásba helyezték, más részüket a határőrség hadtápszolgálatának ellenőrzésére vonták be. A megmaradt állományból alakult meg az első Tiszti Továbbképző Tanfolyam. Ezen a tanfolyamon olyan tiszteket képeztek át a hadtáp különféle szolgálati ágaiba (élelmezés, ruházat, üzemanyag) ellátandó feladatok végzésére, akik más fegyvernemeknél, szakcsapatoknál létszámfeletti lettek, vagy akiket egészségügyi okok miatt eredeti beosztásukba nem hagyhattak meg (pl. repülőgépvezetők, helikoptervezetők stb.)

1963 őszén az ETI-n a növendékek kiképzésében áttértek a 4 éves időtartamú kiképzésre, mivel a felsőfokú oktatás feltételei csakis így voltak biztosíthatók.

Ebben a kiképzési évben megindult a levelező főiskolai oktatás a hadtáptagozaton az elhelyezési és üzemanyagszakon is.

A Tiszti Továbbképző tanfolyamon folyó kiképzés mellett a tiszti továbbképző szakágazatok szerint a tartalékos tisztek továbbképzése 3 turnusban folyt (február-június-szeptember).

1965. évben kiemelkedő eredmény volt az egyetemet és főiskolát végzett hadköteles tartalékos tisztek kiképzésének elrendelése. Eszerint 1966-tól kezdődően az utóbbi 5 évben egyetemi (főiskolai) végzettséggel rendelkező hadtáp tartalékos tisztek a Kerepesi úti „Egészségügyi Továbbképző Intézet” területén az elméleti kiképzés befejezése után gyakorlati kiképzésben részesültek (62 fő tartalékos tiszttel). Az első csoport 1965. szeptember 15-től november 15-ig.

Jelentős változás volt a hadtáptisztképzésben 1966-os esztendő, amikor is hadtápszakos növendékeket nem iskoláztak be, tehát ezzel az ETI-n a hadtáp tisztképzés új évfolyammal nem indult, hanem a hadtáptagozat a megmaradt és előzőekben ismertett képzési formákban folytatta a képzést.

Az 1967 őszén kezdődő kiképzési év jelentős változást eredményezett mind az ETI, mind a hadtáptagozat (hadtáptanszék) munkájában. Ez pedig abban jutott kifejezésre, hogy:

- a 4 éves időtartamú hadtáptisztképzés mellett megindult a tartalékos növendékek oktatása és tartalékos tisztek képzése, továbbképzése;

- a tisztképzéssel kapcsolatos szociológiai felmérések azt mutatták, hogy szükséges a polgári oktatás bevezetése és az új rendszerű kiképzés alapján a felavatott tisztek kettős diplomát (katonai és polgári) kapjanak (számviteli, kémia tanári, építőipari szaktechnikus stb.);

- folytatódott a továbbképző tanfolyam a szakoktatás (általános hadtáp, élelmezési, üzemanyag, elhelyezési szakágazatokban).

1967 őszén elsősorban az Egyesített Tiszti Iskola bázisán katonai főiskolákat szerveztek:

- „Kossuth Lajos Katonai Főiskola”, Szentendrén (KLKF);

- „Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola” Budapesten (ZMKMF);

- „Killián György Repülő Műszaki Katonai Főiskola”, Szolnokon (KGYRMF).

Az ETI közvetlen jogutódja a *Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola* lett.

A főiskola első állománytáblájában a megszűnt „*Hadtáptagozat*” helyett „*Hadtáptanszék*” szerepelt.

A hadtáptanszék kiképzési rendszerében elsősorban általános hadtáptisztek, és jól felkészült gazdasági szervezőképességgel rendelkező fiatal tiszteket adtak a néphadsereg számára. Ennek megfelelően a főiskola a hadtáphallgatóknak nem ágazati (szolgálati ág szerinti), hanem általános hadtáp tiszti felkészítést nyújtott és korábbi két diploma helyett a hallgatók már egy diplomát kaptak, mely egyenértékű végzettséget adott a társpolgári főiskolán megszerezhető végzettséggel.⁽⁴⁷⁾

2. Hadtápkiképzés a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián

1956. elején a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián (ZMKA) a hadtápismeretek az I., II., III. évfolyam hadtáposztályokban (58 fő) és a fegyvernemek, szakcsapatok hallgatói osztályaiban, továbbá különféle tanfolyamokon a fakultás rendszer szervezetébe nem tartozó hadtáptanszék tanárai oktatták.

Az 1956/57. tanulmányi évre 1956. szeptember 1-ével a hadtáptanszéket és az önálló hadtápfakultást összevonták, létrehozták a hadtáptagozatot, amely az 1957. „*csonka*” kiképzési év végével (1957. november) megszűnt és a hadtáp ismét önállóvá vált.

A szakszolgálatok (szaktantárgyak, szolgálati ágak) szerinti tantárgyak oktatása az akadémián a hadtáphallgatók számára már a korábbi években megkezdődött, 1966-ban már a differenciált igényeknek megfelelően folyt, egyre nagyobb óraszámban. Ez az arány 1953. és 1957. között 31%-ot, 1958. és 1962. között 37,6%-ot tett ki.

A hadtápszolgálati ágak szakmai tananyagát bizonyos fokú kevertség jellemezte. Egyrészt pótolni kellett a tiszti iskola oktatási anyagából hiányzókat, másrészt azonban azt meghaladó szakmai ismereteket kellett adni. Így a szakanyagban sok volt az anyagismeret, a gyártási technológia, az üzemlátogatás és egyebek, ami mind nem az akadémián folyó oktatási feladatát képezte volna.

Az 1960-as évek elejéig a tanszéken lényegében véve egymástól jól elhatárolható két területen tanították, oktatták:

- a csapathadtáp (zászlóalj, ezred, hadosztály hadtáp) és a hadműveleti hadtáp (ennek alsó tagozatát képező hadsereghadtáp) megszervezését, vezetését harcban és hadműveletekben;

- a hadtápszolgálati ágak (hadtáp szakmai ágak, szakszolgálatok) sajátosságainak megfelelő szakmai anyagot (élelmezési szolgálat, ruházati szolgálat, üzemanyag-szolgálat, elhelyezési és építési szolgálat, szállító szolgálat, alapfokú jogi és pénzügyi ismeretek), elsősorban a békeszolgálat ellátását, ehhez békegazdálkodást, anyagismeretet, szerkezetant, gyártástechnológiát stb.-t.

Míg azonban a hadtápharcászat oktatása lépést tartott az összefegyvernemi harc és hadművelet elveiben bekövetkezett változásokkal, addig a szakszolgálatok oktatása eleinte megrekedt, majd alig haladta meg azt a szintet, amit az Egyesített Tiszti Iskola (ETI) szaktanszékein oktattak.

Ezen a helyzeten változtatott, hogy a katonai gazdálkodást, a csapatgazdálkodást a későbbi években a hadtápgazdálkodás váltotta fel. Ehhez pedig a korábbi szolgálati ág rendszerű oktatás már nem felelt meg a fokozódó, korszerű követelményeknek. A hadtápbiztosítás rendszerében egyre több területen következett be olyan változás, amely az ellátó szolgálatok gazdasági területeinek integrálódásához, az ellátó tevékenységről a gazdálkodási tevékenységre való áttéréshez vezetett. Ilyen volt például a pénzgazdálkodás egyre bővülő kiterjesztése valamennyi szolgálatban, a nyilvántartási rendszer egységesítése és általában a gazdasági területen (tárolás, ügyvitelgépésítés stb.) valamennyi szolgálati ág (szakszolgálat) vizsgálatának szükségessége közös nézőpontból.

Mindezen változások felismeréséből és a jelentkező igényekből kiindulva, a tanszéken a tananyagot 1961-től kezdve fokozatosan átdolgozták, átalakították.

A szakágazati ismeretek egységes tantárgy keretében való oktatására irányuló törekvésből kiindulva és ennek érdekében, a hadtáptanszék szakmai csoportja 1963. és 1966. között fokozatosan áttért a „*Csapatgazdálkodás*”, majd később a „*katonai gazdálkodás*”, 1970-től a „*Hadtápgazdálkodás*” tantárgy oktatására.

A háborús ellátás tárgykörei a „*Hadtápbiztosítás*” tantárgy tananyagába épültek be. A parancsnok hadtáphelyettesei beosztás betöltésére alkalmassá tétel érdekében az ilyen rendelkezések sok szemléleti probléma megoldását is jelentette.

Az erőfeszítések azonban nemcsak a várt eseményt hozták meg, hanem gazdálkodási szemlélet és módszer kialakítását is eredményezték, ami az egész Magyar Néphadsereg hadtápszolgálatában a későbbiekben elterjedt. Ennek folytán a csapatok hadtápszervei a gazdálkodásban egyre nagyobb eredményeket értek el és jelentős sikereket mondhattak magukénak (például statisztikai módszerek bevezetése a gazdálkodás minden területén, a hadtápmunka elemzése stb.).

Az 1957-es évet követő időszakban a katonai tanintézetekben folyó hadtápképzés; hadtáptisztek képzése a Hadtáp Tiszti Iskolán, Egyesített Tiszti Iskolán, katonai főiskolán (ZMKMF), katonai akadémián (ZMKA), különböző tanfolyamon (hadtápfőtiszti tanfolyam, levelező tanfolyam, tartalékos tiszti tanfolyam, továbbképző tanfolyamok stb.), valamint a hadtápismeretek oktatása a nem hadtápszakképzettséggű tisztek (fegyvernemek, szakcsapatok, határőrség tisztjei) részére jelentős fejlődésen ment keresztül.

1956-ban még működött, majd a szeptemberben megszüntetett Hadtáp Tiszti Iskola a növendékeket hadtápfőnöki (abban az időben hadtápparancsnoki), parancsnok hadtáphelyettesi és szolgálati ág vezetői (főnöki) beosztások ellátására képezte ki. Ilyen jellegű tisztképzés az Egyesített Tiszti Iskolán 1962. és 1966. között folyt, majd az 1967-ben létesített katonai főiskolán a későbbi években más tartalommal folytatódott.

A növendéki hadtáptisztképzésen kívül, a hadtáptiszti utánpótlás mellett – azzal egy időben, vagy a növendéki hadtáptisztképzés szünetelésekor hadtáptisztekké képezték át a fegyvernemek és szakcsapatok tisztjeit, sikeres tiszti vizsga letétele után hivatásos tiszthelyettesi állományból és tartalékos tiszti állományból képezték ki tiszteket a hadtápszolgálat számára.

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémián a hadtáptisztek képzése két irányban folyt. Egyrészt felkészítették a hallgatókat a harctevékenységek és hadműveletek hadtápbiztosításának megszervezésére és vezetésére, másrészt megtanították a hadtáphallgatókat a hadtápszolgálat békében folytatott munkájának végzésére, a parancsnok hadtáphelyettesi munkakör ellátására, a hadtápszolgálat és szolgálati ágak (szakszolgálatok) vezetésére és ellenőrzésére, a szolgálati ág vezetők (szolgálatfőnökök) teendőinek ellátására, a békegazdálkodás legfontosabb feladatainak elvégzésére.

A tanintézetek törzs- és tanári állománya munkáját mindig a legnagyobb felelősségtudattal, lelkiismeretesen végezte, hogy a néphadsereg részére kellő szakismeretekkel rendelkező tiszteket képezzen ki. A tiszti iskolák, főiskolák növendékei, az akadémia döntő többségükben megfeleltek a velük szemben támasztott követelményeknek és igyekeztek megszerezni a beosztásukhoz szükséges ismereteket.

A tárgyaló időszakban a hadtápbiztosítás felkészítése kellő figyelmet fordított a kiképzésre, ami megmutatkozott többek között abban is, hogy:

- A hadtápbiztosítás (szolgálat-) főnökség szervezetében, a törzsen belül osztályt hoztak létre különféle elnevezés alatt, de kiképzési feladatok ellátásával. Megfelelő szolgálatteljesztéseket, szabályzatokat adtak ki (általános hadtápbiztosítási, szakszolgálati), parancsokat, utasításokat, rendelkezéseket, terveket dolgoztak és adtak ki, ellenőrizték azok végrehajtását. A kiképzésben végzett munkát rendszeresen értékelték, további feladatokat határoztak meg, a szemlebizottságok pedig észrevételeik mellett javaslatokat tettek a képzés fejlesztésére is.

- A kiképzés egyre kiterjedtebb területeken jelentkezett. A létrehozott alakulatok, hadtápegységek, intézetek, szervezetek és törzsek részére kellően felkészített kádereket kellett képezni. A hadtápbiztosítás működési köre egyre inkább kiterjedt például a rakétacsapatok hadtápbiztosítására, a közlekedési és szállító szolgálat alárendeléséből adódó feladatokra stb.;

- Fokozottabban előtérbe került a harcászati felkészítés fokozatának és a mozgósítás hadtápbiztosítására irányuló felkészítés igénye;

- A békeellátás rendszerének gyökeres átalakulása folytán (átterés a normagazdálkodáson alapuló természetbeni ellátásról a pénzgazdálkodásra) az egész hadtápbiztosításban, ezen belül az egyes szolgálati ágaknál (szakszolgálatoknál) a gazdasági feladatok kerültek előtérbe, a közgazdaságtudomány tételei által megalapozottan;

- A hadművelési művészet egyes területein belül a hadtápbiztosítás kérdéseit, elvi alapjait tisztázták, részletesen kidolgozták, a gyakorlatba átültették: csapathadtápbiztosítás - hadművelési hadtápbiztosítás - hadászati hadtápbiztosítás létrehozása stb.

Míndezeken a területeken folyó munkához és még egyéb feladatok elvégzéséhez a hadtápbiztosítással foglalkozó személyi állomány képzettségi fokát olyan színvonalra emelték, hogy szervezett képzés (magyar és szovjet katonai akadémia elvégzése, polgári egyetemeken oklevél megszerzése) vagy önképzés révén a vezető állomány és a beosztottak is alkalmassá válhattak a régi elvek, eljárások, módszerek és gyakorlat felülvizsgálatára, átdolgozására, megváltoztatására, egyesek elvetésére, más újak kidolgozására, a

tudományos előrelátás alapján a jövőben várhatóan jelentkező kiképzési feladatok megoldására.

A hadtápszakkiképzés és szolgálati ág szemléletű kiképzésről áttértek a közgazdasági ismeretekkel rendelkező gazdasági vezetővé való kiképzésre. Az alakulatok hadtápfőnöke pedig a parancsnok egyik, kiterjedt jogkörrel rendelkező, nagyobb felelősséggel felhalmozott helyettese lett.

Természetszerűleg a hadtápkiképzés (általános- és szakkiképzés, szakmai képzés, továbbképzés, önképzés) nem volt mentes a hibáktól sem. Ezeket azonban részben az érintett szervek belül, részben kívülről irányított és szervezett ellenőrzések során többségében feltárták, részleteiben elemezték és feladatokat szabtak ezek kijavítására, megszüntetésére.

Összességében a tárgyalt időszakban folyó hadtápkiképzés elősegítette a csapatok, alakulatok, szervek munkáját, megteremtette az alapokat a következő időszakban folyó magasabb szintű, új irányelvek és követelmények szerint folytatandó hadtápkiképzéshez, a hadtápismeretek eredményesebb oktatásához.

B) *Hadtápkiképzés és továbbképzés a katonai tanintézetekben 1968–1980 között.*⁽⁴⁷⁾

A hadtápkiképzés elsősorban a minőségi változások irányában tett nagy lépéseket, melyeket mindenek előtt a tanintézetekben felvételizőkkel szembeni nagyobb követelménytámasztás, a tananyagok, illetve programok átdolgozása, a kiképzésbe a vezetés és ellátás korszerű eszközeinek fokozódó mértékű bevonása jellemezett.

Hatékony erőfeszítéseket tettek a kiképzés valamennyi szintjén és formájában a káderállomány biztosítására.

1. *Hadtáptisztképzés a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán*

Az 1968–1980-ig terjedő időszakban a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán a hadtáptisztképzés mind szervezetében, mind tananyagában permanensen fejlődött.

Az 1967/68-as kiképzési évvel – a hadtáptagozati rendszer megszüntetésével – önálló hadtáptanszéken folyt a kiképzés, fő profilja általános hadtáptisztek kibocsátása. Az új gazdasági mechanizmus nyomán változott gazdálkodási feltételek és követelmények nyomán előtérbe került az általános hadtáptisztek gazdálkodást szervezővé és vezetővé képzése, a tematika megfelelő korszerűsítése.

Alapvető változások kiváltója lett az oktatásban, hogy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1967. évi 13. számú törvényerejű rendeletével a *Magyar Néphadsereg tiszti iskoláit katonai főiskolákká nyilvánította*. Ez többek között azt jelentette, hogy a katonai főiskolákon szerzett oklevél a katonai szakképzettséggel egyidejűleg általános iskolai tanári, vagy felsőfokú technikumai képesítést is nyújtott. Ezt a rendeletet az MNK Elnöki Tanácsa 1973. évi 12. számú törvényerejű rendeletével úgy módosította, hogy a katonai főiskola hadtáp- és pénzügyi szakán kiadott oklevél – a katonai szakképzettséggel egyidejűleg – *üzemgazdálkodási képesítést nyújt*. A polgári képzettség oktatása érdekében az érintett polgári felsőfokú tanintézetek indokolt ismeretanyagát be kellett építeni a hadtáptanszék kiképzési programjába, meg kellett szervezni a kettős végzettségnek megfelelő államvizsgáztatás rendszerét.

Az 1970-es évek közepén a főiskolán folyó általános hadtáptisztképzéssel szemben fokozatosan olyan igények erősödtek fel, hogy a csapatok elsősorban hadtápszaktiszteket (élm., ruh. stb.) igényelnek, hiszen a kikerülő fiatal tisztek zöme a csapatokhoz

kerülve ilyen beosztásokban kezdi meg munkáját. Az általános hadtáp felkészültségét feltételező hadtápfőnöki beosztásokba az akadémiát végzettek jönnek számításba.

Az új követelményeknek megfelelően a hadtáptisztképzésben 1976-tól újabb programmódosítást hajtottak végre, melynek lényege, hogy általános hadtáptiszt ismeretek oktatását leszűkítették a kiképzési idő első két évére, míg a harmadik és negyedik évben áttértek a szakmáknak megfelelő felkészítésre. Tekintettel az egyes kiképzési években beiskolázottak korlátozott számára, váltakozva az egyik évben élelmezési és ruházati, a következő évben üzemanyag és ellátó tiszti kiképzést folytattak.

Az évtized végén nyilvánvalóvá vált, hogy a kétéves ágazati tematikába nem fértek bele a növekvő követelmények szerinti ismeretek, ezért központi intézkedésre 1983-tól az iskola hadtáptanszéke tematikájából kihagyták az általános hadtáptiszt tananyagot, és mind a 4 kiképzési évet szakismeretekkel töltötték ki.

A tiszti iskolán avatottak száma (1968–1980)

	hadtápszakon	penzügyi szakon
1968	43	–
1969	30	–
1970	–	–
1971	20	–
1972	–	–
1973	48	11
1974	49	10
1975	40	11
1976	23	–
1977	23	–
1978	36	10
1979	32	11
1980	40	–
	Összesen: 388	53

A hadtáptanszék a hadtáptiszt-képzés mellett 1973-tól a beiskolázásoknak megfelelően megkezdte és jelenleg is folytatja a pénzügyi tisztek kiképzését is. További feladatot jelentett az úgynevezett „őrnagyi” (35 fő) és hadtáp-tiszthelyettesek részére az egyéves tiszti levelező tanfolyamok szervezése, levezetése és a vizsgáztatás (30 fő) továbbá az üzemgazdász tanfolyam levezetése (12 fő).

2. A hadtápkiképzés a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián

A ZMKA hadtáptanszékének életében az 1968–1980-ig terjedő időszak minőségi változásokat igényelt. Ezek megvalósítását a tananyagok átdolgozása, az integrált oktatásra való áttérés, a differenciált hadtápkiképzés megvalósítása, a programozott oktatás megindítása, a tanulmányi folyamattervezés, a korszerű audio-vizuális és számítástechnikai eszközök alkalmazása is jelzett.

Az 1970-es évek elején a tanszék meglévő tananyaga lényegében már korszerűtlené vált. Indokolta annak átdolgozását az 1973-ban megjelent új „gyakorló hadrend”, ami a hadtápbiztosítás számok kérdését érintette. Ugyanakkor ezekben az években folyamatban volt a hadtápbiztosítás egész rendszerét befolyásoló elvi és gyakorlati kérdések kimunkálása, többek között új szervezetek létrehozása (tábori hadtáp). A cél az átmenet megalapozása volt az 1980-as évek hadtápbiztosítási rendszerére.

Az átdolgozott tananyagban a hadtáp 1971-1980 közötti években végbemenő korszerűsítés jutott kifejezésre. A korszerűsítés lényege volt, hogy a *szakszolgálatok* minőségileg új technikai eszközeinek (pl. csomagoló és rakományképző eszközök, klg. gépjárművek stb.) rendszeresítése folytán új normákat, módszereket, eljárásokat dolgoztak ki; a raktárakat, szállító csapatokat, termelő és javító szervezeteket jól irányítható hadtápszervezetekbe vonták össze: kisebb egészségügyi szervezeteket integráltak; új gazdálkodási elveket léptettek életbe; a könyvelő automatákkal indult csapatszámviteli részleg tevékenysége kilépett a kísérleti stádiumból.

Az 1970-1980 közötti időszakban folytatódott a szakágazati képzés továbbfejlesztése. Egyre nagyobb szerepet kapott a gazdálkodás és szállítás tudományos alapokon történő oktatása. A szaktantárgyak keretében folyt a hadtáptechnikai ismeretek, a kis- és középszámítógépek alkalmazásának oktatása.

A hallgatók gyakorlati képzését szolgálta a csapatoknál rendszeressé vált katonai gazdálkodást elemző munka. A résztvevők a felmérés eredményeit önállóan elemezték és eljuttatták következtetéseiket a csapatok hadtápszervezeteihez.

A kisgépek mellett megkezdődött az úgynevezett nagygépi hadtápbiztosítási program (HTP-I., HTP-III., Eü.-III.) alkalmazása a hadműveleti hadtápbiztosításban.

Végzős hallgatók 1969-1980-ig:

	a) alapkultúrán	b) lev. tagozaton
1969	12 fő	- fő
1970	-	-
1971	13	8
1972	13	48
1973	11	-
1974	8	14
1975	14	-
1976	13	-
1977	13	-
1978	13	-
1979	14	-
1980	15	-
	Összesen: 137 fő	70 fő

Az időszak végére kialakított tematikai program szerinti *oktatás kettős irányát* egyrészt a „*Hadtápbiztosítás*” elnevezésű tantárgy biztosította, mely felölelte az MN hadtápbiztosítási rendszerére vonatkozó teljes tananyagot (az elvonuló szárazföldi csapatok hadtápbiztosítását). Másrészt - figyelemmel a hallgatók katonai gazdasági vezetőképzésére - a gazdasági irányú felkészítés a „*Hadtápgazdálkodás*” tantárgy keretében folyt azzal

a céllal, hogy a végzetek képesek legyenek szervezni, irányítani és ellenőrizni a csapatoknál folyó gazdálkodást, a gépi számvitelt.

Az akadémia hadtáptanszékén csapathadtáp, a hadműveleti hadtáp és a hadtápgazdálkodás terén végzett *tudományos kutatómunka* középpontjában az MN várható alkalmazásával kapcsolatos sajátosságok megállapítása, a csapathadtáp és a hadműveleti hadtápszervezetében levő hadtápallegységek, egységek és intézetek belső munkájának feltárása és azok vezetésének kérdései állottak. A hallgatók kutatómunkájukat az önkéntes tudományos körökben végezték (ÖHTK), s érték el eredményeket, készültek fel a további ilyen feladatokra.

A hadtáphallgatók kiképzése során az 1968-80-ig terjedő időszakban a ZMKKA hadtáptanszéke az egészségében több mint 200 fő kibocsátásával mind mennyiségileg, mind minőségileg teljesítette a ráháruló feladatokat, a tananyag folyamatos korszerűsítését, az oktatás módszereinek továbbfejlesztését.

3. Kiképzés az MN Hadtáp Kiképző Központban (MN HKK)

Az MN Hadtáp Kiképző Központ 1967. szeptember 1-én került felállításra a 036/67/MNHF intézkedés alapján.

Az MN Hadtápkiképző Központ az MN Központi Kórház állományába tartozó *Egészségügyi Továbbképző Intézet* megszüntetésével és beolvasztásával, annak bázisán (Budapest VIII., Kerepesi út) és az Egyesített Tiszti Iskola hadtáptagozat állományának csökkentéséből eredő létszám-átcsoportosítással alakult meg. Kiképző tevékenysége november 1-én az 1 éves hivatásos tiszti szakasz és az élelmező tiszti átképzős szakasz oktatásával indult meg.

A következő évben (1968) az előbbi tanfolyamok mellett megkezdődött a hivatásos és tartalékos tisztek továbbképzése, valamint a tartalékos hadtáp legénységi továbbképzés elsősorban az egészségügyi katonák, műtősök és forgalomszabályozók tanfolyamán.

A beindult kiképzési tevékenység méreteit mutatja, hogy például 1969-ben kb. 2800 főt képeztek ki *az alábbi konstrukciókban:*

- ht. ti.-i tanfolyam (átképzés és tiszti vizsga);
- ht. ti.-i továbbképző tanfolyam;
- t. orvostisztképzés;
- t. gyógyszerésztisztképzés;
- t. állatorvostiszt-képzés;
- t. hadtáptisztképzés;
- t. elhe. mérnökképzés;
- foszab. t. tisztés képzés;
- 2 éves t. htp. ti.-képzés.

A hivatásos hadtáptiszthelyettes-képzés 1971-ben indult meg az MN Hadtáp Kiképző Központban. Átvette a ZMKMF-től a levelező zászlósképzésben részt vevő hivatásos tiszthelyettesek, valamint a továbbszolgáló tiszthelyettesek hivatásos tanfolyamát és vizsgáztatását.

Változást hozott a Hadtáp Kiképző Központ életében az 1973-as esztendő, amikortól tevékenységét a felállított Tábori Hadtápfőnökség állományába folytatta, mint annak kiképző szerve. Ezévből indult meg az „*emelt szintű*” hadtáptiszthelyettesi bázis-

képzés az I. évfolyam (ált. htp., közl., űza., élm., ruh., elhe., eü.-i szakaszokkal) 65 fővel. Tovább folytatódott a tartalékos tiszti és tartalékos legénységi kiképzés. A hivatásos tisztek és tiszthelyettesek továbbképzése során 26 tanfolyamon 1211 fő vett részt.

A központi szakácsképzés érdekében 1976-ban indult meg a Hadtáp Kiképző Központban a sorkatonákból szervezett 6, illetve 2 hónapos szakácsstanfolyam, melyeknek keretében 1977-ben a 2 hónapos képzés során összesen 181 fő, a 6 hónapos tanfolyamon 19 fő végzett.

1978. augusztus 1-től újra önálló szervezetben folytatta munkáját a Hadtáp Kiképző Központ, amikor az MNHF 0038/1978. számú parancsa alapján végrehajtott átszervezés során az MN THF-ség egy részéből és a kiképző, illetve kiszolgáló szervezetekből alakult meg állománya. Az átszervezés következtében a Hadtáp Kiképző Központ *képesé vált* a hivatásos hadtáptiszthelyettes-képzés mellett az egyetem és főiskolát végzettek, továbbá egyéb végzettségűek tartalékos tiszti képzésére, a hivatásos hadtáptiszthelyettesek továbbképzésére, a hadtáp szolgálati ágak hivatásos tisztjeinek új feladatokra való céltanfolyamokon történő felkészítésére.

Például: a hivatásos hadtáptiszthelyettes-képzés adatai 1973–1980-ig:

	hallgató (fő)		kibocsátás (fő)
	I. évfolyam	II. évfolyam	
1973	135	65	—
1974	135	67	52
1975	79	94	71
1976	74	50	49
1977	101	74	43
1978	101	61	56
1979	84	79	66
1980	91	69	67

Összesen kibocsátva: 404 fő

A hivatásos tiszthelyettesi képzés során végig gondot okozott a jelentős lemorzsolódás annak ellenére, hogy a felvételi vizsgákon igyekeztek az alkalmatlanok kiszűrésére. Így például az 1974–75. kiképzési évre felvételre jelentkezetteknek csak 40 százalékát iskolázták be.

A lemorzsolódás okai között szerepet játszott a kiképzéssel szemben indokolt fokozódó követelménytámasztás, amelyből helyesen nem tettek engedményt. Ugyanakkor magyarázható a katonai hivatással szemben táplált megalapozatlan romantikus elképzelések és nem utolsósorban a viszonylag nem kielégítő színvonalú társadalmi és anyagi elismerés, melyek elsősorban a fiatalok közötti megítélésben nem követték a katonai szolgálattal járó fokozódó követelményeket és korlátozó körülményeket.

Összességében az elemzett történelmi (1968–1980-ig terjedő) időszakban a hadtápkiképzés és felkészítés eredményessége javította a hadtáp működőképességét. Biztosította az MN csapatainak, hogy a szövetséges csapatokkal együttműködésben bármilyen körülmények között vívott harctevékenysége hadtápbiztosítása magasabb színvonalon kerüljön végrehajtásra. Az anyagi és pénzeszközökkel való hatékonyabb gazdálkodás megvalósíthatóságát eredményezte a közgazdasági szemlélet fejlesztése a tanintézeti kiképzés és a továbbképzések során.

A felkészítés egyik fő iránya az anyagáramlás ütemének, a hadtápszervezetek mozgékonyságának, szétbontakozási ütemének növelése volt. Mind a csapatok komplex feltöltése, mind az anyagáramlás ütemének növelése terén elért eredmények az 1980 nyarán lefolytatott konferencia és módszertani bemutató keretében kerültek összegezésre.

A háborús felkészítés szervezettebbé és céltudatosabbá tételéhez járult hozzá az 1978-ban kiadott *„Irányelvek a hadtápcsapatok és -törzsek felkészítésére”* tárgyú MNHF-i dokumentum. Mind a hivatásos és a tartalékos állomány felkészítését, mind a hadtápelmélet és gyakorlat továbbfejlesztését szolgálták a lefolytatott gyakorlatok, módszertani bemutatók: *„Anyagi biztosítási rendszergyakorlat”* 1977. június, *„Közlekedési rendszergyakorlat”* 1978. február, *„Mozgósítási alkalmazási módszertani bemutató”* 1978. március, *„Egészségügyi rendszergyakorlat”* 1979. július.

Hatékonyabbá váltak a nagylétszámú tartalékos állomány felkészítését szolgáló kiképzések, összekovácsolások. Az időszak alatt az MN Központ-, és tábori hadtápból (elvonuló csapatoktól) mintegy 40 000 tartalékos vett részt a kiképzés valamelyik formájában.

A tanintézeti képzés valamennyi szintjén és profiljában új tantervek, illetve programok kerültek kidolgozásra. Erősödött a gyakorlatiasság, az integrált kiképzési felfogás és a korszerű számítástechnikai eszközök alkalmazására való törekvés.

A tiszt- és tiszthelyettesképzés üteme – annak ellenére – hogy a korábbi időszakhoz képest növekedett, még mindig elmaradt a tényleges szükségletektől. A tanintézetekben folyó nevelés és oktatás még nem érte el az indokolt színvonalat, különösen a feladatok differenciáltságából származó szakmai kiképzés területén. E hiányosságok különösen a tiszthelyettesképzésnél mutatkoztak, ahol az időközben létrehozott személyi és tárgyi feltételek még nem hozták meg a kívánt eredményt.

IRODALOMJEGYZÉK

- (1) HL HM Elnökség iratai 2.556/1945. sz.
- (2) HL HM Elnökség iratai 76.682/1945. sz.
- (3) HL HM Elnökség iratai 286/1945. sz.
- (4) HL HM Elnökség iratai 20.694/1946. sz.
- (5) uo. 23.110/1947. sz.
- (6) uo. 640/1947. sz.
- (7) uo. 30.150/1947. sz.
- (8) uo. 19.172/1947. sz.
- (9) Honvédségi Közlöny 17/1951. sz.
Hadtudományi Könyvtár
- (10) HL HM Elnökség iratai 18/098/1946. sz.
- (11) uo. 33.112/1948. sz.
- (12) HL HM Elnökség iratai 6.805., 9. 535.
24.222/1948. sz.
- (13) uo. 15.000., 24.000/1946. 10.000/1948. sz.
- (14) Népjóléti Minisztérium 212.400.-rend. tára 34/1948. sz.
- (15) Népjóléti Minisztérium 5.800/1946. UMKL NM Eln. 3. doboz 41. 073/1949. sz.

- (16) Minisztertanácsi irattár, minisztertanácsi jk. 1948. XII. 2. közzétette: Mucs Sándor: A Magyar Néphadsereg megszervezése és fejlődése ZKK Bp., 1963. 186–187. o.
- (17) HL HM 1. sz. Tiszti Parancs; HM parancsnok 1948–1950. 78. csomó
- (18) HL HM Ságvári Endre Hadtáp Tiszti Iskola iratai 1950. F 1–240. 372. csomó
- (19) HL HM Htpszf. iratai 1950. 0274/Htpszf. kik. 1114. csomó 480–483 l.
- (20) HL HM Htpszf. iratai 02870/Htpszf. kik. – 1950. 1109 cs. 43. lap
HL HM 02500/HVK Szerv. Csf. – 1950. csomó 1376 lap
HL HM 0957/MNVK Szerv. – 1952. 852/4. cs.
- (21) HL HM Htpszf. iratai 1950. 0909/Htpszf. kik. 1144. csomó 421–425. l.
- (22) HL HM Htpszf. iratai 1951. 081/Htpszf. kik. 2361. cs. 286–292. lap
- (23) HL HM Htpszf. iratai 1952. 0446/Htpszf. kik. 553/4. cs. 3. sz. melléklet
- (24) HL HM Htpszf. Hbs. Csf. iratai 1951. 03234/Hbs. élm. 2498. cs. 2149. lap
- (25) HL HM Htpszf. iratai 1950. 02870/Htpszf. kik. 1109. cs. 43. lap
HL HM MNVK Szerv. Csf. iratai 1951. 3652. csomó 972. lap
HL HM MNVK Szerv. Csf. iratai 1952. 0957/MNVK Szerv. 852/4. cs. 53.
- (26) HL HM Htpszf. iratai 1950. 0909/Htpszf. kik. 1144. cs. 421–425. lap
HL HM Htpszf. iratai 1951. 081/Htpszf. kik. 2361. cs. 286–292. lap
HL HM Htpszf. iratai 1952. 0446/Htpszf. kik. 553/14. cs. 3. sz. mell.
- (27) HL HM Htpszf. Gk. Csf. iratai 154. 0140/Gk. Csf. 225. cs. 93–113. lap
- (28) HL HM Htpszf. Gk. Csf. iratai 1952. 05405/Gk. Csf. 330/2. cs. 29–48.
- (29) HL HM Htpszf. Eü. Csf. iratai 1950. 01131/Eü. Csf. 579/25/183. 610. l.
- (30) HL HM Htpszf. Eü. Csf. iratai 1950. 01131/Eü. Csf. 579/25/183. 610. l.
- (31) HL HM Htpszf. Eü. Csf. iratai 1953. 03426/Eü. Csf. 751/I. cs. 49–51.
- (32) HL HM Htpszf. Eü. Csf. iratai 1951. 01071/Eü. Csf. 2398. cs. 96–100
- (33) HL HM Htpszf. Eü. Csf. iratai 1951. 03875/Eü. Csf. 2394. cs. 346. lap
- (34) HL HM Htpszf. Eü. Csf. iratai 1953. 07171/Eü. Csf. 752/73. cs. 37–65
- (35) HL HM Htpszf. Eü. Csf. iratai 1952. 07071/Eü. Csf. 752/73. cs. 9–16.
- (36) HL HM Titkárság 2. sz. parancs 1953. 450. cs. 33–34 lap
HL HM Szü. Fcsf. iratai 1953. 01153/Eü. Csf. 561. cs. 80–81. lap
- (37) HL HM Htpszf. Eü. Csf. iratai 1950. 01720/Eü. Csf. 1185. cs. 131. lap
- (38) HL HM Htpszf. iratai 1952. 01131/Eü. Csf. 579/25/183. 610–619. l.
HL HM Htpszf. iratai 1953. 07071 – Eü. Csf. 752/73. cs. 37–65. lap
- (39) HL HM MNVK Szerv. Csf. iratai 1953. 0872/MNVK Szerv. 561/l. cs. 26. l.
HL HM MNVK Szerv. Csf. iratai 1954. 06208/MNVK Szerv. 503/l. 436. l.
- (40) HL HM Szü. Fcsf. iratai 1953. 03119/Szü. Fcsf. 561. cs. 52–64. lap
dr. Körömendy István visszaemlékezése.
- (41) HL HM Titkárság iratai 1951. 025. sz. HM Parancs 2173. cs. 81–82. l.
HL HM Htpszf. iratai 1951. 03379/Htpszf. ter. 2366. cs. 226–227.
- (42) HL HM Htpszf. iratai 1953. 0741/Eü. Csf. 752/73. cs. 300 lap
- (43) Az MN Hadtápfőnökség összesített története 1949–1980. MNHF-ség 0649/38/84.
- (44) HL MNVK Szerv. – 1953. 551. csomó 33–39. o.
HL HF 1953. 708. csomó 208. lap
- (45) HL 1953. évi állománytábla 102/05. 163. sz.

⁽⁴⁶⁾ MNHF-ség MN Hadtáp személyi állományának politikai, katonai és szakmai kiképzése. (Összegező alapanyag.) 0649/17/84. (1947-1955)

⁽⁴⁷⁾ HL MNHF-ség iratai: 517 (12) (68)001/101 4-28. p. MNHF-ség 1962.

HL 1965. T. MN AAF iratai.

MNHF-ség: Alapanyag a hadtápszolgálat személyi állománya katonai és szakmai kiképzésére és továbbképzésére. (1956-1962/0649/18/84. és 1962-1980/0649/24/87. szám)

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Dr. Lapos Mihály vőrgy.	Rendszerszemléletű gondolkodás a vezetés hatékonyságának egyik fontos előfeltétele - - - - -	3
Dr. Szenes Zoltán alez.	A hadtápbiztosítás fogalmához - - - - -	11
Réger Béla őrgy.	Logisztikai koncepció a hadtápbiztosítás elméletében - - - - -	22

Politikai munka a hadtápban

Forgács András ezds.	Gondjainkról - - - - -	27
----------------------	------------------------	----

Harckészültség és hadtápkiképzés

Dr. Villányi Ferenc o. ezds.	A hátszági egészségügyi biztosítás rendszere, helye, szerepe a Magyar Népköztársaság egészségügyi biztosításának rendjében, az „ORION-85” és „BALATON-86” egészségügyi együttműködési gyakorlatok legfontosabb általánosítható tapasztalatainak tükrében - - - - -	32
Gubicza Gyula alez., Bakonyi Pál őrgy.	A „ZENGŐ-86” légvédelmi rendszergyakorlás néhány hadtáptapasztalata - - - - -	37
Pálinkó Károly ezds.	A „BARÁTSÁG-86” gyakorlat hadtápbiztosításának lényegesebb tapasztalatai - - - - -	44
Békés Mihály alez.	Az egység-hadtápbiztosítás vezetésében meglévő hiányosságok, azok megszüntetésének lehetőségei, az egység-hadtápbiztosításának irányai - - - - -	57
Szakács Gusztáv alez.	A vegyi-, sugár- és tűzhelyzet értékelésének kérdései a hadtáptörzsekben, a hadtápbiztosításnál és hadtápcsoportoknál - - - - -	68

A csapatgazdálkodás elmélete, állítás, gazdálkodás, katonai közlekedés

Vass József alez.	Az „Anyagi eszközök utánszállítása”, mint a hadtápbiztosítás sajátos ágazata - - - - -	75
Domine János alez.	Gondolatok a szervezési változásokban érintett egységek számviteli rendje megszervezésének (módosításának) feladatairól - - - - -	86
Békés Mihály alez.	A CSSZR-ek tevékenységének továbbfejlesztése, azok lehetőségei a hadtápbiztosítás folyamatában, a döntéselőkészítő, clemző-tervező tevékenységben - - - - -	95
Szerkesztőségi cikk	A kisgazdaságokról - - - - -	102

Munkavédelmi közlemények

MN PÜSZF-ség Bal- eset-elhárítási és Munka- védelmi Osztály	1. Tájékoztató a Magyar Néphadsereg II. Munka- védelmi konferenciájáról - - - - -	105
	2. A munkavédelem és baleset-elhárítás helyzetének alakulása az MN üzemanyag-szolgálatnál - - -	107
	3. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához (folytatás) - - - - -	109

Hasznos tapasztalatok

Dr. Bogdány Tamás alez.	A jugoszláv és magyar felsőszintű katonai gazdálko- dás irányítása lehetséges találkozási pontjainak be- mutatása a hadtáp- (kiemelten ruházati) szolgálat te- vékenységén keresztül - - - - -	114
Rohály József szds., Palkó Zoltán fhdgy.	A sorállományú katonák ruházati ellátása és felszere- lésük számvitelének tapasztalatai - - - - -	119

Felíratsszemle

N. Kozlov altbgy.	A hadtáp vezetése harcban - - - - -	121
V. Jezdakov vőrgy.	Tökéletesítsük a hadtápkáderek kiképzését - - -	126
E. Frolenkov ezds., William Winkler vőrgy.	Egészségügy és a korszerű harc - - - - -	132

Hadtáptörténet

Tóth József ezds.	A hadtápkiképzés fejlődésének történelmi áttekintése a felszabadulástól az 1980-as évek végéig - - -	139
-------------------	---	-----

СО Д Е Р Ж А Н И Е

<i>Теория тылового обеспечения</i>		
Генерал-майор Лапош Михай	Системное мышление — это одна из важнейших предпосылок эффективности управления — —	3
Подполковник СЕНЕШ Золтан	О понятии „тыловое обеспечения“ — — —	11
Майор РЕГЕР Бела	Логистическая концепция в теории тылового обеспечения — — — — — — — — — —	22
<i>Политическая работа в тылу</i>		
Полковник ФОРГАЧ Андраш	О наших заботах — — — — — — — — — —	27
<i>Боевая готовность и подготовка тыла</i>		
Полковник ВИЛЛАНИ Ференц	Место, роль системы медицинского обеспечения территориальной обороны в системе медицинского обеспечения Венгерской Народной Республики в свете наиболее важного обобщаемого опыта совместных медицинских учений „ОРИОН—85“ и „БАЛАТОН—86“ — — — — — — — — — —	32
Подполковник ДЮРИЦА Дьюла Майор БАКОНИ Пал	Опыт учения ПВОС „ЗЕНГЕ—86“ по тылу — —	37
Полковник ПАЛИНКО Карой	Опыт учения „ДРУЖБА—86“ по тыловому обеспечению — — — — — — — — — —	44
Подполковник БЕКЕШ Михай	Недостатки, имеющие место в управлении тылом местности, возможности искоренения их, тенденции улучшения управления тылом части — —	57
Подполковник САКАЧ Густав	Вопросы оценки химической, радиационной и пожарной обстановки в штабах, учреждениях и войсках тыла — — — — — — — — — —	68
<i>Теория Войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование, военное сообщение</i>		
Подполковник ВАШШ Йожеф	„Подвоз материальных средств“ как своеобразный вид тылового обеспечения — — — —	75
Подполковник ДОМИНЕ Янош	Задачи организации бухгалтерской системы частей заинтересованных в организационных изменениях — — — — — — — — — —	86
Подполковник БЕКЕШ Михай	Дальнейшее развитие работы войсковых вычислительных подразделов, их возможности в процессе управления тылом, подготовке, анализе планировании решений — — — — — — — — — —	95
Редакционная коллегия	О подсобных хозяйствах — — — — — — — — — —	102

Сообщения по охране труда

Отдел предотвращения несчастных случаев и охраны труда Управления финансовой службы ВНА	1. Пособие для обучения солдат срочной службы правилам техники безопасности — — — —	105
	2. Информация об итогах курсов по охране труда проводимых с младшими специалистами служб тыла — — — — — — — —	107
	3. Должности народного хозяйства требующие экзамена и свидетельства о состоянии здоровья	109

Полезный опыт

Подполковник БОГДАНЬ Тамаш	Возможные пункты встречи высшего звена военного хозяйствования ЮНА и ВНА, особенно в области вещевого службы — — — — — — — —	114
Капитан РОХАЙ Йожеф Старший лейтенант ПАЛКО Золтан	Обеспечение солдат срочной службы обмундированием и порядок учета их экипировки — —	119

Обзор журналов

Генерал-лейтенант Н. КОЗЛОВ	Управление тылом в бою — — — — — — — —	121
Генерал-майор В. ЕЗДАКОВ	Совершенствовать подготовку кадров тыла — —	126
Генерал-майор Виллиам ВИНКЛЕР	Здравоохранение и современный бой — — —	132

История тыла

Полковник ТОТ Йожеф	Исторический обзор развития подготовки тыла после освобождения Венгрии до 80-х годов включительно — — — — — — — — — —	139
------------------------	---	-----